

“सुन्दर हरियाली र सफा शहर समृद्ध र समुन्नत बाँसगढी नगर”

प्रथम आवधिक विकास योजना

(२०८२/०८३-२०८७/०८८)

बाँसगढी नगरपालिका

बाँसगढी, बर्दिया
लुम्बिनी प्रदेश
नेपाल

रिप्पल ट्रेनिङ एण्ड कन्सलटिङ्ग सर्भिसेस प्रा. लि.

टोखा नगरपालिका, काठमाडौं

बागमती प्रदेश, नेपाल

२०८२

Report Prepared by:

Ripple Training and Consulting Services

Tokha Municipality, Kathmandu, Bagmati Province, Nepal

Phone: 9801989612

Email: ripple2074@gmail.com

Working Team:

Mr. : Development Planner/Team Leader

Mr. : Economist/Financial Analyst

Mr. : Sociologist/Community Dev.

Mr. : Development expert/GESI Expert

Mr..... : Institutional Development Expert

Mr. : Infrastructure Development Expert

Mr. : GIS Expert

Mr..... : Environmental Expert

Mr. : Computer Operator

Source of Information:

For Attribute Database: Bansgadhi Municipality Profile – 2079

Report of Central Bureau of Statistics, 2078

For Spatial Database: Topographical Map- 1998, LRMP Map- 1978,

Landsat Image- 2010 and Field Visit 2025

Google Earth Engine.

विषय बस्तु

परिच्छेद १	१
परिचय	१
१.१. पृष्ठभूमि	१
१.२. योजना तर्जुमाका उद्देश्य	१
१.३. कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्था	२
१.४. आवधिक योजना तर्जुमा तथा प्रकृया	३
१.४.१ योजना अभिमुखीकरण कार्यशाला गोष्ठी :	३
१.४.२ योजना अभिमुखीकरण वडा भेला :	३
१.४.३ आधाररेखा सूचना तथा वस्तुस्थिति विश्लेषण :	३
१.४.४ आवधिक योजना तर्जुमा गोष्ठी :	४
१.४.५ योजना दस्तावेज तयारी :	४
१.४.६ योजना प्रमाणीकरण तथा अन्तिम दस्तावेज तयारी :	४
१.५. सीमाहरु :	४
परिच्छेद २	६
नगरपालिकाको वस्तुस्थिति	६
२.१. नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय	६
२.२. भौगोलिक अवस्था, क्षेत्रफल :	६
२.३. संस्थागत व्यवस्था	९
२.४. नगरपालिकामा अवस्थित अन्य सरकारी कार्यालय	१०
२.५. नगरपालिकाको जनसाङ्ख्यिक वनौट	११
२.६. नगरपालिकाको कृषि तथा आर्थिक अवस्था	१६
२.६.१ कृषि तथा पशुपालन	१६
२.६.२ बैंक तथा वित्तीय संस्था	१७
२.७. नगरपालिकाको सामाजिक अवस्था	२०
२.७.१ शिक्षा र साक्षरता	२०
२.७.२ स्वास्थ्य	२४
२.७.३ खानेपानी	२५
२.७.४ सुरक्षा	२५
२.७.५ साँस्कृतिक तथा पर्यटन	२५

२.७.६ खेल तथा मनोरञ्जन	२६
२.७.७ सञ्चार तथा सूचना प्रविधि	२७
२.८. नगरपालिकाको भौतिक पूर्वाधार अवस्था	२७
२.८.१ सडक	२७
२.८.२ सिँचाई	२८
२.९. नगरपालिकाको वन तथा वातावरणको अवस्था	२९
२.९.१ सामुदायिक वन	२९
२.९.२ नदीनाला तथा तालतलैया	३०
२.१०. विपद् व्यवस्थापन	३०
२.११. विगतका योजनाको क्षेत्रगत समीक्षा तथा स्थिति विश्लेषण	३२
परिच्छेद ३	३३
आवधिक योजना खाका	३३
३.१ योजनाको पृष्ठभूमि	३३
३.२ अवसर र चुनौती	३४
३.३ सोह्रौँ योजनाको दीर्घकालीन सोच र लक्ष्य	३७
३.४ प्रादेशिक प्रथम योजनाको सोच र लक्ष्य	३८
३.५ तीनै तहका आवधिक विकास योजना बीचको अन्तर सम्बन्ध र तादात्म्यता	३९
३.६ नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोच	३९
३.७ लक्ष्य	४०
३.८ उद्देश्य	४१
३.९ रणनीति तथा कार्यनीति	४१
परिच्छेद ४	४३
आर्थिक विकास	४३
४.१ कृषि विकास	४३
४.२ पशुपंक्षी विकास	४६
४.३ घरेलु तथा साना उद्योग	४८
४.४ वन पैदावार तथा खनिज सम्पदा	५१
४.५ पर्यटन विकास	५३
४.६ सहकारी विकास	५५
४.७ वाणिज्य तथा आपूर्ति	५८
४.८ श्रम तथा रोजगार र गरिबी निवारण	६१
परिच्छेद ५	६५

सामाजिक विकास	६५
५.१ शिक्षा	६५
५.२ स्वास्थ्य सेवा	६८
५.३ महिला, जेष्ठ नागरिक तथा फरक क्षमता	७१
५.४ दलित, उत्पीडित वर्ग उत्थान	७७
५.५ आदिवासी जनजाती विकास	७९
५.६ बालबालिका, बाल अधिकार तथा बाल संरक्षण	८०
५.७ युवा, खेलकूद तथा संस्कृति	८३
५.८ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	८८
५.९ खानेपानी तथा सरसफाई	९१
परिच्छेद ६	९४
भौतिक पूर्वाधार विकास	९४
६.१ सडक तथा यातायात क्षेत्र	९४
६.२ सञ्चार तथा सूचना प्रविधि	९५
६.३ विद्युत् तथा उर्जा	९८
६.४ भवन तथा बस्ती विकास	९९
६.५ सिँचाई	१०१
६.६ नदी नियन्त्रण	१०३
परिच्छेद ७	१०५
वन, वातावरण संरक्षण एवं विपद् व्यवस्थापन	१०५
७.१ वन विकास तथा वातावरण संरक्षण	१०५
७.२ जैविक विविधता	१११
७.३ पार्क तथा खुल्ला क्षेत्र	११३
७.४ सीमसार तथा जलाधार क्षेत्र	११४
७.५ जलवायु परिवर्तन तथा अनुकूलन रणनीति	११६
७.६ विपद् व्यवस्थापन	११८
परिच्छेद ८	१२१
संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन	१२१
८.१ संस्थागत सुशासन तथा क्षमता विकास	१२१
८.२ वित्तीय सुशासन	१२७
८.३ न्याय प्रणाली	१२९
८.४ नविनतम प्रविधिको प्रयोग	१३०

८.५ शान्ति सुरक्षा	१३२
८.६ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिमा सुधार	१३४
८.७ तथ्याङ्क प्रणाली	१३६
८.८. सामुदायिक-गैसस-साभेदारी	१३८
परिच्छेद ९	१४१
वित्तीय विश्लेषण	१४१
९.१ बजेट विश्लेषण र आवधिक योजना अवधिको लागि प्रक्षेपण	१४१
९.१.१ बजेट सार्वजनिक खर्च विश्लेषण	१४१
९.१.२ राजश्व तथा आयश्रोत विश्लेषण	१४२
९.२ वित्तीय हस्तान्तरण	१४३
९.३ आय अनुमान	१४३
९.४ आवधिक योजनाको बजेट अनुमान	१४८
९.४.१ राजस्व परिचालनको अवस्था	१८०
९.४.२ खर्च अवस्थाको विश्लेषण	१८०
९.४.३ अपुग स्रोत व्यवस्थापन	१८४
९. ५ स्रोत परिचालन रणनीति	१८४
परिच्छेद १०	१८६
कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	१८६
१०.१ कार्यान्वयन कार्ययोजना	१८६
१०.२ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	१८७
१०.३ नतिजामा आधारित अनुगमन ढाँचा अनुसार वार्षिक समीक्षा	१८७
१०.४ मध्यावधि मूल्याङ्कन	१८८
१०.५ अन्तिम मूल्याङ्कन	१८८
अनुसूचीहरु	१८९
आवधिक योजना निर्माणको अभिमुखिकरण प्रस्तुतिका उपस्थिती विवरणहरु	१९०
बडा भेलाको उपस्थिती विवरणहरु	१९३
मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुती तथा सुझाव सङ्कलन कार्यक्रमको उपस्थिती विवरणहरु	२०९
आवधिक योजना निर्माणको अभिमुखिकरण प्रस्तुतिका परिदृश्यहरु	२१२
आवधिक योजना निर्माणको बडा भेलाका परिदृश्यहरु	२१३
आवधिक योजना निर्माणको मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुती तथा सुझाव सङ्कलन कार्यक्रमका परिदृश्यहरु	२१८
बाँसगढी नगरपालिकाका महत्वपूर्ण सार्वजनिक स्थलका दृश्यहरु	२१९
बाँसगढी नगरपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुको विवरण	२२०

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

बाँसगढी नगरपालिकाका विषयगत समितिकाहरुको विवरण.....	२२२
बाँसगढी नगरपालिकाका जि आई एस् (GIS) नक्साहरु.....	२२३

तालिका सूची

तालिका नं. १ वडा अनुसार वस्तीको नाम	७
तालिका नं. २ स्विकृत स्थाई दरवन्दी विवरण	९
तालिका नं. ३ वडागत जनसङ्ख्या तथा घरघुरी विवरण	११
तालिका नं. ४ उमेरगत जनसङ्ख्या	१२
तालिका नं. ५ जातजातिका आधारमा जनसङ्ख्या	१४
तालिका नं. ६ धर्मको आधारमा घरघुरी	१४
तालिका नं. ७ अपाङ्गताका विवरण	१५
तालिका नं. ८ जातजाति अनुसार मनाइने चाडपर्व	१५
तालिका नं. ९ पशु सेवा केन्द्रहरूको विवरण	१६
तालिका नं. १० नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका बाणिज्य तथा विकास बैंकहरूको विवरण	१७
तालिका नं. ११ नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका लघुवित्तहरूको विवरण	१७
तालिका नं. १२ नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका इन्सुरेन्स कम्पनीहरूको विवरण	१८
तालिका नं. १३ नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका सहकारी संस्थाहरूको विवरण	१८
तालिका नं. १४ तहगत विद्यालयको विवरण	२०
तालिका नं. १५ वडागत विद्यालयको विवरण	२१
तालिका नं. १६ तहगत विद्यार्थीको विवरण	२१
तालिका नं. १७ विद्यालयहरूको विवरण	२१
तालिका नं. १८ स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण	२४
तालिका नं. १९ सुरक्षा निकायहरूको विवरण	२५
तालिका नं. २० प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरू	२५
तालिका नं. २१ प्रमुख धार्मिक स्थलहरू	२५
तालिका नं. २२ खेलमैदान, पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरन्जन स्थलहरूको विवरण	२६
तालिका नं. २३ सिँचाई आयोजनाबाट सिँचाई भएको भूमी सम्बन्धि विवरण	२९
तालिका नं. २४ सामुदायिक वनको विवरण	२९
तालिका नं. २५ नदी कटान बाट प्रभावित हुन सक्ने ठाँउ र सुरक्षित आश्रयस्थल	३१
तालिका नं. २६ नगरपालिकाको सार्वजनिक खर्चको विवरण (रकम रु.लाखमा)	१४२
तालिका नं. २७ नगरपालिकाको राजस्व तथा आयश्रोतको विवरण (रकम रु.लाखमा)	१४२
तालिका नं. २८ आन्तरिक आय	१४४
तालिका नं. २९ पाँच वर्षका लागी बजेट प्रक्षेपण तालिका	१४६
तालिका नं. ३० पाँच वर्षका लागी अनुमानित खर्च विवरण	१४९
तालिका नं. ३१ खर्च बाँडफाँटको प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)	१८१
तालिका नं. ३२ योजना कार्यान्वयन तालिका	१८६

चित्र सूची

चित्र नं. १ योजना अभिमुखीकरण वडा भेला	३
चित्र नं. २ बाँसगढी नगरपालिकाको नक्सा	६
चित्र नं. ३ बाँसगढी नगरपालिकाको भिरारोपन नक्सा.....	७
चित्र नं. ४ बाँसगढी नगरपालिकाको वडा देखाइएको नक्सा	८
चित्र नं. ५ बाँसगढी नगरपालिकाको सङ्गठन संरचना	१०
चित्र नं. ६ बाँसगढी नगरपालिकामा अवस्थित अन्य सरकारी कार्यालय देखाइएको नक्सा	१०
चित्र नं. ७ बाँसगढी नगरपालिकाको जनघनत्व देखाइएको नक्सा	१२
चित्र नं. ८ बाँसगढी नगरपालिकाको जनसङ्ख्याको पिरामिड आकार	१३
चित्र नं. ९ बाँसगढी नगरपालिकाको साक्षरता दर	२०
चित्र नं. १० बाँसगढी नगरपालिकाको विद्यालयहरु देखाइएको नक्सा	२४
चित्र नं. ११ बाँसगढी नगरपालिकामा वडा अनुसार इन्टरनेट प्रयोग गर्ने परिवार सङ्ख्या	२७
चित्र नं. १२ बाँसगढी नगरपालिका भित्रका सडकहरु देखाइएको नक्सा	२८
चित्र नं. १३ बाँसगढी नगरपालिका भित्रका सिँचाई आयोजनाहरु देखाइएको नक्सा	२९
चित्र नं. १४ बाँसगढी नगरपालिकाको नदीनाला तथा तालतलैया देखाइएको नक्सा	३०
चित्र नं. १५ बाँसगढी नगरपालिकाको दमकल	३१
चित्र नं. १६ योजनाको मान्यता	३४
चित्र नं. १७ तीनै तहका योजना बीचको अन्तर सम्बन्ध	३९
चित्र नं. १८ बाँसगढी नगरपालिकाको कार्यालय भवन	१२३

परिच्छेद १

परिचय

१.१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान बमोजिम स्थानीय तहलाई प्राप्त अधिकार एवं ऐनले तोके बमोजिम स्थानीय तहले पुरा गर्नुपर्ने योजना तर्जुमा सम्बन्धी जिम्मेवारी तथा अधिकारलाई समेत मनन गरी यो योजना तर्जुमा गरिएको हो । स्थानीय तह सञ्चालन सम्बन्धी संघीय कानून स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले स्थानीयस्तरको विकासका लागि आफ्नो अधिकारक्षेत्र भित्रका विषयमा आवधिक, वार्षिक, रणनीतिक क्षेत्रगत मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन विकास योजना बनाई लागू गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । योजना तर्जुमा सम्बन्धी यस अधि भए गरेका प्रयास एवं अभ्यास, विभिन्न कार्यविधि तथा निर्देशिका, हाल ऐन नियमले गरेका व्यवस्था तथा स्थानीय वस्तुस्थिति एवं आवश्यकताका आधारमा यो योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

नगरपालिकाले तयार गरेको वस्तुगत विवरणको आधारमा नगर विकासको वर्तमान अवस्था, संभावना तथा समस्या विश्लेषण गरी बाँसगढी नगरपालिकाको एकीकृत स्वरूपको प्रथम आवधिक विकास योजना (२०८१/०८२-२०८७/८८) तर्जुमा गरिएको छ । नगर विकासको प्रयासलाई दिशानिर्देश गर्न एकीकृत, आवधिक तथा वार्षिक नगर विकास योजना तर्जुमा, योजनाको कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नगर विकासका प्रयासहरूको प्रभावको लेखाजोखा गर्न नगर वस्तुगत विवरण समेत तयार भैसकेको छ । सो बमोजिम विषयगत सूचना तथा श्रोत नक्शा समावेश गरी नगर वस्तुगत विवरण तयार समेत गरिएको छ, जुन आवधिक योजनाको प्रथम खण्डको रूपमा रहेको छ ।

वर्तमान परिस्थितिमा नगर विकासको प्रयास एवं प्रक्रियाहरूलाई व्यवस्थित ढंगबाट दिशानिर्देश गर्न एकीकृत स्वरूपको आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने र सोको आधारमा वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्ने सिलसिलामा यस बाँसगढी नगरपालिकाको लागि यो योजनाको तर्जुमा गरिएको हो । योजना तर्जुमा गर्ने सिलसिलामा सहभागितामूलक योजना तर्जुमा प्रक्रिया पद्धति बमोजिम नगर सभा तथा कार्यपालिकाका निर्वाचित पदाधिकारी, कार्यालयका कर्मचारी, नगर क्षेत्रमा क्रियाशील राजनीतिक दलहरू तथा अन्य सरोकारवाला पक्षको सहभागिता सुनिश्चित गरिएको थियो ।

आवधिक नगर विकास योजना तर्जुमाका क्रममा यस नगरपालिकाको विकास प्रयासमा विभिन्न विषयगत क्षेत्रको वर्तमान अवस्था अध्ययन तथा विश्लेषण गरी अवस्था सुधारका लागि दूरदृष्टि, लक्ष्य, क्षेत्रगत उद्देश्य, रणनीति तथा प्रमुख कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरिएका छन् । यस योजनाले समग्र तथा योजनाबद्ध विकासका लागि गर्नुपर्ने कार्यको मार्गदर्शन तथा अनुगमनको लागि आधार प्रदान गर्नुका साथै आगामी ५ वर्षका लागि लक्ष्य किटान गरी त्यसका लागि श्रोत परिचालनको योजना समेत तय गरिनेछ । आगामी वर्षहरूको वार्षिक योजना तर्जुमाका दौरानमा यो आवधिक योजना नगरपालिकाको लागि महत्वपूर्ण मार्गदर्शक सावित हुने विश्वास गरिएको छ ।

१.२. योजना तर्जुमाका उद्देश्य

नगरपालिका क्षेत्रको समष्टीगत आर्थिक, सामाजिक विकासका लागि लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू निर्धारण गरी निश्चित अवधिभित्र सो हासिल गर्न उपयुक्त सिद्धान्त, नीति, रणनीति तथा प्राथमिकताहरू पहिचान एवम् परिभाषित मार्गचित्र नै आवधिक योजना हो । स्थानीय तहको आवधिक योजनाले निश्चित अवधिका लागि नगरपालिकालाई आफूले चाहेको गन्तव्य तर्फ विकासको गतिलाई डोर्काउने काम गर्दछ । नगरपालिकाको नेतृत्वमा योजनाबद्ध विकासका लागि सरकारी, गैरसरकारी, सहकारी, समुदायमा आधारित संस्था तथा निजी क्षेत्रलाई एक स्थानमा ल्याई एकीकृत तथा समष्टिगत विकास प्रक्रियालाई मार्गदर्शन गर्नु नै आवधिक नगर विकास योजना तर्जुमाको मुख्य उद्देश्य हो । योजना तर्जुमाका सहायक तथा निर्दिष्ट उद्देश्यहरू देहायअनुसार छन् :

- नगरको एकीकृत, नतिजामूलक र योजनाबद्ध विकासका लागि साभेदार तथा सरोकारवालालाई एकैथलोमा राखी विकासमा साभ्भा उत्तरदायित्व सिर्जना गरिनेछ ।
- नगर विकास तथा श्रोत परिचालनको विद्यमान स्थिति विश्लेषण गरी नगरवासी तथा सरोकारवालाको
- चाहाना तथा सहभागितात्मक छलफलका आधारमा नगर विकासको खाका तयार गरिनेछ ।
- नगर विकासको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, रणनीति र प्रमुख कार्यक्रमहरु तय गरिनेछ ।
- नगर विकास प्रयासहरुको कार्यान्वयन खाका प्रस्तुत गरिनेछ ।

१.३ कानुनी तथा नीतिगत ब्यवस्था

नेपालको संविधान अन्तर्गत मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त र नीति, स्थानीय तहको अधिकार, संघीय एवं प्रदेश कानून र नीति तथा तथा स्थानीय कानून र नीति बमोजम स्थानीय तहको विकासको मार्गचित्र निर्माण गरिनुपर्ने हुन्छ । नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारहरुको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदनमा स्थानीय स्तरका आवधिक योजना र बार्षिक योजना तथा बजेट स्वीकृति सम्बन्धी कार्यलाई स्थानीय तहको कार्यसूचीमा सूचीकृत गरेको छ । स्थानीय शासन सञ्चालन सम्बन्धी संघीय कानून, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ६ को दफा २४ को उपदफा १ अनुसार नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रको भित्रका विषयमा स्थानीयस्तरको विकासका लागि आवधिक, बार्षिक र विषय क्षेत्रगत मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन विकास योजना बनाई लागू गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । यस प्रकार योजना बनाउँदा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा प्रक्रियासँग अनुकुल हुने गरी सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, विपद् व्यवस्थापन, लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई ध्यान दिनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ ।

यसका अतिरिक्त स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले नगरपालिकाले योजना तर्जुमा गर्दा देहायअनुसार गर्नुपर्ने समेत

व्यवस्था गरेकाले ती विषयलाई मनन गरी कार्य गरिएको छ ।

- मध्यम तथा दीर्घकालीन प्रकृतिका आयोजनाहरुको सूचीसमेत तयार गरिएको,
- स्थानीय बुद्धिजीवि, विषयविज्ञ, अनुभवी, पेशाविद्, सीमान्तकृत तथा लोपोन्मुख समुदाय, महिला, बालबालिका, दलित, युवा, अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक लगायतका सरोकारवालाको अधिकतम सहभागिता गराईएको,
- कार्यक्रम र प्रमुख आयोजनाहरुको स्रोत साधनको पूर्वानुमान र योजना कार्यान्वयन तालिका तयार गरिएको,
- संघीय र प्रदेशस्तरको आयोजना कार्यान्वयनमा समन्वय, सहजीकरण र सहयोगको अपेक्षा गरिएको,
- स्थानीयस्तरका विकास आयोजनाहरुको बार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा आवश्यक अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रभाव मूल्याङ्कनको नगरपालिकाबाट प्रतिबद्धता प्राप्त भएको,
- गैर सरकारी संस्था, उपभोक्ता समिति, सहकारी संस्था र सामुदायिक संस्थाले स्थानीय सरकारसँग समन्वयमा रही कार्य गर्नु पर्ने र आफ्नो बार्षिक योजना, कार्यक्रम तथा बजेट स्थानीय सरकारको बार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा समावेश गराउनु पर्ने एवं स्थानीय तहले तोकेको संयुक्त अनुगमन तथा प्रगति प्रतिवेदन प्रणाली अपनाउनु पर्ने व्यवस्था रहेकोले बार्षिक योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा उक्त प्रकृया अवलम्बन गर्ने सबै सरोकारवालाहरुको प्रतिबद्धता रहेको पाईएको ।

- नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएर मात्र कुनै पनि अन्तरराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाले स्थानीय तहसँग समन्वयमा कार्य गर्नु पर्ने गरी नीतिको परिपालना भई अधिकतम श्रोत परिचालनमा ध्यान पुर्याउने प्रतिवद्धता नेतृत्वबाट जाहेर भएको ।
- संवैधानिक दायित्व तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन सम्बन्धी संघीय कानूनका अतिरिक्त स्थानीय तहको आवधिक
- योजना तर्जुमा प्रक्रियामा देहायअनुसार कानुनी तथा नीतिगत दस्तावेजमा उल्लिखित यस नगरपालिकाका सन्दर्भमा उपयुक्त हुने विषयहरूलाई स्थानीयकरण गर्ने आधार समेत लिइएको छ : दिगो विकासका लक्ष्यहरू, विषयगत ऐन तथा नीतिहरू, नेपाल पक्ष भएका अन्तर्राष्ट्रिय सन्धी सम्झौताहरू, राष्ट्रिय योजनाबाट जारी राष्ट्रिय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन निर्देशिका, राष्ट्रिय, प्रादेशिक तथा जिल्लास्तरीय विषयगत गुरुयोजनाहरू ।

१.४. आवधिक योजना तर्जुमा तथा प्रकृया

यस नगरपालिकाको विस्तृत स्वरूपको आवधिक नगर विकास योजना देहायको विधि तथा प्रक्रिया अनुसार तर्जुमा गरिएको छ ।

१.४.१ योजना अभिमुखीकरण कार्यशाला गोष्ठी :

आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने नगरपालिकाको निर्णय बमोजिम नगरपालिकाको आयोजनामा २०८२ साल जेष्ठ २१ मा आवधिक योजना तर्जुमा सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न गरी योजना तर्जुमा कार्य अगाडि बढाइयो ।

१.४.२ योजना अभिमुखीकरण वडा भेला :

आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने नगरपालिकाको निर्णय बमोजिम नगरपालिकाको आयोजनामा २०८२ साल भाद्र १७ गते देखी भाद्र २० गते सम्म नगरपालिकाका नौ वटै वडामा आवधिक योजना तर्जुमा सम्बन्धी वडा भेला सम्पन्न गरीयो ।

चित्र नं. १ योजना अभिमुखीकरण वडा भेला

१.४.३ आधाररेखा सूचना तथा वस्तुस्थिति विश्लेषण :

आवधिक योजना तर्जुमा कार्यमा सघाउने महत्वपूर्ण सूचनाको आधारको रूपमा वस्तुगत विवरणमा उल्लेखित नगरपालिकाको भौगोलिक तथा भौतिक अवस्थिति, जनसांख्यिक, आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार विकास, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन र संस्थागत विकास तथा सुशासनको अवस्था सहित विषयगत वस्तुस्थिति विवरणको

विश्लेषण एवं सहभागितामूलक छलफल गरिएको थियो ।

१.४.४ आवधिक योजना तर्जुमा गोष्ठी :

विषय विज्ञहरुसँगको परामर्श तथा प्राविधिक टोलीको सहयोगमा योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी आयोजना गरियो । नगरपालिकाको नेतृत्व तथा विषयगत समितिहरुका संयोजक, नगर विकासका सरोकारवालाको सहभागिता र विषय विज्ञहरुको सहजीकरणमा सम्पन्न योजना तर्जुमा गोष्ठीमा नगर विकासको दीर्घकालीन सोच (Vision), नगर विकासको लक्ष्य (Goal), उद्देश्य (Objectives) तथा रणनीति (Strategy), संभावना तथा समस्या विश्लेषण, विषय क्षेत्रगत रणनीतिक उद्देश्य (Outputs) एवं भौतिक लक्ष्य (Targets) एवं वार्षिक कार्यान्वयन तालिका निर्धारण गर्ने कार्य सम्पन्न गरिएको थियो ।

यस क्रममा सबै विषय क्षेत्रगत विकास अवधारणा, प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना, भौतिक लक्ष्य र आवश्यक श्रोतमा सहमति गरिएको थियो । नगरपालिकाको समष्टिगत आर्थिक तथा सामाजिक विकासको लक्ष्य प्राप्त गर्न नगरपालिका तथा स्थानीय तहका सरोकारवालाहरुको स्रोत तथा क्षमता आधार मानी ५ वर्ष अवधिको योजना प्रारम्भिक मस्यौदा तयार गरिएको थियो । योजनालाई वार्षिक योजना (वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट) मार्फत कार्यान्वयन गर्ने र नियमित अनुगमन तथा आवधिक समीक्षा तथा मूल्याङ्कन गरी नतिजाको मापन तथा सिकाईको प्रारूप समेत तयार गरिएको थियो ।

१.४.५ योजना दस्तावेज तयारी :

आवधिक योजना तयारीका क्रममा विभिन्न चरणहरुबाट प्राप्त विवरण, सुझाव एवं निष्कर्षका आधारमा आवधिक योजना दस्तावेजको मस्यौदा तयार गरिएको छ । योजना दस्तावेजलाई मुख्य वाह्य परिच्छेदमा विभाजन गरिएको छ जसअनुसार परिचय, नगरपालिकाको भौगोलिक, आर्थिक एवं सामाजिक स्थिति, दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य, आर्थिक विकास योजना, सामाजिक विकास योजना, पूर्वाधार विकास योजना, वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन योजना, सुशासन तथा संस्थागत विकास योजना, वित्तीय व्यवस्थापन योजना, कार्यान्वयन योजना र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना रहेका छन् । आवधिक योजनाको प्रारम्भिक लेखन विभिन्न सरोकारवाला समितिहरुबाट भएको र त्यस प्रारूपलाई योजनाविद् तथा विषयविज्ञहरुको सुझाव लिई योजना तर्जुमा प्राविधिक सहयोग टोलीद्वारा आवधिक योजना दस्तावेज परिमार्जन गरिनुका साथै स्थानीय तहका अधिकार क्षेत्रका प्राय सबै विषय एवं प्राविधिक पक्षहरुलाई तर्कपूर्ण एवं वस्तुनिष्ठ ढंगबाट प्रस्तुत गरी आवधिक योजनाको मस्यौदा दस्तावेज तयार गरिएको छ ।

१.४.६ योजना प्रमाणीकरण तथा अन्तिम दस्तावेज तयारी :

सहभागितामूलक कार्यशाला गोष्ठीको निष्कर्ष, विषय विज्ञहरुसँगको परामर्श तथा छलफलको क्रममा प्राप्त सुझावको आधारमा तयार भएको आवधिक योजनाको मस्यौदा दस्तावेज २०८२ साल कात्तिक १७ गते नगर कार्यपालिका तथा सरोकारवालाहरुमा प्रस्तुत गरी थप राय सुझाव तथा पृष्ठपोषण सङ्कलन गरिएको थियो । यसरी प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषणलाई समावेश गरी बाँसगढी नगरपालिकाको ५ वर्षे एकीकृत योजनाको दस्तावेज तयार गरिएको छ ।

१.५ सीमाहरु :

यस आवधिक नगर विकास योजना तर्जुमाका सीमाहरु निम्न बमोजिम रहेका छन् :

- आवधिक नगर विकास योजना तर्जुमा क्रममा गरिने वस्तुस्थिति विश्लेषणको लागि आवश्यक आधार तथ्याङ्क तथा सूचना श्रोतको रूपमा नगर पार्श्वचित्रलाई लिइएको छ । यस नगरपालिकाको सन्दर्भमा पनि घरधुरी तहको हकमा घरधुरी सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्याङ्क, वडातह र संस्थागत क्षेत्रबाट प्राप्त तथ्याङ्क सूचनालाई नै आधार बनाउने अधिकतम प्रयास गरिएको छ । विषय क्षेत्रगत तथ्याङ्क तथा सूचनामा कुनै दुविधा उत्पन्न भएको अवस्थामा कार्यशालाको क्रममा नै सहभागितामूलक

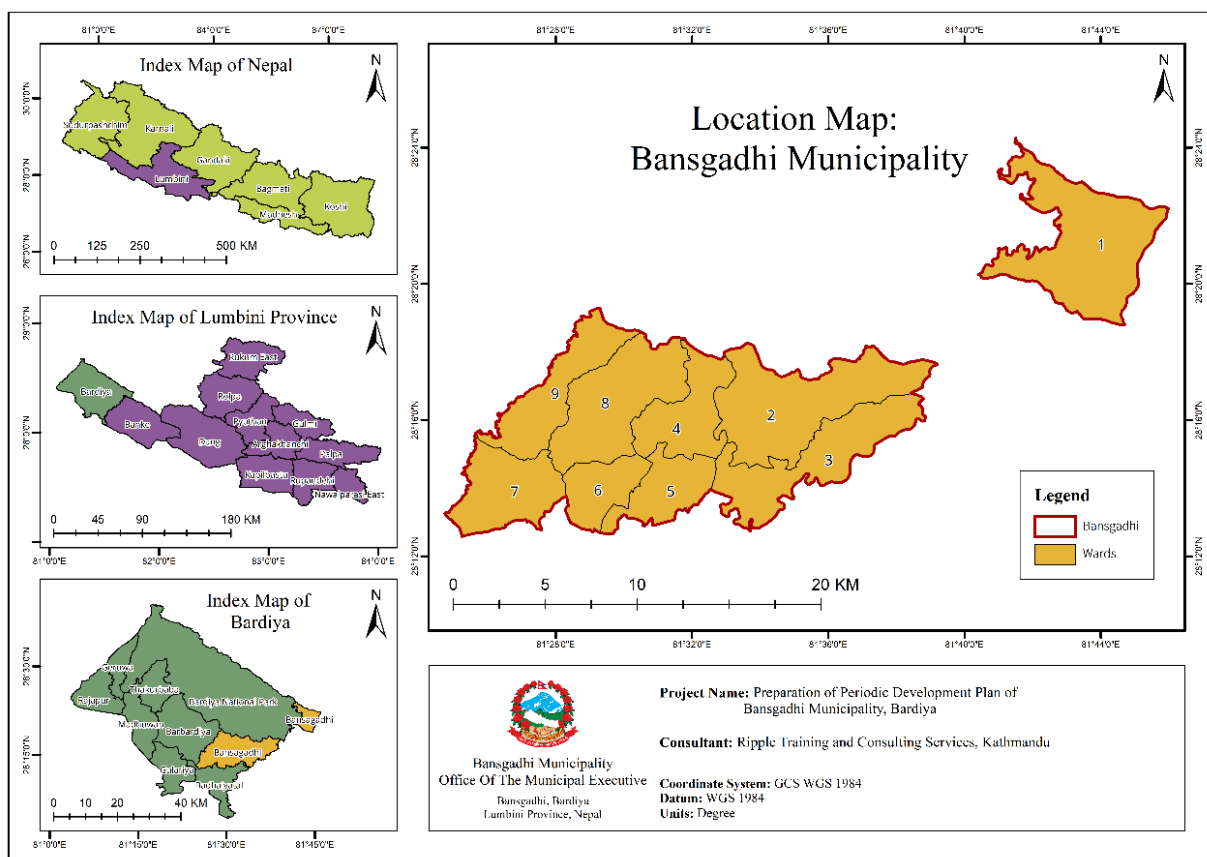
छलफलबाट सहमति बनाई सोही आधारमा विश्लेषण गरिएको छ । यसका साथै केन्द्र, प्रदेश तथा जिल्ला तह लगायत अन्य सूचना समेतलाई आधार बनाइएको छ ।

- आवधिक नगर विकास योजना राजनीतिक प्रक्रियाबाट तर्जुमा गरिएको रणनीतिक र मार्गदर्शक योजनाको खाका मात्र भएकोले नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विश्लेषणको आधारमा दीर्घकालीन सोच, आवधिक लक्ष्य, विषयगत क्षेत्र, उद्देश्य, रणनीति, प्राथमिकता क्षेत्र निर्धारणको आधारमा मुख्य मुख्य कार्यक्रम तहसम्म मात्र केन्द्रित छ । प्रचलित कानून बमोजिम स्थानीय तहको योजना तर्जुमा गर्दा सहभागितामूलक वार्षिक योजना तर्जुमा पद्धतिबाट कार्यक्रम छनोट गर्नु पर्ने व्यवस्थालाई दृष्टिगत गरी समुदाय तथा वडास्तरका कार्यक्रमले समेटिनु पर्ने क्रियाकलाप तहका परियोजनाहरु समावेश गरिएको छैन ।
- नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारको संयुक्त लगानी वा सार्वजनिक निजी साभेदारीमा संभाव्य आयोजना सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको यथार्थ प्रक्षेपण गर्न सकिएको छैन ।

परिच्छेद २ नगरपालिकाको वस्तुस्थिति

२.१. नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय

बाँसगढी नगरपालिका नेपाल सरकार(मन्त्रीपरिषद्) को मिति २०७१ साल मंसिर १६ गतेको निर्णयानुसार देशभरी गठन भएका ६१ नगरपालिकाहरू मध्ये लुम्बिनी प्रदेश को बर्दिया जिल्लामा पर्ने यो एक नगरपालिका हो । साविक बेलुवा, मोतिपुर र डेउढाकला सहित ३ गाविस समाहित गरि यो नगरपालिकाको निर्माण भएको हो । बाँसगढी नगरपालिकाको नामाकरण बर्दिया जिल्लामा बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज स्थापना हुनु पूर्व यहाँका थारु जातिमा ससुराली जाँदा सूपो लिनुपर्ने परम्परा रहेको थियो । सूपो बनाउन जङ्गलतिरबाट बाँस लिएर आई हाल बाँसगढी बजार क्षेत्रमा बसी बाँसको चोया बनाउने काम गरेकोले बाँसगढी नाम रहन गएको स्थानीय मानिसहरूको भनाई रहेको छ । त्यसैगरी यस नगरपालिकाको वडा नं. ५ मा पर्ने बाँसगढी गाउँमा पहिले बाँसको घारी रहेको हुँदा पछि गएर बाँसगढी हुन गएको एकाथरीको भनाई रहेको छ । यसैगरी रेउकुलो नामबाट चर्चित पुरानो गीतमा बाँसगढी गाउँ भन्ने उल्लेख भएको हुँदा यो ठाउँको नाम बाँसगढी हुन गएको भन्ने पनि भनाई छ ।

चित्र नं. २ बाँसगढी नगरपालिकाको नक्सा

२.२. भौगोलिक अवस्था, क्षेत्रफल :

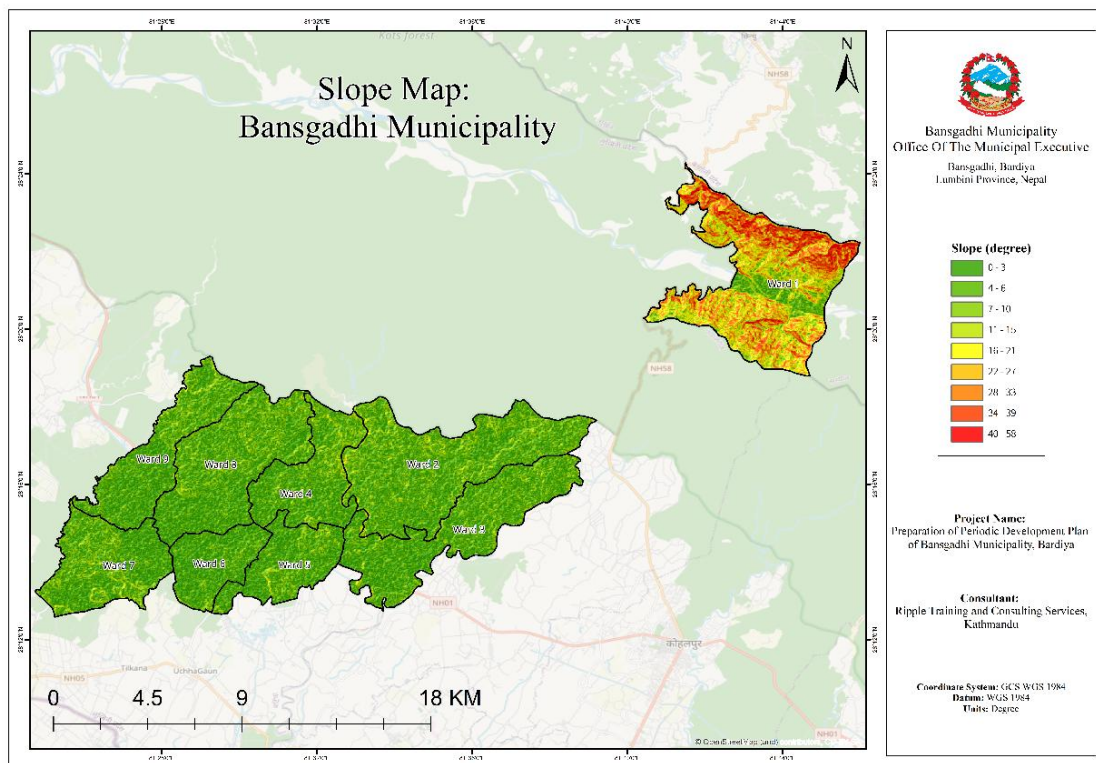
बाँसगढी नगरपालिका बर्दिया जिल्लाको सदरमुकाम गुलरियाबाट २५ कि.मी. उत्तर पूर्वमा अवस्थित छ र पूर्व पश्चिम राजमार्ग यस नगरपालिका बीच हुँदै गएको छ । पूर्वमा सल्यानको काप्रेचौर, मानखोला (बाँके), पश्चिममा ग्याङ नदी (बारबर्दिया नगरपालिका), उत्तरमा बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज र दक्षिणमा बढैयाताल गाउँपालिका सँग यो नगरपालिका जोडिएको छ । नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफल २०६.०८ वर्ग कि.मी. छ ।

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

यस नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति समुन्द्र सतहबाट १५४ मिटर उचाईमा रहेको छ। यो नगरपालिका उत्तरी अक्षांश २८° १३' ००" देखि २८° २४' ००" र पूर्वी देशान्तर ८१° २५' ००" देखि ८१° ४६' ००" सम्म फैलिएको छ।

भू-धरातल तथा भिरालोपना

भू-धरातलीय अवस्थिति हेर्दा यो नगरपालिका क्षेत्रमा तराइको समथर भूमि विद्यमान रहेको छ। उत्तर तर्फ सिवालिक क्षेत्र र दक्षिण तर्फ समथर तराई क्षेत्र पर्दछ। यस क्षेत्रभित्र बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज पर्दछ। वन जङ्गलले भरिपूर्ण यस नगरपालिकाको कुल भुभागको ५० प्रतिशत भूमि वनजङ्गलले ओगतेको छ। बर्दिया जिल्लाकै अग्लो भुभाग चेपाङ यस नगरपालिका भित्र पर्दछ।

चित्र नं. ३ बाँसगढी नगरपालिकाको भिरालोपन नक्सा

हावापानी तथा जलवायु

तराई भ-भागमा अवस्थित बाँसगढी नगरपालिका हावापानीका हिसाबले उष्ण समशीतोष्ण (Sub-tropical Monsoon Climate) हावापानी भएको क्षेत्रमा पर्दछ। नेपालगञ्ज र खजुरा स्थित जलवायु मापन केन्द्रबाट लिइएको तथ्याङ्क अनुसार यहाँ यहाँको औसत वर्षा ११३० मिमि रहेको छ भने न्यूनतम तापक्रम औसतमा १९ डिग्री सेल्सियस र अधिकतम तापक्रम औसतमा ४० डिग्री रहेको देखिन्छ।

टोल बस्तीहरू

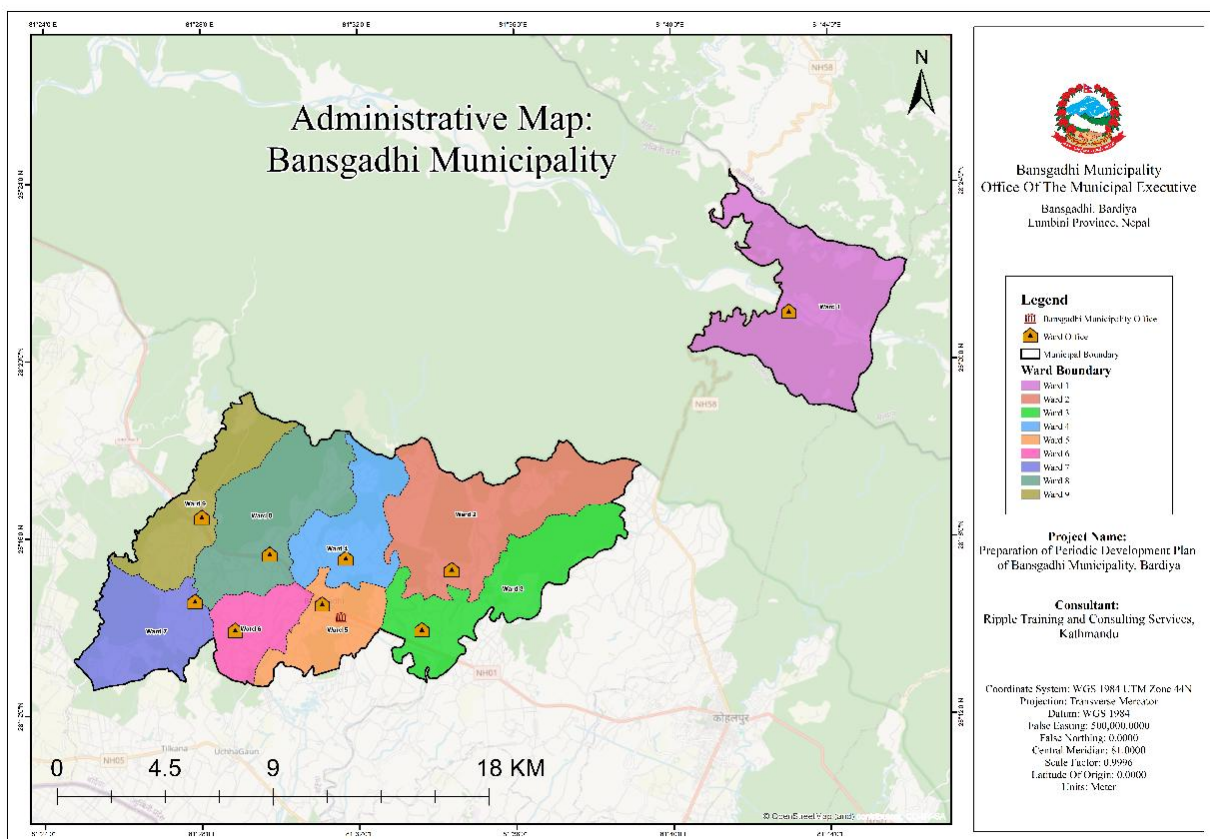
बाँसगढी नगरपालिका भित्र रहेका टोल बस्तीहरू धेरै भएता पनि वडा अनुसार मुख्य-मुख्य टोल बस्तीहरूको विवरण तल उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. १ वडा अनुसार वस्तीको नाम

वडा नम्बर	वडा अनुसार वस्तीको नाम
१	चेपाङ, बाटुले, कुरुले, खोटे र भंगना

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

वडा नम्बर	वडा अनुसार वस्तीको नाम
२	रांभा, बेटहनी, असेवा, बिजौरा, अक्षेरिया, भुरिया टोल, नयाँ बस्ती, हजारीवगिया, सिमिन्टीकुला, नेउलावगिया, पुर्व नेउलावगिया, बरमुरुवा, अमैया
३	महादेवा, सुन्दरवस्ती, बेलुवासल्यानी टोल, फल्कापुर, शान्तीपुर क, शान्तीपुर ख, लखना, पहाडीपुर, खल्ला, लक्ष्मणपुर, पशुपतिनगर, उत्तरभकारी, चमकपुर, दैलेखीटोल, गौरी
४	लक्ष्मणपुर, मटेरिया, संखरिया, बठुवा, मगरपुर, पिपलटांडी, अस्नेरी, नेवाडा, मदहा, मनिकापुर
५	बाँसगढी, हाउपुर, हसनापुर, मोतिपुर, शान्तीपुर, खानेपानीटोल, उत्तर रामपुर, दक्षिण रामपुर, लक्ष्मणपुर
६	मोतिपुर, सटेरिया, लिंकरोड, नरायणपुर, अठघरुवा, अमेलिया, दाङ्गपुर, दमौली, विजयनगर दमौली, जाजरकोटे टोल
७	सगहापुर, बाभानपुर, कालावञ्जर, चौधरीपुर, गौरीपारा, बसन्तपुर, छोट्की डेउडा, बर्की डेउडा, हरैया, राधाकृष्ण टोल
८	बेलौली, भैसासुर, रिहारपुर, ककौरा, भरनैया, बनगौरी, लक्ष्मणा, जुरैना, दाङ्गपुर, रेशमपुर
९	माछागढ, दुर्गाफाँटा, कुनैठी, राजीपुर, तोरैया, खैरेनी, पहाडीपुर, थुमनी, शान्तीनगर, पारसपुर

चित्र नं. ४ बाँसगढी नगरपालिकाको वडा देखाइएको नक्सा

२.३. संस्थागत व्यवस्था

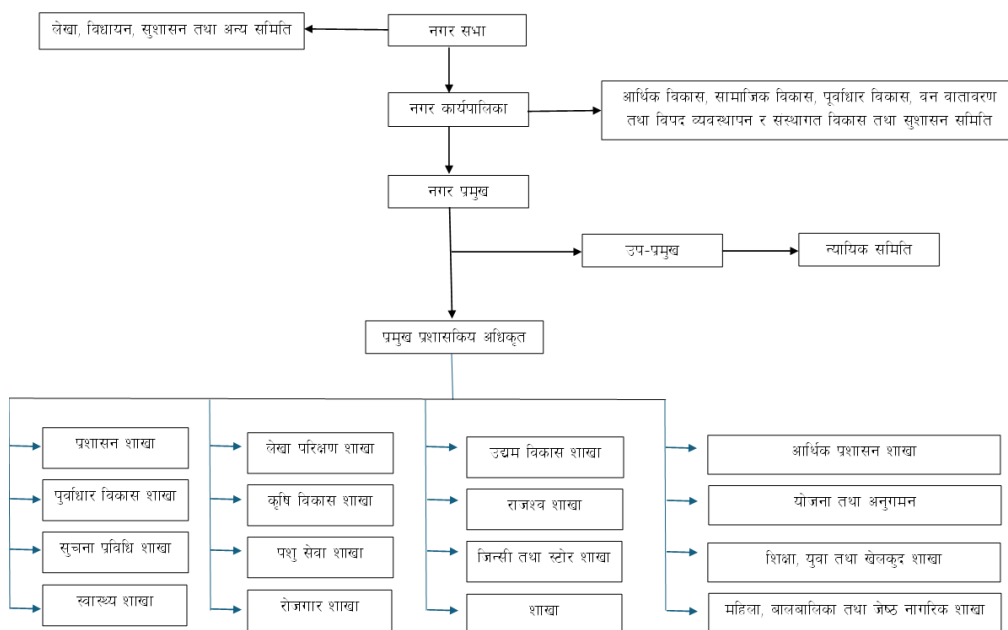
बाँसगढी नगरपालिकाको प्रशासनिक कामकाजका नगर कार्यपालिका र ९ वटा वडा कार्यालयहरुको स्वीकृत दरबन्दी तेरिज निम्नानुसारको रहेको छ ।

तालिका नं. २ स्वीकृत स्थाई दरबन्दी विवरण

नगरपालिका कार्यालय तर्फ			
क.सं.	पद	तह	सङ्ख्या
१	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	१०	१ जना
२	अधिकृत (शिक्षा)	९/१०	१ जना
३	सि.डि.ई.	९/१०	१ जना
४	अधिकृत (प्रशासन)	७/८	१ जना
५	लेखा अधिकृत	७/८	१ जना
६	अधिकृत (शिक्षा)	७/८	१ जना
७	जन स्वास्थ्य अधिकृत	७/८	१ जना
८	इन्जिनियर (सिभिल, वि.ए. आ.)	६	१ जना
९	इन्जिनियर (सिभिल)	६	१ जना
१०	आ.ले.प. अधिकृत	६	१ जना
११	अधिकृत (प्रशासन)	६	३ जना
१२	प.हे.न. (स्वास्थ्य)	५/६	१ जना
१३	हेल्थ असिस्टेन्ट (स्वास्थ्य)	५/६	१ जना
१४	सहायक (प्रशासन)	५	५ जना
१५	लेखा सहायक (प्रशासन)	५	१ जना
१६	प्रा.स. (शिक्षा)	५	१ जना
१७	सव-इन्जिनियर	५	२ जना
१८	कम्प्युटर अपरेटर	५	१ जना
१९	महिला विकास निरीक्षक	५	१ जना
२०	सर्भेक्षक	५	१ जना
२१	सहायक (प्रशासन)	४	३ जना
२२	स.ले.पा.	४	१ जना
२३	सहायक महिला विकास निरीक्षक	४	१ जना
	जम्मा		३२ जना
वडा कार्यालय (९ वटा) तर्फ			
१	सहायक	५	४ जना
२	सव-इन्जिनियर	५	४ जना
३	सहायक	४	५ जना
४	अ.सव-इन्जिनियर	४	५ जना
	जम्मा		१८ जना
	कुल जम्मा		५० जना

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

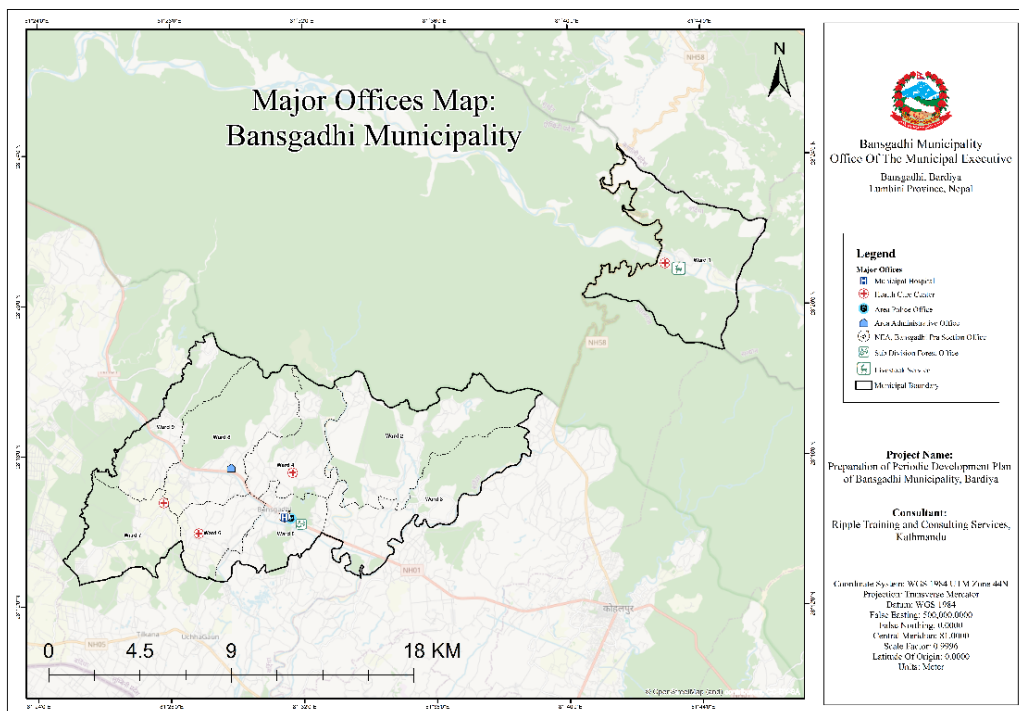
बाँसगढी नगरपालिकाको सङ्गठन संरचना

चित्र नं. ५ बाँसगढी नगरपालिकाको सङ्गठन संरचना

२.४. नगरपालिकामा अवस्थित अन्य सरकारी कार्यालय

बाँसगढी नगरपालिकावासी जनतालाई घर आँगनमा नागरिकता, राहदानी, नाबालक परिचयपत्र, जनजाती, मधेशी, दलित प्रमाणित, राष्ट्रिय परिचयपत्र, ठाडो उजुरी/गुनासो सुनुवाई जस्ता सेवा उपलब्ध गराउने तथा शान्ती सुरक्षा, चोरी, तस्करी नियन्त्रण जुवा, चिन्ता, लागु औषध नियन्त्रण, विपद व्यवस्थापन, बजार अनुगमन, सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण तथा दैनिक प्रशासनिक कार्यको लागि नेपाल सरकार गृह मन्त्रालयबाट २०७३ सालमा इलाका प्रशासन कार्यालय बाँसगढी स्थापना गरिएको छ ।

चित्र नं. ६ बाँसगढी नगरपालिकामा अवस्थित अन्य सरकारी कार्यालय देखाइएको नक्सा

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

यसका साथै बाँसगढी सब-डिभिजन वन कार्यालय, नेपाल विद्युत प्राधिकरण प्रशाखा कार्यालय, इलाका प्रहरी कार्यालय, प्रहरी चौकीहरू रहेका छन् ।

२.५. नगरपालिकाको जनसाङ्ख्यिक वनौट

जनसङ्ख्या

बाँसगढी नगरपालिकाको कूल जनसङ्ख्या वि.सं. २०७८ सालको जनगणना अनुसार १५०९१ घरधुरीमा ६३२५२ जना रहेको छ । जसमा महिला ३३९४५ जना र पुरुष २९३०७ जना थिए । जनसङ्ख्याको वडागत विवरण र घरधुरी निम्न तालिकामा दिइएको छ ।

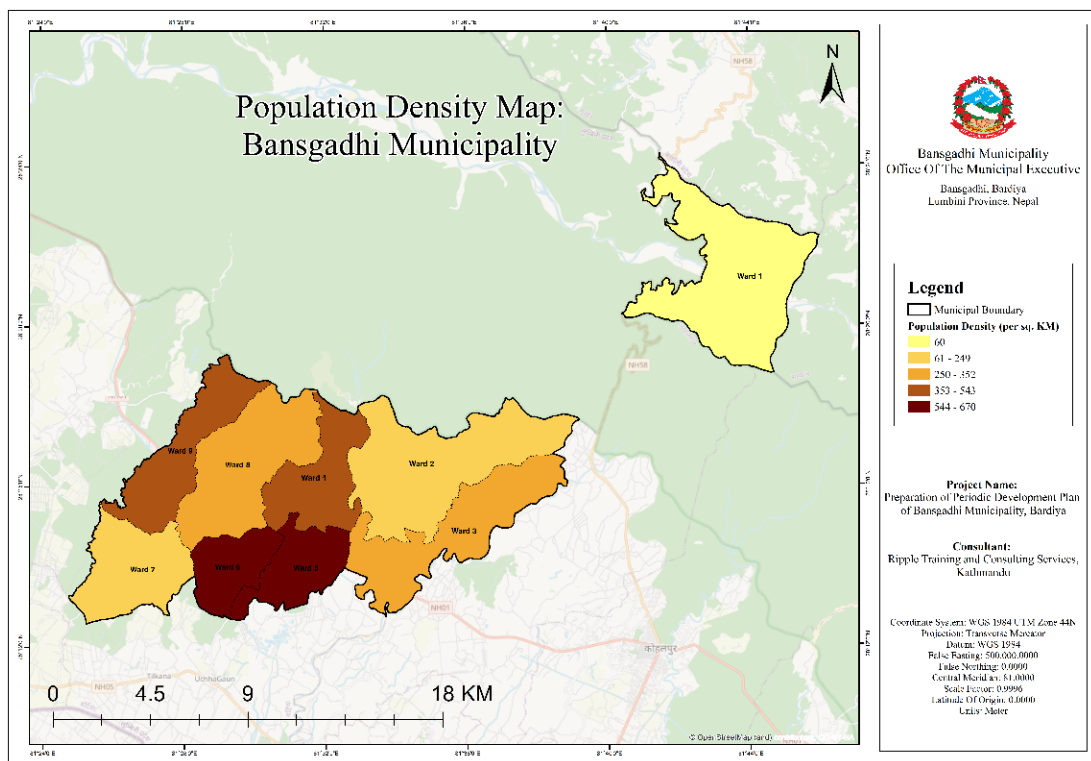
तालिका नं. ३ वडागत जनसङ्ख्या तथा घरधुरी विवरण

वडा नं.	राष्ट्रिय जनगणना २०७८					
	घरधुरी	महिला	पुरुष	जम्मा	पुरुष जम्मा प्रतिशत %	लैङ्गिक अनुपात
१	६२५	१२६८	१०७५	२३४३	३.७५	८४.३४
२	१६१३	३५५१	२९१९	६४७०	४.०१	८२.२०
३	२१५६	४७९३	४३८१	९१७४	४.२६	९१.४०
४	२१८५	४९३९	४१२५	९०६४	४.१५	८३.५२
५	१८७४	४१५३	३६५६	७८०९	४.१७	८८.०३
६	१६९३	३९७९	३३२९	७३०८	४.३२	८३.६६
७	१०१५	२४४४	२१९२	४६३६	४.५७	८९.६९
८	१९४३	४२०२	३५६९	७७७१	४.००	८४.९४
९	१९८७	४६१६	४०६१	८६७७	४.३७	८७.९८
जम्मा	१५०९१	३३९४५	२९३०७	६३२५२	४.१९	८६.३४

जनघनत्व

वि.सं. २०७८ सालको जनगणना अनुसार बाँसगढी नगरपालिकाको वडा नं. ४ र ५ मा जनघनत्व सबैभन्दा धेरै रहेको छ भने वडा नं. १ मा सबैभन्दा कम रहेको छ ।

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

चित्र नं. ७ बाँसगढी नगरपालिकाको जनघनत्व देखाइएको नक्सा

उमेरगत जनसङ्ख्या

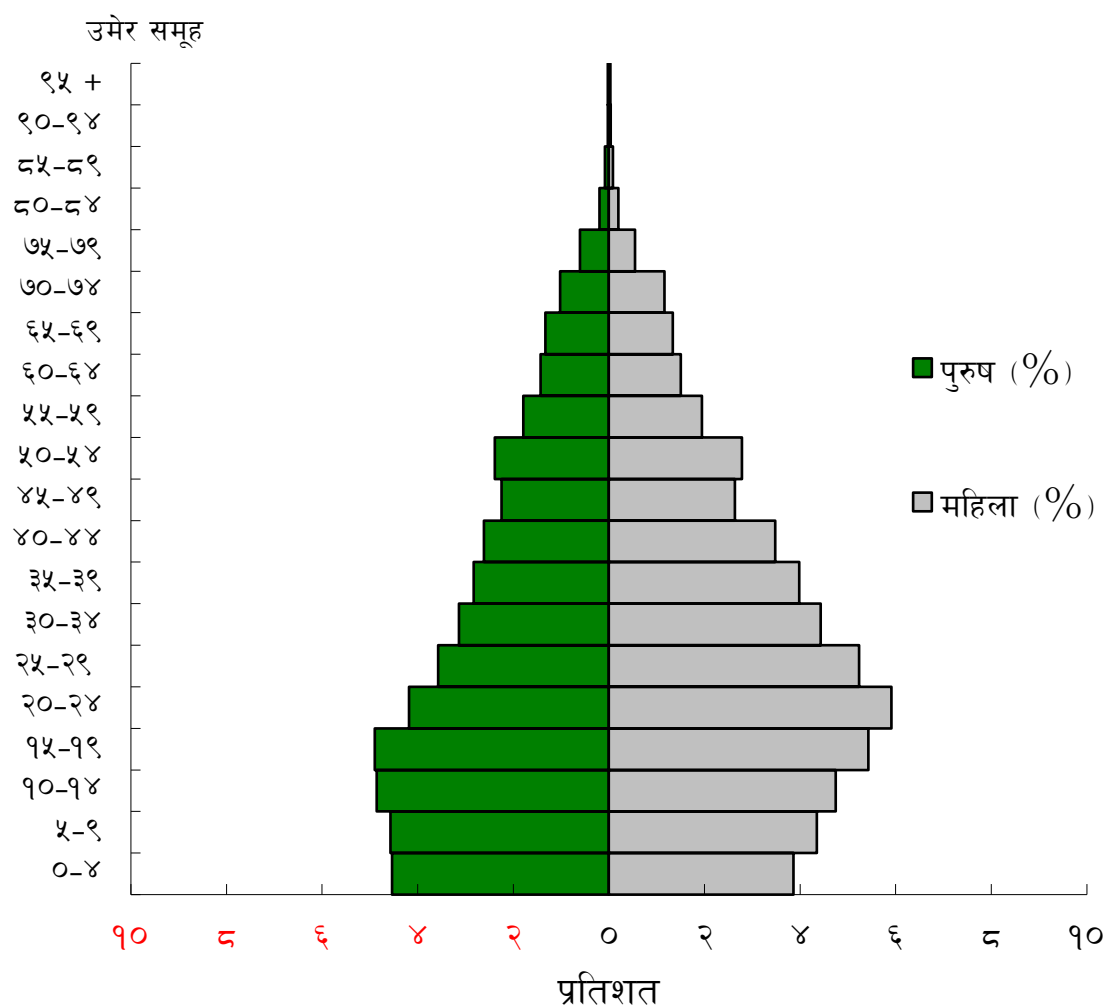
उमेरगत जनसङ्ख्याको विश्लेषण गर्दा सबैभन्दा धेरै सङ्ख्या १५ देखि २४ वर्ष उमेर समूहको रहेको छ । यो समूहको जनसङ्ख्या १२,९११ छ । यसैगरी सबैभन्दा कम सङ्ख्यामा ९५ देखि माथिको उमेर समूह रहेको छ र यो सङ्ख्या जम्मा ३२ रहेको देखिन्छ । ५ वर्षभन्दा कम उमेर समूहका बालबालिकाको सङ्ख्या ५३१० जना रहेकोछ । उमेर अनुसारको जनसङ्ख्याको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ :

तालिका नं. ४ उमेरगत जनसङ्ख्या

उमेर समूह	वडा नं.									जम्मा	प्रतिशत %
	१	२	३	४	५	६	७	८	९		
०-४	२२८	५५०	७९२	७४९	६०९	५५३	३७१	६८४	७७४	५३१०	८.४
५-९	२५१	६२२	८०७	८५०	६७५	६०७	३९३	६५७	७८२	५६४४	८.९
१०-१४	३००	६४२	८७८	८७०	७६२	६९५	४२६	६६५	८३७	६०७५	९.६
१५-१९	२५५	६८९	९६९	९६३	७७३	७३९	४५६	८१३	८७३	६५३०	१०.३
२०-२४	२३५	६८१	९७९	९०९	७६६	६५९	४६१	७५७	९३४	६३८१	१०.१
२५-२९	२२९	५२३	८३४	७५२	६९३	६२२	४३२	६७४	८०८	५५६७	८.८
३०-३४	१७९	४५८	७१५	७२७	६४८	५७९	३१३	५४४	६२१	४७८४	७.६
३५-३९	१४३	३८१	६२१	६००	५८९	५६९	३३३	५३३	५३९	४३०८	६.८
४०-४४	११९	३३७	५८७	५४१	५१६	४६१	२९१	४९९	५०५	३८५६	६.१
४५-४९	८४	३०९	४३३	४४१	३६९	३६४	२७८	४०८	४०२	३०८८	४.९

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

उमेर समूह	वडा नं.									जम्मा	प्रतिशत %
	१	२	३	४	५	६	७	८	९		
५०-५४	९०	३४४	४६२	४६१	३९०	४०९	२२८	४२५	४६३	३२७२	५.२
५५-५९	६७	२५७	३०९	३३४	२९६	२९९	१८९	३०७	३०४	२३६२	३.७
६०-६४	४८	२२६	२२१	२९१	२२१	२२०	१२८	२४३	२५७	१८५५	२.९
६५-६९	५१	१८५	२२९	२२६	२११	२०१	१३३	२२०	२२७	१६८३	२.७
७०-७४	३८	१५६	१९२	१९०	१५३	१७९	९५	१८७	१८९	१३७९	२.२
७५-७९	१७	६४	१०१	१०६	७३	९२	७३	९५	१०६	७२७	१.१
८०-८४	७	२८	१९	२७	४२	३७	२१	३४	३५	२५०	०.४
८५-८९	२	९	१४	१५	१९	१५	१०	१३	११	१०८	०.२
९०-९४	०	८	७	६	३	५	२	६	४	४१	०.०६
९५ +	०	१	५	६	१	३	३	७	६	३२	०.०४
जम्मा	२३४३	६४७०	९१७४	९०६४	७८०९	७३०८	४६३६	७७७१	८६७७	६३२५२	१००

चित्र नं. ८ बाँसगढी नगरपालिकाको जनसङ्ख्याको पिरामिड आकार

जातजातिका आधारमा जनसङ्ख्या

बाँसगढी नगरपालिकामा विभिन्न जात तथा जनजातिका मानिसहरूको बसोबास रहेको पाइन्छ। वि.सं. २०७८ सालको जनगणना अनुसार बाँसगढी नगरपालिकामा बसोबास गर्ने सबैभन्दा धेरै २७२८० थारु जाती रहेको छ। जातीय समूह भित्र पनि सब भन्दा बढी क्षेत्री जाती छन्, जसको जनसङ्ख्या १२८४३ रहेको छ। यस पछि दोस्रोमा ब्राह्मण-पहाड समूह जसको जनसङ्ख्या ५८८१ रहेको छ। ब्राह्मण/क्षेत्री समूहमा पनि क्षेत्री समुदाय बढी रहेकोछ। त्यस पछि क्रमशः विश्वकर्मा, ठकुरी, मगर, परियार, मुशलमान र अन्यको रहेको छ। जातीय आधारमा घरधुरी सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ५ जातजातिका आधारमा जनसङ्ख्या

जातजाति	जनसङ्ख्या
थारु	२७२८०
क्षेत्री	१२८४३
ब्राह्मण-पहाड	५८८१
विश्वकर्मा	५७४०
ठकुरी	२९४९
मगर	२४२८
परियार	१४९२
मुसलमान	१०१६
अन्य	३६२३

धर्मको आधारमा जनसङ्ख्या

वि.सं. २०७८ सालको जनगणना अनुसार यस नगरपालिकामा बसोबास गर्ने जातिहरूले अवलम्बन गर्दै आएको धर्मको आधारमा हेर्दा यहाँ ६०५८५ जनसङ्ख्या हिन्दू धर्मावलम्बी छन् भने १०४५ इस्लाम धर्मावलम्बी रहेको देखिन्छ। धर्मको आधारमा जनसङ्ख्या विवरण निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. ६ धर्मको आधारमा घरधुरी

अवलम्बन गरिएका धर्म	महिला	पुरुष	जम्मा
हिन्दु	३२५२४	२८०६१	६०५८५
बुद्ध	२१३	१६७	३८०
इस्लाम	५२७	५१८	१०४५
किरात	०	१	१
क्रिस्चियन	६६६	५५२	१२१८
प्रकृति	२	१	३
बोन	०	०	०
जेएन	०	०	०
बहाई	१३	७	२०
सिखा	०	०	०
जम्मा	३३९४५	२९३०७	६३२५२

अपाङ्गताको स्थिति विवरण

नेपालका जनसङ्ख्याको कुल अपाङ्गता भएका मध्य शारीरिक अपाङ्गता भएका नागरिकहरूको बाहुल्यता छ भने लैङ्गिक रुपमा अपाङ्गता पुरुषहरूको रहेको छ । समावेशी र सबैको लागि सुगम समाज निर्माण गर्न प्रतिबद्ध यस नगरपालिकाले अपाङ्गता भएका सबै नागरिकहरूलाई समान अवसर, गरिमा र आतनिर्भर बनाउन विशेष कार्यक्रमहरू गर्दै आएको छ । अपाङ्गताका आधारमा जनसङ्ख्यासम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ७ अपाङ्गताका विवरण

क्र.सं.	अपाङ्गताको प्रकार	लिङ्ग			जम्मा
		पुरुष	महिला	अन्य	
१	पूर्ण अशक्त अपाङ्गता	१२३	७५	०	१९८
२	अति अशक्त अपाङ्गता	२९१	२१८	१	५१०
३	मध्यम अपाङ्गता	२९७	२३४	१	५३२
४	सामान्य अपाङ्गता	८२	४७	०	१२९
	जम्मा	७९३	५७४	२	१३६९

प्रमुख चाडपर्वहरू

बाँसगढी नगरपालिकामा बसोबास गर्ने विभिन्न जातजाति तथा धर्मवाल्म्वीहरूहरूले आफ्नो धार्मिक आस्था अनुसार फरक-फरक खालका चाडपर्वहरू मनाउने गर्दछन् । दशैं, तिहार, माघी, तीज, होली, जनैपूर्णिमा, क्रिसमस डे लगायतका चाडपर्वहरू मुख्य रुपमा मनाइने गरिन्छ । नगरपालिकामा रहेका विभिन्न समुदायले आ-आफ्नो धर्म संस्कृति अनुसार विभिन्न चाडपर्व मनाउने सन्दर्भमा सबै समुदाय बीच आपसी सद्भाव र खुसी साटासाट गर्ने परम्परा पनि विद्यमान रहेको छ । विभिन्न जातजाति अनुसार मनाइने चाडपर्वको विवरण निम्नानुसार छ ।

तालिका नं. ८ जातजाति अनुसार मनाइने चाडपर्व

जातजातिको नाम	चाड पर्व
बाहुन, क्षेत्री, ठकुरी, दशनामी	दशैं, तिहार, माघी, तीज, होली, जनैपूर्णिमा, नयाँ वर्ष
थारु	दशैं, तिहार, माघी, होली, कृष्ण अष्टमी, अतवारी, अनत्तर, गुन्या, नयाँ वर्ष
मधेशी	दशैं, तिहार, माघी, तीज, होली, जनैपूर्णिमा, नयाँ वर्ष
दलित	दशैं, तिहार, माघी, तीज, होली, जनैपूर्णिमा, नयाँ वर्ष
मुस्लीम	इद, बकराइद, सुबरात, मोहम्मद डे मोहरम
नेवार	दशैं, तिहार, माघी, म्ह पुजा
मगर, गुरुङ्ग	दशैं, तिहार, माघी, तीज, होली
क्रिश्चियन	क्रिसमस डे

व्यक्तिगत घटना (पञ्जिकरण) सम्बन्धी विवरण

जन्म, मृत्यु, विवाहदर्ता, बसाइसराई जस्ता तथ्याङ्कबाट जनसङ्ख्याको विद्यमान संरचनालाई विश्लेषण गरी आगामी वर्षहरूका जनसङ्ख्या स्थिति प्रक्षेपण गर्न र विकास निर्माणका क्रियाकलापलाई योजनाबद्ध रूपमा अगाडी बढाउन मद्दत पुग्दछ । त्यसैले पञ्जिकरण सम्बन्धी व्यवस्थालाई अद्यावधिक गरिएको हुन्छ ।

२.६. नगरपालिकाको कृषि तथा आर्थिक अवस्था

२.६.१ कृषि तथा पशुपालन

कृषियोग्य जमिन

बाँसगढी नगरपालिकाको धेरै अंश खेतीपातीका लागि उपयुक्त देखिन्छ । यहाँ धान, मकै, गहुँ, चना, अरहर, मसुरो, आलु आदि प्रमुख बालीका रूपमा खेती गरिन्छ । नगरपालिकाको कुल भु-भागको करिब ४०% क्षेत्र कृषि प्रयोजनका लागि छुट्याइएको भए पनि अधिकांश जमिनमा सिँचाई सुविधा उपलब्ध नभएको साथै खेती प्रणाली पनि परम्परागत हुँदा अधिकांश खेतीपाती आकाशे वर्षामा निर्भर भएर हुनुपर्दा बहुसंख्यक किसानहरू न्यून उत्पादन गर्न बाध्य छन् । नगरपालिकाको केही भागमा बबई सिँचाई आयोजना सञ्चालनमा रहेको र विस्तारको प्रक्रियामा रहेकोले आगामी दिनमा यहाँका किसानहरू लाभान्वित हुने आशामा रहेका छन् ।

कृषि बाली उत्पादन

यस नगरपालिकाको कृषि प्रणालीलाई हेर्ने हो भने मुख्यतया वर्षमा बर्खे बाली र हिउँदे बाली गरि २ बाली प्रणालीहरू देखिन्छ । बर्खे बाली अन्तर्गत धान र मकै प्रमुख बाली हुन भने हिउँदे बाली प्रणाली अन्तर्गत गहुँ, मसुरो, आलु, तोरी, मास, तरकारी र अन्य गेडागुडी रहेका छन् ।

कृषि उत्पादन पकेट क्षेत्रहरू

यहाँको हावापानी, माटो, कृषकहरूको रुचि तथा अवस्था, बजार र ढुवानीको अवस्थालाई विश्लेषण गरी किसानहरूको जीवनस्तरमा उल्लेखनीय सुधार ल्याउन कृषि विकास कार्यालयले यस जिल्लामा सघन बाली विकास तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्न बाली विकास कार्यक्रमहरू अगाडि सारेको छ । उपयुक्त हावापानी, माटो तथा पूर्वाधार विकासका कारण यो जिल्ला कृषिको व्यवसायीकरणका दृष्टिले धेरै सम्भावना भएको जिल्लाका रूपमा रहेको छ । यहाँ उत्पादित सामग्रीले उचित बजार पाएको खण्डमा कृषकको जीवनस्तर उठ्ने कुरामा दुईमत रहँदैन ।

पशुपालनको अवस्था

बाँसगढी नगरपालिकामा वनजङ्गल तथा चरन क्षेत्र प्रसस्त भएका कारण यहाँ गाई, गोरु, भैँसी, राँगा, बाख्रा जस्ता पशुहरू पाल्ने गरेको देखिन्छ । यहाँ पालिने साना जातका पशुपंक्षीमा बाख्रा, भेंडा, सुँगुर, कुखुरा आदि पाल्ने घरधुरीहरू धेरै रहेका छन् । यस नगरपालिकामा केही माछापालन व्यवसायी र केही क्षेत्रमा मौरीपालन गरेको पनि देखिन्छ ।

तालिका नं. १ पशु सेवा केन्द्रहरूको विवरण

क्र.सं.	केन्द्र	स्थान
१	पशु सेवा केन्द्र	बाँसगढी १
२	पशु सेवा केन्द्र	बाँसगढी ७
३	पशु सेवा केन्द्र	बाँसगढी ५
४	पशु सेवा केन्द्र	बाँसगढी २

२.६.२ बैंक तथा वित्तीय संस्था

वित्तीय संस्थाको रूपमा यस नगरपालिकामा विभिन्न बाणिज्य बैंक, विकास बैंक, लघुवित्त, कोअपरेटिभ लिमिटेड, बिमा कम्पनिका शाखाहरु रहेका छन् । नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १० नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका बाणिज्य तथा विकास बैंकहरुको विवरण

क्र.सं.	बैंक तथा वित्तीय संस्थाको नाम	ठेगाना
१	नविल बैंक लिमिटेड	बाँसगढी ५
२	राष्ट्रिय बाणिज्य बैंक लिमिटेड	बाँसगढी ५
३	कुमारी बैंक लिमिटेड	बाँसगढी ५
४	नेपाल इन्भेष्टमेन्ट मेगा बैंक लिमिटेड	बाँसगढी ५
५	सिदार्थ बैंक लिमिटेड	बाँसगढी ५
६	प्रभु बैंक लिमिटेड	बाँसगढी ५
७	एभरेष्ट बैंक लिमिटेड	बाँसगढी ५
८	एन आई सी एशिया बैंक लिमिटेड	बाँसगढी ५
९	महालक्ष्मी विकास बैंक	बाँसगढी ५
१०	कर्णाली विकास बैंक	बाँसगढी ५
११	शार्इन रेसिडा विकास बैंक	बाँसगढी ५
१२	नेपाल इन्भेष्टमेन्ट मेगा बैंक लिमिटेड एक्सटेन्सन काउन्टर	बाँसगढी १
१३	नव जीवन कोअपरेटिभ लि.	बाँसगढी ५

तालिका नं. ११ नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका लघुवित्तहरुको विवरण

क्र.सं.	बैंक तथा वित्तीय संस्थाको नाम	ठेगाना
१	आशा लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी ५
२	गणपति लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी ५
३	महिला लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी ५
४	युनिक नेपाल लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी ५
५	निर्धन उत्थान लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी ५
६	इन्फिनिटी लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी ५
७	स्वाभिमान लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी ६
८	फरवार्ड लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी २
९	अभियान लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	
१०	ग्रामिण विकास लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	
११	मनकामना स्मार्ट लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी ७
१२	समता घरेलु लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी ७, देउपुर
१३	मातृभुमी लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी ८
१४	सबैको लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी ८
१५	आरम्भ चौतारी लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी ३
१६	सुपर लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी ८
१७	विजय लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी ९
१८	उपकार लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी ९
१९	उन्नती लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी ४
२०	जनउत्थान सामुदायिक लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी ८
२१	एन आई सी एशिया लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	बाँसगढी ९

तालिका नं. १२ नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका इन्सुरेन्स कम्पनीहरूको विवरण

क्र.सं.	बैंक तथा बित्तिय संस्थाको नाम	ठेगाना
१	हिमालयन लाईफ इन्सुरेन्स लिमिटेड	
२	सिटिजन लाईफ इन्सुरेन्स कम्पनी लिमिटेड	बाँसगढी ५
३	महालक्ष्मी लाईफ इन्सुरेन्स लिमिटेड	
४	रिलान्स लाईफ इन्सुरेन्स लिमिटेड	
५	नेपाल लाईफ इन्सुरेन्स लिमिटेड	बाँसगढी ५
६	आई एम् इ लाईफ इन्सुरेन्स लिमिटेड	बाँसगढी ५
७	प्राइम लाईफ इन्सुरेन्स कम्पनी लिमिटेड	
८	एशियन इन्सुरेन्स कम्पनी लिमिटेड	
९	सन नेपाल इन्सुरेन्स कम्पनी लिमिटेड	
१०	सगरमाथा लुम्बिनी इन्सुरेन्स कम्पनी लिमिटेड	
११	आई जि आई प्रुडेन्सियल इन्सुरेन्स लिमिटेड	

यसका अलावा नगरपालिकामा क्षेत्र भित्र विभिन्न प्रकृतिका ५२ वटा सहकारी संस्थाहरु सञ्चालनमा रहेका छन् ।

तालिका नं. १३ नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका सहकारी संस्थाहरूको विवरण

क्र.सं.	सहकारी संस्थाको नाम	वडा नं.	प्रकृति
१	मोतिपुर स.सं लि.	५	बचत तथा ऋण
२	अन्नपूर्ण बचत तथा ऋण स.सं लि.	४	बचत तथा ऋण
३	बाँसगढी पिपल बोट बचत तथा ऋण स.सं.लि.	५	बचत तथा ऋण
४	ग्रामीण सेवा बचत तथा ऋण स.सं.लि.	९	बचत तथा ऋण
५	जनभावना बचत तथा ऋण स.सं.लि.	५	बचत तथा ऋण
६	लालिमा पुष्प कमल महिला बचत तथा ऋण स.सं.लि.	९	बचत तथा ऋण
७	निरन्तर बचत तथा ऋण स.सं.लि.	२	बचत तथा ऋण
८	परिवर्तन दलित महिला बचत तथा ऋण स.सं.लि.	५	बचत तथा ऋण
९	समाज सुधार स्वावलम्बन बचत तथा ऋण स.सं.लि.	५	बचत तथा ऋण
१०	उपकार स्वावलम्बन बचत तथा ऋण स.सं लि.	८	बचत तथा ऋण
११	बहुवृहत विकास कृषक स.सं लि.	२	बहुउद्देशीय
१२	द्वीपज्योति कृषक बहुउद्देशीय स.सं लि.	४	बहुउद्देशीय
१३	ध्रुवतारा कृषक बहुउद्देशीय स.सं लि.	४	बहुउद्देशीय
१४	जनआधार कृषक बहुउद्देशीय स.सं.लि.	३	बहुउद्देशीय
१५	जन एकता कृषक बहुउद्देशीय स.सं.लि.	१	बहुउद्देशीय
१६	जनज्योती बहुउद्देशीय स.सं.लि.	८	बहुउद्देशीय
१७	नवप्रभात स्वावलम्बन कृषक बहुउद्देशीय स.सं.लि.	३	बहुउद्देशीय

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

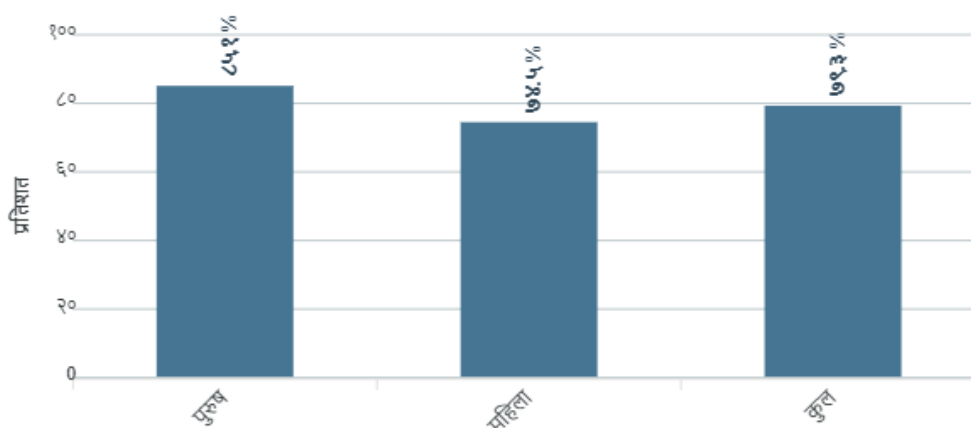
क्र.सं.	सहकारी संस्थाको नाम	वडा नं.	प्रकृति
१८	नवदुर्गा तरकारी तथा विउ उत्पादन स.सं. लि.	२	बहुउद्देश्यीय
१९	प्रभात कृषक बहुउद्देश्यीय स.सं. लि.	८	बहुउद्देश्यीय
२०	ऐचोपैचो कृषि स.सं.लि.	३	कृषि
२१	भूपू सैनिक कृषि कृषि स.सं. लि.	५	कृषि
२२	बेलवा मध्यवर्ती कृषक स.सं. लि.	२	कृषि
२३	दमौली कृषि स.सं.लि.	६	कृषि
२४	फूलबारी मध्यवर्ती कृषक स.सं.लि.	८	कृषि
२५	हातेमालो कृषि बजार स.सं.लि.	५	कृषि
२६	हार्दिक महिला कृषि सहकारी संस्था लि.	८	कृषि
२७	जनजागरण कृषि स.सं.लि.		कृषि
२८	जमरा कृषि स.सं.लि.	८	कृषि
२९	लक्ष्मणा कृषि स.सं.लि.	८	कृषि
३०	नौवा डगर कृषि स.सं.लि.	३	कृषि
३१	नयाँ गोरेटो कृषि स.सं.लि.	४	कृषि
३२	परोपकार प्रतिज्ञा कृषि स.सं.लि.	९	कृषि
३३	पुर्णिमा साना किसान कृषि स.सं.लि.	३	कृषि
३४	डेउडाकला साना किसान कृषि स.सं. लि.	८	कृषि
३५	साना किसान कृषि स.सं. लि.	५	कृषि
३६	सबल महिला कृषि स.सं. लि.	५	कृषि
३७	सप्तरङ्गी कृषि स.सं. लि.	५	कृषि
३८	सञ्जीवनी कृषि स.सं. लि.	१	कृषि
३९	श्री मनकामना कृषि स.सं. लि.	५	कृषि
४०	नयाँ कृषि स.सं. लि.		कृषि
४१	महादेव कृषि स.सं. लि.	८	कृषि
४२	जैविक विविधता कृषि स.सं. लि.	२	कृषि
४३	हाम्रो एकीकृत कृषि स.सं. लि.	५	कृषि
४४	जनप्रिय दुग्ध उत्पादक स.सं. लि.	४	दुग्ध उत्पादक
४५	केदारेश्वर दुग्ध उत्पादक स.सं.लि.	५	दुग्ध उत्पादक
४६	सरस्वती दुग्ध उत्पादक स.सं. लि.	१	दुग्ध उत्पादक
४७	चन्द्रसूर्य महिला विकास स.सं.लि.	३	अन्य
४८	लक्ष्मिदिप सामाजिक उद्यमी महिला स.सं.लि.	५	अन्य

क्र.सं.	सहकारी संस्थाको नाम	वडा नं.	प्रकृति
४९	मनकामना स.सं. लि.	५	अन्य
५०	स्वउद्यमी मौरि पालन स.सं.लि.	४	अन्य
५१	शिलशिला सामाजिक उद्यमी महिला स सं. लि.	७	अन्य
५२	सोनकरही सामाजिक उद्यमी महिला स सं.लि.	३	अन्य

२.७. नगरपालिकाको सामाजिक अवस्था

२.७.१ शिक्षा र साक्षरता

नेपालको संविधान २०७२ ले शिक्षा सम्बन्धी हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्वीकार गरेको छ । त्यसैगरी आधारभूत तहसम्मको शिक्षामा पहुँच तथा आधारभूत तहलाई अनिवार्य र निशुल्क शिक्षा, माध्यमिक तहसम्म निशुल्क शिक्षा पाउने हक सुनिश्चित गरिएको छ । नेपालको संविधानले आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षाको व्यवस्थापन स्थानीय तहलाई र उच्च तथा प्राविधिक शिक्षाको व्यवस्थापनको अधिकार प्रदेश सरकारलाई दिएको छ । वि.सं. २०७८ सालको जनगणना अनुसार बाँसगढी नगरपालिकाको कुल साक्षरता दर ७९.३ प्रतिशत रहेको छ जसमा पुरुष साक्षरता दर ८५.१ प्रतिशत रहेको छ भने महिला साक्षरता दर ७४.५ प्रतिशत रहेको छ ।

चित्र नं. ९ बाँसगढी नगरपालिकाको साक्षरता दर

विद्यालय

हाल बाँसगढी नगरपालिकामा सामुदायिक तर्फ ४० तथा संस्थागत तर्फ १६ गरी जम्मा ५६ वटा विद्यालयहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । दुई माध्यमिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा तर्फको सिभिल ईन्जिनियरिङ्ग र आटो मोबाइल विषयको पढाई भैरहेको छ भने एकवटा विद्यालयमा समाहित शिक्षा (दृष्टी विहिन) सञ्चालन भैरहेको छ । सामुदायिक तर्फ ६९ बालविकास केन्द्र सञ्चालनमा छन् । साथै नगरपालिकामा उच्च शिक्षाका लागि २ वटा क्याम्पस सञ्चालनमा छन् विद्यालयहरू सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १४ तहगत विद्यालयको विवरण

विवरण	सामुदायिक	संस्थागत	कूल
बाल विकास केन्द्रहरू	६९	०	६९
१ देखि ३ कक्षा सम्म पढाई हुने विद्यालय (आधारभूत तह)	१	०	१
१ देखि ५ कक्षा सम्म पढाई हुने विद्यालय (आधारभूत तह)	१४	२	१६

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

विवरण	सामुदायिक	संस्थागत	कूल
१ देखि ८ सम्मको पढाई हुने विद्यालय (आधारभूत तह)	११	७	१८
१ देखि १० सम्म पढाई हुने विद्यालय (मा.वि.)	६	६	१२
१ देखि १२ सम्म पढाई हुने विद्यालय (मा.वि.)	८	१	९
उच्च शिक्षा पढाइ हुने क्याम्पस (स्नातक तह)	२		२

वडागत विद्यालयको विवरण

वडा अनुसार विद्यालयहरूको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १५ वडागत विद्यालयको विवरण

विवरण		वडाहरू									जम्मा
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	
सामुदायिक	आधारभूत	२	३	७	५	१	२	३	२	४	२९
	माध्यामिक	१	२	०	२	१	२	०	२	१	११
संस्थागत	आधारभूत	१	१	२	०	१	२	०	१	२	१०
	माध्यामिक	०	०	१	०	३	०	०	२	०	६
जम्मा		४	६	१०	७	६	६	३	७	७	५६

तहगत रुपमा कूल विद्यार्थी विवरण

नगरपालिकाको शिक्षा शाखाको २०८२ भाद्रको तथ्याङ्क अनुसार नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका ५६ वटा सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयमा अध्ययन गर्ने कुल विद्यार्थी सङ्ख्या १५४११ रहेको छ जसमध्ये छात्रको सङ्ख्या ७४१६ रहेको छ भने छात्राको सङ्ख्या ७९९५ रहेको छ । विद्यालयहरूमा तहगत अध्ययनरत छात्रछात्राको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. १६ तहगत विद्यार्थीको विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको किसिम	ECD			आधारभूत			माध्यामिक		
		छात्र	छात्रा	जम्मा	छात्र	छात्रा	जम्मा	छात्र	छात्रा	जम्मा
१	सामुदायिक	५३७	५३३	१०७०	३२२५	३०५८	६२८३	१२५३	१०६६	२३१९
२	संस्थागत	७३४	१०५६	१७९०	१५३७	२१०८	३६४५	१३०	१७४	३०४

विद्यालय अनुसार कूल विद्यार्थी विवरण

नगरपालिका क्षेत्रमा सञ्चालित ५६ वटा सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयमा अध्ययन गर्ने छात्रछात्राको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. १७ विद्यालयहरूको विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा	विद्यालयको किसिम	कुल जम्मा		
				छात्र	छात्रा	जम्मा
१	आदर्श मा. वि.	६	सामुदायिक	११४	१०६	२२०
२	अमर शहिद दशरथ चन्द आ.वि.	४	सामुदायिक	७७	६८	१४५
३	बाल कल्याण आ.वि.	९	सामुदायिक	८३	८६	१६९
४	भृकुटी मा. वि.	७	सामुदायिक	२६१	२२७	४८८

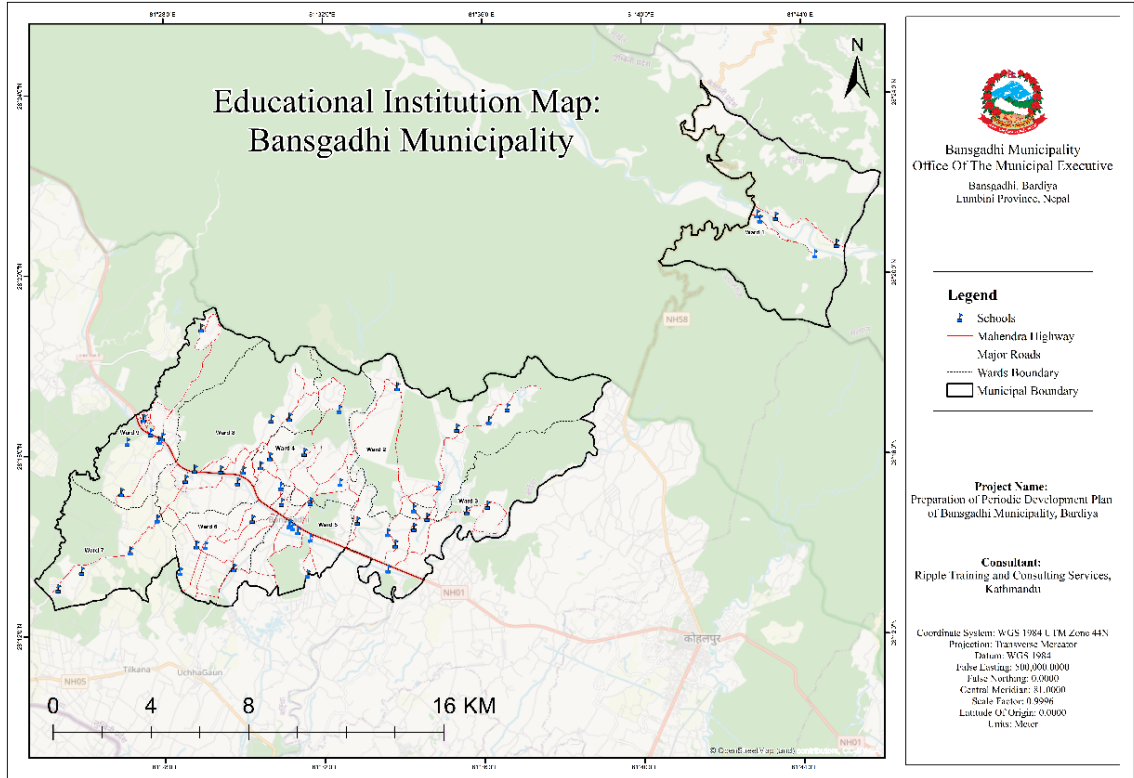
बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा	विद्यालयको किसिम	कुल जम्मा		
				छात्र	छात्रा	जम्मा
५	विश्व ज्योति आ. वि.	९	सामुदायिक	१३३	१२७	२६०
६	दशरथ चन्द आ. वि.	७	सामुदायिक	१३१	१०७	२३८
७	जन जागृती आ.वि.	२	सामुदायिक	२१	१६	३७
८	जन ज्योति आ.वि.	८	सामुदायिक	५९	४८	१०७
९	जन कल्याण आ.वि.	४	सामुदायिक	२६	२५	५१
१०	जन प्रिय आ.वि.	३	सामुदायिक	३०	३४	६४
११	जनप्रिय मा.वि.	६	सामुदायिक	२७५	२१९	४९४
१२	जनसेवी आ.वि.	६	सामुदायिक	४४	४२	८६
१३	जनाता आ.वि.	१	सामुदायिक	७६	८०	१५६
१४	जनता मा.वि.	४	सामुदायिक	२०८	२२२	४३०
१५	जिवन ज्योति मा.वि.	२	सामुदायिक	१५४	१४५	२९९
१६	कालिगण्डकी आ.वि.	७	सामुदायिक	३२	४१	७३
१७	कालिका आ.वि.	४	सामुदायिक	२९	२९	५८
१८	कर्णाली आ.वि.	९	सामुदायिक	४२	४३	८५
१९	लालिगुराँस मा.वि.	९	सामुदायिक	२१८	१५७	३७५
२०	मदर्शा गौशिया तालिमुल कुरान आ.वि.	३	सामुदायिक	५८	२८	८६
२१	मुक्त कमैया विकास आ.वि.	९	सामुदायिक	७४	५८	१३२
२२	मुलपानी आ.वि.	१	सामुदायिक	९	१०	१९
२३	नमुना आ.वि.	२	सामुदायिक	२१	२४	४५
२४	नेपाल राष्ट्रिय मा.वि.	५	सामुदायिक	४७५	४१७	८९२
२५	प्रभात आ.वि.	४	सामुदायिक	८५	८१	१६६
२६	पृथ्वी आ.वि.	३	सामुदायिक	१४८	१५८	३०६
२७	पूर्णहिरा मा.वि.	८	सामुदायिक	२३४	२४६	४८०
२८	राम जानकी मा.वि.	८	सामुदायिक	१३७	१३४	२७१
२९	सरस्वती आ.वि.	२	सामुदायिक	१०८	१०२	२१०
३०	सरस्वती आ.वि.	४	सामुदायिक	२७	२५	५२
३१	सर्वोदय आ.वि.	६	सामुदायिक	६४	५६	१२०
३२	शान्ति समाज आ.वि.	३	सामुदायिक	५३	८१	१३४
३३	शिव आ.वि.	३	सामुदायिक	१०७	११८	२२५
३४	श्री जनता मा.वि.	२	सामुदायिक	२९१	२४८	५३९
३५	श्री लक्ष्मी मा.वि.	१	सामुदायिक	१५७	१७८	३३५

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा	विद्यालयको किसिम	कुल जम्मा		
				छात्र	छात्रा	जम्मा
३६	श्री महादेव आ.वि.	३	सामुदायिक	११९	११८	२३७
३७	श्री नवप्रभात आ.वि.	३	सामुदायिक	६६	५८	१२४
३८	श्री नेपाल राष्ट्रिय मा.वि.	४	सामुदायिक	४४७	४१६	८६३
३९	सिदार्थ आ.वि.	५	सामुदायिक	११५	१०९	२२४
४०	त्रिभुवन मा.वि.	८	सामुदायिक	२०७	१७०	३७७
४१	बबई ईङ्लिस बोर्डिङ स्कूल	९	संस्थागत	१२४	१९५	३१९
४२	बालज्योती एक्काडेमी	८	संस्थागत	३६९	५१७	८८६
४३	बाँसगढी एक्काडेमिक पब्लिक स्कूल	५	संस्थागत	२७७	३८६	६६३
४४	बाँसगढी युनाइटेड पब्लिक स्कूल	५	संस्थागत	२५९	३८४	६४३
४५	चिल्ड्रेन लाईफ एक्काडेमी	३	संस्थागत	६	६	१२
४६	दमौली बाल संसार ईङ्लिस बोर्डिङ स्कूल	६	संस्थागत	३०	४४	७४
४७	गोल्डेन फ्युचर सेकेन्डरी स्कूल	३	संस्थागत	१५०	१८४	३३४
४८	ज्ञान ज्योती आधारभुत स्कूल	५	संस्थागत	२०१	२७८	४७९
४९	के.आर्.पी. मेमोरियल एक्काडेमी	१	संस्थागत	१०१	१४३	२४४
५०	न्यू होराइजन एक्काडेमी	८	संस्थागत	७९	१२१	२००
५१	अनवार्ड ईङ्लिस बोर्डिङ स्कूल	३	संस्थागत	१३८	१९०	३२८
५२	प्याराडाईज आधारभुत स्कूल	६	संस्थागत	९९	१२६	२२५
५३	राँफा हिमाल ईङ्लिस बोर्डिङ स्कूल	२	संस्थागत	१२०	१४७	२६७
५४	श्री गोल्डेन चिसापानी एक्काडेमी	९	संस्थागत	१३५	१९३	३२८
५५	श्री मातृभुमी सामुदायिक विद्यालय	८	संस्थागत	१६१	२१०	३७१
५६	स्वसत्तिक एरा एक्काडेमी	५	संस्थागत	१५२	२१४	३६६
	जम्मा			७४१६	७९९५	१५४११

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

चित्र नं. १० बाँसगढी नगरपालिकाको विद्यालयहरु देखाइएको नक्सा

२.७.२ स्वास्थ्य

बाँसगढी नगरपालिकामा सर्वसाधारण जनतालाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्नेका लागि नगर अस्पताल, स्वास्थ्य चौकी र शहरी स्वास्थ्य केन्द्रहरु स्थापना गरिएका छन् । यस नगरपालिकामा रहेको स्वास्थ्य संस्थाको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १८ स्वास्थ्य संस्थाहरुको विवरण

क्र.सं.	कार्यालय	वडा
१	नगर अस्पताल	बाँसगढी ५
२	स्वास्थ्य चौकी	बाँसगढी ८, बेलुवा
३	स्वास्थ्य चौकी	बाँसगढी ७, डेउढाकला
४	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र	बाँसगढी ९, माछागढ
५	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र	बाँसगढी ८, ककौरा
६	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र	बाँसगढी ६, दमौली
७	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र	बाँसगढी ३, पुष्पनगर
८	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र	बाँसगढी ४, बठुवा
९	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र	बाँसगढी १, चेपाङ
१०	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	बाँसगढी ९
११	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	बाँसगढी २

२.७.३ खानेपानी

बाँसगढी नगरपालिकामा खानेपानीको स्रोतका लागि मुख्यरूपमा ट्युबवेल (हाते पम्प) र धारा प्रयोगमा रहेका छन् । ट्युबवेल (हाते पम्प) प्रयोग गर्ने घरधुरी ६५ प्रतिशत, घरपरिसर बाहिरको धारा प्रयोग गर्ने घरधुरी १७.४ प्रतिशत, घरपरिसर भित्रको धारा प्रयोग गर्ने घरधुरी १७.४ प्रतिशत र अन्य स्रोतका रूपमा ५.२ प्रतिशत रहेको छ ।

२.७.४ सुरक्षा

बाँसगढी नगरपालिकामा सर्वसाधारण जनतालाई आवश्यक सुरक्षा प्रदान गर्नेका लागि नेपाल प्रहरीका ईलाका प्रहरी कार्यालय तथा अस्थाई प्रहरी चौकी स्थापना गरिएका छन् । समाजमा शान्ति सु-व्यवस्था कायम राख्न र विभिन्न अपराधिक गतिविधिहरू नियन्त्रण गर्न स्थानीय निर्वाचित प्रतिनिधिहरूसँग आवश्यक समन्वय गरी यी इकाईहरू आ-आफ्नो क्षेत्रमा सक्रिय छन् । यस नगरपालिकामा रहेको प्रहरी इकाईहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १९ सुरक्षा निकायहरूको विवरण

क्र.सं.	कार्यालय	वडा
१	ईलाका प्रहरी कार्यालय	बाँसगढी ५, बाँसगढी
२	प्रहरी चौकी	बाँसगढी १, चेपाङ
३	अस्थाई प्रहरी पोस्ट	बाँसगढी ८, ककौरा
४	अस्थाई प्रहरी चौकी	बाँसगढी ८, लक्ष्मणा

२.७.५ साँस्कृतिक तथा पर्यटन

बाँसगढी नगरपालिकामा विभिन्न खालका प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरू रहेका छन् । बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्र, चेपाङ गाउँ, मन्दिर, चर्च तथा गुम्बा जस्ता सम्पदाहरू यस नगरपालिकाका पर्यटकीय क्षेत्रहरू हुन् । विभिन्न उत्सव र चाडपर्वमा मन्दिर आसपासका क्षेत्रबाट मानिसहरू आउने गर्दछन् । शिवरात्री, दशैं, माघे संक्रान्ती, चैते दशैं जस्ता चाडपर्वमा विपेशगरी यसक्षेत्रमा मानिसहरूको जमघट हुने गर्दछ । थारुजातिको मौलिक संस्कृतिले पनि यस क्षेत्रको विशिष्ट साँस्कृतिक पहिचान बोकेको छ ।

तालिका नं. २० प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरू

क्र.सं.	पर्यटकीय स्थलहरू	वडा नं.	स्थलको महत्व
१	चेपाङ गाउँ	१	जिल्लाको अग्लो पहाड
२	च्यामा सिमसार क्षेत्र	२	सिमसार
३	मध्यवर्ती क्षेत्र	१,२,४,८,९	जैविक विविधता

तालिका नं. २१ प्रमुख धार्मिक स्थलहरू

क्र.सं.	पर्यटकीय स्थलहरू	वडा नं.	स्थलको महत्व
१	सुन्दरवस्ती सामुदायिक वन क्षेत्र र शिव मन्दिर	३	भाकल गर्दा चिताएको पुरा हुने
२	केदारेश्वर धाम	५	पुजा पाठ
३	बड्की भवानी मन्दिर	५	धार्मिक
४	ताल बाराही मन्दिर	५	धार्मिक
५	चकिया बाबा मन्दिर	७	भाकल गर्दा चिताएको पुरा हुने

२.७.६ खेल तथा मनोरञ्जन

खेलमैदान, पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरञ्जन स्थल

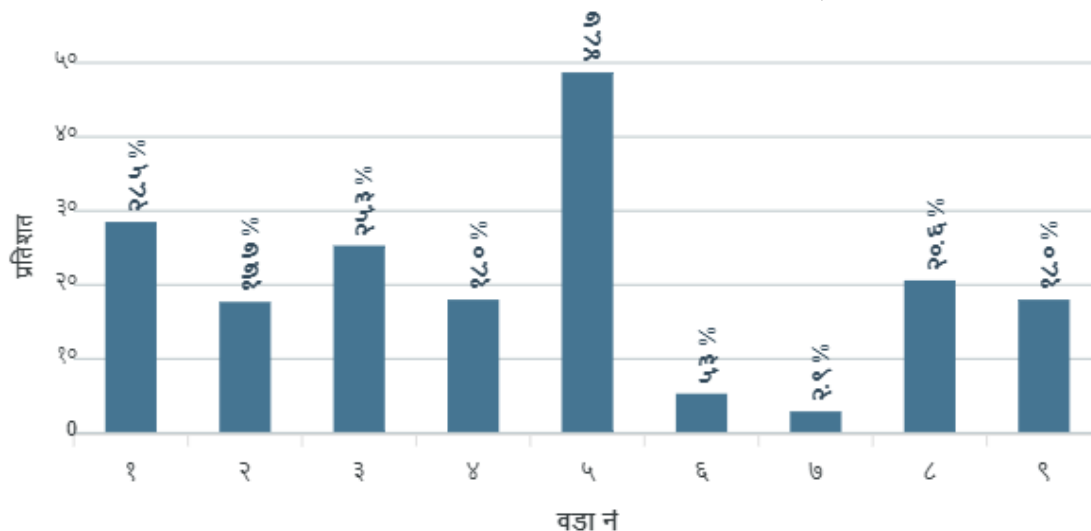
नगर क्षेत्र भित्र रहेका खेलमैदान, पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरञ्जन स्थलको नाम, स्थलको क्षेत्रफल, स्वामित्व र क्षेत्रको उपयोग सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. २२ खेलमैदान, पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरञ्जन स्थलहरूको विवरण

क्र.सं.	स्थलको नाम	क्षेत्रफल (विघा)	स्वामित्व	बडा नं.	उपयोग विवरण
१	च्यामा सिमसार क्षेत्र		सार्वजनिक	२	पिकनिक
२	लक्ष्मणा पिकनिक स्पोट (रिहार)			८	पिकनिक
३	शिव मन्दिर पार्क महदेवा		समुदाय	३	पार्क
४	तालबाराही मन्दिर क्षेत्र	०.५	मन्दिर	३	पार्क
५	राँभा जलजला	१.५	समुदाय	२	खेलकुद
६	मानखोला चौर	२	सार्वजनिक	३	खेलकुद
७	सुन्दरबस्ती जनप्रिय मावि	०.५	विद्यालय	३	खेलकुद
८	पुष्पनगर खेल मैदान	१	सार्वजनिक	३	खेलकुद
९	उत्तर भकारी खेल मैदान	२	सार्वजनिक	३	खेलकुद
१०	गौरीपारा मैदान	१	सार्वजनिक	७	खेलकुद
११	बसन्तपुर मैदान	०.५	सार्वजनिक	७	खेलकुद
१२	लक्ष्मणा खेलकुद मैदान	२	समुदाय	८	खेलकुद
१३	वेलौली खेल मैदान	२.५	समुदाय	८	खेलकुद
१४	बाँसगढी खेल मैदान	१	विद्यालय	५	खेलकुद
१५	मगरपुर खेल मैदान	१	समुदाय	४	खेलकुद
१६	राँभा चौर	१	विद्यालय	२	खेलकुद
१७	बेतहनी खेल मैदान	०.८५	विद्यालय	८	खेलकुद
१८	लखना खेल मैदान	०.७	विद्यालय	३	खेलकुद
१९	शान्ती समाज विद्यालय चौर	०.९	विद्यालय		खेलकुद
२०	नमुना प्रावि पिपल चौतारा	१	विद्यालय	२	खेलकुद
२१	मोतिपुर मावि चौर	१	विद्यालय	६	खेलकुद
२२	काकौरा उमावि चौर	०.४	विद्यालय	८	खेलकुद

२.७.७ सञ्चार तथा सूचना प्रविधि

यस सूचना प्रविधिको युगमा नगरपालिकावासीहरूलाई सूचना प्रविधिको उपयोगमा सहजता ल्याउने नगरपालिकाको प्रमुख दायित्व हो । इन्टरनेटको प्रयोगले विभिन्न तथ्याङ्क/सूचनाहरूको सहज उपलब्धताको साथै नगरपालिका र वडा कार्यालयहरू, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था लगायत अन्य सरकारी र गैर सरकारी क्षेत्रको कामलाई छिटो छरितो र चुस्त, दुरुस्त रूपमा सम्पादन गर्न मद्दत गर्दछ । हाल बाँसगढी नगरपालिकामा इन्टरनेटको प्रयोग दिनानुदिन बढी रहेको छ । वि.सं. २०७८ सालको जनगणना अनुसार बाँसगढी नगरपालिकाका करिब २१ प्रतिशत परिवारले इन्टरनेट प्रयोग गर्दछन् ।

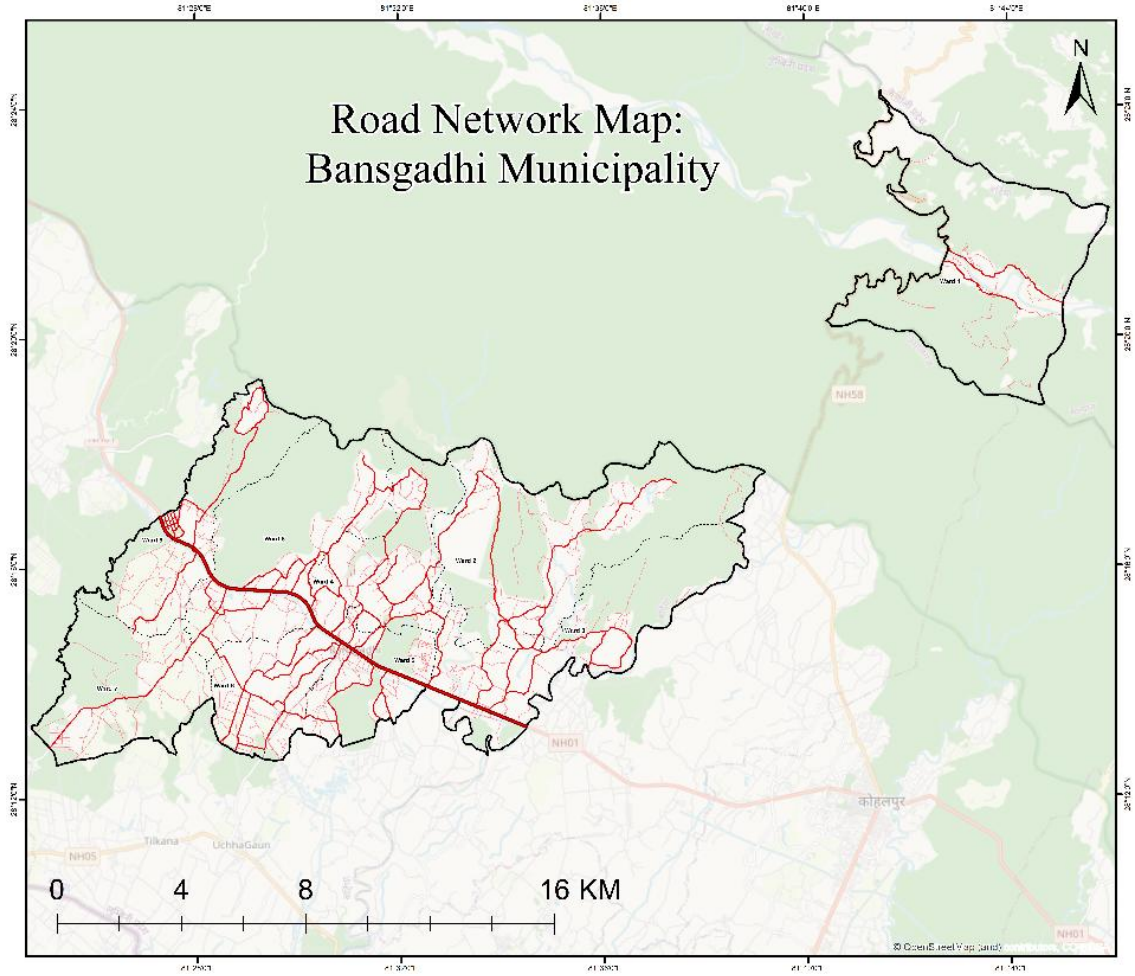

चित्र नं. ११ बाँसगढी नगरपालिकामा वडा अनुसार इन्टरनेट प्रयोग गर्ने परिवार सङ्ख्या

२.८. नगरपालिकाको भौतिक पूर्वाधार अवस्था

२.८.१ सडक

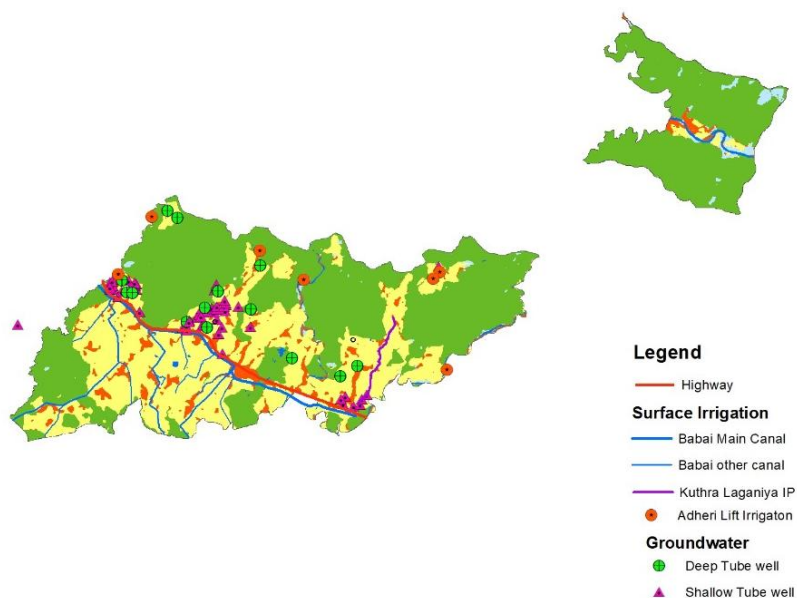
विकासका लागि सडक सञ्जाल एक महत्वपूर्ण पूर्वाधार हो । यस नगरपालिकामा सडक सञ्जालको विकासका लागि विभिन्न योजनाहरू सञ्चालनको अवस्थामा छन् । नगरपालिकामा हालसम्म प्रायः सबै जसो सडकहरू ग्राभेल स्तरका र केही सडकहरू कालो पत्रे स्तरका छन् । सडकको स्तरोन्नती गरी ग्राभेल सडकलाई कालो पत्रे गर्ने योजनाहरू सञ्चालनमा ल्याउन जरुरी छ, तर पनि सडक निर्माण अत्यन्त खर्चिलो हुने हुँदा श्रोतको अभावमा योजनाहरूको कार्यान्वयन चुनौतीपूर्ण छ । वर्तमानमा यस नगरपालिकाका सबै वडामा कच्ची, ग्राभेल तथा पक्की सडक सञ्जालबाट जोडिदा नगरपालिकावासीले सडक सुविधा उपलब्ध गरेको अवस्था छ । केन्द्रीय सडक सञ्जाल अन्तर्गत महेन्द्र राजमार्ग (पूर्व पश्चिम) यस नगरपालिकाको मध्यभाग हुँदै गएकोले नगरपालिका भित्रका अन्य विभिन्न सहायक तथा भित्रि सडकहरू जोडिएको अवस्था छ । कच्ची, ग्राभेल तथा पक्की सडकहरूको कुल लम्बाई २१५ कि.मी. रहेको छ, जसमा पक्की सडक ३२.२८ कि.मी., ग्राभेल सडक ७७.३७ कि.मी. र कच्ची सडक १०५.३६ कि.मी. रहेका छन् ।

चित्र नं. १२ बाँसगढी नगरपालिका भित्रका सडकहरु देखाइएको नक्सा

२.८.२ सिँचाई

बाँसगढी नगरपालिका भित्र वर्षेभरि सिँचाई सेवा उपलब्ध गराउने उद्देश्यले सतह सिँचाई का साथै भुमिगत सिँचाई आयोजना कार्यान्वयनमा रहेका छन् । सतह सिँचाई अन्तर्गत बबई सिँचाई परियोजना, अघेरी लिफ्ट सिँचाई र कुर्था लगनिया सिँचाई सञ्चालनमा रहेका छन् भने भुमिगत सिँचाई अन्तर्गत स्यालो तथा डिप ट्युबवेल सिँचाई आयोजना कार्यान्वयनमा रहेका छन् ।

चित्र नं. १३ बाँसगढी नगरपालिका भित्रका सिँचाई आयोजनाहरु देखाइएको नक्सा

बाँसगढी नगरपालिकाको नगर वस्तुगत विवरण २०७४ अनुसार सिँचाई आयोजनाबाट सिँचाई भएको भूमी सम्बन्धि विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. २३ सिँचाई आयोजनाबाट सिँचाई भएको भूमी सम्बन्धि विवरण

क्र.सं.	सिँचाई आयोजनाको नाम	सिँचाई क्षेत्रफल हे	सिँचाई हुने क्षेत्र
१	बबई सिँचाई आयोजना		डेउढाकला, मोतिपुर
२	कुठरा लगनिया सिँचाई आयोजना	४००	बेलुवा
३	अमाईयाताल सिँचाई आयोजना	४४०	बेलुवा
४	बाटुले कुरुले सिँचाई आयोजना	१२०	वडा नं. १
५	चेपाङ्ग सिँचाई आयोजना	४२	वडा नं. १
६	रेहुखोला सिँचाई आयोजना	४५०	डेउढाकला
७	रेहुखोला अस्नेरी सिँचाई आयोजना	३००	मोतिपुर
८	कुरुले सिँचाई आयोजना	८	वडा नं. १
९	गिट्टे खोला सिँचाई आयोजना	२२	बेलुवा

२.९. नगरपालिकाको वन तथा वातावरणको अवस्था

२.९.१ सामुदायिक वन

बाँसगढी नगरपालिका भित्र विभिन्न वडामा गरि ४४ वटा सामुदायिक वनहरु रहेका छन् जसको कुल क्षेत्रफल ३७४५.०० हेक्टर रहेको छ । सामुदायिक वन बाट लाभान्वित परिवार सङ्ख्या १२७५३ रहेको छ । सामुदायिक वनले नगरपालिकाको करिब १८.१७ प्रतिशत क्षेत्रफल ओगटेको छ । सामुदायिक वनहरुको वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. २४ सामुदायिक वनको विवरण

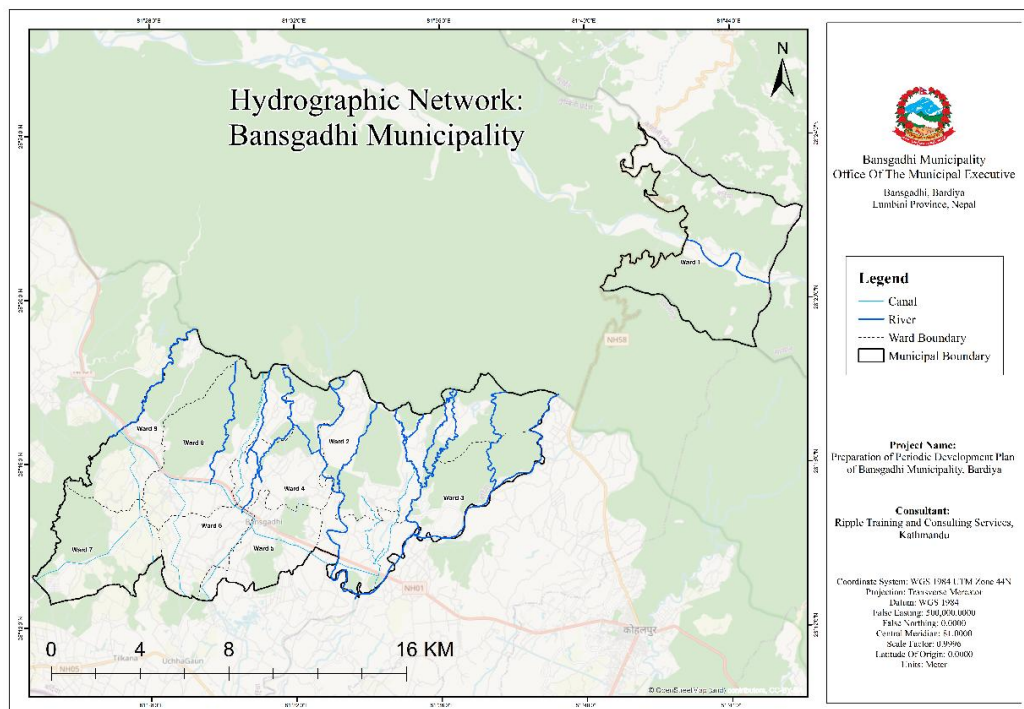
वडा	सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हे)
२	२	१६६.८१
३	८	१२६३.५७

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

वडा	सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हे)
४	७	३७०.८८
५	७	३०४.३०
६	३	१६२.६७
७	७	७३४.५१
८	४	३६९.७२
९	६	३७२.५४
जम्मा	४४	३७४५.००

२.९.२ नदीनाला तथा तालतलैया

बवई नदी, ग्याङ नदी, मान खोला, डुन्दुवा खोला, घट्टे खोला, लौहवा खोला, अक्षेखिया खोला, शेभाङ खोला, दोन्द्रेखोला, खोटे खोला, भङ्गाहा खोला, दोभान खोला, चिसी खोला, चप्ला नाला, फोहिया नाला, कन्जरवा नाला, बोक्सीनिया नाला यस नगरपालिकाका प्रमुख नदीनालाहरु हुन । नगरपालिका भित्रका लक्ष्मणा ताल, मोतिपुर ताल, दमौली ताल, बाँसगढी ताल प्रमुख तालहरु हुन भने च्यामा र राँभा सिमसार क्षेत्र रहेका छन् ।

चित्र नं. १४ बाँसगढी नगरपालिकाको नदीनाला तथा तालतलैया देखाइएको नक्सा

२.१०. विपद् व्यवस्थापन

जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०८२ अनुसार बर्दिया जिल्लामा पहिरो तथा भू-क्षय, आगलागी, खडेरी, शीतलहर, हुरीबतास, जङ्गली जनावर बाट हुने आक्रमण र महामारी क्रमशः अन्य प्रकोपहरु रहेपनि नदी कटान र बाढी प्रमुख प्रकोपका रुपमा देखिएका छन् । बाँसगढी नगरपालिका क्षेत्रमा पनि बेलाबेलमा हुने आगोलागी, बाढी, नदी कटान, जङ्गली जनावर बाट हुने आक्रमण जस्ता विपद् भइरहेका हुन्छन् । नदी कटान र डुवान यस क्षेत्रमा हुने विपद् मध्ये प्रमुख विपद् हुन् । आगोलागी, डडेलो जस्ता विपद् व्यवस्थापनका लागि यस नगरपालिकामा एउटा दमकल रहेको छ । अन्य

विपद्का बेला उद्धारकार्यका लागी जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, बर्दियाले यस नगरपालिकामा हेलिकप्टर बस्न सक्ने स्थानका रूपमा बाँसगढी नगरपालिका वडा ५ स्थित नेपाल राष्ट्रिय मा.वि., लक्ष्मणापुर लाई तोकेको छ ।

जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०८२ अनुसार नगरपालिकाका ९ वटै वडामा नदी कटान बाट प्रभावित हुन सक्ने ठाँउहरु पहिचान गरिएका छन् र सुरक्षित आश्रयस्थलहरु देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

चित्र नं. १५ बाँसगढी नगरपालिकाको दमकल

तालिका नं. २५ नदी कटान बाट प्रभावित हुन सक्ने ठाँउ र सुरक्षित आश्रयस्थल

वडा नं.	प्रभावित हुन सक्ने गाँउ टोल	सुरक्षित आश्रयस्थल रहेको	
		स्थान	अटाउने सङ्ख्या
१	चेपाङ, खोटे, कुरुल्ले, बटुल्ले भिगाहा ।	लक्ष्मी मा.वि.चेपाङ	२००
२	अमैया, बनमुढवा, वेतहनी, हजारीबगिया, भुरिया, नयावस्ति, राँभा, बिजौरा, अछरिया, पुर्व नौलो बगिया र रङ्गिटोल	जिवन ज्योती मा.वि. राँभा, सरस्वती आ.वि. बेतानी र जनात मा. वि. बनमुढवा	१२००
३	महादेवा, सन्दरवस्ति, वेलवा, पुवगाँउ, लखना, शान्तिपुर, लक्ष्मणापुर, उत्तर भकारी (चमकपुर) सल्यानीटोल, गौरी र खल्ला भकारी	पृथ्वी मा.वि. लखना, महादेवा आ.वि. महादेवा र शिव आ.वि. उत्तर भकारी	११००
४	अस्नेरी, नेवडा, मदहा, बटुवा, लक्ष्मणपुर, पहाडिपुर, सखरिया र भागरपुर	आर्दश आ.वि. मटरीया, जनता मा.वि. बटुवा, नेपाल राष्ट्रिय मा.वि. लक्ष्मणपुर, प्रभात आ.वि. मदाहा, सरस्वती प्रा.वि. अस्नेरी, कालिका प्रा.वि. शङ्खरीया र मगरपुर कभर हल	२०००
५	खानेपानि टोल, फिलिमहल टोल, उत्तर रामपुर, मिलन चोक, हस्नापुर तथा कर्णालीपुर, बाह्रबिगाह, हाउपुर, दक्षिणरामपुर र मोतिपुर	नेपाल राष्ट्रिय मा.वि. बाँसगढी, सिदार्थ आ.वि. हाउपुर र एकेडेमी पब्लिक स्कुल, बाँसगढी	१२००
६	नारायणपुर पूर्वी दमौली, रिहारपुर, मोतिपुर पश्चिम भाग, पगतिनगर, १० नं. टोल, दङ्गपुर दमौली, अमेलिया र जाजरकोटिटोल	जनप्रिय मा.वि. दमौली	३००
७	बडकीदेउडा, गौरी, राधाकृष्णटोल, चौधरी टोल, गौरीधारा, सङ्गाहापुर, बोभनपुर, कालबञ्जर, छोटकी देउडा, हरैया र पर्सुहवा ।	भृकुटी मा.वि., डेउडाकाला र दशरथ चन्द आ.वि. भवन गौरीपाटा	१२००
८	वनगौरी, लक्ष्मणापुरी टोल, रेशमटोल, खैरापुरटोल, ककौराचोक, बेलौली।	त्रिभुवन मा.वि. ककौरा, कृष्णसार आ.वि. थानफेना, युवा मा.वि. दुद्रा र सरस्वती आ.वि.	१२३०

वडा नं.	प्रभावित हुन सक्ने गाँउ टोल	सुरक्षित आश्रयस्थल रहेको	
		स्थान	अटाउने सङ्ख्या
	पश्चिमपहाडिपुर, भैसासुर, रिहारपुर र दागपुर ।		
९	थुमही दुर्गाफाँटा, खैरानिटोल, शान्तिनगर, कुनैठी, तोरैया, तिकुनुवा र पहाडीपुर ।	करुण प्रा.वि. बनगाई र धर्मभक्त मा.वि. कतर्निया, विश्वज्योती, आ.वि. कुइनेटी र दुर्गाफाँटा टोल विकास संस्थाको भवन	१७००

जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०८२

२.११. विगतका योजनाको क्षेत्रगत समीक्षा तथा स्थिति विश्लेषण

सात दशक लामो योजनाबद्ध विकासको अवधिमा राष्ट्रिय स्तरमा दश वटा पञ्चवर्षीय योजना र पाँचवटा त्रिवर्षीय योजना कार्यान्वयनमा आए । चालु सोह्रौं योजनाको दीर्घकालीन सौँच **समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली** अन्तर्गत चारवटा समृद्धिका लक्ष्य र ६ वटा सुखका लक्ष्य निर्धारण गरिएका छन् । उपरोक्त लक्ष्यहरु पूरा गर्न आठवटा रणनीति तय भएका छन् । योजनालाई परिणाममुखी बनाउन योजनाको अवधिमा परिमाणात्मक लक्ष्यहरु निर्धारण गरिएका छन् । दीर्घकालीन सौँचका राष्ट्रिय लक्ष्यहरु पूरा गर्न उच्च आर्थिक वृद्धिदरका लागि कृषि क्षेत्रमा रहेको ठूलो जनशक्तिलाई उद्योग र सेवा क्षेत्र तर्फ रुपान्तरण गर्ने उद्देश्य रहेको छ । पन्ध्रौं पञ्च वर्षीय योजनाको आधार वर्ष २०७५/०७६ मा नेपालको प्रति व्यक्ति राष्ट्रिय आय १०४७ अमेरिकी डलर रहेकोमा वि.सं.२१०० सम्म प्रति व्यक्ति आय १२ हजार एक सय अमेरिकी डलरमा पुग्याई नेपाललाई उच्च आयस्तर भएको मुलुकमा स्थापित गर्ने लक्ष्य राखिएको छ । राष्ट्रिय योजनाले राखेका लक्ष्यहरु प्राप्तीका लागि प्रादेशिक र स्थानीय सरकारले बनाएका आवधिक योजनाका लक्ष्यहरु पनि त्यसै तर्फ उन्मुख हुनुपर्दछ । नेपालको संविधान, २०७२ बमोजिम राज्यको पुनर्संरचना पश्चात लुम्बिनी प्रदेशले प्रथम आवधिक योजना (०७६/७७-०८०/०८१) कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । **समृद्ध प्रदेश, सुखी जनता** भन्ने प्रदेशको दीर्घकालीन सौँचलाई साकार गर्न प्रादेशिक लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति र परिमाणात्मक लक्ष्यहरु निर्धारण भएका छन् । आधार वर्ष २०७५/०७६ मा ७% रहेको कूल ग्राहस्थ उत्पादनलाई योजनाको अन्तिम वर्षसम्म ९.५% पुग्याउने, निरपेक्ष गरिबीको रेखामुनी रहेको १८.२% जनसङ्ख्यालाई अन्तिम वर्षसम्म १०% सम्ममा झार्ने, प्रदेशका जनताको प्रति व्यक्ति आय ८०३ डलरबाट १६०० डलरमा पुग्याउने, अपेक्षित आयु वर्ष ६९.३% लाई बढाएर ७२ वर्ष पुग्याउने, १५ वर्ष माथि उमेरको साक्षरता दर ८५% पुग्याउने, बालमृत्यु दरलाई प्रतिहजार ४५ बाट घटाएर २५ मा झार्ने, खानेपानी र विद्युतीकरण भएका घर सङ्ख्या १००% पुग्याउने, सिंचित क्षेत्रलाई ५१% बाट बढाएर ७०% पुग्याई उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने, सडकको लम्बाई १२५०० कि.मी. पुग्याउने र सम्पूर्ण सडक मध्ये पक्की सडकको लम्बाई १९३८ कि.मी.बाट बढाएर ३५०० कि.मी. पुग्याउने जस्ता परिमाणात्मक लक्ष्यहरु निर्धारण गरिएका छन् ।

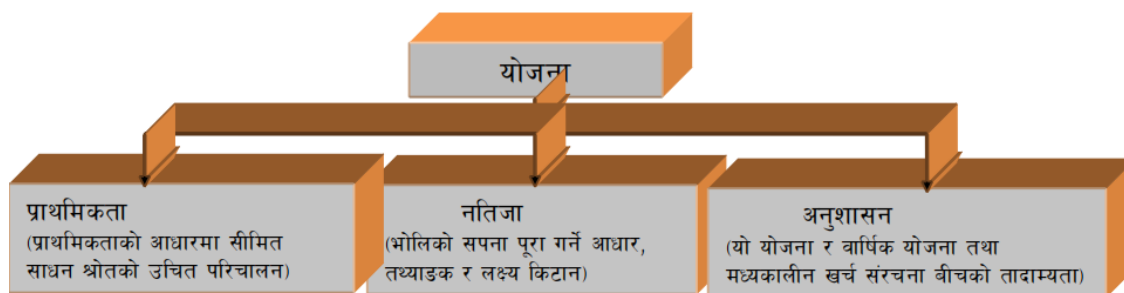
परिच्छेद ३ आवधिक योजना खाका

३.१ योजनाको पृष्ठभूमि

बर्दिया जिल्लाका आठ नगरपालिकाहरूमध्ये जिल्लाको उत्तर-पूर्व सीमानामा अवस्थित बाँसगढी नगरपालिका विकासका दृष्टिले तुलनात्मक रूपमा पछाडि परेको नगरपालिका हो । नेपालको संविधान २०७२ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन-२०७४ ले निर्देशित गरेको अधिकारको परिधिभित्र रहेर आफ्नो गाउँठाउँको विकास र सम्वृद्धिको खाका आफैँ कोर्ने, निर्धारित खाका एवं योजना अनुसार समयबद्ध कार्यान्वयन गर्ने र स्थानीय जनताको दिगो तथा उच्च जीवनस्तरका लागि स्थानीय सरकारको दायित्वलाई व्यवस्थित गर्ने उद्देश्यले प्रस्तुत आवधिक योजना तयार गरिएको हो । नेपालका अन्य ग्रामीण क्षेत्रहरू जस्तै बाँसगढी नगरपालिका क्षेत्रमा पनि विभिन्न भौतिक पूर्वाधारहरूको कमी, परम्परागत उत्पादन पद्धती, न्यून उत्पादन र उत्पादकत्व, कृषि तथा गैर कृषि आर्थिक क्रियाकलापहरूमा पछ्यौटेपना, निरपेक्ष गरिबी, सामाजिक पूर्वाधारको क्षेत्रमा रहेको पछ्यौटेपनालाई अन्त गरी अधि बढ्नु आजको आवश्यकता हो । जनताको प्रत्यक्ष सहभागिता र निगरानीमा सहभागिता मूलक, समावेशी, समन्यायिक आर्थिक तथा सामाजिक विकासको लागि अल्पकालीन, मध्यकालीन, दीर्घकालीन दृष्टिकोण राख्दै विकासका उद्देश्यहरू, रणनीतिक कार्यक्रमहरू र आयोजनाहरूको छनौट गर्ने, योजना कार्यान्वयनको कार्ययोजना र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको सुस्पष्ट ढाँचा र कार्यविधि प्रस्तुत गर्नु यस आवधिक योजनाको कार्यभार रहेको छ । यस योजनाले विकास निर्माण र सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई स्थानीय जनताको निकट पहुँचमा राखी उनीहरूको सम्वृद्धिको रेखा आफैँ कोर्ने सहभागितामूलक रणनीति अवलम्बन गरेको छ ।

स्थानीय जनताको प्रत्यक्ष संलग्नतामा दिगो विकासका लक्ष्य, संघीय, प्रादेशिक सरकारका नीति तथा कार्यक्रम, गैरसरकारी संघ संस्थाहरू तथा निजी क्षेत्रको क्रियाकलाप समेतलाई साम्भेदार क्रियाकलापका रूपमा ग्रहण गरी नगरपालिकालाई समन्वयात्मक भूमिका र विकासको केन्द्र (Focal point) का रूपमा सुदृढ गर्ने अवधारणा यस योजनामा राखिएको छ । वर्तमानमा जन-आवश्यकता र आकांक्षाका साथै तीव्र रूपमा भैरहेको प्रविधिको विकास र आधुनिकताको कसीमा नगरपालिकावासीको माग अनुसारको सेवा प्रवाह गर्न नसकिएको अवस्था छ । गरिबी, वातावरणीय ह्रास, छरिएका बस्तीहरू, बेरोजगारी र आवश्यक पूर्वाधारहरूको अभाव जस्ता समस्याहरू वर्तमानमा बढ्दै गइरहेका छन् । कमजोर संस्थागत क्षमता र दीर्घकालीन विकास अवधारणाको अभावमा नगरपालिकाको विकासमा संलग्न सरोकारवालाहरूलाई समन्वयात्मक ढङ्गले अगाडी बढाउन सकिएको छैन । यही यथार्थतालाई ध्यानमा राखी सरकारले दशकौँ देखि विभिन्न योजना तथा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा ल्याएको हो । गरिबी घटाउने र पूर्वाधार सेवाहरूको स्तर बृद्धि गर्ने उद्देश्यका साथ सरकारले विभिन्न नगरपालिकाहरूमा लगानी पनि गरिरहेको छ । यसै सन्दर्भमा सरकारले पछिल्ला दिनहरूमा आवधिक विकास योजना (Periodic Development Plan-PDP) तर्जुमाका लागि सहजीकरण गरिरहेको अवस्था पनि छ । राज्यको पुनर्संरचना पश्चात स्थानीय तहहरू सम्वृद्धिको अग्रपंक्ति (Front Line) मा रहेका छन् ।

सिंहदरबारको अधिकार जनताको घर आँगनमा भन्ने भनाईलाई चरितार्थ गर्नका लागि यी स्थानीय तहहरू योजनाबद्ध ढङ्गले अधि बढ्नु पर्ने हुन्छ । यसै सन्दर्भमा बाँसगढी नगरपालिकाले आफ्नो समग्र विकासका लागि आवधिक विकास योजना (PDP) तर्जुमा गर्न लागेको हो । आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्दा नगरपालिकाको विद्यमान अवस्था आँकलन गर्ने, स्थान विशेषको विश्लेषण (Spatial Analysis) गर्ने, SWOT Analysis गर्ने, भू-उपयोगको अवस्था अनुसार विषयगत क्षेत्र (Zoning) निर्धारण गर्ने, श्रोतको आँकलन गर्ने जस्ता विषयहरूमा ध्यान केन्द्रित गरिएको छ । त्यसैगरी योजनालाई नतिजा मा आधारित गराउन निम्न ३ विषय वस्तुमा केन्द्रित रहनु पर्ने यथार्थलाई समेत ध्यान दिइएको छ ।

चित्र नं. १६ योजनाको मान्यता

त्यसैगरी योजना तर्जुमाको प्रक्रियामा क्षेत्रगत समितिमा मात्र सीमित नरही वस्तीस्तरमा जाँदा जनआकांक्षाको वास्तविक प्रतिबिम्ब योजनामा झल्कने यथार्थतालाई समेत ध्यान दिई बाँसगढी नगरपालिकाको यो आवधिक विकास योजना (PDP) तर्जुमा गरिएको छ। **समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली** भन्ने राष्ट्रिय नारालाई साकार पार्ने सन्दर्भमा आ.व.२०८१/०८२ देखि लागु भएको संघीय सरकारको सोही राष्ट्रिय योजना र लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले अङ्गिकार गरेका सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा सन् २०३० सम्मको दिगो विकासको लक्ष्य समेतमा तादात्म्यता कायम गर्ने गरी यो आवधिक विकास योजनाका लक्ष्य तथा नीतिहरू किटान गरिएका छन्, कार्यक्रमहरू यही दिशामा केन्द्रित गर्ने प्रयास गरिएको छ।

३.२ अवसर र चुनौती

“सुन्दर हरियाली र सफा शहर समृद्ध र समुन्नत बाँसगढी नगर” भन्ने सौँच सहित अघि बढेको यस नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्ने सन्दर्भमा विभिन्न श्रोतबाट प्राप्त तथ्याङ्क र सूचनाहरूको विश्लेषण गरी विभिन्न क्षेत्रगत विषयका अवसर र चुनौतीहरू पहिचान गरिएको छ। वर्तमान जनसाङ्ख्यिक स्थिति, स्थानीय स्तरमा उपलब्ध साधन श्रोत, वस्तु तथा सेवाको विद्यमान अवस्था, तीनै तहका सरकार बीचको अन्तर सम्बन्ध र विकासका लागि सहयोग जस्ता पक्षहरू विश्लेषण गरी अवसर र चुनौती निर्धारण गरिएको छ।

आर्थिक पक्ष

अवसर

- कृषिका लागि उत्पादनशील उर्वर भूमिमा सतह तथा भूमिगत सिँचाईको भरपर्दो व्यवस्था गरी खाद्यान्न तथा नगदे बाली उत्पादनमा वृद्धिका साथै व्यवसायिक खेती गर्न सकिने।
- पशुपालन, पक्षीपालन, मौरीपालन व्यवसायबाट अर्थोपार्जन गर्न सकिने।
- वैज्ञानिक वन व्यवस्थान, वन्यजन्तु वस्तु उत्पादन तथा यसमा आधारित उद्योगका साथै जडिबुटी उत्पादन/प्रशोधनबाट लाभ लिन सकिने।
- पालिकामा उत्पादित वस्तुहरू पूर्व पश्चिम राजमार्ग हुँदै देशका विभिन्न भागहरूमा लैजान सकिने।
- बबई सिँचाई योजनाबाट लाभ लिई उत्पादन बढाउन सकिने।
- बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज, विभिन्न ताल तलैया, जङ्गल सफारी जस्ता अवलोकनीय स्थल र दृष्यबाट पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न सकिने।
- सडक सञ्जालको विस्तारित अवस्थाले आर्थिक क्रियाकलाप सञ्चालनमा सहजता भएको।
- प्राकृतिक सौन्दर्यता र जैविक विविधताको दृष्टिले महत्वपूर्ण बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज, र अन्य महत्वपूर्ण धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूलाई समेटी एकीकृत पर्यटन Package को रूपमा विकास गरी पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न सकिने।
- नगरपालिकाका रमणीय क्षेत्रहरू पहिचानको उपयोग गरी बहु-आयामिक पर्यटनको विकास गर्ने।

- पालिका क्षेत्रमा विद्यमान श्रोतहरु-जल, जङ्गल, जडिबुटी, नदीजन्य वस्तु तथा खनिज जस्ता श्रोतहरुको विकास कार्यमा उपयोग गर्ने ।
- परिश्रमी स्वभावका जनतालाई उत्पादनसँग जोडी आय आर्जन र रोजगारीका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- युवाशक्तिलाई मानवीय पूँजीको रुपमा विकास र परिचालन गरी आर्थिक रुपान्तरणका क्षेत्रमा सहभागी गराउने ।
- राज्यको पुनर्संरचना पश्चात स्थानीय तहमा उल्लेख्य जिम्मेवारी र बजेट प्रवाह भएको छ, यसलाई उत्साहका साथ सदुपयोग गरी आर्थिक समृद्धिमा थप टेवा पुऱ्याउने ।
- मेहनती र विकासप्रेमी जनताहरुको बसोबास भएकोले उत्पादकत्व बढाई स्थानीय अर्थतन्त्र सुदृढ गर्न सकिने अवस्था रहेको ।

चुनौती

- आवश्यक साधन श्रोतको अभावमा बढ्दो जन आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने ।
- अव्यवस्थित जग्गा विकास र आन्तरिक बसाइसराई जस्ता गतिविधिले कृषि उत्पादनमा आइरहेको ह्रासलाई व्यवस्थित गर्ने ।
- अतिक्रमणको चपेटामा परेको सार्वजनिक जग्गाको नियन्त्रण र संरक्षण गर्ने ।
- कृषिलाई आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण गर्ने पक्षलाई साकार पार्न परम्परागत कृषि प्रणाली र अप्रयाप्त सिँचाई जस्ता विषयहरुको व्यवस्थापन गर्ने ।
- स्वरोजगार तथा आय आर्जनका कार्यक्रम सञ्चालन गरी नगरपालिकामा रहेको विद्यमान बेरोजगारीलाई रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्ने । श्रम पलायनलाई रोक्ने ।
- पालिकाको विद्यमान श्रोतको पहिचान र परिचालन गर्ने ।
- भू-उपयोग योजना बनाई भूमिको उचित प्रयोग गर्ने ।
- वन्यजन्तुबाट हुने मानवीय तथा कृषि बालीमा हुने क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्ने ।

सामाजिक पक्ष

अवसर

- विद्यालयहरुको सङ्ख्यात्मक हिसाबले सबैको पहुँच पुग्ने अवस्था छ । गुणस्तरीय पठन पाठनबाट असल नागरिक तयार गर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- उत्पादित शैक्षिक जनशक्तिको प्रयोगबाट आर्थिक/सामाजिक क्षेत्रमा अधिकतम लाभ लिने ।
- जेष्ठ नागरिक, एकल महिला, शारीरिक अपाङ्गता र सीमान्तकृत समुदायलाई सामाजिक सुरक्षा भत्ताको व्यवस्था रहेको ।
- विभिन्न आमा समूह, महिला समूह, सहकारी संस्था गठन र स्थापना भई महिला जागरण र विकासमा परिचालन भएको ।
- न्यायिक समिति र मेलमिलाप केन्द्रबाट समाजमा सु-व्यवस्था कायम गर्ने ।
- शिक्षा क्षेत्रमा नगरपालिकाको विशेष ध्यान केन्द्रित हुँदा यो क्षेत्रले बढी लाभ लिने ।
- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणबाट जनताहरु बढी उत्साहित भएको ।

चुनौती

- शैक्षिक संस्थाहरुको पठनपाठनमा गुणस्तरीयता कायम गर्ने ।
- सम्पूर्ण नगरपालिकालाई घरेलु हिंसाबाट मुक्त गर्ने ।
- बालमैत्री/अपाङ्गमैत्री संरचनाहरुको व्यवस्थापन गर्ने ।
- हिंसा पिडीत तथा वेवारिसेहरुको लागि पुनर्स्थापना केन्द्रको व्यवस्था गर्ने ।
- शिक्षा तथा स्वास्थ्य सेवालाई गुणस्तरीय र भरपर्दो बनाउने ।

- लैङ्गिक, जातीय र धार्मिक विभेदलाई बल पुऱ्याउने अन्धविश्वास, कु-संस्कार, कु-प्रथा एवं परम्पराबाट समाजलाई मुक्त गर्ने ।
- पालिका भित्र रहेका ऐतिहासिक, साँस्कृतिक एवं पुरातात्विक महत्वका साँस्कृतिक स्थलहरु तथा मठ मन्दिर संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने ।
- शिक्षित युवाहरुको वैदेशिक पलायनलाई रोकन उपयुक्त विकल्पद्वारा व्यवस्थापन गर्ने ।
- पालिकावासीहरुलाई धाराबाट स्वच्छ पिउने पानीको व्यवस्थापन गर्ने ।
- स्वास्थ्य तथा सरसफाई क्षेत्रमा जनचेतनामा प्रखरता ल्याउने ।
- खानेपानी आपूर्ति तथा सरसफाई व्यवस्थापन भरपर्दो बनाउने ।
- महिलाहरुलाई विकासको मूल प्रवाहमा ल्याउने ।

भौतिक पूर्वाधार

अवसर

- भू-उपयोग योजना बनाई कार्यन्वयन गर्न सकिने अवस्था विद्यमान रहेको ।
- सुन्दर नगरपालिका निर्माणका लागि योजनाबद्ध प्रतिबद्धता अघि बढेको ।
- पालिकाको बीच भागबाट गएका महेन्द्र (पूर्व पश्चिम) राजमार्ग लगायत विभिन्न सडक सञ्जालबाट आवागमनमा सहजता एवं बजार विस्तारबाट विभिन्न आर्थिक क्रियाकलापहरु सञ्चालन गरी लाभ लिने सकिने ।
- बबई सिँचाई आयोजनाबाट लाभ लिई कृषि उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्न सकिने ।

चुनौती

- सडक, नाली निर्माण र भवन निर्माण जस्ता पूर्वाधारहरुमा विद्यमान राष्ट्रिय मापदण्ड प्रणालीलाई अवलम्बन गर्ने ।
- सडक निर्माणमा अत्यधिक प्रयोगमा ल्याइने डोजरलाई उपयुक्त व्यवस्थापन गर्ने ।
- अव्यवस्थित वस्तीलाई व्यवस्थित गर्ने ।
- सार्वजनिक तथा निजी सवारी साधनको पार्किङ तथा उपयुक्त बसपार्कको व्यवस्थापन गर्ने ।
- बजार क्षेत्रमा पार्किङको व्यवस्थापन गर्ने ।
- जीर्ण विद्यालय भवनहरुको Retrofitting र भूकम्प प्रतिरोधी बनाउने ।
- विभिन्न घर तथा बजारबाट निस्कने ठोस फोहरको दीर्घकालीन व्यवस्थापन गर्ने ।
- विकासका साभेदारहरुको सहयोग, समन्वय र राजनैतिक प्रतिबद्धता जस्ता विषयहरुलाई निरन्तरता दिने ।
- पालिकामा बाह्रै महिना चल्ने सडक सञ्जालको विकासबाट कृषि, उद्योग, पर्यटन र उर्जाको विकास गर्ने ।
- विद्युत सेवालाई सर्वसुलभ बनाउने ।
- डुडुवा खोला, मान खोला र अन्य खोला नालाहरु बाट हुने कटान तथा डुबानलाई नियन्त्रण गरी धनजनको क्षति रोक्ने ।

वातावरण तथा विपद्

अवसर

- यस नगरपालिकामा रहेका ४४ सामुदायिक वनहरुले ढाकेको यो नगरपालिकामा हरियाली प्रवर्द्धन हुनु ।
- ५१.१२ प्रतिशत भन्दा बढी भू-भाग बनवनस्पतिले ढाकिएको कारणले वातावरण संरक्षण र पर्यावरणीय सन्तुलनमा सकारात्मक अवस्था रहेको ।

- प्राकृतिक सौन्दर्यता तथा जैविक विविधताको दृष्टिले सबल हुनु ।
- खाली स्थान तथा रमणीय पार्क निर्माणका लागि सबै वडामा सार्वजनिक जग्गा उपलब्ध हुन सक्ने अवस्था विद्यमान हुनु ।

चुनौती

- यातायातका साधन दिनानुदिन बढिरहेको अवस्थाले वातावरण प्रदूषण र मानव स्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकूल असर नियन्त्रण गर्ने ।
- प्लाष्टिकजन्य वस्तुको अत्यधिक प्रयोगबाट मानव स्वास्थ्य र कृषि योग्य भूमिमा पर्ने असरलाई नियन्त्रण गर्ने ।
- पशुपालन व्यवसाय घटदै गएको कारण कृषिमा अत्यधिक प्रयोग हुने विषादीलाई नियन्त्रण गर्ने ।
- वन क्षेत्रको अतिक्रमण, वन विनास तथा डढेलो नियन्त्रण गर्ने ।
- अत्यधिक डोजर प्रयोगबाट हुने भूक्षय नियन्त्रण गर्ने ।
- मान खोला, डुडुवा खोला बाट हुने कटान तथा डुबान नियन्त्रण गर्ने ।
- वन्यजन्तु र मानव बीचको सम्बन्धलाई अनुकूल बनाउने ।

संस्थागत पक्ष

अवसर

- नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन अनुसार नगरपालिकालाई प्राप्त अधिकार एवं दायित्वलाई व्यवस्थित गर्ने सन्दर्भमा आवश्यक कानूनहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा आउनु ।
- निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु जन आकांक्षा अनुरूप कार्य गर्न आत्मविश्वासका साथ उत्साहित रहनु ।
- विद्युतीय शासन पद्धति अन्तर्गत सूचना र प्रविधिको प्रयोग हुनु ।
- विकास निर्माणमा जन सहभागितालाई प्राथमिकतामा राख्नु ।
- पालिकाको संस्थागत विकास गरी सेवा प्रवाहलाई चुस्त, दुरुस्त, सहज र प्रभावकारी बनाई सुशासनको प्रत्याभूति दिने ।
- स्थानीय विपदव्यवस्थापन समितिको गठन र विपदव्यवस्थापन कोष स्थापना गरी क्रियाशील रहनु ।

चुनौती

- आधुनिक प्रविधियुक्त जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने ।
- पालिकाका हरेक गतिविधिहरुलाई पारदर्शी बनाउने कार्य र कार्यरत जनशक्तिलाई जनमुखी/सेवामुखी बनाउने ।
- पालिका केन्द्रलाई नीति निर्माण र वडा कार्यालयहरुलाई Core Function मा संलग्न गराउनका लागि आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने ।
- परम्परामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिलाई नतिजा मा आधारित बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- नगरपालिकालाई वित्तीय श्रोत साधनबाट आत्मनिर्भर बनाउने ।
- आवश्यक कानूनहरुको तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

३.३ सोह्रौं योजनाको दीर्घकालीन सोच र लक्ष्य

यस योजनामा तीव्र आर्थिक विकास र समृद्धिको दूरगामी सोच सहितको राष्ट्रिय लक्ष्यहरु निर्धारण गरिएको छ । आय वृद्धि, गुणस्तरीय मानव पूँजि निर्माण र आर्थिक जोखिमको न्यूनीकरण गर्दै वि.सं. २०८६ सम्ममा अति कम विकसित देशबाट विकासशील देशमा र वि.सं. २०८७ सम्म दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्दै नेपाललाई निरपेक्ष र बहु-आयामिक गरिबीको अवस्थाबाट मुक्त गरी उच्च मध्यम आयस्तर भएको मुलुकमा स्तरोन्नति गर्नका लागि दीर्घकालीन सोच लक्षित रहेको छ ।

योजनाको दीर्घकालीन सौँच

प्रस्तुत योजनाको दीर्घकालीन सौँच **समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली** रहेको छ। समुन्नत, स्वाधीन र समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्र सहितको समान अवसर प्राप्त, स्वास्थ्य, शिक्षित, मर्यादित र उच्च जीवनस्तर भएका सुखी नागरिक बसोबास गर्ने मुलुकमा रुपान्तरणका लागि यो सौँच परिलक्षित छ।

दीर्घकालीन राष्ट्रिय लक्ष्य :

दीर्घकालीन राष्ट्रिय लक्ष्यमा समृद्धि र सुख प्राप्तीका लागि महत्वपूर्ण लक्ष्यहरु किटान गरिएको छ। सर्वसुलभ पूर्वाधार तथा सघन अन्तर आबद्धता, मानव पूँजी निर्माण र यसको पूर्ण उपयोग, उच्च र दिगो उत्पादन तथा उत्पादकत्व र समतामूलक राष्ट्रिय आय समृद्धि तर्फका प्रमुख लक्ष्यहरु हुन भने मर्यादित जीवन, सभ्य र न्यायपूर्ण समाज, स्वस्थ र सन्तुलित पर्यावरण, सुशासन, सबल लोकतन्त्र र राष्ट्रिय एकता, सुरक्षा र सम्मान जस्ता लक्ष्यहरु सुख तर्फका प्रमुख लक्ष्यहरु हुन्। दीर्घकालीन सौँच र लक्ष्य प्राप्तीका लागि राष्ट्रिय रणनीतिहरु तय गरिएको छ भने कूल ग्राहस्थ उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको अंश २७% बाट घटेर ९%, उद्योग क्षेत्रको अंश १५.२% बाट बृद्धि भई ३०% र सेवा क्षेत्रको अंश ५७.८% बाट ६१% पुग्ने परिणामक लक्ष्यहरु र यस अवधिमा वार्षिक औषत १०.५% आर्थिक बृद्धिदरको अनुमान सहित वि.सं.२१०० मा उद्योग र सेवा क्षेत्रको व्यापक विस्तार भई अर्थतन्त्रमा ठूलो संरचनागत एवं गुणात्मक परिवर्तन हुने अनुमान गरिएको छ। योजनाको आधार वर्ष २०७५/०७६ मा नेपालको प्रति व्यक्ति आय १०४७ अमेरिकी डलर रहेकोमा वि.सं.२१०० मा १२१०० अमेरिकी डलर प्रति व्यक्ति आय सहित नेपाल उच्च आयस्तर भएको मुलुकमा स्तरोन्नति हुने अनुमान रहेको छ। यहि राष्ट्रिय सौँच, लक्ष्य तथा परिमाणात्मक लक्ष्यहरूसँग तादात्म्यता कायम गर्दै बाँसगढी नगरपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्ने सन्दर्भमा १५ औँ योजनालाई महत्वपूर्ण मार्गदर्शक आधारको रुपमा लिइएको छ।

३.४ प्रादेशिक प्रथम योजनाको सौँच र लक्ष्य

समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली भन्ने दीर्घकालीन सौँच र समुन्नत एवं समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्र सहितको उच्च जीवनस्तर भएका सुखी नागरिक बस्ने मुलुकको रुपमा नेपाललाई स्थापित गर्ने मान्यता र लक्ष्य सहित १५ औँ योजना कार्यान्वयनमा आएको छ। तीनै तहका सरकारले यही सौँच, लक्ष्यलाई आत्मसात गरेमा मात्र राष्ट्रले परिकल्पना गरेको गन्तव्यमा पुग्न सकिने भएकोले आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ देखि कार्यान्वयनमा आएको लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनामा पनि यही सौँच, उद्देश्य, रणनीतिसँग मिल्ने गरी प्रादेशिक सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तय गरिएका छन्।

प्रादेशिक योजनाको दीर्घकालीन सौँच :

समृद्ध प्रदेश, खुशी जनता भन्ने दीर्घकालीन सौँच प्रथम प्रादेशिक योजनाको रहेको छ। जस अनुसार उच्च आर्थिक बृद्धि सहितको समृद्ध अर्थतन्त्र, जीवन निर्वाहका लागि रोजगारी र स्वच्छ वातावरण एवं आधारभूत भौतिक सुविधाहरुको उपलब्धता मार्फत समृद्ध प्रदेश खुशी जनता बनाउने सौँच राखिएको छ।

प्रादेशिक योजनाको लक्ष्य

समाजवाद उन्मुख, सामाजिक न्यायमा आधारित, समावेशी, सन्तुलित र दिगो विकासको माध्यमबाट आर्थिक बृद्धि दरलाई उच्च पाउँदै प्रदेशवासी जनताको जीवनमा गुणात्मक परिवर्तन ल्याउनु यस योजनाको मुख्य लक्ष्य रहेको छ। यस योजनामा आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ को अन्त्य सम्ममा कूल ग्राहस्थ उत्पादनको बृद्धि दर ७.४ प्रतिशतबाट ९.५ प्रतिशत (औषत) मा पुर्‍याउने, गरिबीको रेखामुनी रहेका जनसङ्ख्यामा १८.२ प्रतिशतबाट १० प्रतिशतमा झार्ने, प्रतिव्यक्ति आय अमेरिकी डलर ८०३ बाट १६०० मा पुर्‍याउने, बेरोजगारी दर ११.२ प्रतिशतबाट ६ प्रतिशतमा झार्ने, ५८ प्रतिशत साक्षरताबाट ८५ प्रतिशत पुर्‍याउने, बाल मृत्युदर प्रतिहजार ४५ बाट २५ मा ल्याउने, माध्यमिक (९-१२) तहमा कूल भर्नादर ७४.७ प्रतिशतबाट ९३ प्रतिशतमा पुर्‍याउने, खानेपानी सुविधा पुगेको परिवार ८९.८३ प्रतिशतबाट १०० प्रतिशत पुर्‍याउने,

विद्युत सेवा ८१.०३ प्रतिशतबाट १०० प्रतिशत पुर्याउने, सिञ्चित क्षेत्र ५१ प्रतिशतबाट ७० प्रतिशत पुर्याउने, इन्टरनेटको पहुँच भएका परिवार ४९.४ प्रतिशत बाट ८५ प्रतिशत पुर्याउने परिमाणात्मक लक्ष्यहरु यस योजनामा राखिएका छन् ।

त्यस्तै प्रदेश भित्र प्राविधिक उच्च शिक्षाको सहज उपलब्धता, स्वास्थ्य सेवा तथा बीमामा पहुँच, फोहर सङ्कलन केन्द्रको व्यवस्था, आधारभूत आवासको उपलब्धता, नगरपालिकाहरुमा पुग्ने सडकहरुको कालो पत्रे गरी स्तरोन्नती, खेल मैदान तथा बहुउद्देश्यीय भवनको व्यवस्था, तरकारी उत्पादनमा आत्मनिर्भर हुने अवस्था जस्ता लक्ष्यहरु पनि किटान गरिएको छ । जसरी राष्ट्रिय योजनाका सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिलाई प्रादेशिक योजनाले आत्मसात गरी अधि बढेको अवस्था छ, बाँसगढी नगरपालिकाको यो प्रथम योजनामा पनि यीनै दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिसँग तादाम्यता कायम गर्ने गरी योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

३.५ तीनै तहका आवधिक विकास योजना बीचको अन्तर सम्बन्ध र तादाम्यता

नेपालको संविधान बमोजिम राज्यको पुनर्संरचना पश्चात तीनै तहका सरकारले आ-आफ्नो दायित्व र क्षेत्र भित्र योजनावद्ध विकासका लागि विभिन्न सौँच, लक्ष्य सहित आवधिक योजनाहरु तर्जुमा गर्दा र कार्यान्वयनमा जाँदा यस्ता योजनाहरु बीच आपसी सम्बन्ध र तादाम्यता कायम गरिनु पर्दछ । यस्ता योजनामा उल्लेख भएका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु परस्पर बाँझिने, दोहोरिने भयो भने कार्यान्वयनमा अस्पष्टता हुनुका साथै उपलब्ध साधन श्रोतको सही ढङ्गबाट परिचालन हुन सक्दैन । त्यसैले पन्ध्रौँ राष्ट्रिय योजना र लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले लिएका सौँच, लक्ष्य, प्राथमिकता र कार्यक्रमहरुसँग यस योजनामा तादाम्यता राख्ने प्रयत्न गरिएको छ । स्थानीय तहको अधिकार सूची र केन्द्र, प्रदेशबाट निक्षेपित हुने अनुदान एवं राजश्व बाँडफाँडलाई यस आवधिक योजनाको वित्तीय अनुमान र क्षेत्रगत कार्यक्रमहरु तय गर्दा विशेष ध्यान दिइएको छ ।

चित्र नं. १७ तीनै तहका योजना बीचको अन्तर सम्बन्ध

३.६ नगरपालिकाको दीर्घकालीन सौँच

पृष्ठभूमि

बाँसगढी नगरपालिकाको यो प्रथम आवधिक विकास योजना हो । नगरपालिकाले आगामी ५ वर्षमा सम्पन्न गर्ने आफ्नो क्षेत्र भित्रका विभिन्न क्षेत्रगत विकासका रणनीति, कार्यनीति र कार्यक्रमहरु यस

योजनामा समेटिएका छन्। यी विषयहरू नगरपालिकाको दीर्घकालीन सौँच र लक्ष्यलाई प्राप्ती गर्ने दिशा तर्फ उन्मुख छन्।

आवधिक विकास योजना तयार गर्दा आर्थिक विकास र समृद्धिको लागि दूरगामी सौँच सहितको लक्ष्य, उद्देश्यहरू निर्धारण गर्न जरुरी हुन्छ। राष्ट्रले लिएको दीर्घकालीन सौँच **समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली** को नारालाई व्यवहारमा उतार्न सबै स्थानीय तहहरू त्यही दिशा तर्फ लक्ष्योन्मुख हुन आवश्यक छ। नगरपालिकाको समष्टिगत अवस्थालाई दृष्टिगत गरी विकासका विभिन्न क्षेत्रहरूमा रहेको सम्भाव्यता र प्रतिबद्धतामा आधारित भई आगामी २०/२५ वर्षका लागि दीर्घकालीन सौँच निर्धारण गरिन्छ। यस नगरपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा पहिलो कार्याशाला गोष्ठीका सहभागीहरू बीचको छलफल तथा विषय विज्ञकोराय सुझावका आधारमा स्थानीय जनताको आवश्यकता, विकासको सम्भावना र अग्रणी क्षेत्रको अवस्थालाई केन्द्रमा राखी यो दीर्घकालीन सौँच निर्धारण गरिएको छ।

दीर्घकालीन सौँच : “सुन्दर हरियाली र सफा शहर समृद्ध र समुन्नत बाँसगढी नगर” रहेको छ।

दीर्घकालीन सौँच कथनका पुष्ट्याइका आधारहरू

दीर्घकालीन सौँचलाई पुष्ट्याई गर्न ५ वटा आधारहरू अपनाईएका छन्

१. पर्यावरणीय आधार

- हरियाली विस्तार कार्यक्रम (सार्वजनिक पार्क, वृक्षारोपण, नवीकरणीय ऊर्जाको प्रयोग)
- सरसफाइ र फोहोर व्यवस्थापनमा दिगो प्रविधि प्रयोग
- प्रदूषण नियन्त्रण (धुलो, ध्वनि, पानी र हावा प्रदूषण न्यूनीकरण)

२. सामाजिक आधार

- नागरिकमा पर्यावरणमैत्री व्यवहार अभिवृद्धि (जनचेतना र अभिमुखीकरण कार्यक्रम)
- शिक्षा, स्वास्थ्य र सरसफाइ सेवामा पहुँच वृद्धि
- लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशिता

३. आर्थिक आधार

- स्थानीय कृषि, उद्योग र पर्यटन प्रवर्द्धन
- हरित रोजगार सिर्जना (ग्रीन इकोनोमी)
- लगानीमैत्री वातावरणको विकास

४. पूर्वाधार तथा शहरी विकास आधार

- दिगो शहरी योजना (सफा सडक, व्यवस्थित यातायात, हरित क्षेत्र)
- खानेपानी, ढल तथा फोहोर व्यवस्थापनमा दिगो पूर्वाधार
- वातावरणमैत्री भवन निर्माण प्रवर्द्धन

५. सुशासन र संस्थागत आधार

- पारदर्शी, जवाफदेही र परिणाममुखी स्थानीय शासन
- सूचना-प्रविधि मैत्री सेवा (e-Governance)
- नागरिक सहभागिता र साभेदारीमा आधारित नीति-निर्माण

३.७ लक्ष्य

बाँसगढी नगरपालिकाको मुख्य लक्ष्य भनेको नगरलाई **सुन्दर, हरियाली, सफा र प्रविधिमैत्री** बनाउने हो यो लक्ष्य प्राप्तको लागी नगरपालिकाले दिगो शहरी पूर्वाधार विकास गर्ने, सरसफाइ तथा वातावरण संरक्षणमार्फत स्वस्थ जीवनस्तर सुनिश्चित गर्ने, कृषि, उद्योग र पर्यटन प्रवर्द्धनमार्फत

आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने, रोजगारी सिर्जना गर्ने, नागरिकमैत्री सेवा प्रवाह र सुशासनलाई सुदृढ गर्दै प्रविधिमैत्री (डिजिटल) नगरको निर्माण गर्ने कार्यहरु गर्नेछ। यो लक्ष्यले योजनाका उद्देश्य, प्राथमिकता, रणनीति, कार्यनीति र कार्यक्रमहरुलाई निर्देश गर्दछ।

३.८ उद्देश्य

माथि उल्लेखित प्रमुख लक्ष्य प्राप्तिका लागि यस योजनामा देहाय अनुसारका उद्देश्यहरु निर्धारण गरिएको छ।

१. हरियाली र वातावरण संरक्षण गर्न सामुदायिक तथा सार्वजनिक स्थानमा वृक्षारोपण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, प्रदूषण न्यूनीकरण तथा जलवायुमैत्री अभ्यासलाई प्रोत्साहन गर्ने।
२. सफा र स्वस्थ नगर विकास गर्न दिगो फोहोर व्यवस्थापन प्रणाली लागू गर्ने, खानेपानी, सरसफाइ र ढल व्यवस्थापनमा सुधार गर्ने।
३. आर्थिक समृद्धि र रोजगारी सिर्जना गर्न कृषि, पशुपालन, पर्यटन र साना उद्यमलाई प्रवर्द्धन गर्ने, स्थानीय स्तरमा आत्मनिर्भरता र रोजगारीका अवसर बढाउने।
४. पूर्वाधार सुधार र शहरी विकास गर्न सुरक्षित सडक, पुल, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी र सार्वजनिक संरचना निर्माण गर्ने, दिगो शहरी योजना र आवास विकासलाई प्राथमिकता दिने।
५. सुशासन र पारदर्शिता कायम गर्न योजना तथा बजेट निर्माणमा नागरिक सहभागिता बढाउने, सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, जवाफदेही र परिणाममुखी बनाउने।
६. सूचना-प्रविधि र डिजिटल सेवा प्रवाह गर्न ई-शासन प्रणाली विस्तार गर्ने, अनलाइन सेवा सुविधा उपलब्ध गराउने।

३.९ रणनीति तथा कार्यनीति

माथि उल्लेखित लक्ष्य तथा उद्देश्यलाई साकार पार्न यस योजनामा देहाय अनुसारको रणनीति एवं कार्यनीति अख्तियार गरिएको छ।

रणनीति	कार्यनीति
१. हरियाली र वातावरण संरक्षण	
हरित क्षेत्र विस्तार र वातावरणमैत्री अभ्यास प्रवर्द्धन	● प्रत्येक वडामा वार्षिक वृक्षारोपण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने। ● नदी किनार, सार्वजनिक खुला क्षेत्र र सडकछेउमा हरियाली पार्क निर्माण गर्ने। ● नवीकरणीय ऊर्जा (सौर्य, बायोग्यास) प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने।
२. सफा र स्वस्थ नगर विकास	
दिगो फोहोर व्यवस्थापन र सरसफाइ सुदृढीकरण	● घरमै फोहोर छुट्याउने (Segregation at source) अभ्यास सुरु गर्ने। ● पुनः प्रयोग (Recycle, Reuse) प्रणालीलाई प्रोत्साहन गर्ने। ● ढल निकास र खानेपानी शुद्धीकरण पूर्वाधार विस्तार गर्ने।
३. आर्थिक समृद्धि र रोजगारी सिर्जना	
स्थानीय उत्पादनमा आधारित आत्मनिर्भर अर्थतन्त्र विकास	● कृषि, पशुपालन र साना उद्योगमा प्रविधि हस्तान्तरण र लगानी प्रवर्द्धन गर्ने। ● पर्यटन स्थल (सांस्कृतिक, प्राकृतिक) विकास गरी रोजगारी सिर्जना गर्ने।

	● महिला तथा युवालाई उद्यमशीलता तालिम र सस्तो ऋण सुविधा उपलब्ध गराउने ।
४. पूर्वाधार सुधार र शहरी योजना	
दिगो, समावेशी र योजनाबद्ध पूर्वाधार निर्माण	● सडक, पुल, शिक्षा र स्वास्थ्य भवन दिगो मापदण्ड अनुसार निर्माण गर्ने । ● शहरी क्षेत्रलाई मास्टर प्लान अनुसार विकास गर्ने । ● सार्वजनिक यातायात प्रणाली सुधार र विस्तार गर्ने ।
५. सुशासन र पारदर्शिता	
जवाफदेही र नागरिक सहभागी सुशासन प्रवर्द्धन	● वडास्तरमा सहभागी बजेट योजना प्रणाली लागू गर्ने । ● सम्पूर्ण निर्णय, नीति, कार्यक्रम र बजेट नागरिकमा खुला गर्ने । ● नगरपालिकामा सामाजिक लेखा परीक्षण (Social Audit) र सार्वजनिक सुनुवाइ गर्ने ।
६. सूचना-प्रविधि र डिजिटल सेवा प्रवाह	
प्रविधि-मैत्री र छिटोछरितो सेवा प्रवाह	● नगरपालिका सेवाहरूलाई अनलाइन प्रणालीमार्फत उपलब्ध गराउने । ● ई-शासन, डिजिटल कर प्रणाली, ई-हाजिरी जस्ता प्रविधि लागू गर्ने । ● नागरिकलाई डिजिटल साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने

परिच्छेद ४ आर्थिक विकास

४.१ कृषि विकास

विद्यमान अवस्था

कूल ग्राहस्थ उत्पादनमा २७% योगदान र ६०.४% जनसङ्ख्याआवद्धता रहेकोले कृषि क्षेत्रलाई आर्थिक समृद्धिको पूर्ण आधार मान्न सकिन्छ। कृषि क्षेत्रको समग्र विकासका लागि २० वर्षे कृषि विकास रणनीति र दिगो विकास लक्ष्यलाई मार्गदर्शनको रूपमा लिइएको छ। कृषि उत्पादनको व्यवसायीकरण, यान्त्रीकरण र विविधिकरण गरी यस क्षेत्रलाई प्रतिस्पर्धी बनाउने र भोकमरीको अन्त्यका लागि खाद्य सुरक्षा तथा पोषणको सुनिश्चितता गर्दै दिगो कृषिको प्रवर्द्धन गर्ने दिगो विकासको लक्ष्य यस आवधिक विकास योजनाले अङ्गीकार गरेको छ।

खाद्य सम्प्रभुता सहितको दिगो, प्रतिस्पर्धी एवं समृद्ध कृषि अर्थतन्त्र भन्ने सौँच सहित प्रतिस्पर्धी, जलवायु अनुकूलन, आत्मनिर्भर एवं निर्यातमुखी उद्योगको रूपमा कृषि क्षेत्रलाई रुपान्तरण गर्दै समावेशी र दिगो आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने लक्ष्य १५ औँ राष्ट्रिय योजनाले लिएको छ। त्यसैगरी **कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरण, व्यवसायीकरण र औद्योगिकीकरणबाट प्रदेशको समृद्धिमा योगदान** भन्ने सौँच र कृषि क्षेत्रलाई प्रतिस्पर्धी, व्यवसायिक र सम्मानजनक पेशाको रूपमा रुपान्तरण गर्ने लक्ष्य प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले लिएको छ। पन्ध्रौँ राष्ट्रिय योजनाले आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ सम्म ९.६% को वार्षिक आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने लक्ष्य राखेको छ। नेपाल कृषि प्रधान देश भएकोले सो लक्ष्य पुरा गर्न उक्त योजनाले कृषि क्षेत्रले ५.४% योगदान गरी वार्षिक आर्थिक वृद्धि हुने अनुमान गरेको छ। लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले पनि प्रदेशको आर्थिक वृद्धिदर बढाउन कृषिलाई नै पहिलो प्राथमिकतामा राखी रणनीतिहरू निर्धारण गरेको छ।

नगरपालिकाको नगर वस्तुगत विवरण २०७९ अनुसार यस नगरपालिकाका ४९% जनताहरू कृषि पेशामा निर्भर छन्। बबई सिँचाई आयोजना यही नगरपालिकाबाट विस्तार भएपनि सिमित क्षेत्रमा सिँचाई उपलब्ध छ। बबई सिँचाई आयोजना महेन्द्र राजमार्गको दक्षिण भागमा रहेका कृषियोग्य जग्गालाई सिँचाई उपलब्ध भएता पनि उत्तरी भाग सिँचाईको अभाव रहेको छ। यस नगरपालिकाको जनसङ्ख्याको ठूलो हिस्सा कृषिमा निर्भर भए पनि निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली विद्यमान छ। कृषिको आधुनिकीकरण नहुनाले कम्बाइन्ड हार्भेस्टर, पावर टिलर, रोटोभेटर, कल्टीभेटर जस्ता आधुनिक उपकरणहरू कृषकहरूले उपभोग गर्न पाएका छैनन्। कृषि उपजहरूको व्यवसायीकरण, यान्त्रिकीकरण र विविधिकरण नहुदा खाद्य सुरक्षा र पोषणको सुनिश्चितता गर्न सकिएको छैन। कृषिको आधुनिकीकरण गरी यस क्षेत्रको दिगो विकास गर्न कृषि पेशालाई सम्मानजनक पेशाको रूपमा रुपान्तरण गर्न आवश्यक देखिन्छ। प्रभावकारी सिँचाई प्रणालीको अभाव, परम्परागत निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली, उन्नत बिउ विजनको अभाव, सक्रिय जनशक्तिको अभाव, कृषि प्रति युवाशक्तिको विकर्षण आदि कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वका बाधक पक्षहरू हुन्। यी व्यवधानहरू हटाई प्रयाप्त सिँचाईको व्यवस्था, कृषिमा व्यवसायीकरण र आधुनिकीकरण, प्राविधिक सहयोग, उन्नत बिउ विजनको व्यवस्था, कृषि उत्पादनमा विशिष्टीकरण, भण्डारण, प्याकेजिङ्ग, ब्राण्डिङ्गको व्यवस्था गरी बजारीकरण गर्न युवाशक्तिलाई उत्प्रेरणा जगाई उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्न जरुरी छ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- यस नगरपालिकाको माटो र भू-बनोट हेरी कृषिमा विविधिकरण र विशिष्टीकरण गर्दै कृषि, तरकारी तथा फलफूल सुपरजोन, ब्लक तथा पकेट क्षेत्रको पहिचान गर्ने
- धान, गहुँ, मकै, तरकारी, आलु, तेलहन, दलहन र फलफूल खेतीको उत्पादनमा प्राथमिकता दिई आय आर्जन गर्न सकिने।
- यातायातका सुविधाहरू भएकोले उत्पादनका सामग्रीहरू बजार पुर्याउन सहज भएको।
- कृषि ऋण, कृषि बीमा र नयाँ प्रविधिको प्रयोगले कृषि उत्पादन तर्फ आकर्षण बन्न सक्ने।

- प्राङ्गारिक मलको प्रयोग र अर्गानिक उपज प्रति चासो बढ्दै गएकोले पर्या-पर्यटन र कृषि पर्यटनमा लाभ लिन सकिने ।

चुनौती

- छाडा चौपाय र जङ्गली जनावरहरुको उचित व्यवस्थापन गर्ने ।
- समयमा मल, बिउ प्रयाप्त मात्रामा उपलब्ध गराउने ।
- कृषिकर्मीहरुलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट सहूलियतपूर्ण कर्जामा पहुँच पुर्याउने ।
- कृषि पेशालाई सम्मानित तथा मर्यादित बनाई युवा वर्गलाई विदेश पलायन हुनबाट रोक्ने ।
- जग्गाको खण्डीकरण र जग्गा बाभो राख्ने प्रवृत्तिलाई नियन्त्रण गर्ने ।
- कृषि प्रसार सेवा, कृषि सूचना, कृषि बीमा तथा कृषि ऋण जस्ता कार्यक्रमहरुमा साना ग्रामिण किसानहरुको पहुँच पुर्याउने ।
- गुणस्तरीय मल, बिउ, किटनासक औषधीको समयमा आपूर्ति गर्ने ।
- संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारको उद्देश्य अनुसारको विनियोजित बजेट समयमै उपलब्ध गरी परिचालन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच :- बाँसगढीको कृषि अर्थतन्त्रको आधार; युवा स्वरोजगार तथा जीवन स्तरमा सुधार

लक्ष्य :- कृषिजन्य वस्तुको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउँदै रोजगार र खाद्य सुरक्षाको सुनिश्चितता गरी आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने ।

उद्देश्य :-

- कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भर हुँदै आयात प्रतिस्थापन र निर्यात वृद्धि गर्ने ।
- कृषि प्रणालीमा सिँचाई तथा यान्त्रिक र प्राविधिक सुविधा बढाई गुणस्तरीय, दिगो र नाफामूलक बनाउने ।
- कृषि व्यवसायलाई वातावरण एवं पर्यटन उन्मुख बनाउँदै कृषिको विविधिकरणबाट यस क्षेत्रलाई परिणाममुखी र प्रतिस्पर्धी बनाउने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १ : कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भर हुँदै आयात प्रतिस्थापन र निर्यात वृद्धि गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● प्रतिस्पर्धी क्षमता विकास गरी खाद्य उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि भएको हुनेछ ।	● कृषि क्षेत्रको विशिष्टिकरण र कृषक समूह वर्गीकरण गर्दै माटो तथा हावापानी सुहाउँदो खाद्य, तरकारी तथा फलफूल पकेट क्षेत्र बनाई उत्पादकत्व बढाउने । ● प्राङ्गारिक मलको प्रयोगद्वारा अर्गानिक तरकारी र फलफूल उत्पादन गर्न प्रोत्साहन गर्ने । ● कृषि उपजको बजारीकरण, व्यवसायीकरण र यान्त्रिकीकरणमा नगरपालिकाबाट सहयोग उपलब्ध गराउने ।
उद्देश्य २ : कृषि प्रणालीमा सिँचाई तथा यान्त्रिक र प्राविधिक सुविधा बढाई गुणस्तरीय, दिगो र नाफामूलक बनाउने	
● कृषि क्षेत्रमा निजी, सहकारी तथा सार्वजनिक क्षेत्रको लगानी अभिवृद्धि गरी सिँचाई सुविधा, कृषि यन्त्रको वितरण र प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने ।	● निजी तथा सहकारी क्षेत्रको संलग्नता बढाउँदै करार सम्भौतामा आधारित सहकारी खेतीलाई प्राथमिकता दिई खाद्य सुरक्षाको सुनिश्चितता गर्ने ।

	● वित्तीय संस्था र सहकारीबाट कृषकहरूलाई सहूलियत दरमा ऋण उपलब्ध गराइने । ● ठूला कृषि फर्म सञ्चालन गर्न चाहने निजी क्षेत्रलाई पूर्वाधार निर्माण, नीतिगत व्यवस्था तथा व्यवसायिक करमा सहूलियत दिने ।
उद्देश्य ३ : कृषि व्यवसायलाई वातावरण एवं पर्यटन उन्मुख बनाउँदै कृषिको विविधिकरणबाट यस क्षेत्रलाई परिणाममुखी र प्रतिस्पर्धी बनाउने ।	
● कृषक समूहको वर्गीकरण गरी विशिष्टकृत उत्पादनको प्रवर्द्धन गर्ने	● कृषक, कृषि उद्यमी, कृषक समूह तथा कृषक सहकारी संघको कृषि विविधिकरणको आधारमा वर्गीकरण गर्ने । ● कृषि उपजहरूको ब्राण्डिङ र प्रमाणीकरण गर्ने नीति निर्माण गर्ने तथा रैथाने कृषि उपजको प्याकेट राइट दर्ता गर्ने प्रयत्न गर्ने । ● कृषि पेशालाई मर्यादित र सम्मानित बनाउन विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ● वातावरणमैत्री कृषि प्रविधिको अवलम्बन गर्ने, गराउने ।

प्रमुख कार्यक्रम

- राजमार्गको उत्तरी भागमा सिँचाई विस्तार कार्यक्रम ।
- औद्योगिक कृषि बजार निर्माण कार्यक्रम ।
- खाद्य भण्डारण केन्द्र र शीत भण्डार निर्माण कार्यक्रम ।
- कृषि विकास योजना तर्जुमा
- जैविक मल उत्पादन कार्यक्रम
- जग्गाको खण्डीकरण र बाभो राख्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्न आवश्यक नीति निर्माण र कार्यान्वयन ।
- कृषक परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम ।
- व्यवसायिक खेती गर्ने कृषक लक्षित अनुदान तथा प्राविधिक सहयोग कार्यक्रम ।
- कृषक वर्गीकरणको आधारमा कृषकलाई दिइने सेवा सुविधाकोस्तर निर्धारण सम्बन्धी निर्देशिका निर्माण ।
- खाद्य सुरक्षा सुनिश्चित गरी निर्यात उन्मुख कार्यक्रमको योजना तर्जुमा ।
- रैथाने धान बाली (रुद्री, गौरी, धनमनी) लाई संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।
- कृषि क्षेत्रमा बृहत लगानी गर्ने निजी क्षेत्रमैत्री नीति निर्माण ।
- कृषि उपजको न्यूनतम मूल्य तोकी प्रचार प्रसार र कार्यान्वयन लागि नीति निर्माण ।
- सामूहिक सहकारी खेती सञ्चालन कार्यक्रम ।
- कृषक तालिम सञ्चालन तथा क्षमता विकास कार्यक्रम ।
- कृषि उपज सङ्कलन र बिक्री केन्द्र प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।
- कृषक भ्रमण कार्यक्रम ।
- डिजिटल स्वाएल म्यापिङ (Soil Mapping) प्रणाली लागु गरी माटो सुधार कार्यक्रम ।
- किट (मौरी, च्याउ) खेती सञ्चालन र प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।
- कृषि बीमालाई प्रभावकारी बनाउन बीमा कम्पनी र कृषकहरूसँग समन्वयात्मक सञ्जाल कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- योजना कार्यान्वयन पश्चात कृषि तथ्याङ्क अद्यावधिक भएको हुने ।
- कृषक पहिचान तथा वर्गीकरण गरी कृषक परिचय पत्र वितरण भएको हुने ।
- कृषिमैत्री नीति, नियम र निर्देशिकाहरु निर्माण भई लागु भएको हुने, खाद्य भण्डार केन्द्र र सीतगृह निर्माण भएको हुने ।
- कृषिको विशिष्टीकरण गरी पकेट क्षेत्र घोषणा गरिएको हुने ।
- कृषिलाई सम्मानित पेशा बनाई आधुनिकीकरण, यान्त्रिकीकरण र व्यवसायिकरण गरिएको हुने ।
- कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि भएको हुने ।

४.२ पशुपंक्षी विकास

विद्यमान अवस्था

लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले आधुनिक र व्यवसायिक पशुपंक्षीपालनबाट प्रदेशको आर्थिक समृद्धि भन्ने सौँच सहित स्वच्छ र गुणस्तरीय पंक्षीजन्य उत्पादन वृद्धि गरी आत्मनिर्भर हुँदै निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य लिएको छ । नेपाल कृषि प्रधान देश भए पनि वर्तमान अवस्थामा दक्षिण एशियाको सबभन्दा कम कृषि उपज हुने देश भएको छ । राष्ट्रिय आंकडामा औसतमा ५.८ वटा पशुपंक्षी प्रति घर पालिएको भएपनि प्रयाप्त पशु आहाराको कमी, समय समयमा पशुपंक्षी लाई लाग्ने संक्रामक रोगहरुको नियन्त्रण तथा सुरक्षित सेड र खोरहरुको कमीले गर्दा पशु सुरक्षामा चुनौती भएको अध्ययनहरुले देखाएका छन् । लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाको तथ्याङ्क अनुसार दुध ६४ लिटर प्रतिव्यक्ति प्रति वर्ष, मासु १२ किलो प्रति व्यक्ति प्रतिवर्ष र अण्डा ३१ गोटा प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष पुग्न सकेको देखिन्छ । राष्ट्रिय तथ्याङ्क बमोजिम मासु १४ किलो प्रतिवर्ष प्रतिव्यक्ति, दुध ७२ लिटर प्रतिवर्ष प्रतिव्यक्ति र अण्डा ५५ गोटा प्रतिवर्ष प्रतिव्यक्ति उत्पादन भएको देखिन्छ । कुपोषण हटाउन र सन्तुलित आहाराको लागि मासु १८ किलो प्रतिवर्ष प्रतिव्यक्ति, दुध ९१ लिटर प्रतिवर्ष प्रतिव्यक्ति र अण्डा न्यूनतम ४८ गोटा प्रतिवर्ष प्रतिव्यक्ति उपभोग गर्नु जरुरी हुन्छ । यस तथ्याङ्कले देशमा दुध र मासुको आयात अभै विस्थापित गर्न नसकिएको देखाउँछ ।

कुपोषण हटाउन र सन्तुलित आहाराको लागि पशुपंक्षीको विकास र प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक छ । स्वच्छ र गुणस्तरीय पशुपंक्षीजन्य वस्तु उत्पादन गरी बाँसगढी नगरपालिकालाई आत्मनिर्भर बनाउदै निर्यात प्रवर्द्धन गर्न सकिएको छैन । बाँसगढी नगरपालिकाको ठूलाजनसङ्ख्या कृषि तथा पशुपालनमा निर्भर छ । यहाँको पशुपालन हावापानी तथा प्राकृतिक श्रोतमा निर्भर छ । वैज्ञानिक विधिबाट पशु गोठ/खोरहरुको निर्माण, उन्नत नश्ल सुधार, पशुपंक्षी आहार, पशुपंक्षी सेवा, पशु स्वास्थ्य परामर्श सेवा, पशुपंक्षी बीमाको व्यवस्था, पशुपंक्षी पालकलाई सुलभ ऋणको व्यवस्था, बजारीकरणको व्यवस्था र पशुपंक्षी पालनमा सहकारी प्रणालीको विकास गर्न सके पशुपंक्षी विकासबाट आय आर्जन गर्न सक्ने प्रशस्त सम्भावनाहरु छन् ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- सामुदायिक वनमा आलोपालो गरी क्षेत्र छुट्टाउँदै पशुहरुलाई चरीचरणको व्यवस्थागर्न सकिने ।
- गाईपालन, भैसीपालन, सुँगुर तथा बंगुरपालन, कालीजपालन, टर्कीपालन, कडकनाथ कुखुरापालन, लोकल कुखुरापालन, बटुईपालन गरी रोजगारी मार्फत लाभ लिन सकिने अवस्था रहेको ।
- विदेशबाट फर्किएका र गाउँमा बसेका युवाहरुको समूह बनाई पशुपंक्षी पालन गर्न सकिने
- बाँसगढी नगरपालिकामा कतिपय सीमसार क्षेत्र भएकोले मत्स्य पालन गर्न सकिने ।
- पशुपालन क्षेत्रमा निजी, सहकारी तथा गैहसहकारी क्षेत्रको लगानी गर्दै पशुजन्य वस्तुको उत्पादन मार्फत निर्यात प्रवर्द्धन गरी आय आर्जन गर्न सकिने ।

चुनौती

- पशुपालन व्यवसाय तर्फ युवा वर्गलाई उत्प्रेणा जगाउने ।
- पशु सेवा प्रचार प्रसार, उन्नत नश्ल, भ्याक्सिन, पशुपंक्षी बिउ विजन, बजारीकरण, पशुपंक्षी आहारा, पशुपंक्षी पालकलाई सुलभ ऋण आदिको कुशलतापूर्वक व्यवस्था गर्ने ।
- युवाहरुको विदेश पलायन रोकी पशुपंक्षी विकासलाई दिगो बनाउने ।

दीर्घकालीन सौँच :- पशुपंक्षीपालन तथा मत्स्य विकासको आधार; बाँसगढीका युवाहरुको रोजगार

लक्ष्य :-पशुपंक्षीजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिका माध्यमबाट खाद्य सुरक्षा सुनिश्चित गरी रोजगारी सिर्जना र निर्यात बढाउने ।

उद्देश्य :-

- पशुपंक्षी तथा मत्स्यजन्य उत्पादनमा नगरपालिकालाई आत्मनिर्भर बनाउँदै आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने ।
- पशुपंक्षी तथा मत्स्यजन्य व्यवसायलाई वातावरणमैत्री र पर्यटनमैत्री बनाई परिणाममुखी र प्रतिस्पर्धी बनाउने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १:पशुपंक्षी तथा मत्स्यजन्य उत्पादनमा नगरपालिकालाई आत्मनिर्भर बनाउँदै आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● प्रतिस्पर्धी क्षमताको विकास गरी खाद्य सुरक्षाको सुनिश्चित गर्ने र पशुपंक्षी तथा मत्स्यजन्य उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गरी निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने ।	● गुणस्तरीय ह्याचिङ्ग मेसिन, अन्य उत्पादन यन्त्रहरु र उन्नत प्रविधिको उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने । ● सुलभ पशुपालन कर्जाको व्यवस्था गर्ने । ● एक वडा एक नमूना पशुपंक्षी फारम कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ● पशुपंक्षी जन्य उत्पादनहरुको पहिचान गर्ने, ब्राण्डिङ्ग गर्ने, प्रचार-प्रसार गर्ने र बजारीकरण गर्न नगरपालिकाले सहजीकरण गर्ने । ● पशुपंक्षी तथा विशेष मत्स्यपालन क्षेत्र तोकी आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउने । ● एक वडा एक घाँसेवाली श्रोत ब्लक निर्माण गर्ने । ● पशुपंक्षीको नश्ल सुधार, पौष्टिक दाना, आहारको व्यवस्था, पशुपंक्षी बीमा, शुपंक्षी स्वास्थ्य सेवा एकीकृत रुपमा ज्ञान केन्द्र मार्फत प्रदान गर्ने ।
● पशुपालन क्षेत्रमा निजी, सहकारी तथा गैर सरकारी क्षेत्रको लगानी अभिवृद्धि गरी पशुजन्य निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने ।	● लगानी सुनिश्चितताका लागि वातावरणीय, प्राविधिक, बजार एवं जङ्गली जनावरबाट हुने जोखिम न्यूनीकरण योजना बनाउने । ● रैथाने जातको पशुपंक्षी को संरक्षण गर्दै उन्नत जातको नश्ल सुधार गरी उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाउने ।

	● निजी क्षेत्र मार्फत ठूला पशुपंक्षी फार्म सञ्चालन गर्ने गरी लगानी भित्राउने र त्यस्ता फार्म सञ्चालकलाई नीतिगत र व्यवसायिक करमा सहूलियत दिने । ● प्रत्येक वडामा पशुपालन पकेट क्षेत्र स्थापना गरी प्रविधिको सेवा र टेवा पुर्‍याउने ।
उद्देश्य २ : पशुपंक्षी तथा मत्स्यजन्य व्यवसायलाई वातावरणमैत्री र पर्यटनमैत्री बनाई परिणाममुखी र प्रतिस्पर्धी बनाउने ।	
● पशुपालन व्यवसाय प्रवर्द्धनका लागि स्वच्छ वातावरणमा पौष्टिक आहारको व्यवस्था गर्ने र पशुपालकमैत्री नीति निर्माण गर्ने ।	● पशुपालनमैत्री वातावरणका लागि शुद्ध पानी, पौष्टिक आहारको उचित व्यवस्थापन गर्ने । ● दिगो पशु विकासका लागि पशुपंक्षी पालन तथा मत्स्यपालन सम्बन्धी आवश्यक नीति, नियम तर्जुमा गर्ने ।
● पशुपालन व्यवसायलाई आन्तरिक पर्यटनमैत्री बनाउने ।	● पशुपालन, पंक्षीपालन, मौरीपालन व्यवसायलाई नमूनाको रूपमा अवलोकनयोग्य बनाउने । ● नमूनायोग्य फर्महरुको उत्पादन सहूलियतपूर्ण मूल्यमा अवलोकनकर्तालाई उपलब्ध गराउने ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु :-

- दुग्ध सङ्कलन तथा प्रशोधन केन्द्र निर्माण कार्यक्रम ।
- सहकारी मोडेलमा दुग्ध उत्पादन केन्द्रित फार्म स्थापना गर्ने ।
- डालेघाँसको नर्सरी स्थापना कार्यक्रम सञ्चालन ।
- उन्नत खोर, गोठ निर्माणका लागि पूर्वाधार निर्माणमा सहूलियत कार्यक्रम ।
- पशुपंक्षी हाटबजार निर्माण कार्यक्रम ।
- पशुपालक कृषकहरुलाई तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ।
- पशु सेवा प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।
- नश्ल सुधार कार्यक्रम ।
- स्थानीय कुखुरा तथा पंक्षीजन्य वस्तु प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।
- ठूला फर्म खोल्ने निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- पशुपालक कृषकमैत्री नीति निर्माण तथा कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
- हरेक वडामा नमूना पशुपालन फर्म सञ्चालन भएको हुनेछ ।
- लगानी सुनिश्चितताका लागि पशुपंक्षी बीमा तथा न्यूनतम बिक्री मूल्य तोकिएको हुनेछ ।
- पशुपंक्षीपालकलाई सुलभ कर्जाको व्यवस्था भएको हुनेछ ।
- पशु सेवा प्राविधिकको सबै वडामा व्यवस्था भएको हुनेछ ।
- चरन विकास, डालेघाँस, भुईँघाँस उत्पादन, नश्ल सुधार, दाना र आवश्यक औषधीको व्यवस्था भएको हुनेछ ।

४.३ घरेलु तथा साना उद्योग विद्यमान अवस्था

आर्थिक विकासको प्रमुख आधार स्तम्भको रूपमा रहेको उद्योग क्षेत्रलाई संरक्षण र प्रवर्द्धन गरी स्थानीय श्रम, सीप र कच्चा पदार्थमा आधारित लगानीलाई प्राथमिकता दिई औद्योगिक पूर्वाधार विकासमा प्रोत्साहन र परिचालन गर्ने नीति लिन आवश्यक छ ।

आर्थिक समृद्धिका लागि दिगो, रोजगारमूलक र प्रतिफलयुक्त औद्योगिक विकास भन्ने सौँच सहित औद्योगिक क्षेत्रको विकास र विस्तारद्वारा राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा उद्योग क्षेत्रको योगदान बढाउने लक्ष्य १५ औँ योजनाले निर्दिष्ट गरेको छ । लुम्बिनी प्रदेशको आवधिक योजनामा स्थानीय तहको समन्वयमा स्थानीय स्तरमा औद्योगिक ग्राम स्थापना गर्ने, पर्यटकीय वस्तु उत्पादन गर्ने, घरेलु उद्योगको विकास र प्रवर्द्धन गर्ने, वन्यजन्य तथा कृषिजन्य उद्योगहरू स्थापना गरी त्यस्ता उद्योगहरूलाई सहूलियत प्रदान गर्ने कार्यनीति अङ्गीकार गरिएको छ ।

नेपाल जस्ता विकासशील देशहरूको आर्थिक विकासको लागि साना तथा घरेलु उद्योगहरूको अत्यन्त महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । यस्ता उद्योगहरूले रोजगारी सिर्जना गर्न, स्थानीय क्षेत्रमा पाइने श्रोत साधनको उपयोग गर्न, ठूला उद्योग स्थापना गर्ने पूर्वाधार तयार गर्न, वेदेशी मुद्रा आर्जन गर्न तथा स्थानीय कला र संस्कृतिको संरक्षण गर्न मद्दत पुऱ्याउँछन् । नेपालमा रहेका कूल उद्योग मध्ये साना तथा घरेलु उद्योगहरूले ९८.१७% स्थान ओगटेका छन् । उद्योगमा काम गर्ने कूल कामदारको सङ्ख्या मध्ये ८१.७५% लाई रोजगारी दिएका छन् । थोरै पूँजी, कमजोर प्रविधि र निर्यात क्षमता कमजोर भएको मुलुकमा यस्ता उद्योगहरूको महत्व हुन्छ । नेपालको कूल ग्राहस्थ उत्पादनमा घरेलु तथा साना उद्योगको योगदान १५% रहेको छ । पन्ध्रौ योजना र लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले पनि उद्योग क्षेत्रबाट राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको विकास विस्तार गर्ने लक्ष्य निर्धारण गरेको छ ।

नगरपालिकालाई तीव्र औद्योगिकरण र शीघ्र प्रतिफल प्राप्त हुने योजना बनाई औद्योगिक पूर्वाधार निर्माण गर्नु आवश्यक छ । स्थानीय श्रम, सीप र कच्चा पदार्थमा आधारित लगानीलाई प्राथमिकता दिई बाँसगढी नगरपालिकामा घरेलु तथा साना उद्योग स्थापना गर्न आवश्यक छ । नगरपालिकामा करिब ४४ वटा सामुदायिक वन भएकाले वनजङ्गलबाट तुलनात्मक लाभका घरेलु तथा साना उद्योग मार्फत वस्तु उत्पादन र प्रवर्द्धन गरी रोजगारीको सिर्जना र आय आर्जन गर्ने सम्भावना प्रबल छ । स्थानीय सरकारले कृषि तथा वन्यजन्य श्रोत, घरेलु तथा साना उद्योगलाई सहूलियत प्रदान गर्ने कार्यनीति निर्माण गरी श्रम बजारमा प्रवेश गर्न चाहने तथा वैदेशिक रोजगारी गुमाएका श्रमिकहरूलाई काम र रोजगारीको सुनिश्चितता गर्दै नगरपालिकाको उत्थानशील अर्थतन्त्र निर्माण गर्नुपर्छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- वनजङ्गल, वनजन्य वस्तुहरूको प्रयोग गरी उद्योग सञ्चालन गरी लाभ लिन सकिने ।
- पालिकाको ठूलाजनसङ्ख्या कृषिमा आधारित भएकोले कृषिजन्य उद्योगहरू सञ्चालन गर्न सकिने ।
- उद्यमशील महिला समूह गठन गरी विभिन्न खालका सामग्री उत्पादन गरी उद्योग सञ्चालन गर्न सकिने ।
- उद्योगहरूको वर्गीकरण, विविधिकरण र ब्राण्डिङ गरी बाह्य निर्यातबाट आय आर्जन गर्न सकिने ।
- युवा जनशक्तिलाई औद्योगिक उत्पादनमा आकर्षण र परिचालन गर्न सकिने ।

चुनौती

- घरेलु तथा साना उद्योगमैत्री नीतिगत व्यवस्थालाई अनकूल बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।
- उद्योग सञ्चालनका लागि आवश्यक पूँजी र कामदारको व्यवस्थापन गर्ने ।
- उद्योग सञ्चालनको लागि निजी क्षेत्रको उत्प्रेणा जगाउने ।

दीर्घकालीन सौँच :- सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रमा उपलब्ध स्थानीय श्रोत र साधनलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्दै आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने

लक्ष्य :- उद्योगका पूर्वाधार तयार गरी उपभोग्य वस्तुमा आत्मनिर्भर बनी निर्यात र रोजगारी मार्फत आय आर्जन गर्ने

उद्देश्यः—पर्यटन, वन, खाद्य र खनिजमा आधारित उद्योगहरु सञ्चालन र प्रवर्द्धन गरी बाँसगढीलाई निर्यात उन्मुख नगरपालिका बनाउने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : पर्यटन, वन, खाद्य र खनिजमा आधारित उद्योगहरु सञ्चालन र प्रवर्द्धन गरी बाँसगढीलाई निर्यात उन्मुख नगरपालिका बनाउने ।	
रणनीति	कार्यनीति
संघ र प्रदेशसँग समन्वय गरी वनजन्य र खनिजजन्य उद्योगसँग सम्बन्धित आवश्यक नीति, कानून तर्जुमा गर्ने ।	- उद्योग सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था र स्पष्ट कार्यविधि बनाई कार्यान्वयन गर्ने । - पर्यटन, वन र खानीजन्य उद्योग सञ्चालन गर्न उद्योगीमैत्री नीति, नियम बनाई निजी क्षेत्र आकर्षित गर्ने ।
पर्यटन, वन र खनिजजन्य उद्योगहरु सञ्चालनका लागि पूर्वाधार निर्माण सहित प्रवर्द्धन गर्ने ।	- ठूला होटल, रिसोर्ट र रेष्टुरेण्ट निर्माणलाई प्रोत्साहन गर्ने । - कृषि तथा पशुपालनका विशेष क्षेत्रलाई पर्यटन उद्योग प्रवर्द्धन हुने गरी सञ्चालनमा ल्याउने । - पुख्रौली सीपलाई संरक्षण गरी काठ र वनजन्य वस्तुका विशिष्टकृत वस्तुहरुको उत्पादनमा जोड दिने । - उद्योगहरुको वर्गीकरण गरी प्राथमिकता अनुसार सहूलियत ऋण उपलब्ध गराउने । - उद्योगीहरुलाई प्रतिस्पर्धी बनाई बजार क्षेत्रको विस्तार गर्न आवश्यक सीप विकास तालिमहरु सञ्चालन गर्ने ।

प्रमुख कार्यक्रम

- औद्योगिक ग्राम निर्माण कार्यक्रम ।
- जडिबुटी प्रशोधन उद्योग प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।
- स्तरीय होटल, रिसोर्ट र रेष्टुरेण्ट निर्माणमा निजी क्षेत्र उत्प्रेरित कार्यक्रम ।
- उत्पादित वस्तुहरुको बिक्री वितरणका लागि स्टल निर्माण कार्यक्रम ।
- थारुहरुको परम्परागत सीपमा आधारितविभिन्न वस्तु उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।
- उद्योग पूर्वाधार विकास कार्यक्रम ।
- उपभोग्य वस्तु उत्पादनमा आल्मानिर्भरता कार्यक्रम ।
- स्थानीय युवाका लागि रोजगारमुखी उद्यमशिलता प्याकेज कार्यक्रम ।
- सहकारीमा आधारित उद्योग व्यवस्थापन ।

अपेक्षित उपलब्धी

- नगरपालिकामा घरेलु तथा साना उद्योग नीति निर्माण भएको हुनेछ ।
- उद्योगबाट उत्पादित वस्तुहरु पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि सहयोगी सिद्ध भएको हुनेछ ।
- वनजन्य उद्योगहरु सञ्चालनका लागि अध्ययन अनुसन्धान भएको हुनेछ ।
- उद्योगहरुको वर्गीकरण र विशिष्टकरणबाट निर्यात वृद्धि भई रोजगारी माफत आय आर्जन वृद्धि भएको हुनेछ ।
- औद्योगिक ग्राम निर्माण भई घरेलु तथा साना उद्योगहरु स्थापना भएका हुनेछन् ।

- गैर कृषि क्षेत्रका आर्थिक गतिविधिहरू सञ्चालनमा आउने छन् ।
- वैदेशिक रोजगारी बाट फर्केकाहरूलाई आफ्नै ठाँउमा रोजगार सिर्जना हुनेछ ।

४.४ वन पैदावार तथा खनिज सम्पदा विद्यमान अवस्था

खनिज सम्पदाहरू नविकरण गर्न नपर्ने लुकेका प्राकृतिक सम्पदा हुन् । मानवजातीले आफ्ना आवश्यकताहरू पूरा गर्न प्राचिनकाल देखि यस्तो सम्पदाको उपयोग गर्दै आएको छ । हिमाल, मध्य पहाड र तराई जस्तो भौगोलिक बनौट भएको हाम्रो देशमा मूल्यवान रुख, वृक्ष र जडिबुटीहरू छन्। पूँजी, प्रविधि, सीप, यातायातको पहुँच र नीतिगत अठोट एवं संकल्पको कमीले यस्ता महत्वपूर्ण खनिज, वन पैदावार तथा जडिबुटीहरू उत्खनन उपयोग गर्न सकिएको छैन । अध्ययन अनुसन्धान गरी यी वस्तुहरूको उपयोग गर्न सके राष्ट्रलाई समृद्धि तर्फ डोर्‍याउन सकिन्छ । पन्ध्रौँ योजनाले आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ सम्म कृषि, वन र खानी क्षेत्रबाट २३% को योगदानको लक्ष्य पुरा हुने अपेक्षा गरेको छ भने कूल निर्यातमा वनजन्य तथा जडिबुटी उत्पादनको हिस्सा १०% र कम्तीमा १५ लाख रोजगारी सिर्जना गर्ने लक्ष्य लिएको छ । त्यसका लागि प्रतिवर्ष १३ करोड क्यूबिक फिट काठ उत्पादन गरी काठजन्य उद्योगको विस्तार गर्ने लक्ष्य छ । प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले पनि वनपैदावार र जडिबुटीको उत्पादकत्व बढाई रोजगारी सिर्जना गर्ने लक्ष्य लिएको छ । त्यसैगरी प्रदेशको प्रथम योजनाले **खनिज क्षेत्रको योगदान वृद्धि गरी आर्थिक रुपान्तरण र सुदृढ अर्थतन्त्रको निर्माण** भन्ने सौँच सहित वातावरणीय सन्तुलनमा खलल नपुग्ने गरी खनिज उद्योगको विकास र विस्तारद्वारा रोजगारी तथा औद्योगिक उत्पादन वृद्धि गर्ने लक्ष्य लिएको छ ।

बाँसगढी नगरपालिकाको ८० प्रतिशत भू-भाग वनजङ्गलले ढाकेको र ४४ वटा सामुदायिक वन भएको नगरपालिका हो । यस नगरपालिकामा रहेका सामुदायिक वनहरूको प्रचुर उपयोग गरी जनताहरूको आय स्तर वृद्धि गर्न सकिन्छ । सामुदायिक वनको खाली जग्गाहरूमा आँप, लिची, कटहर, अम्बा, बेल, चिउरी, कागती, एभोकाडो, बडहर, जस्ता फलफूलहरू र औषधी तथा जडिबुटीजन्य वृक्षहरू दलितवन, बोभो, घ्युकुमारी, सेतो बोभो, कुरिलो निम, कोइरालो, आँक, ठूलोछाप्रे, तेजपत्ता, बादलपाते, कालो हलेदो, आकाशेबेली, लेमनग्रास, गिट्टा, कामराज, सजिवन, असुरो, महुवा, बकाइलो, पुदीना, अमला, तुलसी, खोटे सल्ला, पिपला, मरिच, रुदिलो, सर्पगन्धा तथा निगोलो, बेत, रातकी रानी, रुद्राक्ष, पारिजात, रक्तचन्दन आदि महत्वपूर्ण वृक्षहरूको वृक्षारोपण र खेती गरी प्रसस्त लाभ लिन सकिन्छ । अप्रत्यक्ष रूपमा ४४ वटा सामुदायिक वनले कृषकहरूलाई गाईवस्तु पालनका लागि चरीचरन, प्राङ्गारिक मल उत्पादनका लागि स्याउला सोत्तर, घरगोठमा आगलागी हुँदा सामुदायिक वनबाट काठ र खर उपलब्ध गराई विपद्को बेला सेल्टरको व्यवस्था गर्नको लागि योगदान दिएको छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- काष्ठ पैदावारबाट फर्निचरजन्य उद्योग खोली लाभ लिन सकिने ।
- सामुदायिक वनमा फलफूल तथा औषधीजन्य जडिबुटीको संरक्षण र प्रवर्द्धन गरी निर्यात बढाउन सकिने ।
- गैरकाष्ठ वनजन्य उत्पादनको निर्यात गरी आय आर्जन गर्न सकिने ।
- जडिबुटी सङ्कलन, भण्डारण, प्रशोधन र ब्राण्डिङ गरी रोजगार प्रवर्द्धन र आय आर्जन गर्न सकिने ।

चुनौती

- वनपैदावार, जडिबुटी र खानीजन्य उत्पादन सहज उपयोगका लागि नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।
- अमूल्य काठ तथा जडिबुटीहरूको पहिचान र संरक्षणको व्यवस्थापन गर्ने ।
- महत्वपूर्ण वन्यजन्य वस्तुहरूको चोरी निकासी नियन्त्रण गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- वनपैदावार, जडिबुटी र खनिज बाँसगढीको पहिचान; आर्थिक वृद्धि र रोजगारीले समृद्धिमा योगदान ।

लक्ष्य :-काष्ठ र गैरकाष्ठ वनपैदावार, औषधीजन्य जडिबुटी तथा नदीजन्य वस्तुहरुको उत्पादनबाट लाभ लिई रोजगारी सिर्जना गर्दै निर्यात मार्फत अर्थोपार्जन गर्ने ।

उद्देश्य :-

- वातावरण सन्तुलन कायम गर्दै नदीजन्य र वनजन्य उद्योगहरु सञ्चालन गरी आय आर्जन गर्ने ।
- नदीजन्य वस्तुहरुको उत्पादन र निर्यातका लागि नीति बनाई रोजगारी र नगरपालिकाको आन्तरिक आम्दानी बढाउदै आवश्यक पूर्वाधार तयार गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १ : वातावरण सन्तुलन कायम गर्दै नदीजन्य र वनजन्य उद्योगहरु सञ्चालन गरी आय आर्जन गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
• मापदण्ड बमोजिम वनजन्य वस्तुहरुको उत्पादन गरी निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने ।	• वनजन्य वस्तुहरुको उत्पादन प्रशोधन तथा निर्यातका लागि आवश्यक कानून र कार्यविधि तयार गर्ने । • विभिन्न थरीका काठ तथा गैरकाष्ठ पैदावारको निर्यात गर्ने व्यवस्थाका लागि संघ तथा प्रदेश सरकारको समन्वयमा नीति निर्माण गर्ने । • सामुदायिक वनहरुलाई औषधीजन्य जडिबुटीहरुको वर्गीकरण र विशिष्टीकरण गरी जडिबुटी उत्पादन, प्रशोधन गर्दै वस्तुहरु निर्माण गरी रोजगारी एवं आयस्तरमा वृद्धि गर्ने । • औषधीजन्य जडिबुटीको पहिचान गरी उद्योग स्थापना, ब्राण्डिङ र बजारीकरण गरिनेछ । • औषधीजन्य जडिबुटीहरु, फलफूलहरुको विशिष्टीकरण गरी सामुदायिक वनहरुमा खेती गर्दै निर्यात मार्फत जनताहरुको जीवनस्तर उकास्ने ।
उद्देश्य २ : नदीजन्य वस्तुहरुको उत्पादन र निर्यातका लागि नीति बनाई रोजगारी र नगरपालिकाको आन्तरिक आम्दानी बढाउदै आवश्यक पूर्वाधार तयार गर्ने ।	
• नदीजन्य वस्तुहरुको दिगो उत्पादन गरी नगरपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धि गर्दै पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।	• नदीजन्य तथा वन्यजन्य वस्तुहरुको उत्पादन तथा उपयोगको लागि संघ र प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरी कानून तर्जुमा गर्ने । • वातावरण र प्रकोप बीचको सन्तुलन कायम गरी नदीजन्य वस्तुहरुको उत्पादन तथा निर्यात मार्फत रोजगारी सिर्जना गर्ने ।

प्रमुख कार्यक्रम

- महत्वपूर्ण वनस्पति र जडिबुटीहरुको संरक्षण नीति निर्माण कार्यक्रम ।
- औषधीजन्य जडिबुटी (Non-timber and Herbal Products) को पहिचान तथा संरक्षणका लागि अध्ययन, तथ्याङ्क सङ्कलन र अभिलेखांकन कार्यक्रम ।
- वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कनको आधारमा गिट्टी, बालुवा उत्खनन्क्षेत्र तोक्ने कार्यविधि निर्माण ।

- गैरकाष्ठ पैदावारबाट आकर्षक वस्तु उत्पादनका लागि अनुदान कार्यक्रम ।
- वन तथा नदीजन्य पैदावारको वार्षिक तथ्याङ्क सङ्कलन कार्यक्रम ।
- उत्पादित वस्तुहरु तथा जडिबुटीहरुको प्रचार प्रसार कार्यक्रम ।
- वनउपज प्रशोधन केन्द्र कार्यक्रम ।
- वनआधारित हस्तकला तालिम तथा बजार व्यवस्थापन कार्यक्रम ।
- बाँस तथा काना उत्पादनका लागि अनुदान कार्यक्रम ।
- खनिज स्रोत नक्साङ्कन कार्यक्रम ।
- वन संरक्षण अर्थतन्त्र कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- योजना कार्यान्वयन पश्चात बाँसगढी नगरपालिकामा रहेका महत्वपूर्ण वनस्पति, औषधीजन्य जडिबुटीको तथ्याङ्क सङ्कलन र अभिलेखीकरण भएको हुनेछ ।
- वन पैदावारमा आधारित साना उद्योग स्थापित हुनेछन् ।
- वन पैदावार तथा नदीजन्य/खानीजन्य वस्तुको उत्पादन तथा निकासीबाट आय आर्जन भएको हुनेछ ।
- वन तथा नदीजन्य वस्तुहरुको उत्पादन र निर्यातका लागि आवश्यक कानून र कार्यविधि निर्माण भएको हुनेछ ।
- आयात प्रतिस्थापन र स्थानिय रोजगारी सिर्जना हुनेछ ।
- स्थानिय राजश्वमा वृद्धि र आर्थिक स्वावलम्बन हुनेछ ।

४.५ पर्यटन विकास

विद्यमान अवस्था

प्राकृतिक एवं सांस्कृतिक सम्पदा र विविधताको कारण पर्यटन क्षेत्र नेपालको अर्थतन्त्रको लागि उच्च सम्भावना बोकेको क्षेत्र हो । यस्ता प्राकृतिक एवं सांस्कृतिक सम्पदाहरुको संरक्षण एवं विविधिकरण गरी पर्यटकीय स्थलको रुपमा विकास गर्ने नीति अङ्गीकार गर्नु अपरिहार्य छ । नेपाल एक आकर्षक, सुरक्षित र मनोरम पर्यटकीय गन्तव्य भन्ने सौँच र विश्व पर्यटन बजारमा नेपाललाई अग्रणी स्थानमा स्थापित गर्ने लक्ष्य लिएको १६ औं योजनाको सारलाई यस आवधिक विकास योजनामा पनि समानजस्यता गर्ने प्रयत्न गरिएको छ ।

त्यसैगरी प्रदेशको प्रथम योजनाले पर्यटन क्षेत्रको विकास एवं वृद्धि मार्फत आर्थिक समृद्धिमा योगदान भन्ने सौँच सहित पर्यटन क्षेत्रको प्रवर्द्धनबाट रोजगारी एवं आय आर्जन वृद्धि गरी गरिबी निवारणमा योगदान गर्ने लक्ष्य लिएको छ । नेपालको अर्थतन्त्रमा पर्यटन उद्योगको महत्वपूर्ण भूमिका छ । सक्रिय जनसङ्ख्याको २०% जनतालाई यसले रोजगारी दिनुका साथै यस क्षेत्रको कूल ग्राहस्थ उत्पादनमा ३% को योगदान छ । पर्यटन उद्योगलाई योजनाबद्ध र व्यवस्थित बनाउन सके परम्परागत कृषि क्षेत्रलाई सेवा क्षेत्र तर्फ रुपान्तरण गर्दै प्रशस्त रोजगारी सिर्जना गरी आय आर्जन गर्न सकिन्छ । भूकम्प, कोभिड-१९ को प्रभावबाट नेपालले सन् २०१९ मा लक्षित गरेको भिजिट २०२० को अपेक्षित लक्ष्य पूरा हुन सकेन, तर पनि देशको आर्थिक समृद्धिको लागि पर्यटन क्षेत्रको विकासलाई सधैँ महत्व दिनुपर्दछ । लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले यस प्रदेशलाई मुख्य पर्यटन केन्द्रको रुपमा विकास गरी वार्षिक न्यूनतम १५ लाख वाह्य पर्यटक भित्राउने लक्ष्य लिएको छ । प्रादेशिक सरकारले पर्यटन क्षेत्रमा राखेका लक्ष्य पूरा गर्न स्थानीय सरकार महत्वपूर्ण आधार हुन सक्दछ ।

बाँसगढी नगरपालिका प्राकृतिक, धार्मिक तथा सामुदायिक संस्कृतिको दृष्टिले सम्भावनायुक्त क्षेत्र भए पनि व्यवस्थित पर्यटन पूर्वाधार विकास, प्रचार-प्रसार तथा व्यवस्थापन पक्ष अझै प्रारम्भिक अवस्थामा रहेको देखिन्छ । नगरपालिकाको भौगोलिक स्वरूप तराई र चुरे क्षेत्रको मिश्रण भएकाले वन-जङ्गल, नदी-नाला, सामुदायिक वन, स्थानीय थारू संस्कृति र कृषि-पर्यटन (Agro Tourism) को ठूलो सम्भावना विद्यमान छ । नगरपालिका

भित्री रहेका केदारेश्वर धाम, चेपाङ गाँउ, च्यामा सिमसार क्षेत्र, बड्की भवानी मन्दिर, ताल बाराही मन्दिर, चकिया बाबा मन्दिर, बबई नदी तटिय क्षेत्र र नजिकै रहेका स्थानीय पर्यटन स्थलहरु रहेका बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज, बाके राष्ट्रिय निकुञ्ज, ठाकुरद्वारा, कर्णाली चिसापानि पुल, सँग अन्तर सम्बन्ध बनाई आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरुको बाँसगढी नगरपालिकामा १-२ दिनको बसाई लम्ब्याउनको लागि पर्यटन पूर्वाधार निर्माण, पर्यटन डकुमेन्ट्री निर्माण गर्नु आवश्यक देखिन्छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- जैविक विविधता भएकोले पर्या-पर्यटनको प्रवर्द्धन गर्ने अवस्था रहेको ।
- कृषि पर्यटनको विकास गर्ने अवस्था रहेको ।
- धार्मिक तथा साँस्कृति पर्यटनको सम्भावना रहेको ।
- दृष्यावलोकन सहित प्राकृतिक पर्यटनको सम्भावना रहेको ।
- जङ्गल सफारी र डुङ्गा सञ्चालन गर्न सक्ने सम्भावना रहेको ।

चुनौती

- पर्यटन पूर्वाधार निर्माणमा आवश्यक लगानीको व्यवस्थापन गर्ने ।
- निजी क्षेत्रलाई आकर्षण गर्ने ।
- पर्यटनलाई विशिष्टिकरण गरी प्रचार प्रसार गर्ने ।
- सार्वजनिक-निजी-सहकारी क्षेत्रको लगानीमा एकीकृत पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :-बाँसगढीमा पर्यटनको विकास; रोजगारी तथा सुदृढ अर्थतन्त्रको निकास

लक्ष्य :-पर्यटनका बहु-आयामहरुको विकास गरी आय आर्जन गर्ने ।

उद्देश्य :-

- बाँसगढीलाई सुरक्षित, गुणस्तरीय र पर्यटनमैत्री नगरपालिका बनाई आकर्षक पर्यटन गन्तव्य स्थलको रुपमा विकास गर्ने ।
- पर्या-पर्यटन, धार्मिक पर्यटन, कृषि पर्यटन, साँस्कृतिक पर्यटन आदिलाई विविधिकरण र विशिष्टिकरण गरी रोजगारी सिर्जना गर्दै प्राप्त लाभलाई समन्यायिक वितरण गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १: बाँसगढीलाई सुरक्षित, गुणस्तरीय र पर्यटनमैत्री नगरपालिका बनाई आकर्षक पर्यटन गन्तव्य स्थलको रुपमा विकास गर्ने	
रणनीति	कार्यनीति
● मौलिक इतिहास, संस्कृति, धार्मिक स्थलहरुको संरक्षण र सम्बर्द्धन गरी आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरुको आकर्षक गन्तव्य स्थल बनाउने ।	● धार्मिक मठ,मस्जिद, मन्दिरहरु तथा ऐतिहासिक स्थलहरुको संरक्षण एवं प्रवर्द्धन गर्ने । ● धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरुको प्रचार प्रसार गर्ने । ● छिमेकी नगरपालिकाहरूसँगको सहकार्यमा पर्यटन प्याकेज बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउने । ● एकीकृत पर्यटन गुरुयोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
उद्देश्य २ : पर्या-पर्यटन, धार्मिक पर्यटन, कृषि पर्यटन, साँस्कृतिक पर्यटन आदिलाई विविधिकरण र विशिष्टिकरण गरी रोजगारी सिर्जना गर्दै प्राप्त लाभलाई समन्यायिक वितरण गर्ने ।	

● बाँसगढीको जैविक विविधतासँग आवद्ध गर्दै पर्या-पर्यटन, धार्मिक पर्यटन र कृषि पर्यटनको एकीकृत रुपमा विकास गर्ने ।	● पर्यटकीय उपजहरुको विशिष्टिकरण गरी एकीकृत पर्यटन प्रवर्द्धन योजना बनाउने । ● सार्वजनिक-निजी-सहकारी साभेदारीमा पर्यटन पूर्वाधार विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ● पर्यटकीय उपजलाई मूल्य श्रृंखलामा आवद्ध गरी स्थानीय स्तरसम्म लाभ वितरण गर्ने । ● पर्यटन क्षेत्रको विकासको लागि निजीक्षेत्रमैत्री नीति निर्माण गरी लगानी आकर्षित गर्ने । ● बाँसगढीमा पाइने प्राणी, चराचुरुङ्गी, माछा, वनस्पती तथा जडिबुटीकोतथ्याङ्क अभिलेखन गरी प्रचार प्रसार गर्ने । ● पर्या-पर्यटकीय तालको संरक्षण प्रवर्द्धन गरी पर्यटनको विकास गर्ने ● पर्यटकीय पथ निर्माण गरी आवश्यक पूर्वाधार सहित पर्यटकलाई आकर्षण गर्ने ।
--	---

प्रमुख कार्यक्रम

- पर्यटन योजना निर्माण कार्यक्रम ।
- पर्यटन पूर्वाधार विकास कार्यक्रम ।
- पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि यातायात सञ्जाल निर्माण अध्ययन कार्यक्रम ।
- थारु संस्कृतिको संरक्षण र प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।
- होटल, मोटेल, रेष्टुरेण्ट र रिसोर्ट जस्ता पूर्वाधार निर्माणमा निजी क्षेत्रलाई आकर्षित गर्ने कार्यक्रम ।
- पर्यटन सूचना केन्द्रको स्थापना ।
- कोशेली घर निर्माण तथा सञ्चालन ।
- पर्यटकीय स्थलको डकुमेन्ट्री निर्माण कार्यक्रम ।
- वडा नं. ३, ५, ७ मा थारु सांस्कृतिक क्लस्टर विकास कार्यक्रम ।
- डिजिटल प्लेटफर्ममा पर्यटन सम्बन्धि सामग्री बढाउने ।
- थारु सांस्कृतिक महोत्सव कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- एकीकृत पर्यटन गुरु योजना निर्माण भएको हुनेछ ।
- बाँसगढी नगरपालिका पर्या-पर्यटन, धार्मिक तथा साँस्कृतिक पर्यटनको सुरक्षित र आकर्षक पर्यटन गन्तव्य स्थल भएको हुनेछ ।
- पर्यटन प्रवर्द्धन मार्फत स्थानीय जनताको रोजगारी र आय आर्जन वृद्धि भएको हुनेछ ।
- नजिकका ख्याती प्राप्त पर्यटन गन्तव्य स्थलहरूसँग बाँसगढीका पर्यटन स्थलहरुको अन्तर सम्बन्ध स्थापित हुनेछ ।

४.६ सहकारी विकास विद्यमान अवस्था

सहकारी क्षेत्रले आफ्नो सक्रीय सहभागिता र विकास मार्फत छरिएर रहेको श्रम, सीप, प्रविधि र पूँजीलाई एकत्रित गरी उत्पादन, उत्पादकत्व र रोजगारी वृद्धिबाट अर्थतन्त्रलाई योगदान दिन सक्ने भएकोले यस क्षेत्रलाई प्रवर्द्धन र विकास गर्नु सान्दर्भिक छ। **आर्थिक समृद्धि र सामाजिक रुपान्तरणका लागि गुणात्मक एवं दिगो सहकारी** भन्ने सौँच र स्वालम्बन तथा पारस्परिकताको आधारमा उत्पादनमुखी, दिगो एवं न्यायोचित आर्थिक सम्बन्धको विकास गर्ने लक्ष्य लिएको पन्ध्रौँ योजना यस आवधिक विकास योजनाको पनि मार्गदर्शक छ।

प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले **समाजवाद उन्मुख समृद्ध अर्थतन्त्र निर्माण** भन्ने सौँच सहित सहकारीको व्यवसायिकता अभिवृद्धि गरी सदस्यहरुको आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक उन्नति गर्ने लक्ष्य लिएको छ। सहकारीहरुले गरिवी न्यूनीकरणमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछन्। लैङ्गिक तथा समतामूलक समाज निर्माण गर्न, बेरोजगारी समस्या न्यूनीकरण गर्न, कृषि, पशु तथा व्यापारका लागि पूँजी लगानी गरी जनताको आयस्तर वृद्धि गर्न यस क्षेत्रको अहम भूमिका हुन्छ। सहकारी क्षेत्रको वित्तीय दायित्व मात्र नभएर सामाजिक दायित्व समेत हुने भएकोले दिगो विकास लक्ष्य (२०१५-२०३०) ले पनि यस क्षेत्रको भूमिका महत्वपूर्ण हुने बताएको छ। राज्यको श्रोत र साधनको पहुँच नपुगी पिछडिएको समाज र समुदायको सामाजिक, साँस्कृतिक र आर्थिक उन्नयनका लागि सहकारी क्षेत्र अझ महत्वपूर्ण साधन बन्न सक्छ। पन्ध्रौँ योजनाले पनि समाजको सामाजिक, साँस्कृतिक र समावेशी अर्थतन्त्रको प्रवर्द्धनका लागि सहकारी क्षेत्रको भूमिका सहायक हुने उल्लेख गरेको छ। नेपालको संविधान २०७२ बमोजिम अर्थतन्त्रका तीन खम्बा मध्ये सहकारी क्षेत्र एक खम्बा हो। त्यसैले लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले पनि सहस्राब्दी लक्ष्य, दिगो विकास लक्ष्य पन्ध्रौँ योजनाको लक्ष्य पूरा गर्ने परिपूरक लक्ष्यको रुपमा सहकारी क्षेत्रको भूमिका अहं हुने उल्लेख गरेको छ।

बाँसगढी नगरक्षेत्रलाई कार्यक्षेत्र बनाएर वचत तथा ऋण सहकारी १० वटा, बहुउद्देश्यीय सहकारी ९ वटा, कृषि सहकारी २४ वटा, दुग्ध उत्पादक सहकारी ३ वटा, अन्य सहकारी ६ वटा गरी जम्मा ५२ वटा सहकारी दर्ता भएका छन्। कृषि, पशुपंक्षी, घरेलु तथा साना उद्योग, व्यापार र पर्यटन विकासका लागि सहकारी क्षेत्रले ठूलो योगदान पुर्‍याउन सक्छ। छरिएर रहेको पूँजीलाई सहकारी मार्फत वचत गरी सहूलियत दरमा ऋण र प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराई उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्दै सहकारीका सदस्यहरुको जीवनस्तर उकास्न सकिन्छ। जनतामा वित्तीय साक्षरताको कमी, सहकारी चेतनाको कमी, सदस्यहरुको सक्रीयतामा कमी, व्यवस्थापकीय र नेतृत्व क्षमताको कमी जस्ता कारणहरुले बाँसगढी नगरपालिकामा सहकारी क्षेत्रबाट अपेक्षित लाभ लिन सकिएको छैन। सहकारी विकासको लागि नागरिकहरुलाई सहकारी शिक्षा, सूचना र तालिममा पहुँच पुर्‍याई बाँसगढीका जनताहरुको आन्तरिक रोजगारी मार्फत आर्थिक विकास गरी गरिवी निवारणमा योगदान पुर्‍याउन सकिन्छ। दिगो विकास लक्ष्य, पन्ध्रौँ योजनाका लक्ष्य तथा प्रदेश योजनाको लक्ष्य पूरा गरी सहकारीलाई आर्थिक विकासको एक खम्बाको रुपमा उत्पादनमुखी बनाउँदै सहकारीको सङ्ख्या वृद्धि गरी एक सहकारी एक उत्पादनको नीति लागु गर्नु र उत्पादित सामाग्रीको बजारीकरण गर्नु आजको आवश्यकता रहेको छ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- सहकारी क्षेत्रलाई अर्थतन्त्रको तेस्रो खम्बाको रुपमा संविधानमै व्यवस्था गरिएको।
- वर्तमान परिप्रेक्षमा सहकारी प्रतिको आकर्षण बढ्दै गएको।
- कृषकहरु कृषि सहकारी तर्फ उत्प्रेरित भएकोले रोजगारीको अवसर सिर्जना भएको।
- उद्यम सहकारी सञ्चालनको अभ्यासबाट सहकारीको पूँजी परिचालन गरी उद्यम गर्न उत्प्रेरणा वृद्धि भएको।

चुनौती

- सहकारीले गर्ने लगानीलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगाउने।
- नियमनकारी निकायलाई प्रभावकारी बनाउने।

- सहकारी शिक्षा मार्फत नेतृत्व क्षमताको विकास गर्ने ।
- वित्तीय अनुशासन र संस्थागत सुशासन कायम गर्ने ।
- सङ्कलित पुँजीको सुरक्षा गर्ने ।
- महिलाहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरी विशिष्ट महिला सहकारी स्थापना गर्ने ।
- प्राविधिक सल्लाह र वित्तिय साक्षरता वृद्धि गर्ने ।
- युवा र सिपयुक्त जनशक्तिलाई सहकारीमा आकर्षण गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- समृद्धिको आधार सहकारी; हात-हातमा सीप, व्यक्ति-व्यक्तिलाई रोजगारी

लक्ष्य :- सहकारी विकासको माध्यमबाट रोजगारी सिर्जना गरी बाँसगढीलाई आत्मनिर्भर बनाउने ।

उद्देश्य :- सहकारी संस्थाहरुलाई व्यवस्थित गरी उत्पादनमा अग्रसर बनाउने

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : सहकारी संस्थाहरुलाई व्यवस्थित गरी उत्पादनमा अग्रसर बनाउने	
रणनीति	कार्यनीति
● वित्तीय र संस्थागत सुशासनका लागि सुदृढ नीति/कार्यविधि निर्माण गर्दै सहकारीको पुँजीलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगानी गरी रोजगार प्रवर्द्धनबाट जनताहरुलाई आत्मनिर्भर बनाउने ।	● वित्तीय अनुशासन कायम गर्न सुदृढ नीति/कार्यविधि बनाई कार्यान्वयन गर्ने । ● सहकारी शिक्षाको माध्यमबाट सञ्चालक र सदस्यहरुको नेतृत्व र क्षमता विकास गर्ने । ● सहकारीलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगानी गर्न प्रोत्साहन गर्ने । ● व्यक्ति वा समूहबाट उत्पादित विशिष्टीकृत वस्तुहरुको ब्राण्डीङ्ग, प्याकेजिङ्ग, भण्डारण र बजारीकरणको व्यवस्था मिलाउने । ● कृषि तथा पशुपालन र पर्यटन क्षेत्रमा लगानी गर्ने व्यक्ति वा समूहलाई सहूलियत दरमा ऋण दिने । ● सामाजिक, आर्थिक र समावेशी अर्थतन्त्र निर्माण उन्मुख कार्यक्रम सहकारी मार्फत सञ्चालन गर्ने । ● दिगो अर्थतन्त्र निर्माणको लागि सहकारीको भूमिका बारे चेतना अभिवृद्धि गर्ने । ● सहकारीमा महिलाहरुको आवद्धता बढाउन उत्प्रेरणा जगाउने । ● सहकारी मार्फत एक घर एक रोजगार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ● सहकारी मार्फत कृषि, पशुपालन, पर्यटन र वैकल्पिक उर्जा उत्पादनमा प्रोत्साहन गर्ने । ● पैचो पसल, सहकारी खेती प्रणालीको विकास, बहुमूल्य जडिबुटीको वैज्ञानिक खेतीको विकास गर्ने ।

प्रमुख कार्यक्रम

- एक सहकारी एक उत्पादन कार्यक्रम ।
- एक घर एक सहकारी कार्यक्रम ।
- उत्पादनमा संलग्न सहकारीलाई प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रम ।
- सहकारी चेतना अभिवृद्धि, क्षमता विकास र वित्तीय सुशासन तालिम कार्यक्रम ।
- दुई वा दुई भन्दा बढी सहकारीहरुको संयुक्त लगानीबाट सञ्चालन गरिने नमूना उत्पादन कार्यक्रम (कृषि, पशुपंक्षी पालन, जडिबुटी, पर्यटन क्षेत्र) ।
- सामूहिक कृषि तथा पशुपालन सहकारी सञ्चालन र प्रोत्साहन कार्यक्रम ।
- उत्पादित सामग्री र उपजहरुको ब्राण्डिङ, प्याकेजिङ, बजारीकरण र भण्डारण गर्ने पूर्वाधार निर्माण कार्यक्रम ।
- साना किसान कृषि सहकारी संस्था विस्तार कार्यक्रम (सबै वडामा) ।
- सहकारी संस्थाको एकीकरण र क्षमता विकास कार्यक्रम ।
- सहकारीलाई उत्पादनसँग आवद्धताका लागि सहजीकरण कार्यक्रम ।
- सहकारीमा महिलाहरुको आवद्धता लक्षित सशक्तिकरण कार्यक्रम ।
- महिला तथा युवा लक्षित उद्यम सहकारी कार्यक्रम ।
- सहकारी सुदृढीकरण तथा क्षमता विकास कार्यक्रम ।
- सहकारी बिमा तथा संरक्षण कोष निर्माण कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- योजना कार्यान्वयन पश्चात बाँसगढीमा सहकारी संस्थाहरुको सङ्ख्या बढेको हुनेछ ।
- सहकारीको विविधिकरण भएको हुनेछ ।
- सहकारी मार्फत महिला, दलित र पिछडिएका वर्गहरुको सशक्तिकरण भएको हुनेछ ।
- उत्पादनमा संलग्न सहकारीले तालिम, प्राविधिक सहयोग र अनुदान प्राप्त गरेका हुनेछन् ।
- सहकारी मार्फत उद्यम गरी रोजगारी सिर्जना भएको हुनेछ ।
- कृषि उत्पादनमा सहकारीको योगदान बृद्धि हुनेछ ।
- महिला आर्थिक सशक्तिकरण हुनेछ ।
- घरेलु उद्योगमा युवा सक्रियता बढ्नेछ ।

४.७ वाणिज्य तथा आपूर्ति

विद्यमान अवस्था

अर्थतन्त्रमा व्यापार तथा वाणिज्य क्षेत्रको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । त्यसैगरी अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवाको सहज र निर्बाध आपूर्ति गरी नागरिकको दैनिक जीवनलाई सहज बनाउनु तीन तहकै सरकारको दायित्व हो । उपलब्ध श्रोत, सीप, पूँजी र प्रविधिको उपयोगबाट प्रतिस्पर्धी र तुलनात्मक लाभ भएका वस्तु उत्पादन, आन्तरिक उपभोग र बजारीकरण गर्न सकेमा यस क्षेत्रले स्थानीय अर्थतन्त्रलाई समेत टेवा पुऱ्याई आपूर्तिमा समेत सहजता हुन्छ । आर्थिक समृद्धिका लागि निर्यात प्रवर्द्धन, आयात व्यवस्थापन र व्यापार सन्तुलन भन्ने सौँच र अर्थतन्त्रमा वाणिज्य क्षेत्रको योगदान अभिवृद्धि गर्ने लक्ष्य लिएको १५ औँ योजनाले आपूर्ति तर्फ प्रभावकारी, सहज आपूर्ति प्रणाली तथा उपभोक्ता हकको संरक्षण भन्ने सौँचका साथ गुणस्तरीय वस्तु तथा सेवाको सहज, सर्वसुलभ आपूर्ति गरी आपूर्ति प्रणालीमा नागरिकको पहुँच सहज बनाउने लक्ष्य लिएको छ । प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले वाणिज्य क्षेत्रको विस्तार र सहज आपूर्तिको व्यवस्था मार्फत आर्थिक समृद्धिमा सहयोग भन्ने सौँच सहित प्रादेशिक व्यापार प्रवर्द्धन गरी गुणस्तरीय वस्तुहरुको सर्वसुलभ रुपमा आपूर्ति हुने व्यवस्था मिलाउने लक्ष्य लिएको छ ।

यातायात र सञ्चार सञ्जालको विकासले नेपाली अर्थतन्त्रमा व्यापार र वाणिज्य क्षेत्रले आर्थिक वृद्धि र विकासमा महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ । स्थानीय सीप, पुँजी र प्रविधिको प्रयोग गरी प्रतिस्पर्धी र गुणस्तरयुक्त वस्तुहरूको उत्पादन गर्न सकेमा आन्तरिक उपभोगमा आत्मनिर्भर भई आयात विस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धन गर्न सकिन्छ । आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ मा नेपाली अर्थतन्त्रमा थोक तथा खुद्रा व्यापार क्षेत्रको अंश कूल ग्राहस्थ उत्पादनमा १३.९% रहेको छ । आयात वृद्धिको प्रतिशतलाई न्यूनीकरण गरी निर्यात वृद्धि दरलाई उच्च बनाउन सकेमा व्यापार घाटा कम हुँदै जान्छ । सस्तो श्रम र कच्चा पदार्थको अधिकतम उपयोग गरी प्रतिस्पर्धी वस्तु तथा सेवा उत्पादन गरी आत्मनिर्भर अर्थतन्त्रको निर्माण गर्नु आवश्यक छ ।

बाँसगढी नगरपालिकामा स्थानीय स्तरमा धान, गहुँ, मकै, तरकारी, माछा, तरकारी, दुध, मह उत्पादन भए पनि स्थानीय ब्रान्डिङ र थोक सङ्कलन केन्द्रको अभावले स्थानिय उत्पादनको बजारिकरण स्थिति कमजोर रहेको छ । यातायातको राम्रो सुविधा र नगरपालिकासँग नजिक रहेका व्यापारिक केन्द्र कोहलपुर, नेपालगञ्जहरूबाट बाँसगढी नगरपालिकाले वाणिज्य र आपूर्तिको क्षेत्रमा प्रयाप्त लाभ लिन सक्दछ । नगरपालिकामा ठूलो आन्तरिक आम्दानीको श्रोत भनेको कृषि र पशुजन्य उत्पादनको बिक्री व्यापार नै हो । नियमित बजार अनुगमन गर्ने, व्यापार पूर्वाधार तयार गरी कृषि तथा मत्स्यजन्य उपजको प्रदर्शनी र बिक्री स्थलको निर्माण गर्ने, पशु हाटबजार बिक्री केन्द्रको पूर्वाधार तयार गर्ने, उत्पादनमा गुणस्तर नीति निर्माण गरी उपभोक्ता हितको संरक्षण गर्ने, व्यापार, वाणिज्य र आपूर्तिको सञ्जाल निर्माण गरेमा यस नगरपालिकाका वस्तु तथा सेवा उत्पादनकर्ता, बिक्रेता र उपभोक्ताहरूमा उत्प्रेरणा जागी रोजगार मार्फत आर्थिक समृद्धि हासिल गर्न सकिन्छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- सडक पहुँचको सुविधा भएकोले उत्पादित वस्तुहरूलाई आन्तरिक खपतको अलवा कोहलपुर, नेपालगञ्ज, बजारहरूमा निर्यात गर्न सकिने ।
- जैविक विविधताले सम्पन्न नगरपालिका भएकोले कृषि, जडिबुटी तथा वनपैदावार जस्ता उद्योगहरू सञ्चालन गरी निर्यात वृद्धि गर्दै व्यापार प्रवर्द्धन गर्न सकिने ।
- घरेलु तथा साना उद्योग सञ्चालन गरी विशिष्टकृत वस्तुहरूको उत्पादन र निर्यातबाट व्यापार वृद्धि र आयात प्रतिस्थापन गर्न सकिने ।

चुनौती

- सडक यातायात, उद्योग, पर्यटन क्षेत्रको पूर्वाधार निर्माणमा आवश्यक लगानीको व्यवस्थापन गरी व्यापार विस्तार गर्ने ।
- युवाहरूको विदेश पलायनले गर्दा सक्रिय जनसङ्ख्यामा आएको न्यूनतालाई कृषि, उद्योग, व्यापार र पर्यटन प्रवर्द्धनको क्षेत्रमा व्यवस्थापन र परिपूर्ति गरी व्यापारको आयतन बढाउने ।
- बजारको माग बमोजिम विशिष्टकृत वस्तुहरूको पहिचान गरी आधुनिक प्रविधिको प्रयोगद्वारा उत्पादन, वितरण र प्रचार प्रसार गरी व्यापार प्रवर्द्धन गर्ने ।
- कृषिजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर भए पनि भारतबाट आयत विस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- बाँसगढीको आर्थिक समृद्धिका लागि निर्यात प्रवर्द्धन, आयात प्रतिस्थापन र व्यापार सन्तुलन ।

लक्ष्य :- आत्मनिर्भर अर्थतन्त्रका लागि वाणिज्य क्षेत्र मार्फत रोजगारी र आय आर्जनमा अभिवृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य :- खाद्यान्न, पशुपक्षीजन्य उत्पादन, फलफूल, तरकारी, जडिबुटी जस्ता आधारभूत उपभोग्य वस्तुहरूको उत्पादन गरी वस्तु र सेवाको निर्यातबाट आय आर्जन गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : खाद्यान्न, पशुपंक्षीजन्य उत्पादन, फलफूल, तरकारी, जडिबुटी जस्ता आधारभूत उपभोग्य वस्तुहरुको उत्पादन गरी वस्तु र सेवाको निर्यातबाट आय आर्जन गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
गुणस्तरीय वस्तुहरुको उत्पादन, सङ्कलन, भण्डारण, ब्राण्डिङ्ग र बजारीकरण गरी त्यस्ता वस्तुहरुको आन्तरिक उपभोग र निर्यात गर्ने ।	- बाँसगढीको पहिचान हुने अर्गानिक खाद्यान्न, औषधीजन्य जडिबुटी तथा अन्य विशिष्टकृत वस्तुहरुको पहिचान गरी बजार माग बमोजिम वस्तु र सेवा बिक्री गरी निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने । - प्राविधिकहरुको सहयोगमा गुणस्तरीय सामान उत्पादन गर्न कृषक र उद्योगीहरुलाई तालिमको व्यवस्था गर्ने । - सूचना प्रविधि र विद्युतीय व्यापारको विकास र विस्तार गरी स्थानीय उत्पादनको प्रचार प्रसार गर्ने । - व्यापार व्यवसायमा कार्टेलिङ र विचौलिया पद्धतिलाई न्यूनीकरण गरी उत्पादकलाई प्रत्यक्ष फाइदा हुने नीति निर्माण गर्ने । - सडकको स्तरउन्नती गरी व्यापारिक मार्ग पहिचान गरी उत्पादित वस्तुहरुको भण्डारण र बजारीकरणका लागि हाटबजारहरुको निर्माण गर्ने । - उपभोक्ताहरुलाई वस्तु र सेवाको बिक्री गर्दा दररेटमा समानता बनाउन अनिवार्य मूल्य सूची राख्ने नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने । - बजार अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाउने । - उपभोक्ताको हित संरक्षण गर्ने ।

प्रमुख कार्यक्रम

- एक वडा एक हाटबजार पूर्वाधार निर्माण तथा सञ्चालन कार्यक्रम ।
- बाँसगढीको पहिचान दिलाउने विशिष्टकृत कृषि तथा औगोगिक उत्पादनका वस्तुहरुको प्रचार प्रसार कार्यक्रम ।
- वाणिज्य तथा आपूर्ति क्षेत्रलाई अनुशासित र दिगो बनाउन आवश्यक नीति/कार्यविधि तर्जुमा ।
- कृषि उपज, जडिबुटी तथा स्थानीय श्रोत साधनबाट उत्पादित वस्तुहरुको प्रदर्शनी कार्यक्रम ।
- कोशेली घर निर्माण कार्यक्रम ।
- सूचना, प्रविधि र विद्युतीय व्यापार मार्फत स्थानीय उत्पादनको प्रचार प्रसार कार्यक्रम ।
- उत्पादित वस्तुहरुको सुरक्षित भण्डारणका लागि शीत भण्डार निर्माण कार्यक्रम ।
- निर्यात प्रवर्द्धन र आयात प्रतिस्थापनको तथ्याङ्क अभिलेखीकरण कार्यक्रम ।
- वस्तु उत्पादक कृषक तथा उद्योगीहरुलाई प्रत्यक्ष लाभ दिन विचौलिया निरुत्साहित गर्ने कार्यविधि निर्माण ।
- वैज्ञानिक नापतौल प्रणालीको प्रयोग, उपभोक्ता हित संरक्षण तथा बजार अनुगमन संयन्त्र सुदृढीकरण कार्यक्रम ।
- स्थानिय उत्पादन ब्राण्डिङ, थोक सङ्कलन तथा वितरण केन्द्र स्थापना कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- योजना कार्यान्वयन पश्चात बाँसगढीमा कृषि तथा औद्योगिक उत्पादनमा वृद्धि भई आन्तरिक रुपमा केही उपभोग्य वस्तुहरुमा आत्मनिर्भर भएको हुनेछ ।
- व्यापार प्रवर्द्धन र निर्यातमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
- उत्पादित वस्तुले बजारमा आफ्नो पहिचान स्थापित गरेको हुनेछ ।
- उपभोक्ताहरुले गुणस्तरीय वस्तुहरु सर्वसुलभ रुपमा प्राप्त गरेका हुनेछन् ।
- व्यापार तथा वाणिज्य मार्फत रोजगार सिर्जना भई जनताको आयस्तर वृद्धि भएको हुनेछ ।
- स्थानिय बजार सुदृढ भई बाहिरी निर्भरता घट्नेछ ।
- उत्पादित वस्तुहरुको सुरक्षित भण्डारणले गर्दा नोक्सानी नियन्त्रण हुनेछ ।

४.८ श्रम तथा रोजगार र गरिबी निवारण

विद्यमान अवस्था

हाम्रो संविधानले रोजगारी र श्रमको हकलाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गरेको छ । श्रम तथा रोजगारीलाई गरिबी निवारण एवं आर्थिक विकासको मुख्य आधारको रुपमा लिइन्छ । यही तथ्यलाई मनन गरी शीपमूलक श्रमशक्तिको विकास गरिनु पर्दछ । उत्पादनमूलक क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना गरी उपलब्ध युवा श्रमशक्तिको उद्योग, व्यापार, पर्यटन, शिक्षा, स्वास्थ्य जस्ता सेवा क्षेत्रमा उपयोग गर्न सकिने अर्थतन्त्रको संरचनात्मक परिवर्तनमा योगदान पुग्न जान्छ । वैदेशिक रोजगारीबाट तत्कालका लागी गरिबी निवारणमा केही सकारात्मक प्रभाव देखिए पनि यसको जोखिम पक्षको विश्लेषण गरी आन्तरिक रोजगारी सिर्जना मार्फत वैदेशिक रोजगारीलाई निरुत्साहित गर्नुपर्दछ । रोजगारी र श्रमलाई उचित व्यवस्थापन गर्न व्यवसायिक श्रमशक्तिको विकास गर्ने, श्रमिक उद्यमी बीच सु-सम्बन्ध कायम गर्ने, पूँजी, शीप, प्रविधि र अनुभवको स्वदेशमा उपयोग गर्ने, मर्यादित कामको अवसर सुनिश्चित गर्ने जस्ता नीतिको कार्यान्वयन गरिनुपर्दछ । नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई रोजगारीको हकको व्यवस्था गर्नुका साथै सामाजिक सुरक्षा तथा रोजगारीलाई संघ र प्रदेशको साभ्ता अधिकार सूचिमा राखेकोछ । स्थानीय तहलाई बेरोजगारीको तथ्याङ्क सङ्कलनको जिम्मेवारी दिएको छ । बाँसगढी नगरपालिकामा करिब आधा जनसङ्ख्या कृषि व्यवसायमा आवद्ध भई रोजगारमा रहेको देखिन्छ । कृषि पेशालाई व्यवसायिकरण गर्न नसकिएका कारण हाल स्थानीय स्तरमा रोजगारीका अवसरहरु श्रृजना गर्न नसकिएको यर्थाथतालाई आत्मसात गर्दै आगामी दिनहरुमा कृषि तथा पशुपालनलाई निर्वाहमुखि प्रणालीबाट व्यवसायिकरण तर्फ उन्मुख बनाउनु पर्ने देखिन्छ । सामाजिक सुरक्षा र सामाजिक न्याय प्रदान गर्दै सबै लिङ्ग, क्षेत्र र समुदाय भित्रका आर्थिक रुपले विपन्नलाई प्राथमिकता प्रदान गर्ने नीति हाम्रो संविधानले अङ्गिकार गरेको छ । गरिबी निवारणलाई विकास प्रयासको प्राथमिकतामा राखी दशैँ योजना देखि गरिबीलाई आय गरिबी, मानवीय गरिबी र सामाजिक बञ्चितिकरण गरी ३ आयममा विभाजन गरिएको छ । गरिब लक्षित कार्यक्रमहरु लक्षित वर्गमा पुर्‍याउन गरिब घरपरिवार पहिचान तथा परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम पनि अगाडि बढेको छ । हाम्रा विगतका प्रयासले गर्दा नेपालको समग्र गरिबी र मानव विकास सूचकांकमा उल्लेख्य सुधार भएपनि गरिबी निवारण र आर्थिक असमानता न्यूनीकरणमा आशातित सफलता प्राप्त हुन सकेको छैन । दिगो विकासको लक्ष्यमा उल्लेख गरिए अनुसार सबै ठाउँबाट सबै प्रकारको गरिबी अन्त्य गर्नु हाम्रो अपेक्षा हो । गरिबी न्यूनीकरण अन्तर सम्बन्धित विषय भएकोले यस क्षेत्रमा सरकारी, सहकारी, सामुदायिक, निजी र गैर सरकारी क्षेत्र एवं विकास साभ्केदारहरुको समन्वयनात्मक भूमिका आवश्यक छ ।

अवसर र चुनौती

अवसरहरु

- वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवाहरुलाई उद्यमशील कार्यमा सङ्लग्न गराई गाउँमा नै बस्ने वातावरण सिर्जना गर्न सकिने ।

- महिला उद्यमीहरुको सङ्ख्यामा बृद्धि र उत्प्रेरित भइरहेको अवस्था रहेको ।
- गरिब तथा बेरोजगार युवाहरुलाई सीपमूलक तालिम, प्रविधि र पुँजी उपलब्ध गराई उद्यमशील कार्यमा संलग्न गराई आत्मनिर्भर बनाउन सकिने ।
- ठूला बजार क्षेत्र नजिक भएकोले उत्पादित बस्तुको विक्री वितरणमा सहज हुँदा रोजगारीको अवसर भएको ।
- आन्तरिक आर्थिक गतिविधिहरुमा बृद्धि भैरहेको ।
- नगरपालिकाबाट गरिवी निवारण सम्बन्धी विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरी कार्यान्वयन गर्न सकिने ।
- उपलब्ध स्रोत साधन र सुबिधामा गरिवीको पहुँच सुनिश्चित एवं बृद्धि गरी गरिवी निवारण गर्ने ।

चुनौतीहरु

- बेरोजगारीको यथार्थ तथ्याङ्क नहुँदा जनशक्ति व्यवस्थापन योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- बेरोजगारहरुलाई व्यवसायिक तालिम, सीप र प्रविधि उपलब्ध गराई दक्षता अभिवृद्धि गर्ने ।
- गरिवीको रेखामुनीको जनसङ्ख्या बढी भएकोले आवश्यक लगानीका लागि स्रोत, साधनको व्यवस्थापन गर्ने ।
- गरिवीको पहिचान गरी वास्तविक स्थितिको तथ्यपरक ढङ्गले कार्यान्वयन गर्ने ।
- स्रोत साधन र सेवा तथा विकास निर्माणमा गरिब परिवारको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।
- पहिचान भएका गरिबहरुलाई रोजगारका अवसरहरु उपलब्ध गराउने ।
- महिला, दलित र सिमान्तकृत समुदाय रोजगारी कार्यक्रममा सामावेशिकरण बढाउनु पर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : रोजगारीका अवसरहरु श्रृजना गरी दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन मार्फत गरिबी निवारण ।

लक्ष्य : दक्ष जनशक्तिको उत्पादन तथा आन्तरिक रोजगारीको श्रृजना गरी गरिबी निवारण गर्ने ।

उद्देश्य : स्थानीय स्तरमा आवश्यक पर्ने जनशक्ति व्यवस्थापन सम्बन्धी योजना निर्माण गर्दै रोजगारी मार्फत गरिबी निवारण गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : स्थानीय स्तरमा आवश्यक पर्ने जनशक्ति व्यवस्थापन सम्बन्धी योजना निर्माण गर्दै रोजगारी मार्फत गरिबी निवारण गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● श्रममूलक जनशक्तिको आँकलन तथा यस्तो जनशक्तिलाई उत्पादनमुखी बनाई उद्यमशीलता प्रवर्द्धनको माध्यमबाट स्वरोजगार/रोजगारीमा जोड दिने ।	● बेरोजगारी सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन तथा प्रशोधन गरी अद्यावधिक गर्ने । ● आवश्यक क्षेत्रगत जनशक्तिको आँकलन तथा सीपयुक्त शिक्षा मार्फत दक्षता अभिवृद्धि गर्ने । ● विभिन्न संघ संस्थाहरुको सहकार्यमा विभिन्न स्वरोजगारमूलक तालिमहरुको सञ्चालन गर्ने । ● कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धी र अन्य प्राविधिक जनशक्ति उत्पादनको लागि CTEVT अन्तर्गत प्राविधिक शिक्षालय सञ्चालन गर्ने । ● विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा सञ्चालनको लागि आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराइने ।

	● व्यवसायिक तथा प्राविधिक शिक्षा उपलब्ध गराई स्थानीय युवाहरूलाई उद्यमशीलता तर्फ उत्प्रेरित गर्ने । ● घरेलु तथा साना उद्योग सञ्चालनको लागि पूर्वाधार तयार गर्न आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराइने । ● कृषि, पशुपालन तथा पर्यटन क्षेत्रसँग सम्बन्धित दक्ष जनशक्ति उत्पादनमा जोड दिइने ।
● आवश्यक नीति तर्जुमा गरी गरिबी निवारणलाई विकास निर्माणका गतिविधिहरूसँग आवद्ध गर्ने र नगरपालिका स्तरमा रोजगारीका अवसरहरूको वृद्धि गर्ने ।	● गरिबी निवारण सम्बन्धी नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने । ● नगरपालिकाबाट आफ्नो क्षेत्र भित्रका मानव विकासमा पछि परेका घरपरिवार पहिचान तथा विवरण अद्यावधिक गरी परिचय पत्र प्रदान गर्ने । ● नगरपालिकामा सञ्चालन गरिने सबै खाले विकास निर्माणका गतिविधिहरूमा विपन्न परिवारहरूलाई प्राथमिकता दिने । ● विकास निर्माणका गतिविधिहरूमा श्रममूलक प्रविधिको प्रयोगमा जोड दिने । ● केन्द्र, प्रदेश तथा स्थानीय स्तरबाट सञ्चालन गरिने गरिबी निवारणका कार्यक्रमहरू एकीकृत रूपमा सञ्चालन गर्ने । ● कृषि, पशुपालन तथा पर्यटन व्यवसायलाई गरिबी निवारण तर्फ उन्मुख गर्ने । ● गरिबी निवारणका लागि स्थानीय स्तरमा उपलब्ध रैथाने ज्ञान सीप, पेशा एवं व्यवसायको पहिचान गर्नुका साथै विपन्न परिवारहरूलाई निशुल्क सीपमूलक तालिम प्रदान गर्ने । ● सामूहिक रूपमा लघु उद्यम सञ्चालन गर्न इच्छुक गरिब घरपरिवारलाई प्रोत्साहन गर्ने । ● उद्यमी बन्न चाहने गरीबहरूलाई परिचय पत्रको आधारमा अनुदानको व्यवस्था मिलाउने । ● पर्यटनको विकास एवं प्रवर्द्धन गरी रोजगारी सिर्जना मार्फत गरिबीनिवारण गर्न नगरपालिका क्षेत्रमा कम्तिमा ४ स्थानमा घरबास (Home Stay) कार्यक्रम सञ्चालनका लागि गरिबी परिचय पत्रको आधारमा प्राथमिकता दिई आत्मनिर्भर बन्न सहयोग पुर्याउने । ● अति विपन्न परिवारलाई प्राथमिकता दिई एक परिवार एक रोजगारको अवधारणा अवलम्बन गर्ने । ● सीप तथा प्रविधि हस्तान्तरण मार्फत स्वरोजगारमूलक व्यवसाय स्थापनामा सहयोग गर्ने ।

प्रमुख कार्यक्रम

- नगरपालिकाको जनशक्तिको योजना तर्जुमा ।
- महिला तथा युवाहरूका लागि उद्यमशीलता तालिम सञ्चालन ।
- कृषि, वन तथा पर्यटन प्रवर्द्धनमा आधारित उद्योग स्थापनामा सहयोग तथा सहजीकरण कार्यक्रम ।
- गरिब परिवार लक्षित आय आर्जन कार्यक्रम ।

- बेरोजगार युवा तथा गरिब परिवारहरुको तथ्याङ्क अद्यावधिक कार्यक्रम ।
- गरिब परिवारले उत्पादन गरेका बस्तुहरु बिक्री वितरण सहजीकरण कार्यक्रम ।
- लघु उद्यम समूह सञ्चालन र प्रोत्साहन कार्यक्रम ।
- सामाजिक परिचालन मार्फत आय आर्जनका लागि बचत सङ्कलन तथा परिचालन कार्यक्रम ।
- अति विपन्न परिवारलाई एक परिवार एक रोजगार कार्यक्रम ।
- वैदेशिक रोजगार बाट फर्केका युवाहरुको सिप अभिलेखिकरण र प्रमाणिकरण कार्यक्रम ।
- महिला तथा दलित उद्यमीलाई प्राथमिकता राखी साना उद्यम स्टार्टअप कोष स्थापना कार्यक्रम ।
- गरिब परिवारलाई आयमुखी कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- नगरपालिकामा आवश्यक पर्ने जनशक्ति योजना निर्माण भएको हुनेछ ।
- दक्ष जनशक्ति उत्पादन भई रोजगारीका अवसरहरु श्रृजना भएका हुनेछन् ।
- श्रम शक्तिको उपलब्धता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।
- महिला तथा युवाहरुका लागि स्वरोजगार सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ ।
- घरेलु र साना उद्योग सञ्चालन भई उद्यमशीलताको विकास भएको हुनेछ ।
- अति विपन्न परिवारहरु पहिचान गरी परिचय पत्र वितरण भएको हुनेछ ।
- गरिब लक्षित विशेष कार्यक्रम सञ्चालन भई गरिबी न्यूनिकरण भएको हुनेछ ।
- उपलब्ध स्रोत साधन र सेवा सुविधामा गरिबको पहुँच बृद्धि भएको हुनेछ ।
- तालिम, सीप र प्रविधि मार्फत सशक्तिकरण गरी गरिबहरुलाई रोजगार र उद्यमशीलतामा संलग्न हुने अवसर प्राप्त भएको हुनेछ ।
- गरिबी दर घट्ने छ ।

परिच्छेद ५ सामाजिक विकास

५.१ शिक्षा

विद्यमान अवस्था

समाजको दिगो शान्ति र समृद्धिका लागि शिक्षा क्षेत्रलाई महत्वपूर्ण माध्यमको रूपमा स्वीकार गरिएको छ । हाम्रो संविधानले शिक्षा सम्बन्धी हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्वीकार गरेको छ । त्यसैगरी आधारभूत तहसम्मको शिक्षामा पहुँच तथा आधारभूत तहलाई अनिवार्य र निशुल्क शिक्षा, माध्यमिक तहसम्म निशुल्क शिक्षा पाउने हक सुनिश्चित गरिएको छ । साथै शिक्षा पद्धतिलाई प्राविधिक, व्यवसायिक, सीपमूलक तथा रोजगारमूलक बनाउँदै शिक्षामा सरकारको लगानी अभिवृद्धि गर्ने, खोज र अनुसन्धानमा आधारित उच्च शिक्षाको विकास गर्ने र निजी क्षेत्रलाई नियमन एवं सहजीकरण गरी आवश्यक व्यवस्थापन गर्ने नीति अङ्गीकार गरिनु पर्दछ । नेपालको संविधानले आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षाको व्यवस्थापन स्थानीय तहलाई र उच्च तथा प्राविधिक शिक्षाका व्यवस्थापनको अधिकार प्रदेश सरकारलाई दिएको छ । बाँसगढी नगरपालिकामा सामुदायिक तर्फ ४० तथा संस्थागत तर्फ १६ गरी जम्मा ५६ वटा विद्यालयहरु सञ्चालनमा रहेका छन् । जसमध्ये माध्यमिक तहको पढाई हुने विद्यालय २१ वटा आधारभूत तहसम्मको पढाई हुने विद्यालय ३५ वटा र सामुदायिक तथा संस्थागत बाल विकास केन्द्र ६९ वटा रहेका छन् । त्यस्तै नगरपालिकामा उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने क्याम्पसहरुको सङ्ख्या २ रहेको छ । बाँसगढी नगरपालिकाको दुई माध्यमिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा तर्फको सिभिल ईन्जिनियरिङ्ग र आटो मोबाइल विषयको पढाई भैरहेकोछ ।

नगरपालिकाको वर्तमान शैक्षिक अवस्थालाई मध्यनजर गर्दा आगामी दिनहरुमा शिक्षा क्षेत्रमा सुधार गर्नुपर्ने प्रसस्तै विषयहरु छन् । हाल तैयार हुन लागेको नगरपालिकाको आवधिक विकास योजनाले विद्यालयहरुको भौतिक पूर्वाधार विकासका साथै आधारभूत तहका अन्य सुविधाहरुको व्यवस्थापन गर्न सके शिक्षा क्षेत्रमा भएको लगानीको सही सदुपयोग भएको मानिनेछ । **सामाजिक, आर्थिक रुपान्तरणका लागि मानव संसाधनको विकास** भन्ने सौँच र गुणस्तरीय शिक्षा मार्फत सिर्जनशील, दक्ष, प्रतिस्पर्धी र उत्पादनशील मानव श्रोतको विकास गर्ने लक्ष्य १५ औँ योजनाले लिएको छ । त्यसैगरी प्रथम प्रादेशिक योजनाले समतामूलक गुणस्तरीय शिक्षाको माध्यमबाट सक्षम, नैतिकवान र समर्पित जनशक्तिको विकास गर्ने सौँचका साथ आफ्ना गतिविधिहरु सञ्चालनमा ल्याएको छ । त्यस्तै दिगो विकासको लक्ष्यले समेत समावेशी र गुणस्तरीय शिक्षाका साथै सबैलाई जीवनभर अध्ययनको अवसर उपलब्ध गराउने उद्देश्य लिएको छ । यीनै लक्ष्य, उद्देश्यसँग तादात्म्यता राख्दै यस आवधिक योजनामा शिक्षा विकास तर्फका लक्ष्य, उद्देश्य निर्धारण गरिएको छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- नेपालको संविधानले शिक्षालाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरेको ।
- विद्यालय तहको शिक्षाको व्यवस्थापन स्थानीय तहलाई दिइएको तथा नगरपालिकाको शिक्षामा लगानी बढ्दै गएको ।
- अभिभावकहरुमा शिक्षाको जागरण रहेको, व्यवसायिक शिक्षा तर्फ अभिभावक तथा विद्यार्थीको अभिरुचि बढ्दै गएको ।
- गुणस्तरीय भौतिक पूर्वाधार विकासलाई प्राथमिकता
- शिक्षण सिकाई क्रियाकलापमा ICT प्रयोग, नविनतम प्रविधिको प्रयोगले शिक्षालाई सहज बनाएको ।
- नक्साङ्कनको आधारमा विद्यालय सञ्चालन गर्ने गरिएको ।
- सामुदायिक सक्रियता
- स्थानीय कानूनी सक्रियता

- सबै विद्यालयहरूमा खेल मैदानको उपलब्धता, अतिरिक्त क्रियाकलापको नियमितता ।
- हाल नगरपालिकामा क्याम्पस २ वटा, मा.वि.तहका विद्यालयहरू २१ वटा, आधारभूत तहका विद्यालयहरू ३५ वटा तथा ६९ वटा बालविकास केन्द्र सञ्चालनमा रहेका ।
- डिजिटल प्रविधिको पहुँच बढ्दै गएकोले स्मार्ट कक्षा सञ्चालन सम्भावना ।
- CTEVT र निजी प्राविधिक संस्थाहरू सँग साभेदारी गर्ने अवसर

चुनौति

- गुणस्तर सुनिश्चितताकालागि उपयुक्त मानव संसाधन व्यवस्थापन गर्न ।
- बालमैत्री सिकाई वातावरण
- समन्यायीक श्रोत साधन वितरण
- समतामूलक पहुँच सुनिश्चितता
- अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि शिक्षामा सहज पहुँच पुर्याउन
- सीमान्तकृत, विपन्न तथा पिछडिएका समुदायका बालबालिकाहरूलाई विद्यालयमा ल्याउने ।
- समावेशी तथा लैङ्गिकमैत्री शिक्षण तथा सिकाईको वातावरण कायम गर्ने ।
- नविनतम प्रविधि उपयोगका लागि अनुकूल भौतिक पूर्वाधार र सोही अनुरूपको जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने ।
- विद्यालय छाड्ने दरमा कमी ल्याउने ।
- शिक्षा क्षेत्रलाई राजनीतिमुक्त बनाउने ।
- अनुगमन पद्धतिलाई प्रभावकारी बनाउदै कमजोर विद्यालय व्यवस्थापनलाई व्यवस्थित र सुदृढ गराउने ।
- विद्यालयमा भौतिक पूर्वाधारका साथै न्यूनतम आधारभूत तहका सुविधाहरूको व्यवस्था मिलाउन ।
- निशुल्क माध्यमिक तहको शिक्षा सुनिश्चितता
- अभिभावकमा चेतना बृद्धि ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- सामाजिक तथा आर्थिक रुपान्तरणका लागि गुणस्तरीय शिक्षा ।

लक्ष्य :- मागमा आधारित दक्ष तथा नैतिकवान जनशक्ति विकास गर्ने ।

उद्देश्य :- सबैतहको शिक्षामा बालबालिकाहरूको पहुँचमा बृद्धि गरी गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : सबै तहको शिक्षामा बालबालिकाहरूको पहुँचमा बृद्धि गरी गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● सबै तहको शिक्षामा बालबालिकाहरूको पहुँचमा बृद्धि गरी गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने ।	● शिक्षाको गुणस्तर कायम राख्न शिक्षकहरूलाई आवश्यकता अनुसार आधुनिक प्रविधिको प्रयोग, नैतिक शिक्षा तथा व्यवसायिक शिक्षाका विविध विधामा तालिम तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने । ● सबै विद्यालयहरूमा आवश्यक न्यूनतम मापदण्ड (पुस्तकालय, प्रयोगशाला, खेल मैदान, पानी सहितको शौचालय) सहितको भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

	● सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई प्राथमिकताका साथ लागु गरिनेछ । ● हाल माध्यमिक तह सञ्चालन भएका विद्यालयको स्तरोन्नती गरिनेछ । ● आधारभुत तहको स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा नैतिक, प्राविधिक तथा प्रविधियुक्त शिक्षाका विषयवस्तु समावेश गरिनेछ । ● कृषि, पशुपालन विषयलाई केन्द्रित गरी प्राविधिक शिक्षालयको स्थापना गरिनेछ । ● अतिविपन्न, सीमान्तकृत तथा पछाडि परेका वर्गका विद्यार्थीहरूलाई विशेष प्रोत्साहन गरिनेछ । ● विद्यालय तहमा विद्यार्थीहरू टिकाउन विविध कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । ● भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा अपाङ्ग मैत्री/छात्र छात्रा मैत्री पूर्वाधारको विकासका गरिनेछ । ● निर्माण भैसकेका पूर्वाधारहरूमा स्वही अनुसारका व्यवस्था मिलाइने छ ।
● शैक्षिक सुशासनका न्यूनतम मापदण्डहरू तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	● शिक्षामा सबैको पहुँच अभिवृद्धि गर्न र गुणस्तरीय शिक्षा सर्वसुलभ बनाउन कानून तथा कार्यविधि/मापदण्डको आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गरी लागु गरिनेछ । ● शैक्षिक सूचना प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाइनेछ । ● कार्य क्षमता मूल्याङ्कनको आधारमा शिक्षकहरूलाई पुरस्कृत गरिनेछ । ● विद्यालयहरूको अनुगमन प्रणालीलाई सुदृढ गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- एक आवासिय माध्यमिक विद्यालयको स्थापना ।
- विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा विद्यालय नक्साङ्कन तथा विद्यालय कोटा वितरण कार्यक्रम
- थप माध्यमिक विद्यालयहरूमा प्राविधिक धारको कक्षा सञ्चालन ।
- बालविकास केन्द्रहरूलाई शैक्षिक सामाग्रीहरूको व्यवस्थापन कार्यक्रम ।
- सबै विद्यालयमाहरूमा स्वच्छ खानेपानी तथा लैङ्गिकमैत्री शौचालयको व्यवस्थापन ।
- विद्यालयमा कार्यरत शिक्षकहरूलाई मागमा आधारित आधारभुत तथा पुनर्ताजगी तालिम कार्यक्रम ।
- शैक्षिक संस्थाहरूको नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यक्रम ।
- आधारभुत तहमा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण तथा कार्यान्वयन ।
- शिक्षक तालिम सञ्चालनको लागि नगरपालिका स्तरमा सुविधा सम्पन्न तालिम हलको व्यवस्था ।
- स्थानीय शिक्षा नियमावली निर्माण तथा कार्यान्वयन ।
- शिक्षक तथा व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास कार्यक्रम ।
- विद्यालयहरूका खेल मैदानको स्तरोन्नती तथा मर्मत संभार कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- आधारभूत सुविधा सहितका विद्यालय भवन (पुस्तकालय, शौचालय, कक्षाकोठा, विद्युत, खानेपानी, खेल मैदान, विज्ञान तथा कम्प्युटर प्रयोगशाला, पुस्तकालय, प्राथमिक उपचार सेवा) निर्माण तथा मर्मत सुधार भई शिक्षणका लागि अनुकूल वातावरणको श्रृजना भएको हुनेछ ।
- अति विपन्न लक्षित विद्यार्थीहरुको लागि सञ्चालित विशेष प्याकेज कार्यक्रमबाट विद्यालय छाड्ने दरमा कमी आएको हुनेछ ।
- शैक्षिक सुशासनका न्यूनतम मापदण्डहरुको विकास तथा कार्यान्वयन मार्फत शिक्षाको गुणस्तर कायम गरिएको हुनेछ ।

५.२ स्वास्थ्य सेवा

विद्यमान अवस्था

हाम्रो संविधानले नागरिकलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निशुल्क प्राप्त गर्ने मौलिक हकको व्यवस्था गरेको छ । स्वस्थ तथा उत्पादनशील मानव संसाधनको महत्वलाई दृष्टिगत गरी गुणस्तरीय तथा सर्वसुलभ स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँचको लागि तीनै तहको सरकारले आफ्नो दायित्व लिई यस क्षेत्रमा लगानी गर्न आवश्यक छ । नेपालको संविधानले आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाई स्थानीय तहको अधिकार सूची भित्र र स्वास्थ्य सेवालाई प्रदेशको अधिकार सूची भित्र राखेको छ । बाँसगढी नगरपालिकाको ७ र ८ नम्बर वडाहरुमा स्वास्थ्य चौकी छन् र वडा नं १, ३, ४, ६, ८ र ९ मा आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र रहेका छन् । त्यसैगरी वडा नं. २ र ९ मा शहरी स्वास्थ्य केन्द्र मार्फत स्वास्थ्य सेवा प्रदान भइरहेको छ । प्रत्येक वडामा स्वास्थ्य चौकी, आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र र शहरी स्वास्थ्य केन्द्रहरुले स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरेका छन् भने वडा नं. ५ मा सञ्चालित बाँसगढी नगरपालिकाको नगर अस्पतालले नगरबासीलाई थप स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरेको तर जटिल प्रकृतिका रोगको उपचारको लागि जिल्ला सदरमुकाम तथा कोहलपुर धाउनुपर्ने बाध्यता भने अहिले पनि विद्यमान रहेको छ ।

स्वस्थ, उत्पादनशील, जिम्मेवार र सुखी नागरिक भन्ने सौँच र सबै तहमा सबल स्वास्थ्य प्रणालीको विकास र विस्तार गर्दै जनस्तरमा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच सुनिश्चित गर्ने लक्ष्य १५ औँ योजनाले लिएको छ भने प्रदेशको पहिलो आवधिक योजनाले सबै नागरिकलाई गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाहरु सर्वसुलभ रुपमा उपलब्ध गराउने लक्ष्य रहेको छ । त्यसैगरी दिगो विकासका लक्ष्य ३ अनुसार सन् २०३० सम्ममा सबै उमेर समूहका मानिसहरुको स्वस्थ जीवन सुनिश्चित गर्ने रहेको छ । यी माथिका लक्ष्यहरुलाई दृष्टिगत गरी बाँसगढी नगरपालिकाले आफ्नो लक्ष निर्धारण गर्नुपर्ने हुन्छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- स्वास्थ्य चौकीहरुको व्यवस्थापनको जिम्मा स्थानीय सरकारलाई दिइएको तथा सबै वडाहरुमा स्वास्थ्य संस्थाहरु स्थापना भई सकेका ।
- जनताहरुमा स्वास्थ्य सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि हुदै गरेको ।
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा सरकारको लगानी बृद्धि हुदै गएको ।
- स्थानीय स्तरमा समेत निजी क्षेत्रबाट दक्ष जनशक्ति सहितको सेवा उपलब्ध हुने गरेको ।
- स्थानीय स्तरमा रहेका विभिन्न संघ संस्थाहरुको सहयोगमा स्वास्थ्य सचेतना जस्ता प्रचार प्रसारका कार्यहरु सञ्चालन गर्ने गरेको ।
- स्थानीय क्षेत्रमा उपलब्ध जडिबुटीहरुको व्यवस्थापन गरी आयुर्वेद चिकित्सा प्रणालीलाई समेत विस्तार गर्न सकिने
- समुदाय स्तरमा संस्थागत सञ्जाल व्यवस्थाले काममा सहजता भएको ।

- स्वास्थ्य तथाङ्क व्यवस्थापनमा ICT को प्रयोगले तथाङ्क व्यवस्थापनमा सहज भएको छ ।

चुनौती

- आवश्यक दक्ष जनशक्ति तथा आधुनिक उपकरण सहितको सेवा उपलब्ध गराउन अझै कठिन छ ।
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा समातामूलक पहुँच स्थापित गर्न ।
- स्वास्थ्य सूचना प्रणालीलाई व्यवस्थित बनाउन ।
- अन्धविश्वास तथा रुढीवादी परम्पराको अन्त्य गर्न ।
- निशुल्क वितरण गरिने औषधीहरू आवश्यकता अनुसार उपलब्ध गराउन ।
- स्वास्थ्य सेवा प्रवाह सम्बन्धी नियमन तथा अनुगमनमा प्रभावकारीता ल्याउन ।
- विपन्न तथा पछाडि परेका वर्गहरूमा सुरक्षित मातृत्व तथा परिवार नियोजन जस्ता कार्यक्रमको सेवा पुर्‍याउने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :-समृद्ध समाजको लागि स्वास्थ्य नै पहिलो आधार ; स्वस्थ नागरिक बाँसगढी को पूर्वाधार ।

लक्ष्य :- सर्वसुलभ एवं गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा मार्फत बाँसगढी वासीको स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार ल्याउने ।

उद्देश्य :- नगरपालिकावासीलाई सवै खालका स्वास्थ्य सेवाहरू सहज तथा सर्वसुलभ रुपमा उपलब्ध गराउने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १: नगरपालिकावासीलाई सवै खालका स्वास्थ्य सेवाहरू सहज तथा सर्वसुलभ रुपमा उपलब्ध गराउने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● जनतालाई आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने ।	● स्वास्थ्य सम्बन्धी आवश्यक कानून/कार्यविधि तथा मापदण्ड तैयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ● स्वास्थ्य चौकीहरूको भवन मापदण्ड अनुरूपको भौतिक पूर्वाधार एवं उपकरणको व्यवस्था र अन्यस्वास्थ्य चौकीहरूमा आवश्यक उपकरणहरूको व्यवस्था गरिनेछ । ● सवै स्वास्थ्य संस्थाहरूमा दरबन्दी अनुसारको जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ । ● आवश्यकता अनुसार स्वास्थ्य शिविरहरू सञ्चालन गरिनेछ । ● हाल न्युन रहेको शिशु, बाल तथा मातृ मृत्यु दरलाई यथावत राख्न प्रजनन स्वास्थ्य, सुरक्षित मातृत्व एवं बाल तथा शिशु सेवाहरू सञ्चालन गरिनेछ । ● गाउँ / टोल तहमा कार्यरत महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविकाहरूलाई प्रोत्साहन तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । ● बालवालिका, गर्भवती महिला तथा जेष्ठ नागरिकलाई स्वास्थ्य सेवामा प्राथमिकता दिइनेछ । ● आयुर्वेद चिकित्सा, प्राकृतिक योग जस्ता चिकित्सा पद्धतिलाई समन्वयात्मक रुपमा अगाडी बढाइनेछ । ● स्वास्थ्य संस्थाहरूमा आधुनिक स्वास्थ्य उपकरणहरूको व्यवस्थापनका साथै स्वास्थ्य सेवालाई प्रविधिमैत्री बनाइनेछ ।

	● स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत कर्मचारीहरुको दक्षता अभिवृद्धिका लागि विभिन्न तालिम तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । ● स्वास्थ्यका विविध विधाहरुमा सरोकारवालाहरूसँग छलफल, अभिमुखीकरण तथा सचेतना कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । ● विभिन्न प्रकारका महामारी तथा सर्ने तथा नसर्ने रोग बारे जनचेतना अभिवृद्धिका साथै उपचारात्मक सेवालाई प्रभावकारी बनाइनेछ । ● सरकारी, गैर सरकारी र निजी क्षेत्रको समन्वयमा नगरपालिका स्तरमा स्वास्थ्य सम्बन्धी लगानीको वातावरण सिर्जना गरिनेछ । ● स्वास्थ्य, सरसफाई, आहार विहार, खानेपानी जस्ता कार्यक्रमहरुलाई स्वास्थ्य सेवासँग एकीकृत गरी सञ्चालन गर्न जनजागरणका गतिविधिहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
● गर्भवती तथा प्रसुती सेवालाई प्रभावकारी बनाउने ।	● नियमित गर्भ जाँच गराउने, तोकिएको तालिका अनुसार खोप तथा पोषण सेवा लिने आमाहरुलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । ● एम्बुलेन्स सेवालाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यकतानुसार सङ्ख्या थप गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- नगरपालिका भित्र रहेका खोप केन्द्रहरुको भौतिक संरचना विस्तार ।
- नगरपालिका केन्द्रमा औषधी भण्डारण केन्द्रको स्थापना तथा Coldchain Room को व्यवस्थापन ।
- थप एम्बुलेन्स सेवा सञ्चालन ।
- प्रोटोकल अनुसार ANC/PNC सेवा लिने आमाहरुलाई यातायात तथा पोषण भत्ताका लागि सहयोग कार्यक्रम ।
- आमा समूह तथा सामुदायिक महिला स्वास्थ्य स्वयम सेविकाहरुलाई थप प्रोत्साहन र पुरस्कार ।
- विभिन्न प्रकारका महामारी तथा सरुवाजन्य रोग नियन्त्रणकालागि सचेतनामूलक कार्यक्रम ।
- विद्यालयहरुमा स्वास्थ्य शिक्षा सम्बन्धी अनुशिक्षण ।
- स्वास्थ्य संस्थाहरुमा गुणस्तरीय, प्रविधिमैत्री प्रयोगशाला निर्माण तथा सञ्चालन ।
- जेष्ठ नागरिक, असहाय, शारीरिक असक्त तथा दीर्घ रोगीको उपचारका लागि निशुल्क स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन ।
- दीर्घ रोगीका लागि निशुल्क औषधीको व्यवस्था ।
- गम्भिर खालका रोगको उपचारको लागि विपन्न वर्गलाई आर्थिक सहयोग कार्यक्रम ।
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ।
- जनस्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम ।
- स्वास्थ्यकर्मी तथा व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी बीच छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- नगरपालिकाका सवै बडा कार्यालयहरुबाट एम्बुलेन्स सेवा सञ्चालन भएको हुनेछ ।

- नगरपालिकामा शिशु, बाल तथा मातृ मृत्युदर न्युन रहेकोमा योजना अवधिभर यसलाई कायम राखिनेछ, तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट थप गुणस्तरीय सेवा प्रवाह भएको हुनेछ ।
- असाहाय, असक्त, ५ वर्ष मुनीका बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिकहरुलाई प्राथमिकता दिई स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिने छ ।

५.३ महिला, जेष्ठ नागरिक तथा फरक क्षमता

५.३.१ महिला

हाम्रो संविधानले लैङ्गिक विभेदको अन्त्य गर्ने संकल्प सहित महिलालाई बिना भेदभाव समान वंशीय हक, सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी हक, समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुने हक लगायत मौलिक हकको प्रत्याभूति गरेको छ । बाँसगढी नगरपालिकाको घरधुरी सर्भेक्षण २०७५ अनुसार नगरपालिकाको कूल जनसङ्ख्या ६३२५२ मध्ये महिलाका जनसङ्ख्या ३३९४५ रहेको छ, यो कूल जनसङ्ख्याको ५३.६६ प्रतिशत हो । महिलालाई संविधान प्रदत्त हक, अधिकारको प्रत्याभूति दिलाउन नगरपालिकाले महिला सशक्तिकरणका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै आएको छ । नगरपालिकाबाट आयोजना गर्ने विभिन्न कार्यक्रमहरुमा महिलाको उपस्थिति सङ्ख्यात्मक रुपमा उल्लेख्य देखिएता पनि निर्णय प्रक्रियामा महिलाहरुको सहभागीता अहिले पनि कमजोर छ । अर्थपूर्ण सहभागीता बिना केवल गणपूरक सङ्ख्या पुर्‍याउन महिलाहरुलाई विभिन्न कार्यक्रमहरुमा सहभागी गराउने गरिएकोले पनि महिला सशक्तिकरणको पाटोमा उल्लेख्य प्रगति हुन नसकेको यथार्थ हो । नगरपालिकामा भएको छलफल अनुसार अझै पनि महिलाहरु विभिन्न प्रकारका हिंसाको सामना गर्न बाध्य भएको अवस्था विद्यमान छ ।

लैङ्गिक समतामूलक राष्ट्र भन्ने सौँच र महिलाको समान तथा अर्थपूर्ण सहभागीता सहित सारभूत मानता कायम गर्ने लक्ष्य १६ औँ योजनाले अङ्कित गरेको छ, भने प्रदेशक योजनाले विकासका हरेक क्रियाकलापहरुमा महिला र पुरुषको समान सहभागीता सुनिश्चित गर्ने लक्ष्य लिएकोछ । यिनै लक्ष्यहरूसँग तादात्म्यता राखी यस योजनामा महिला विकास सम्बन्धी लक्ष्य, उद्देश्य निर्धारण गरिएको छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- नेपालको संविधानमा महिलाको हकलाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गरिएको ।
- कानूनी रुपमै स्थानीय तहदेखि केन्द्रसम्म महिला प्रतिनिधित्वको सुनिश्चित गरिएको ।
- स्थानीय स्तरमा महिलाका सवालहरुको बारेमा व्यापक छलफल हुने वातावरण बनेको ।
- महिलाहरुको नेतृत्वमा स्थानीय स्तरमा सामाजिक तथा आर्थिक गतिविधिहरु सञ्चालन हुने गरेका ।
- लैङ्गिक विकास, महिला सशक्तिकरण, समावेशी र समतामूलक विकास जस्ता विषयहरु राष्ट्रिय नीतिको रुपमा कार्यान्वयन भैसकेको ।
- नगरपालिकाले महिला लक्षित उद्यमशीलता सम्बन्धी तालिमहरु प्रदान गर्दै आएको छ ।

चुनौती

- सामाजिक क्षेत्रमा अन्धविश्वास, कुरिती, कुप्रथा, विद्यमान हुदा महिला हिंसा तथा सामाजिक विभेदको अन्त्य गर्न ।
- विद्यमान अवस्थामा समेत महिला तथा पुरुष बीच विभेद विद्यमान रहेको ।
- अति विपन्न तथा सीमान्तकृत वर्गका महिलाहरुलाई शिक्षा, स्वास्थ्य तथा रोजगारीको क्षेत्रमा पहुँच अभिवृद्धि गरी विकासका गतिविधिहरुमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।
- समस्याहरु पहिचान हुदा समेत यस क्षेत्रमा नगरपालिकाको लगानी कम रहनु, विनियोजित बजेट समेत खर्च गर्न नसक्नु ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : महिला तथा पुरुष बीचमा रहेका विभेदहरूको अन्त्य गरी समतामूलक समाजको स्थापना गर्ने ।

लक्ष्य : सबै गतिविधिहरूमा महिला पुरुषको समान सहभागीता सुनिश्चित गर्ने ।

उद्देश्य : शक्तिकरणको माध्यमबाट हरेक क्रियाकलापहरूमा महिलाहरूको अर्थपूर्ण सहभागीतालाई सुनिश्चित गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य: सशक्तिकरणको माध्यमबाट हरेक क्रियाकलापहरूमा महिलाहरूको अर्थपूर्ण सहभागीतालाई सुनिश्चित गर्नु ।	
रणनीति	कार्यनीति
महिला सशक्तिकरणका लागि विभिन्न क्रियाकलापहरूमा महिलाको अर्थपूर्ण सहभागीता माफर्त क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	- महिला सहभागीता सुनिश्चितताका लागि आवश्यक नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । - योजनाको अन्त्य सम्म नगरपालिकाबाट सञ्चालन गरिने हरेक गतिविधिहरूमा कम्तीमा ४० प्रतिशत महिलाहरूको सहभागीता सुनिश्चित गरिनेछ । - सकारात्मक विभेद माफर्त विकासका विविध गतिविधिहरूमा महिला सहभागीतामा सुनिश्चित गरिनेछ । - विपन्नता स्तरीकरणका आधारमा प्रत्येक वडामा अति विपन्न महिलाहरूका समूह गठन गरी परिचालन गरिनेछ । - महिलाहरूमा रहेको परम्परागत सीप प्रवर्द्धन गर्नुको साथै महिला उद्यमशीलता प्रवर्द्धन गर्न विभिन्न निकायसँगको समन्वयमा महिला उद्यमशीलता केन्द्रको स्थापना गरी सञ्चालनमा ल्याइनेछ, महिलाहरूका लागि सेवा प्रवेश सम्बन्धी कक्षाहरू सञ्चालन गरिनेछ । - एकल महिलाहरूका लागि एकल महिला सुरक्षा कोष माफर्त मागमा आधारित स्वरोजगारमूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । - महिला सशक्तिकरण तथा नेतृत्व विकास सम्बन्धी क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । - महिला सहकारीहरूको सुदृढिकरण गरी महिलाहरूको लागि विभिन्न रोजगारमूलक तालिमहरू सञ्चालन गरिनेछ । - स्थानीय व्यवसायी महिलाद्वारा उत्पादित व्यवसायिक उत्पादनलाई प्रदेश तथा राष्ट्रिय स्तरको बजारमा पहिचान गराउने तर्फ सहजिकरण गरिनेछ ।
महिला हिंसा न्यूनिकरण गर्ने ।	- अति विपन्न तथा पछाडि परेका महिलाहरूलाई लक्षित गरी वडा तहमा सामुदायिक मेलमिलापकर्ता माफर्त कानूनी साक्षरता अभियान सञ्चालन गरिनेछ । - हिंसामा परेका महिलाहरूको उद्धारका लागि आपतकालीन कोष स्थापना गरिनेछ ।

	विभिन्न निकायहरुको सहयोग तथा समन्वयमा आपतकालीन आश्रय स्थल निर्माण गरी व्यवथित गरिनेछ ।
--	--

प्रमुख कार्यक्रम

- विपन्न तथा पछाडि परेका महिलाहरुको समूह गठन, बचत सङ्कलन तथा परिचालन कार्यक्रम ।
- महिला अधिकार तथा कानूनी साक्षरता अभियान ।
- महिला हिंसा न्यूनिकरणका लागि आपतकालीन कोष स्थापना ।
- एकल महिला सुरक्षा कोष स्थापना तथा परिचालन ।
- एकल महिलाका लागि स्वरोजगारमूलक कार्यक्रम सञ्चालन ।
- विपन्न महिलाहरुका लागि उद्यमशीलता तथा स्वरोजगार सम्बन्धी तालिम सञ्चालन ।
- महिलाहरुका लागि सरकारी सेवा प्रवेश सम्बन्धी कक्षा सञ्चालन ।
- महिलाहरुका लागि नेतृत्व विकास तालिम सञ्चालन ।

अपेक्षित उपलब्धी

- महिलाहरुको सामाजिक, आर्थिक तथा राजनीतिक अवस्थामा सुधार भई समाजमा महिलाहरुको सम्मान बढ्नुका साथै नेतृत्वमा समेत पहुँच अभिवृद्धि भएको हुने ।
- महिलाहरुमा रहेको परम्परागत सीप र महिला उद्यमशीलता प्रवर्द्धन भई स्वरोजगारमूलक उद्यमको विकास भएको हुनेछ ।
- विभिन्न सचेतनामूलक कार्यक्रमबाट महिला हिंसाका घटनामा उल्लेख्य कमी आएको हुनेछ ।
- विभिन्न सरोकारवालाहरुको सहयोग र समन्वयमा नगरपालिका तहमा आपतकालीन आश्रय स्थल निर्माण भई सञ्चालनमा आएको हुनेछ ।
- महिला उद्यमशीलता केन्द्रको मार्फत लघु उद्यमहरु सञ्चालन भई रोजगारी सिर्जना भएको हुने ।

५.३.२ जेष्ठ नागरिक

विद्यमान अवस्था

हाम्रो संविधानले राज्यबाट विशेष संरक्षण तथा सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति हुने गरी जेष्ठ नागरिकको हकलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्थित गरेको छ । यस अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता लगाएतका अन्य सेवाहरु सरकारबाट प्रदान हुदै आएको छ । जेष्ठ नागरिकको जीवन सहज, सुरक्षित एवं सम्मानित बनाई सामाजिक न्याय प्रदान गर्ने कार्यमा तीनै तहका सरकारको समन्वयात्मक भूमिका रहनु पर्दछ । जेष्ठ नागरिकको संरक्षण र सम्मानित जीवनको प्रत्याभूति भन्ने सौँच र जेष्ठ नागरिकको जीवन सम्मानित, सुरक्षित र व्यवस्थित बनाई उनीहरुको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई राष्ट्रले उपयोग गर्ने लक्ष्य पन्ध्रौँ योजनाले निर्दिष्ट गरेको छ भने प्रादेशिक योजनामा सबै जेष्ठ नागरिकहरुले आधारभुत सेवा प्राप्तगरी सम्मानपूर्वक जीवन निर्वाह गर्न सक्ने स्थिति सिर्जना गर्ने लक्ष लिएको छ । बाँसगढी नगरपालिकाले केन्द्रीय तथा प्रादेशिक सौँच तथा लक्ष्यहरुलाई यस आवधिक योजनामा आत्मसात गर्ने प्रयास गरेको छ ।

बाँसगढी नगरपालिकामा ७० वर्ष भन्दा माथिका जेष्ठ नागरिकहरुको सङ्ख्या २५३७ रहेको छ । नेपाल सरकारले वि.स.२०५२ देखि जेष्ठ नागरिकहरुको सम्मान स्वरूप सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण गर्दै आएको छ । शुरुमा रु. १५००- बाट शुरु गरिएको सामाजिक सुरक्षाको रकमलाई हाल रु.४००००- मा पुऱ्याइएको छ । अति विपन्न तथा पछाडि परेको समुदायका जेष्ठ नागरिकहरुलाई यो प्रावधानले जीविकोपार्जनमा अत्यन्तै सहयोग पुऱ्याएको छ । बदलिदो पारिवारिक परिवेशसँगै हिजोको संयुक्त परिवारको संस्कार हराउँदै गएको र छोरा-छोरीहरुले जेष्ठ नागरिकहरुलाई रेखदेख तथा स्याहार सम्भार गर्ने प्रचलनमा कमी आएको देखिएको छ । जेष्ठ

नागरिकहरूलाई अन्य नागरिक सरह समाजमा स्थापित गर्न र उनीहरूको शारीरिक, मानसिक एवं भावनात्मक विकासको लागि विशेष कार्यक्रम मार्फत सम्बोधन गर्नुपर्दछ । साथै उहाँहरूमा रहेको ज्ञान तथा सीपको उपयोग गर्न सकेमा जेष्ठ नागरिकहरूको सम्मान हुने तथा समृद्धिको यात्रामा समेत थप योगदान पुग्नेछ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- राज्यबाट विशेष संरक्षण तथा सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति हुने गरी जेष्ठ नागरिकहरूको हकलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्थित गरेको ।
- जेष्ठ नागरिकहरूमा भएको ज्ञान सीप तथा अनुभवलाई नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक रुपान्तरणमा उपयोग गर्न सकिने ।

चुनौती

- जेष्ठ नागरिकको हेरचाह, खानपिन, स्वास्थ्य उपचार, मनोरञ्जन र आश्रयको व्यवस्था गरी उनीहरूलाई सामाजिक सुरक्षा र संरक्षण प्रदान गर्न ।
- शिक्षित तथा सम्पन्न परिवारमा समेत जेष्ठ नागरिकहरू प्रति देखाइने सद्भावमा कमी हुदै गएको ।
- जेष्ठ नागरिकहरूलाई प्रदान गरिने सामाजिक सुरक्षा भत्ताको सहजरूपमा उपलब्ध गराउन ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- जेष्ठ नागरिकहरूको समाजमा सम्मानित जीवनयापनको अनुभूति

लक्ष्य :- जेष्ठ नागरिकहरूले समाजमा आधारभूत सेवा सहित सम्मानित जीवनयापन गर्ने स्थिति सिर्जना गर्ने ।

उद्देश्य :- जेष्ठ नागरिकको लागि समाजमा विभेदरहीत जीवनयापन गर्ने वातावरण तैयार गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १ : जेष्ठ नागरिकको लागि समाजमा विभेदरहीत जीवनयापनको वातावरण तयार गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
जेष्ठ नागरिकहरूलाई समाजमा सम्मानित जीवनयापन गर्न सामाजिक सुरक्षा सहितको संरक्षण प्रदान गर्ने ।	- विभिन्न निकायहरूको समन्वय तथा सहकार्यमा प्रत्येक वडामा सुविधायुक्त जेष्ठ नागरिक दिवा मिलन केन्द्रहरूको स्थापना तथा सञ्चालन गरिनेछ । ८० वर्ष माथीका जेष्ठ नागरिक केन्द्रित घरदैलोमा निशुल्क स्वास्थ्य परीक्षण तथा परामर्श सेवा सञ्चालन गरिनेछ । - असाहय, अशक्त, एकल एवं जोखिममा परेका जेष्ठ नागरिकहरूको लागि जेष्ठ नागरिक संरक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । - जेष्ठ नागरिकहरूमा भएको ज्ञान सीप तथा अनुभवलाई नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक रुपान्तरणमा उपयोग गरिनेछ । - नगरपालिकाका विविध गतिविधिहरूमा जेष्ठ नागरिकको सहभागीता सुनिश्चित गरिनेछ । - समाजमा विशेष योगदान पुऱ्याउने जेष्ठ नागरिकहरूलाई सम्मान गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- ७५ वर्ष माथीका जेष्ठ नागरिक केन्द्रित स्वास्थ्यकर्मी सहितको घरदैलो कार्यक्रम ।
- सुविधायुक्त जेष्ठ नागरिक मिलन केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन ।
- जेष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- समाजमा जेष्ठ नागरिकहरूले सम्मानित जीवनयापन गर्ने वातावरण सिर्जना भएको हुनेछ ।
- जेष्ठ नागरिकहरूमा भएको ज्ञान सीप तथा अनुभवलाई नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक रुपान्तरणमा उपयोग गरिएको हुनेछ ।

५.३.३ फरक क्षमता

विद्यमान अवस्था

अपाङ्गता वा फरक क्षमता भएका व्यक्तिको नागरिक, राजनैतिक, आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकार सहितको सम्मानजनक जीवन यापनको अधिकारलाई कानूनले संरक्षण र प्रवर्द्धन गरेको छ भने समानुपातिक समावेशी र सहभागीतामूलक सिद्धान्तको आधारमा राज्यको निकायमा सहभागीताको हक समेत हाम्रो संविधानले प्रत्याभूति गरेको छ । शारीरिक असक्तता भएका व्यक्तिको मर्यादित र आत्मनिर्भर जीवन भन्ने सोंच र सेवा, सुविधा, साधन र श्रोतमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पहुँच स्थापित गरी आर्थिक, सामाजिक सशक्तिकरण गर्दै सम्मानपूर्वक जीवनयापनको वातावरण सिर्जना गर्ने लक्ष्य पन्ध्रौँ योजनाको रहेको छ । त्यसैगरी प्रादेशिक योजनाले समेत अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई घर तथा समाजमा सम्मानजनक र सहज ढंगले जीवनयापन गर्ने वातावरण तैयार गर्ने लक्ष्य राखेको छ । बाँसगढी नगरपालिकामा वर्तमानमा कूल शारीरिक असक्तहरूको सङ्ख्या १३६९ छ । नेपाल सरकारले वि.स २०५२ देखि अपाङ्गहरूलाई सामाजिक सुरक्षा भत्ताको व्यवस्था गरी वितरण गर्दै आएको छ । अति विपन्न तथा पछाडि परेको समुदायका अपाङ्गहरूलाई यो प्रावधानले जीविकोपार्जनमा अत्यन्तै सहयोग पुऱ्याएको छ । समाजमा अपाङ्गहरूले अहिले पनि अन्य नागरिक सरह सम्मानका साथ जीवनयापन गर्ने वातावरण छैन । आगामी दिनहरूमा अपाङ्गहरूलाई पनि अन्य नागरिक सरह सम्मानपूर्वकको जीवनयापन गर्ने वातावरणमा उनीहरूमा रहेको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई नगरपालिकाको विकासमा लगाउनु पर्दछ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- नेपालको संविधानले अपाङ्गता भएका नागरिकहरूको हकलाई मौलिक हकको रुपमा व्यवस्थित गरेको ।
- राज्यबाट विशेष संरक्षण तथा सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति हुनेगरी सामाजिक सुरक्षा भत्ताको व्यवस्था गरिएको ।
- अपाङ्गता भएका नागरिकहरूमा भएको ज्ञान सीप तथा अनुभवलाई नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक रुपान्तरणमा उपयोग गर्न सकिने ।
- नगरपालिकाको सबै वडाहरूमा अपाङ्गता सञ्जाल र नगरपालिका स्तरी सञ्जाल समेत गठन भईसकेकोले आफ्ना मागहरू नगरपालिकामा पुर्याउन सहज भएको ।

चुनौती

- अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई समाजले हेर्ने दृष्टिकोणमा परिवर्तन गर्ने ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको जीवनयापनका लागि आवश्यक पर्ने ज्ञान तथा सीपमूलक तालिमको व्यवस्था गरी स्वरोजगार बनाउने ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सपाङ्ग सरह समाजमा स्थापित गर्ने ।

- अपाङ्गमैत्री भौतिक पूर्वाधारहरूको व्यवस्था गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : अपाङ्गता भएका नागरिकहरूको समाजमा सम्मानित जीवनयापनको प्रत्याभूति ।

लक्ष्य : अपाङ्गता भएका नागरिकहरूको लागि समाजमा विभेदरहित जीवनयापनको वातावरण तैयार गर्ने ।

उद्देश्य : अपाङ्गता भएका नागरिकहरूको लागि आधारभूत सेवा सहित सम्मानित जीवनयापनको वातावरण तयार गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : अपाङ्गता भएका नागरिकहरूको लागि आधारभूत सेवा सहित सम्मानित जीवनयापनको वातावरण तयार गर्ने	
रणनीति	कार्यनीति
● अपाङ्गता भएका नागरिकहरूको जीवनयापनका लागि सहज वातावरण श्रृजना गर्ने ।	● असाहय, अशक्त, एकल एवं जोखिममा परेका अपाङ्ग नागरिकहरूलाई विशेष सुरक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ● विभिन्न सीपमूलक तालिमहरू सञ्चालन गरी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई स्वरोजगार बनाइनेछ । ● अपाङ्ग नागरिकहरूमा भएको ज्ञान सीप तथा अनुभवलाई नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक रुपान्तरणमा उपयोग गरिनेछ । ● नगरपालिकास्तरमा रहेको सञ्जाल मार्फत नगरपालिकाका विविध गतिविधिहरूमा अपाङ्ग नागरिकहरूको सहभागीताको सुनिश्चितता गरिनेछ । ● समाजमा विशेष योगदान पुऱ्याउने अपाङ्ग नागरिकहरूलाई सम्मान गरिनेछ । ● राज्यले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरूमा सहज पहुँचका लागि अपाङ्ग परिचय पत्र वितरणलाई विशेष प्राथमिकता दिइनेछ । ● नगरपालिकामा निर्माण हुने पूर्वाधार योजनाहरू अपाङ्गमैत्री बनाईनेछ । ● पूर्ण अपाङ्ग नागरिकहरूलाई सेवा प्रवाहमा पहिलो प्राथमिकता दिइनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- असक्तता सञ्जाल निर्माण तथा क्षमता विकास कार्यक्रम ।
- असक्त भएका व्यक्तिको पहिचान गरी परिचय पत्र वितरण ।
- असक्त नागरिकहरूलाई सम्मान कार्यक्रम ।
- असक्त नागरिकहरूका लागि विशेष सुरक्षा कार्यक्रम ।
- असक्त नागरिकहरूलाई मध्यनजर गरी स्वरोजगारमूलक व्यवसाय छनौट तथा उद्यमशीलता तालिम ।
- अति विपन्न असक्तता भएका व्यक्तिहरूलाई उद्यम स्थापनामा विशेष सहयोग कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई परिचयपत्र वितरण गरी वर्गीकरण अनुसार सुविधा उपलब्ध भएको हुनेछ ।
- समाजमा विद्यमान असमानता, विभेद र उत्पीडन न्यूनीकरण गर्दै अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई शिक्षा, स्वास्थ्य, पोषण, मनोरञ्जन लगायतका सुविधाहरू उपलब्ध भएको हुनेछन् ।
- आगामी दिनहरूमा सरकारी कार्यालय, शैक्षिक संस्था तथा सार्वजनिक स्थलहरूमा निर्माण गरिने भौतिक संरचनाहरू अपाङ्गमैत्री हुनेछन् ।

५.४ दलित, उत्पीडित वर्ग उत्थान

विद्यमान अवस्था

आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक एवं प्रशासनिक दृष्टिले पछाडि परेका दलित वर्गहरूलाई संविधानले समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तका आधारमा राज्यको निकायमा सहभागिता हुन पाउने हकलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरेको छ । यी वर्ग तथा बसोवास गर्ने क्षेत्रहरूको उत्थान र विकासका लागि संविधानतः दलित आयोगको समेत व्यवस्था गरिएको छ । आर्थिक, सामाजिक र राजनैतिक विकासका प्रत्येक गतिविधिहरूमा समावेश गर्न सकिए मात्र शक्ति, श्रोत र अवसरमा सबैको न्यायोचित साझेदारी हुन सक्दछ । नेपालको संविधानमा व्यवस्था भए अनुसार राज्यका निर्देशक सिद्धान्तको सामाजिक न्याय र समावेशीकरण सम्बन्धी नीतिले पनि पछाडि परेका जातजाती, वर्गलाई मूलप्रवाहीकरण र अधिकार सम्पन्न गराउने व्यवस्था गरेको छ । सामाजिक एवं आर्थिक रूपले पछाडि परेकाहरूलाई समावेशी सिद्धान्तका आधारमा नगरपालिकाका विभिन्न निकाय र क्षेत्रहरूमा सहभागी हुन पाउने संवैधानिक हकलाई सुनिश्चित गर्नु बाँसगढी नगरपालिकाको प्रमुख दायित्व हो । नगरपालिकाको बहुलतायुक्त सामाजिक स्वरूपलाई पूँजीको रूपमा स्थापित गरी विकासमा अत्यधिक लाभ उठाउन सामाजिक सावेशीकरणलाई प्रमुख माध्यमको रूपमा ग्रहण गर्न आवश्यक छ ।

राज्यका सबै नागरिकको उपस्थिति र अर्थपूर्ण सहभागितामा समावेशी विकास भन्ने सोंच र मानव विकास सूचकांकको आधारमा पछाडि परेका समुदायको सशक्तिकरण र समानुपातिक विकासको लक्ष्य पन्ध्रौं योजनाले लिएको छ । पहिलो प्रादेशिक योजनाले समेत समावेशी सिद्धान्त अवलम्बन गरी समृद्धि हासिल गर्ने लक्ष लिएको छ ।

यस नगरपालिकामा शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रहरूमा अन्य जातजातीहरूको तुलनामा ब्राह्मण, क्षेत्रीहरू तथा जनजातिहरूको पहुँच बढी देखिन्छ । यस अर्थमा नगरपालिकामा बसोवास गर्ने दलित लगायतका अन्य जातजातिहरूको शिक्षा, स्वास्थ्य, सामाजिक सुरक्षा लगायतका क्षेत्रहरूमा उनीहरूको पहुँच तुलनात्मक रूपमा कम रहेको छ । आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेको क्षेत्र तथा वर्गको उत्थानका लागि गरिबी न्यूनीकरण सम्बन्धी विशेष कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी उनीहरूलाई विकासको मूलप्रवाहमा समावेश गरी अगाडी बढ्नुपर्ने देखिन्छ । संविधानतः नेपाल छुवाछुतमुक्त राज्य भएता पनि व्यवहारमा अझैपनि छुवाछुत प्रथा पूर्णरूपमा हटिसकेको अवस्था भने छैन । अतः छुवाछुत जस्तो सामाजिक कुरितिलाई हटाउनका लागि जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने खालका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनु पर्दछ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- राज्यकै मूल कानूनले समावेशी सिद्धान्तलाई अंगिकार गरेको ।
- वर्तमानमा रहेका विभिन्न ऐन, नीति, नियम र कानूनहरू सामाजिक समावेशीताका आधारमा तर्जुमा भएको ।
- तीनै तहको सरकारमा सामाजिक समावेशीताका आधारमा प्रतिनिधिहरूको व्यवस्था गरिएको ।
- सदियौंदेखिको सामाजिक सदभाव र एकतालाई कायम गरी सामाजिक रुपान्तरण गर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- दलित, उत्पीडित वर्गको उत्थानका कार्यरतविभिन्न संघ संस्थाको समन्वयमा सामाजिक

- सशक्तिकरणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सकिने ।
- राज्यबाट विशेष संरक्षण तथा सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति हुनेगरी दलित, उत्पीडित वर्गका लागि सामाजिकसुरक्षा भत्ताको व्यवस्था गरिएको ।
- दलित, उत्पीडित वर्गहरूमा भएको ज्ञान सीप तथा अनुभवलाई नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक रुपान्तरणमा उपयोग गर्न सकिने ।

चुनौती

- समाजमा रहेको परम्परागत सौँच, चिन्तन सामाजिक विकृति विसंगतीहरूलाई एकै पटक निर्मुल गर्न ।
- विद्यमान आर्थिक तथा सामाजिक गरिवीलाई न्यूनीकरण गरी समतामूलक र समावेशी समाजको निर्माण गर्ने ।
- सामाजिक विकृति, विसंगती र विभेदको अन्त्य गरी सभ्य समाजको निर्माण गर्ने ।
- एउटै जाती भित्र पनि हुनेखानेहरूबाट अति विपन्न तथा असहाय माथी हुने दमनलाई निरुत्साहित गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : जातीय विभेदको अन्त्य गरी सभ्य समाजको निर्माण ।

लक्ष्य : सामाजिक, आर्थिक तथा राजनीतिक विकासका सबै क्रियाकलापहरूमा समतामूलक पहुँच स्थापना गर्ने ।

उद्देश्य : राज्यका श्रोत, साधन, अवसर तथा लाभमा दलित वर्गको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : राज्यका श्रोत, साधन, अवसर तथा लाभमा दलित वर्गको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने	
रणनीति	कार्यनीति
● दलित समुदायको सामाजिक, शैक्षिक र आर्थिक सशक्तीकरण गर्ने ।	● दलित विद्यार्थीका लागि छात्रवृत्ति, निःशुल्क विद्यालय सामग्री र सीपमूलक तालिम कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ● दलित युवाहरूका लागि स्वरोजगार र उद्यम विकास कार्यक्रम लागु गरिनेछ । ● दलित महिला र युवाको क्षमता अभिवृद्धिका लागि नेतृत्व तालिम र कानूनी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ● दलित संस्कृति, परम्परा र सीप संरक्षण गर्दै रोजगारमुखी बनाईनेछ ।
● नीति, योजना र सेवामा दलितको सार्थक सहभागिता र समान पहुँच बनाउने ।	● नगर र वडा स्तरका सबै योजना समिति तथा निर्णय प्रक्रियामा दलित प्रतिनिधित्व अनिवार्य गराईनेछ । ● वार्षिक नगर बजेटको निश्चित प्रतिशत (कम्तीमा १०%) दलित लक्षित कार्यक्रमका लागि छुट्याईनेछ । ● दलित-मैत्री सेवा पहुँच कार्यक्रम सञ्चालन गरी स्वास्थ्य, शिक्षा र सामाजिक सुरक्षा सेवामा प्राथमिकता दिईनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- सकारात्मक विभेद सहितको सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी स्थानीय नीति तर्जुमा तथा कार्यान्वयन ।
- दलित सञ्जाल निर्माण तथा परिचालन ।
- दलित वर्ग उत्थान विशेष कोषको स्थापना तथा सञ्चालन ।

- परम्परागत सीप तथा व्यवसायहरूमा नया प्रविधि प्रयोग मार्फत संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।
- दलित/उत्पीडित लक्षित सीपमूलक तथा व्यवसायिक तालिम सञ्चालन ।
- क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन ।
- दलित वर्ग लक्षित सेवा प्रवेश सम्बन्धी कक्षा सञ्चालन ।
- अतिविपन्न, शारीरिक असक्त तथा असहाय दलितकालागि विशेष संरक्षण कार्यक्रम (शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारीमा) ।

अपेक्षित उपलब्धी

- पछाडि परेका तथा पारिएका दलित समुदाय तथा व्यक्तिहरूको सामाजिक तथा आर्थिक विकासका लागि सकारात्मक विभेद नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा आएको हुनेछ ।
- सामाजिक तथा आर्थिक रूपमा पछाडि परेका दलित वर्ग तथा समुदायका सदस्यहरूको क्षमता अभिवृद्धि भई स्थानीय तहको श्रोत, साधन तथा प्रवाह गरिने सेवा, सुविधामा उनीहरूको पहुँच अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।
- दलित वर्गको शिक्षा, रोजगारी र उद्यममा प्रत्यक्ष सहभागिता वृद्धि हुनेछ ।

५.५ आदिवासी जनजाती विकास

विद्यमान अवस्था

आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक एवं प्रशासनिक दृष्टिले पछाडि परेका आदिवासी तथा जनजातीहरूलाई संविधानले समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तका आधारमा राज्यको निकायमा सहभागीता हुन पाउने हकलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरेको छ । यी वर्ग तथा बसोवास गर्ने क्षेत्रहरूको उत्थान र विकासका लागि संविधानतः आदिवासी तथा जनजाती आयोगको समेत व्यवस्था गरिएको छ । सबै जातजाती तथा वर्गका मानिसहरूलाई राज्यका आर्थिक, सामाजिक र राजनैतिक विकासका प्रत्येक गतिविधिहरूमा समावेश गर्न सकिने मात्र शक्ति, श्रोत र अवसरमा सबैको न्यायोचित साभेदारी हुन सक्दछ । नेपालको संविधानमा व्यवस्था भए अनुसार राज्यका निर्देशक सिद्धान्तको सामाजिक न्याय र समावेशीकरण सम्बन्धी नीतिले पनि पछाडि परेका जातजाती, वर्गलाई मूलप्रवाहीकरण र अधिकार सम्पन्न गराउने व्यवस्था गरेको छ । **राज्यका सबै नागरिकको उपस्थिति र अर्थपूर्ण सहभागीतामा समावेशी विकास** भन्ने सौँच र मानव विकास सूचकांकको आधारमा पछाडि परेका समुदायको सर्वाधिकार र समानुपातिक विकासको लक्ष्य पन्ध्रौ योजनाले लिएको छ । पहिलो प्रादेशिक योजनाले समेत समावेशी सिद्धान्त अवलम्बन गरी समृद्धि हासिल गर्ने लक्ष्य लिएको छ । नगरपालिकाको बहुलतायुक्त सामाजिक स्वरूपलाई पुँजीको रूपमा स्थापित गरी विकासमा अत्यधिक लाभ उठाउन सामाजिक समावेशीकरणलाई प्रमुख माध्यमको रूपमा ग्रहण गर्न आवश्यक भएकोले आदिवासी जनजाती विकास योजनाका लक्ष्य, उद्देश्य र कार्यक्रम त्यसै तर्फ केन्द्रित गरिएको छ ।

यस नगरपालिकामा आगामी दिनहरूमा आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेको क्षेत्र तथा वर्गको उत्थानका लागि गरिबी न्यूनीकरण सम्बन्धी विशेष कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी उनीहरूलाई विकासको मूलप्रवाहमा समावेश गरी अगाडि बढ्नु पर्ने हुन्छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- नेपालको संविधानले समावेशी सिद्धान्तलाई अंगिकार गरेको र विभिन्न ऐन, नीति, नियमहरू समेत सामाजिक समावेशीताका आधारमा तर्जुमा भएको अवस्था रहेको ।
- तीनै तहको सरकारमा सामाजिक समावेशीताका आधारमा प्रतिनिधिहरूको व्यवस्था गरिएको ।
- आदिवासी तथा जनजातीहरूको उत्थानका लागि कार्यरत विभिन्न संघ संस्थाको समन्वयमा सामाजिक

- सशक्तिकरणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सकिने अवस्था रहेको ।

चुनौती

- समाजमा रहेको परम्परागत सौँच, चिन्तन र बिचारलाई परिवर्तन गर्ने ।
- सामाजिक बिकृति, विसंगति र बिभेदको अन्त्य गरी सभ्य समाजको निर्माण गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : समावेशी तथा समतामूलक विकास मार्फत बाँसगढीलाई समृद्ध बनाउने ।

लक्ष्य : आर्थिक, सामाजिक विकासका क्रियाकलापहरूमा आदिवासी जनजातीको समतामूलक पहुँच स्थापित गर्ने ।

उद्देश्य : राज्यका श्रोत, साधन, अवसर तथा लाभमा आदिवासी तथा जनजातीहरूको समान पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य: राज्यका श्रोत, साधन, अवसर तथा लाभमा आदिवासी तथा जनजातीहरूको समान पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● आवश्यक नीति तथा कार्यक्रमहरू मार्फत आदिवासी जनजातिहरूलाई विकासका विभिन्न गतिविधिहरूमा सहभागी गराउने ।	● सकारात्मक बिभेदलाई मध्यनजर गरी सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी स्थानीय नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ● सामाजिक तथा आर्थिक रुपमा पछाडि परेका आदिवासी नजाती समुदायका सदस्यहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । ● अति विपन्न व्यक्तिहरूलाई लक्षित गरी व्यवसायिक तथा सीपमूलक तालिमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- वडा तहमा आदिवासी जनजाती संजाल तथा नगरपालिका तहमा समन्वय समिति गठन तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ।
- आदिवासी जनजाति संग्राहलय प्रवर्द्धन कार्यक्रम।
- स्वरोजगारमूलक व्यवसाय छनौट तथा उद्यमशीलता तालिम ।
- अति विपन्न आदिवासी जनजातीहरूलाई उद्यम स्थापनामा सहयोग ।
- आदिवासी जनजातिहरूका लागि सेवा प्रवेश कक्षा सञ्चालन ।

अपेक्षित उपलब्धी

- आदिवासी जनजातीहरूको सामाजिक, आर्थिक तथा राजनीतिक अवस्थामा सुधार भई समाजमा उनीहरूको सम्मान बढ्नुका साथै नेतृत्वमा समेत पहुँच अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।
- आदिवासी जनजातीहरूमा रहेको परम्परागत सीप तथा ज्ञानको उपयोग गर्दै उद्यमशीलतामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।

५.६ बालबालिका, बाल अधिकार तथा बाल संरक्षण विद्यमान अवस्था

संविधानले बालबालिकाको हकलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरी बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बाल सहभागिता जस्ता विषय समेटी सर्वाङ्गीण विकासको प्रत्याभूत गरेको छ । दिगो विकास लक्ष्यमा गुणस्तरीय शिक्षा तथा स्वास्थ्य, सुरक्षित, पहुँचयोग्य हरित सार्वजनिक स्थलमा पहुँच, बालबालिका विरुद्ध हुने सबै प्रकारका विभेद, शोषण, दुर्व्यवहार र हिंसाको अन्त्य गरी सशक्त गर्ने जस्ता परिमाणात्मक लक्ष्य किटान गरिएको छ । **बाल अधिकार सुनिश्चित भएको बालमैत्री समाज** भन्ने सौँच र बालबालिकालाई सबै प्रकारको हिंसा, दुर्व्यवहार र शोषणबाट मुक्त गरी राष्ट्र निर्माणका लागि योग्य र सक्षम नागरिकको रूपमा विकास गर्ने लक्ष्य पन्ध्रौँ योजनाले निर्दिष्ट गरेको छ । त्यसैगरी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले **बाल अधिकारको पूर्ण सुनिश्चितता प्रदान गर्दै सक्षम र सबल नागरिक तयार** भन्ने सौँच सहित सबैको सहकार्यमा बालबचाउ, संरक्षण, विकास र अर्थपूर्ण सहभागीतासुनिश्चित गर्ने लक्ष्य राखेको छ । यही पृष्ठभूमिमा बालविकास सम्बन्धी लक्ष्य, उद्देश्य र कार्यक्रम तर्जुमा भएका छन् । बाँसगढी नगरपालिकामा १९ वर्ष मुनिका बालबालिका तथा किशोर किशोरीहरूका जनसङ्ख्या करिब ३७.७२ प्रतिशत रहेको छ । बालबालिका, युवा, किशोर किशोरीहरूलाई राज्यको तर्फबाट आवश्यक सुरक्षा र संरक्षण प्रदान गर्नु आवश्यक छ । उनीहरूलाई अन्य नागरिक सरह समाजमा स्थापित गर्न र उनीहरूको शारीरिक, मानसिक एवं भावनात्मक विकासको लागि विशेष कार्यक्रम मार्फत सम्बोधन गर्नुपर्दछ । बालबालिकाहरूलाई मनोवैज्ञानिक ढंगले व्यवहार गरेर उनीहरूको अधिकार र हितको सुनिश्चितता गरिनु पर्दछ । नगरपालिकाले विद्यालय तह तथा समुदायस्तरमा बालबालिकाहरूलाई विभिन्न क्लवहरूमा आबद्ध गराई उनीहरूको क्षमता विकास गर्दै आएको छ । सबै वडाहरूमा बाल क्लवहरू गठन गरिएको र नगरपालिका स्तरमा नगरपालिकास्तरिय संजाल गठन गरी कृयाशिल रहेको अवस्था छ । बालबालिकाहरूका हक, अधिकार र कर्तव्य प्रति सचेत रहि सबै वडाहरूमा बाल अधिकार संरक्षण समितिहरू गठनको थालनी गरिएको र यसलाई नगरपालिका तहमा समेत समिति बनाई अगाडी बढाउने सोचमा रहेको अवस्था छ । नगरपालिकामा हाल २ वटा किशोरी क्लवहरू गठन भई कृयाशिल रहेका छन् । नगरपालिकाले बालबालिका तथा किशोर किशोरीहरूकालागि विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिरहेको भएता पनि यी गतिविधिहरू प्रयाप्त भने छैनन् । आजका बालबालिका भोलीका राष्ट्रका कर्णधारका रूपमा रहेको हुँदा उनीहरूलाई उचित बातावरण तथा अवसर प्रदान गर्नु नगरपालिकाको कर्तव्य तथा दायित्व हुनेछ । यसैलाई मध्यनजर गरी नगरपालिकाले आफ्ना गतिविधिहरू सञ्चालन गर्दै आइरहेको छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- नेपालको संविधानले बालबालिकाको हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको ।
- नगरपालिकाको नीति तथा कार्यक्रमहरूमा बालबालिकाको क्षेत्रमा विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएको ।
- विद्यालय तह लगायत वडा स्तरमा समेत बाल क्लवहरू गठन भई क्रियाशील रहेको । वडा तथा नगरपालिका स्तरिय बाल संजाल गठन गरिएको ।
- वडातहमा हाल किशोरी क्लवहरू गठन भई सञ्चालनमा रहेका ।
- वडा स्तरिय तथा नगरपालिका स्तरिय बाल अधिकार संरक्षण समितिहरू गठनको प्रकृत्यामा रहेका ।

चुनौती

- समाजमा बाल विवाह, बालयौन दुर्व्यवहार तथा बाल श्रमको प्रयोग जस्ता विकृति विद्यमान रहेको ।
- अनाथ तथा असहाय एवं जोखिममा परेका बालबालिकाहरूको संरक्षण ।
- बालबालिकाहरूको हितमा सञ्चालन हुने गतिविधिहरू (निर्णय प्रक्रिया देखी लाभ वितरण सम्मका कार्यक्रमहरू) मा बालबालिकाहरूको अर्थपूर्ण सहभागीताको सुनिश्चित गर्न ।
- बालमैत्री पूर्वाधारहरू निर्माण गरी सञ्चालनमा ल्याउने ।
- धुम्रपान तथा मध्यपान जस्ता विकृतिबाट बालबालिकालाई सुरक्षित राख्ने ।
- स्वास्थ्य, पोषण, शिक्षा, मनोरञ्जन लगायतका आधारभूत सुविधाहरूमा बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : आजका बालबालिका भोलिका सक्षम र सवल नागरिक ।

लक्ष्य : बालबालिकाहरुको अर्थपूर्ण सहभागीताको सुनिश्चित गर्ने ।

उद्देश्य : बालअधिकारको पूर्ण प्रत्याभूति हुने गरी बाल विकास सम्बन्धी क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्यः बालअधिकारको पूर्ण प्रत्याभूति हुने गरी बालविकास सम्बन्धी क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
बालबालिकाहरुको हक हीत संरक्षणका लागि आवश्यक नीति, कानून तथा कार्यविधिहरुको तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने ।	- बालबालिकाहरुको हक हीत संरक्षणका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यविधिको तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । - स्थानीय तहमा कार्यरत विभिन्न संघ संस्थाहरुसँगको समन्वय तथा सहकार्यको वातावरणमा बालविकास सम्बन्धी कार्यहरु सञ्चालन गरिनेछ । - बाल हिंसाविरुद्ध निशुल्क कानूनी उपचारको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
बालबालिका सम्बन्धी विविध गतिविधिहरु (निर्णय प्रक्रिया देखी लाभ वितरण सम्मका कार्यक्रमहरु) मा बालबालिकाहरुको अर्थपूर्ण सहभागीताको सुनिश्चित गर्ने ।	- बालमैत्री स्थानीय शासनको अवधारणालाई कार्यान्वयन गरी आगामी ५ वर्ष भित्र बालमैत्री नगरपालिका घोषणा गरिनेछ । - अनाथ बालबालिकाहरुको पालन पोषण, शिक्षा तथा स्वास्थ्यको व्यवस्था मिलाइनेछ । - वडा तह तथा विद्यालयहरुमा बाल क्लबको स्थापना तथा सञ्चालनमा सहयोग पुर्याइनेछ । - आगामी ३ वर्ष भित्र बाल विवाह तथा बाल श्रम मुक्त नगरपालिका घोषण गरिने छ । - विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरुलाई आवश्यकता अनुसार बाल क्लबहरु गठन गरी बाल अधिकारका लागि परिचालन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- बाल विकास कोषको व्यवस्थापन ।
- वडा तथा विद्यालय तहमा बाल क्लबहरु तथा बाल सञ्जाल निर्माण, परिचालन तथा सुदृढीकरण ।
- बाल हिंसा विरुद्ध निशुल्क कानूनी उपचार ।
- अनाथ बाल बालिका हेरचाह केन्द्र सञ्चालनमा सहयोग ।
- बाल अधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धन कार्यक्रम ।
- बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।
- बालमैत्री नगरपालिका घोषणा कार्यक्रम ।
- बाल संरक्षण समितिको परिचालन तथा सुदृढीकरण ।

अपेक्षित उपलब्धी

- आगामी ३ वर्ष भित्र बाल विवाह तथा बाल श्रम मुक्त नगरपालिका घोषण गरिएको हुनेछ ।।
- बाँसगढी नगरपालिका आगामी ५ वर्ष भित्र बालमैत्री नगरपालिका घोषणा भएको हुनेछ ।
- शिक्षा, स्वास्थ्य, पोषण तथा मनोरञ्जन लगायतका सुविधाहरूमा बालबालिकाको पहुँच पुगेको हुनेछ ।
- बालबालिकाहरूको क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न संघ संस्थाहरू बीच समन्वय कायम भई बालअधिकार संरक्षणमा संयुक्त रूपमा अधि बढेका हुनेछन् ।
- बाँसगढी नगरपालिकामा नयाँ बन्ने सबै पुर्वाधारहरू योजनाहरू बालमैत्री अवधारणामा बन्नेछन् ।

५.७ युवा, खेलकूद तथा संस्कृति

५.७.१ युवा

विद्यमान अवस्था

युवाको सर्वाङ्गीण विकास, सशक्तिकरण र युवा उद्यमशीलताका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगाएतका क्षेत्रमा विशेष अवसर प्रदान गर्ने संवैधानिक व्यवस्था अनुरूप राष्ट्रिय विकासमा युवा सहभागीताको वातावरण सुनिश्चितता गर्नु आजको आवश्यकता हो । युवाको सर्वाङ्गीण विकास, राष्ट्र निर्माणको प्रमुख आधार भन्ने सौँच र स्वस्थ, सकारात्मक सौँचयुक्त, उद्यमशील, सिर्जनशील, अधिकार प्रति सचेत र कर्तव्य प्रति प्रतिबद्ध युवा शक्तिको विकास र परिचालन गर्ने लक्ष्य पन्ध्रौ योजनाले अङ्कित गरेको छ । लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले जनसांख्यिक लाभांश हासिल हुने गरी सक्रिय युवाशक्तिलाई प्रदेशको विकासमा अधिकतम परिचालन गर्ने प्रमुख उद्देश्य सहित रणनीति/कार्यनीति तय गरेको छ । राष्ट्रिय तथा प्रदेश योजनाका यीनै लक्ष्यसँग तादात्म्यता राख्दै यस योजनामा युवा तर्फका लक्ष्य, उद्देश्य र कार्यक्रमहरू निर्देशित भएका छन् । आर्थिक रूपमा गाउँमा उच्च शिक्षा हासिल गर्ने अवसर नहुँदा बाहिर जाने र गाउँमा रोजगारीको अवसर नहुँदा पुन फर्केर गाउँमा नआउने समस्या शिक्षित युवाहरूमा पाइन्छ । युवाहरूमा रहेको सीप र लगनशीलताको उच्च कदर गर्दै उनीहरूलाई विभिन्न आर्थिक क्रियाकलापहरूमा सहभागी गराउन सके मात्र गाउँको सामाजिक, आर्थिक विकासका साथै युवाशक्ति गाउँबाट पलायन हुनबाट रोक्न सकिनेछ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- बैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका युवाहरूको अनुभव, ज्ञान र सीपलाई आर्थिक गतिविधिहरूमा सदुपयोग गर्न सक्ने ।
- विद्यमान युवा परिचालन नीति तथा सरकारबाट उपलब्ध हुने विभिन्न अनुदान तथा सहूलियतपूर्ण ऋणहरूबाट युवाहरूलाई आफ्नै गाउँ ठाउँको विकासमा परिचालित हुने अवस्था रहेको ।
- नगरपालिकाबाट हाल बैदेशिक रोजगार वा ज्याला मजदुरीमा जाने युवा जनशक्तिलाई स्थानीय स्तरमा रोकी स्थानीय स्तरमा रोजगारीका अवसरहरू श्रृजना गर्न सक्ने अवसर रहेको ।

चुनौती

- युवाहरूलाई गाउँमै बसी आर्थिक उपार्जन सहितको सम्मानित जीवन विताउन सकिन्छ भन्ने विश्वासको वातावरण बनाउने ।
- युवा परिचालन, रोजगारी श्रृजना र विकास गतिविधिहरूलाई एकीकृत रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- युवाको सर्वाङ्गीण विकास, समृद्ध बाँसगढीको प्रमुख आधार ।

लक्ष्य :- स्वास्थ्य, सिर्जनशील तथा सकारात्मक सौँच भएका युवाहरूको विकास गरी विकासमा परिचालन गर्ने ।

उद्देश्य :- युवाहरूको क्षमता विकास गरी स्वरोजगार बनाउने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : युवाहरुको क्षमता विकास गरी स्वरोजगार बनाउने ।	
रणनीति	कार्यनीति
प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा मार्फत युवाहरुको सीप विकास गरी विकास निर्माणका गतिविधिहरुमा परिचालन गर्ने ।	- नगरपालिकामा युवा स्वरोजगार कोषको स्थापना गरी परिचालन गरिनेछ । - नगरपालिकामा सीप विकास प्रशिक्षण केन्द्र तथा प्राविधिक शिक्षालय स्थापना गरी युवाहरुलाई प्राविधिक शिक्षा र सीपमूलक तालिम मार्फत दक्ष, उद्यमशील र आत्मनिर्भर बनाइनेछ । - युवाहरुलाई नगरपालिकाको नीति निर्माण, निर्णय प्रक्रियामा सहभागी गराउनुका साथै विभिन्न आर्थिक तथा सामाजिक क्रियाकलापमा संलग्न गराइनेछ । - स्थानीय स्तरमा युवाहरुको संलग्नतामा साभेदारीमा कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । - युवा सम्बन्धी काम गर्ने स्थानीय स्तरका संघ संस्थाहरुको क्षमता विकास गरिनेछ । - युवाहरुको क्षमता अभिवृद्धिका लागि देशका विभिन्न स्थानहरुमा अध्ययन तथा अवलोकन गराइनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- युवा स्वरोजगार कोष स्थापना तथा परिचालन ।
- युवा साभेदारी कार्यक्रम ।
- ग्रामीण युवा उद्यमशीलता तथा सीप विकास तालिम कार्यक्रम ।
- लागु औषध नियन्त्रण कार्यक्रम ।
- कृषाशील युवा क्लवहरुको संरक्षण तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- व्यवसायिक तथा सीपमूलक तालिम मार्फत युवाहरुमा दक्षता एवं उद्यमशीलता अभिवृद्धि भई स्वरोजगार बनेका हुनेछन्।
- नगरपालिकाको नीति निर्माण तथा निर्णय प्रक्रियामा युवाहरुको अर्थपूर्ण सहभागीता भई युवामैत्री वातावरणको सिर्जना भएको हुनेछ ।

५.७.२ खेलकूद

विद्यमान अवस्था

राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्ने र अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा राष्ट्रिय पहिचान कायम गर्ने माध्यमको रुपमा खेलकूद क्षेत्रको महत्वपूर्ण गरिमा हुन्छ । त्यसैगरी शारीरिक तन्दुरुस्ती, सामाजिक, मानसिक र संवेगात्मक पक्षको सन्तुलित विकासमा समेत खेलकूदको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । खेलकूद विकासका लागि तीनै तहको लगानी आवश्यक छ । नेपालको संविधानमा समेत खेलकूदलाई तीनै तहका सरकारको साभ्भा सूचीमा राखिएकोछ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा व्यवस्था भए अनुसार स्थानीय स्तरका खेलकूद संरचनाको निर्माण, सञ्चालन तथा विकासको जिम्मा स्थानीय तहलाई दिइएकोछ । स्वच्छ, व्यवसायिक र प्रविधिमैत्री खेलकूद

अभिवृद्धि भन्ने सौँच र खेलकूदको विकास र विस्तार गरी स्वस्थ, सक्षम र अनुशासित नागरिक तैयार पार्दै अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा राष्ट्रको सम्मान अभिवृद्धि र पहिचान गर्ने लक्ष्य पन्ध्रौ योजनाले राखेको छ भने प्रादेशिक योजनाले **खेलकूद क्षेत्रको समग्र विकास गरी युवाहरुको व्यक्तित्व विकास तथा मुलुकको अन्तर्राष्ट्रिय रुपमा पहिचान** भन्ने सौँच सहित राष्ट्रिय एवं अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका खेलाडीहरु उत्पादन गर्ने लक्ष्य लिएको छ । स्थानीय तह देखिनै खेलकूदको संस्थागत विकास एवं पूर्वाधार निर्माण गरी **सबैका लागि खेलकूद** अभियानलाई सार्थकता दिन आवश्यक छ । नगरपालिकाले तय गरेको नारालाई सार्थक बनाउन थप लगानीको आवश्यक देखिन्छ । स्वस्थ, अनुशासित तथा सिर्जनशील नागरिक उत्पादन गर्नु तथा खेलकूदको माध्यमबाट प्रदेश तथा राष्ट्रिय स्तरमा नगरपालिकालाई चिनाउन सक्ने अवसरको सदुपयोग गरिनु पर्दछ । नगरपालिकामा स्तरीय खेल मैदानहरुको व्यवस्था गर्न सकिएको अवस्था छैन । खेलकूदलाई छुट्टै नहेरी स्वास्थ्य एवं पर्यटन प्रवर्द्धनसँग आबद्ध गरी लैजान सके अझ बढी प्रभावकारी हुनेछ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- खेलकूदमा बालबालिका तथा युवाको रुची बढ्दै गएको ।
- स्थानीय स्तरका युवाकाजनसङ्ख्या उल्लेख्य रहेको ।
- खेलकूदमा सरकारको लगानीमा क्रमशः वृद्धि भइरहेको ।

चुनौती

- खेलकूदलाई आयसँग लगायत अन्य क्षेत्रसँग आबद्ध गरी प्रवर्द्धन गर्न नसकिएको ।
- खेलकूदको लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्थापन गर्ने ।
- खेलकूदलाई पेशाको रुपमा लिने वातावरण तैयार नभएको ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : युवाहरुको शान; खेलकूदको माध्यमबाट बाँसगढी को पहिचान ।

लक्ष्य : स्वस्थ तथा सिर्जनशील खेलाडी उत्पादन गरी खेलकूद विकासमा टेवा पुर्‍याउने ।

उद्देश्य : खेलकूद पुर्वाधारको विकासका साथै स्वस्थ तथा सिर्जनशील खेलाडी उत्पादन गरी खेलकूदको समग्र विकास गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : खेलकूद पुर्वाधारको विकासका साथै स्वस्थ तथा सिर्जनशील खेलाडी उत्पादन गरी खेलकूदको समग्र विकास गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
• खेल विकासका लागि खेलकूद पूर्वाधारको निर्माण गरी प्रतियोगिताहरु सञ्चालन गर्ने ।	• खेलकूद विकासका लागि कानूनी तथा संस्थागत संरचनाको व्यवस्था गरिनेछ । • नगरपालिकामा बहुउद्देश्यीय कभर्ड हल सहितको प्रदेश स्तरको खेल मैदान निर्माण तथा आवश्यकता अनुसार वडाहरुमा खेलमैदान निर्माण गर्दै लगिनेछ । • न्युनतम आवश्यकता अनुसारका खेलकूद मैदानहरु नभएका विद्यालयहरुमा जग्गाको उपलब्धता अनुसार खेल मैदानको स्तरोन्ती गरिनेछ ।

	● बालबालिका तथा युवाहरुको क्षमता पहिचान गरी प्रशिक्षणको व्यवस्था गरिनेछ । ● शिक्षा शाखाको समन्वयमा वार्षिक रुपमा खेलकूद क्यालेण्डर बनाई विभिन्न खेलकूद प्रतियोगिता सञ्चालन गरिनेछ । ● मापदण्ड बनाई विभिन्न स्तरमा विजयी खेलाडीहरुलाई सम्मान गरिनेछ । ● स्थानीय स्तरमा खेलिने खेलहरुको जगेर्ना गरिनेछ । ● खेलकूदलाई आय आर्जनसँग आवद्ध गरिनेछ । ● नगरपालिका स्तरीय खेलकूद विकास समिति गठन गरी परिचालन गरिनेछ ।
● खेलकूदलाई अन्य क्रियाकलापहरूसँग आवद्ध गर्ने ।	● खेलकूदलाई स्वास्थ्य तथा आन्तरिक पर्यटन प्रवर्द्धनसँग आवद्ध गरिनेछ । ● विद्यालय तहमा खेलकूद शिक्षालाई अनिवार्य गरी बालबालिकालाई स्वस्थ अनुशासित बनाउन उत्प्रेरित गरिनेछ । ● खेलकूदलाई दैनिक जीवनसँग आवद्ध गर्न विभिन्न छलफल तथा अन्तरक्रियाको आयोजना गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- खेलकूद विकासकालागि आवश्यक संस्थागत संरचना निर्माण तथा क्षमता विकास ।
- राष्ट्रपती रनिङ सिल्ड तथा अध्यक्ष कप प्रतियोगिता सञ्चालन कार्यक्रम ।
- विभिन्न विधाका खेल प्रशिक्षक उत्पादन कार्यक्रम ।
- विद्यालय खेलमैदान स्तरोन्नती कार्यक्रम ।
- बहुउद्देश्यीय कभर्ड हल सहितको खेलमैदान निर्माण ।
- वडा स्तरीय खेल मैदान निर्माण ।

अपेक्षित उपलब्धी

- आवश्यकतानुसारका खेलकूद पूर्वाधारको विकास भई नियमित रुपमा कार्यक्रमहरु सञ्चालन भएको हुनेछ ।
- स्थानीय स्तरमा रहेका बालबालिका तथा युवाहरुको क्षमता विकास भई प्रदेश तथा राष्ट्रिय स्तरका खेलाडीहरु उत्पादन भएका हुनेछन् ।
- स्थानीय स्तरमा नियमित रुपमा प्रशिक्षण कार्यहरु सञ्चालन भएका हुनेछन् ।

५.७.३ संस्कृति

विद्यमान अवस्था

हाम्रा समृद्ध मूर्त तथा अमूर्त सम्पदाहरु राष्ट्रिय एकता सवलीकरण गर्ने माध्यमका रुपमा रहेका छन् । परम्परागत संस्कृतिको जगेर्ना गरी हाम्रो संस्कृतिको मौलिकतालाई अक्षुण्ण राख्दै ऐतिहासिक, पुरातात्विक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरुको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु हाम्रो दायित्व हो । **साँस्कृतिक विविधतामा गौरव गर्ने एकताबद्ध नेपाली समाज** भन्ने सौँच र सबै मौलिक संस्कृतिको संरक्षण, सम्बर्द्धन र विकास गर्दै राष्ट्रिय एकता मजबुद बनाउने लक्ष्य पन्ध्रौं योजनाले लिएको छ । त्यसैगरी प्रादेशिक योजनाले समेत मुलुकमा बोलिने सबै भाषा तथा संस्कृतिको उचित संरक्षण, सम्बर्द्धन र विकास गर्ने लक्ष्य लिएको छ । बाँसगढी नगरपालिकाले समेत आफ्नो

क्षेत्रभित्र बोलिने भाषा तथा संस्कृति एवं साँस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनका कार्यक्रमहरू योजनामा समावेश गरिनु पर्दछ। ऐतिहासिक र साँस्कृतिक धरोहरको रूपमा रहेका सम्पदाहरूको संरक्षण र सम्बर्द्धन गरी भावी पुस्ताहरूलाई हस्तान्तरण गरिनु पर्दछ।

बाँसगढी नगरपालिकामा मुख्यतया थारु, क्षेत्री, मगर, विश्वकर्मा मुसलमान लगायतका जातजातीको बसोबास रहेको छ। यहाँ बोलिने मुख्य भाषा नेपाली थारु, भाषा हुन्। यस नगरपालिकामा विभिन्न समुदायहरूको बसोबास रहेकाले आ-आफ्नै रहन सहन तथा संस्कृति रहेको छ। नेपालको संबिधानले पनि मौलिक हकको रूपमा भाषा र संस्कृति सम्बन्धी हकको व्यवस्था गरेको छ। यहाँ मनाइने मुख्य चाडपर्वहरूमा हिन्दुहरूले दशैँ, तिहार, माघी, होली, श्रीपञ्चमी, शिवरात्री, रामनवमी, धुरीया पुजा मनाउने गर्दछन् भने कृषिचयनहरूले किसिमस डे तथा इस्लाम धर्मावलम्बीहरू मुहर्रम, रामजान, इद उल फित्र तथा बकर इद जस्ता चाड पर्वहरू मनाउने गरेको पाइन्छ। मेला पर्वहरूमा माघी मेला, शिवरात्री, गौशाला मेला, तिज महोत्सव तथा भरी माता मेला जस्ता प्रमुख मेलाहरू लाग्ने गरेका छन्।

अवसर र चुनौती

अवसर

- भाषा, संस्कृति र साँस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनका लागि तीनै तहका सरकारहरूको दायित्व रहेको
- समुदायहरूमा आफ्नो भाषा, संस्कृति तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनमा चाँसो बढ्दै गएको।
- परम्परागत रीतिरिवाज, रहन सहन तथा संस्कृति एवं धार्मिक सम्पदाहरूको संरक्षण जस्ता कार्यहरूलाई पर्यटन प्रवर्द्धनसँग जोडेर लैजाने प्रचलनको थालनी भई सकेको छ।

चुनौती

- ऐतिहासिक, साँस्कृतिक एवं धार्मिक सम्पदाहरूको संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि आवश्यक साधन श्रोतको व्यवस्था गर्ने।
- विभिन्न भाषा, संस्कृति तथा रहन सहनलाई साभा सम्पत्तिको रूपमा प्रवर्द्धन गर्ने।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- बाँसगढीको गौरव र शान; साँस्कृतिक विविधताको उत्कृष्ट पहिचान।

लक्ष्य :- सबै भाषा, संस्कृति एवं ऐतिहासिक सम्पदाहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्दै पर्यटन विकास गर्ने।

उद्देश्य :- विभिन्न संस्कृति तथा ऐतिहासिक, धार्मिक, साँस्कृतिक सम्पदाहरूको पहिचान गरी संरक्षण गर्ने।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य: विभिन्न संस्कृति तथा ऐतिहासिक, धार्मिक, साँस्कृतिक सम्पदाहरूको पहिचान गरी संरक्षण गर्ने।	
रणनीति	कार्यनीति
● स्थानीय भाषा, संस्कृतिको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने।	● स्थानीय भाषा, संस्कृतिको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनका लागि स्थानीय संघ संस्थाहरूसँग सहकार्य गरिनेछ। ● विद्यालय तहमा लोक गीत तथा लोक नृत्य प्रशिक्षण गराइनेछ। ● परम्परागत लोक संस्कृतिको संरक्षणका लागि सम्बन्धित समूह/संस्थासँग सहकार्य गरिनेछ। ● लोक संस्कृतिको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनका लागि विभिन्न प्रतियोगिताहरू सञ्चालन गरिनेछ।

	- विभिन्न जातजातीहरूको मौलिकता भत्कने वस्तुहरू र ऐतिहासिक युद्ध सामग्री सहितको साँस्कृतिक संग्रहालयको स्थापना गरिनेछ । - स्थानीय स्तरमा लाग्ने धार्मिक मेला तथा जात्राहरूका संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
ऐतिहासिक, धार्मिक एवं साँस्कृतिक स्थल तथा सम्पदाहरूको पहिचान तथा संरक्षण गर्ने ।	- सम्पदा संरक्षणका लागि आवश्यक कानूनी तथा संस्थागत संरचनाको व्यवस्था गरिनेछ । - स्थानीय स्तरमा कार्यरत सामुदायिक संघ संस्थाहरूको सहकार्यमा सम्पूर्ण ऐतिहासिक, धार्मिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरूको पहिचान, अभिलेखिकरण, पुनर्निर्माण तथा संरक्षण गरी प्रचार प्रसार गरिनेछ । - सम्पदा स्थलको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनमा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी यस्ता सम्पदा स्थलहरूलाई पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा विकास गरिनेछ । - दाहसंस्कार गरिने घाटहरूको उचित व्यवस्थापन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- विभिन्न धार्मिक स्थल तथा मठ मन्दिरहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन कार्यक्रम ।
- भाषा, संस्कृति सम्बर्द्धन कार्यक्रम ।
- ऐतिहासिक, धार्मिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरूको पहिचान, अभिलेखीकरण तथा प्रचार प्रसार कार्यक्रम ।
- लोक संस्कृतिको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनका लागि साँस्कृतिक महोत्सव आयोजना ।
- बहु-साँस्कृतिक संग्रहालयको स्थापना ।
- विद्यालय तहमा लोक गीत तथा लोक नृत्य प्रतियोगिता कार्यक्रम ।
- घाट व्यवस्थापन कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- बाँसगढी नगरपालिकामा रहेका सबै धार्मिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरूको पहिचान, अभिलेखीकरण, प्रचार प्रसार तथा संरक्षण सम्बर्द्धन भएको हुनेछ ।
- स्थानीय स्तरमा बोलिने भाषा तथा संस्कृतिको संरक्षण भएको हुनेछ ।
- ऐतिहासिक, धार्मिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरूको पहिचान, संरक्षण तथा सम्बर्द्धनमा स्थानीय धार्मिक/सामुदायिक संघ संस्था सक्रिय रूपमा परिचालित भएका हुनेछ ।

५.८ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

विद्यमान अवस्था

आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक एवं प्रशासनिक दृष्टिले पछाडि परेका विभिन्न लक्षित वर्गहरू (महिला, दलित, आदिवासी, जनजाती, मधेसी, थारु, मुस्लिम, पिछडा वर्ग, सीमान्तकृत, अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, उत्पीडित वा पिछडिएको क्षेत्रका नागरिक तथा आर्थिक रूपले विपन्न खस आर्य) लाई संविधानले समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तका आधारमा राज्यको निकायमा सहभागिता हुन पाउने हकलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरेको छ । यी वर्ग तथा क्षेत्रहरूको उत्थान र विकासका लागि संविधानतः विभिन्न आयोगहरूको समेत व्यवस्था गरिएको छ । जातीय, भाषिक, धार्मिक, लैङ्गिक, आर्थिक, सामाजिक र

राजनैतिक आधारमा विकासका प्रत्येक गतिविधिहरूमा समावेश गर्न सकिने मात्र शक्ति, श्रोत र अवसरमा सबैको न्यायोचित साभेदारी हुन सक्दछ । नेपालको संविधानमा व्यवस्था भए अनुसार राज्यका निर्देशक सिद्धान्तको सामाजिक न्याय र समावेशीकरण सम्बन्धी नीतिले पनि राज्यका पछाडी परेका वर्गलाई मूलप्रवाहीकरण र अधिकार सम्पन्न गराउने व्यवस्था गरेको छ ।

राज्यका सबै नागरिकको उपस्थिति र अर्थपूर्ण सहभागितामा समावेशी विकास भन्ने सौँच र मानव विकास सूचकांकको आधारमा पछाडि परेका समुदायको सशक्तिकरण र समानुपातिक विकासको लक्ष्य पन्ध्रौं योजनाले लिएको छ । पहिलो प्रादेशिक योजनाले समेत समावेशी सिद्धान्त अवलम्बन गरी प्रदेश एवं सबै नागरिकहरूको समृद्धि हासिल गर्ने लक्ष्य लिएको देखिन्छ । दिगो विकास लक्ष्यमा सन् २०३० सम्ममा सबै पुरुष तथा महिला विशेषगरी गरिब तथा जोखिमपूर्ण स्थितिमा रहेका व्यक्तिहरूको आर्थिक स्रोतहरूमाथि समान अधिकार सुनिश्चित गर्नुका साथै आधारभूत सेवामा पहुँच तथा भूमि र अन्य प्रकारका सम्पत्ति, उत्तराधिकार, प्राकृतिक स्रोतहरू, उपयुक्त नयाँ प्रविधि र वित्तीय सेवा, लघु वित्तल गायतमा स्वामित्व र नियन्त्रण सुनिश्चित गर्ने गरी लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ ।

बाँसगढी नगरपालिकामा मुख्यतः थारु, क्षेत्री, मगर, विश्वकर्मा, मुसलमान परियार लगायतका जातिहरूको बसोवास रहेको छ । शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रहरूमा अन्य जातजातिहरूको तुलनामा क्षेत्री तथा थारुहरूको पहुँच बढी भएको देखिन्छ । यसबाट यो भन्न सकिन्छ कि यस नगरपालिकामा बसोवास गर्ने दलित, लगायतका अल्पसंख्यक जातजातिहरूको शिक्षा, स्वास्थ्य, सामाजिक सुरक्षा लगायतका क्षेत्रहरूमा पहुँच तुलनात्मक रूपमा कम रहेको छ । यसरी पछाडी परेको वर्गको उत्थानका लागि विशेषतः उनीहरूको क्षमतामा अभिवृद्धि गरी शिक्षा, स्वास्थ्य, सामाजिक सुरक्षा लगायतका क्षेत्रहरूमा उनीहरूको पहुँच अभिवृद्धि गर्नुपर्ने हुन्छ । आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडी परेको क्षेत्र तथा वर्गको उत्थान कालागि गरिवी न्यूनीकरण सम्बन्धी विशेष कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी उनीहरूलाई समेत विकासको मूलप्रवाहमा समावेश गर्न सके मात्र समावेशीकरणको अर्थ रहने हुन्छ । यसैलाई ध्यानमा राखी तीनै तहका सरकारबाट ती वर्गहरूका लागि विभिन्न लक्षित कार्यक्रमहरू पनि सञ्चालनमा आएका छन् । संविधानतः नेपाल छुवाछुतमुक्त राज्य भएता पनि व्यवहारमा अबै पनि छुवाछुत प्रथा पूर्णरूपमा हटिसकेको अवस्था भने छैन । वर्तमान अवस्थामा यो समस्याबाट बाँसगढी नगरपालिका अछुतो रहन सक्ने स्थिति छैन । वास्तवमा छुवाछुत जस्तो सामाजिक कुरितीलाई हटाउनका लागि जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने खालका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने हुन्छ ।

महिला, दलित अपाङ्गता भएका व्यक्ति र आर्थिक रूपले विपन्न, सामाजिक एवं आर्थिक रूपले पछाडि परेकाहरूलाई समावेशी सिद्धान्तका आधारमा नगरपालिकाका विभिन्न निकाय र क्षेत्रहरूमा सहभागी हुन पाउने संवैधानिक हकलाई सुनिश्चित गर्नु बाँसगढी नगरपालिकाको प्रमुख दायित्व भित्र पर्दछ । नगरपालिकाको बहुलतायुक्त सामाजिक स्वरूपलाई पुँजीको रूपमा स्थापित गरी विकासमा अत्याधिक लाभ उठाउन लैङ्गिक समानता तथा सामाजिकसमावेशीकरणलाई प्रमुख माध्यमको रूपमा ग्रहण गर्न आवश्यक छ ।

अवसर र चुनौती

अवसरहरू

- राज्यकै मुल कानूनले समावेशी सिद्धान्तलाई अंगिकार गरेको ।
- वर्तमानमा विभिन्न ऐन, नीति, नियम र कानूनहरू सामाजिक समावेशिताका आधारमा तर्जुमा भएको ।
- तीनै तहको सरकारमा सामाजिक समावेशिताका आधारमा जनप्रतिनिधिहरूको व्यवस्था गरिएको ।
- सामाजिक बिकृति, बिसंगती र विभेदको अन्त्य गरी सामाजिक रुपान्तरण गर्ने कार्यमा नगरपालिकाको प्रतिबद्धता रहेको ।
- सदियौं देखिको सामाजिक सद्भाव र एकतालाई कायम गरी सामाजिक रुपान्तरण गर्न सकिने अवस्था विद्यमान रहेको ।
- विभिन्न संघ संस्थाको समन्वयमा सामाजिक सशक्तिकरणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी सामाजिक रुपान्तरणसम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्न सकिने ।

चुनौतीहरु

- परम्परागत सौँच, चिन्तन र बिचारबाट उत्पन्न सामाजिक विकृति र बिसंगतिलाई हटाउने ।
- आपसी सम्मान र सहयोगको वातावरण कायम गर्ने ।
- विद्यमान गरिवीलाई न्यूनीकरण गरी समतामूलक र समावेशी समाजको निर्माण गर्ने ।
- कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी बिधिको शासन कायम गर्ने ।
- सामाजिक विकृति, बिसंगती र बिभेदको अन्त्य गरी सभ्य समाजको निर्माण गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- समतामूलक तथा समावेशी विकास मार्फत बाँसगढीलाई समृद्ध बनाउने ।

लक्ष्य :- सकारात्मक बिभेद नीति अवलम्बन गरी सामाजिक समावेशीकरणको लक्ष हासिल गर्ने ।

उद्देश्य :- उपलब्ध श्रोत, साधन, अवसर तथा लाभमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १: उपलब्ध श्रोत, साधन, अवसर तथा लाभमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● सामाजिक तथा आर्थिक रुपमा पछाडी परेका वर्गहरुको उत्थानकालागि सकारात्मक बिभेदको नीति अवलम्बन गरी उपलब्ध साधन, श्रोतमा उनीहरुको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	● लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी रणनीतिक योजना कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । ● सामाजिक तथा आर्थिक रुपमा पछाडी परेका वर्ग तथा समुदायलाई लक्षित गरी सकारात्मक बिभेद नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । ● सामाजिक तथा आर्थिक रुपमा पछाडि परेका वर्ग तथा समुदायका सदस्यहरुलाई क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । ● बञ्चिततामा परेका समुदाय र व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरी व्यवसायिक तथा सीपमूलक तालिमहरु सञ्चालन गरिनेछ । ● लक्षित वर्गको लागि विशेष कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । ● लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट प्रणालीको संस्थागत विकास गरिनेछ । ● सामाजिक रुपमा पछाडि परेका र पारिएका वर्ग तथा समुदायका लागि विभिन्न अवसर प्रदान गर्दै आत्मनिर्भर र स्वरोजगार बनाइनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी स्थानीय नीति तर्जुमा तथा कार्यान्वयन ।
- लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट परिक्षण कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- पछाडि परेको समुदाय तथा व्यक्तिहरुको सामाजिक तथा आर्थिक विकासका लागि सकारात्मक बिभेद नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको हुनेछ ।
- सामाजिक तथा आर्थिक रुपमा पछाडी परेका वर्ग तथा समुदायका सदस्यहरुको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।

- स्थानीय तहको श्रोत, साधन तथा प्रवाह गरिने सेवा, सुविधामा उनीहरूको पहुँच अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।
- वार्षिक रुपमा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट परीक्षणमै प्राप्त सुभाबहरु कार्यान्वयन भएका हुनेछन् ।

५.९ खानेपानी तथा सरसफाई

विद्यमान अवस्था

प्रत्येक नागरिकलाई खानेपानी तथा सरसफाईको अधिकार हाम्रो संविधानले मौलिक हककै रुपमा व्यवस्था गरेको छ । खानेपानी तथा सरसफाई सेवाले मानव जीवनमा बहु-आयामिक प्रभाव पार्ने अवस्था त छ नै, यसबाट बाल मृत्युदर कम भई सरदर आयु वृद्धि गर्नमा मद्दत पुग्ने, नागरिकको समग्र स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार भई उत्पादनशील मानव संसाधनको विकास हुने र सामाजिक रहन सहनमा अनुकूल सुधार गर्न योगदान पुग्दछ । **स्वच्छ, सुरक्षित, सर्वसुलभ र दिगो खानेपानी तथा सरसफाई सेवा** भन्ने सौँच र सबैलाई आधारभूत स्तरको खानेपानी तथा सरसफाई सेवाको पहुँच सुनिश्चित गर्दै गुणस्तरीय सेवा अभिवृद्धि गर्ने लक्ष्य पन्ध्रौँ योजनाले अङ्कित गरेको छ । त्यस्तै प्रादेशिक योजनाले प्रदेशका सबै वस्तीहरूमा स्वच्छ र भरपर्दो खानेपानी पुर्याउने र सबै प्रकारका फोहरको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने लक्ष्य लिएको छ । दिगो विकासका लक्ष्यमा सन् २०३० सम्ममा सबैलाई स्वच्छ खानेपानी र सरसफाई पुर्याउने लक्ष्य तोकिएको छ । बाँसगढी नगरपालिकाले समेत यीनै लक्ष्य, उद्देश्यलाई ध्यानमा राखी खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी लक्ष्य, उद्देश्य तथा कार्यक्रमहरु तय गर्नुपर्ने हुन्छ । खानेपानी र सरसफाई आधारभूत आवश्यकता भित्र पर्दछन् । अधिकांश रोगहरु पानी तथा पानीजन्य कारण र सरसफाईका कारणले हुने गर्दछन् । जनचेतनाको अभावमा अहिले पनि कतिपय गाउँ वस्तीहरूमा शुद्ध खानेपानीको अभावमा समय समयमा भाडापखला लगायतका रोगहरु लाग्ने गरेको पाइन्छ । वातावरण संरक्षण, सरसफाई र फोहरमैला व्यवस्थापन अन्योन्याश्रित छन् । फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापनबाट प्रदुषण नियन्त्रण गर्न सकिन्छ । सड्ने र नसड्ने फोहरलाई श्रोतमै वर्गीकरण गरी सड्ने फोहरलाई प्राङ्गारिक मलको रुपमा कृषि कार्यमा पुनःप्रयोग गर्न सकिन्छ भने नसड्ने फोहरलाई पुनचक्रीय विधिबाट पुनःप्रयोग गर्न सकिन्छ । फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापनका लागि जनचेतना अभिवृद्धिका साथै व्यापक रुपमा जनपरिचालन गर्न अपरिहार्य छ । स्वच्छ, स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने नागरिकको हकलाई प्रत्याभूत गर्न साभा प्रतिबद्धता, मानव वस्तीबाट निस्कने फोहरको उचित व्यवस्थापन, प्लाष्टिकजन्य फोहरको नियन्त्रण र व्यवस्थापन, प्रदुषण गर्नेबाट उचित दायित्व बहन जस्ता पक्षहरूमा ध्यान जान जरुरी छ ।

सफा स्वच्छ वातावरण भन्ने सौँच र फोहरमैला व्यवस्थापन गरी नागरिकको स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्ने भन्ने लक्ष्य पन्ध्रौँ योजनाले लिएको छ । स्वच्छ, सफा वातावरण कायम गरी जनताको जीवन स्वस्थ बनाई सक्रिय, क्रियाशील र सिर्जनशील नागरिक तयार गर्न ग्रामीण क्षेत्र, साना बजार क्षेत्र र शहर उन्मुख क्षेत्रहरूमा पनि फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न जरुरी छ । सडकक्रमक महामारी हुन नदिन ठोस तथा तरल फोहरलाई व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुन्छ । यसको उचित व्यवस्थापन र पुनचक्रीय विधिबाट विकसित देशहरूले मल, उर्जा र नयाँ वस्तुहरु बनाई प्रशस्त आय आर्जन गरे जस्तै नगरपालिकाले पनि यस तर्फ विशेष ध्यान पुर्याउनु पर्दछ ।

बाँसगढी नगरपालिकाले आफ्ना नागरिकहरूलाई शुद्ध खानेपानी उपलब्ध गराउन प्रयत्नशील छ । आगामी दिनहरूमा नगरपालिकाले हालको खानेपानी प्रणालीलाई थप व्यवस्थित गर्दै बाँकी रहेका जनसङ्ख्यालाई समेत शुद्ध खानेपानीको आपूर्ति गर्नुपर्ने हुन्छ । हाल नगरपालिकामा विभिन्न निकायहरु मार्फत निर्माण भइरहेका विभिन्न आयोजनाहरु सम्पन्न भए पछि मात्र यहाँका जनतालाई भरपर्दो रुपमा खानेपानी आपूर्ति भएको हुनेछ । सरसफाई तर्फ नगरपालिका खुल्ला दिशामुक्त नगरपालिका घोषणा भई सकेको छ । तथापि यसको निरन्तरता तथा पूर्ण सरसफाईयुक्त नगरपालिका बनाउने लक्ष्य भने त्यती सहज देखिदैन । टोल-टोलमा फोहर सङ्कलन गर्न वाल्टी, टोकरी तथा डोको वितरण गरिएको भएता पनि नगरपालिकाका मुख्य बजार क्षेत्रहरूमा समेत ठोस फोहोर विर्सजन र नालीको राम्रो व्यवस्थापन भएको छैन । हाल नगरपालिका तहको खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी क्षेत्रगत योजना निर्माणको प्रक्रियामा रहेको छ । तसर्थ नगरपालिकाको बन्दै गरेका

आवधिक तथा क्षेत्रगत योजनामा स्वास्थ्य, खानेपानी र सरसफाईलाई एकीकृत रूपमा हेरी योजना बनाउन सके मात्र यसको सार्थकता हुनेछ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- प्रदेश सरकारको सहयोगमा नगरपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाई योजना बन्ने चरणमा रहेको ।
- सड्ने खालका फोहरबाट अर्गानिक मल उत्पादन गरी कृषि क्षेत्रमा उत्पादकत्व बढाउन सकिने ।
- सड्ने फोहरबाट वायोग्यास उत्पादन गरी उर्जाको रूपमा प्रयोग गर्न सकिने ।
- प्लाष्टिकजन्य वस्तुहरुको सङ्कलनबाट Recycling गरी प्लाष्टिकका अन्य सामानहरु बनाउन सकिने ।
- नसड्ने फोहर, बोटल, सीशा, प्लाष्टिकजन्य वस्तुहरु बिक्री गरी आय आर्जन गर्न सकिने ।
- मानव वस्तीबाट टाढाको अनुत्पादक स्थानमा फोहरको अन्तिम विसर्जन स्थल (Landfill Site) बनाउन सकिने ।

चुनौती

- विद्यालय तथा स्वास्थ्य चौकी जस्ता संवेदनशील संस्थाहरुमा खानेपानीको उचित प्रवन्ध गर्ने ।
- ठोस फोहर विसर्जनको लागि आवश्यक व्यवस्थापन गर्ने ।
- प्लाष्टिकजन्य वस्तुको प्रयोगमा निरुत्साहन गर्ने ।
- सार्वजनिक स्थलमा निर्माण हुने शौचालयको उचित व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौच :- “ बाँसगढीको नगर,स्वच्छ खानेपानी सहितको पूर्ण सरसफाई युक्त नगरपालिका” ।

लक्ष्य :- सर्वसुलभ स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाईको माध्यमबाट जनस्वास्थ्यमा सुधार गर्ने ।

उद्देश्य :- आधारभूत स्तरको खानेपानी तथा सरसफाईका सेवामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य १: आधारभूत स्तरको खानेपानी तथा सरसफाईका सेवामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● सबै जनतामा आधारभूत तहको खानेपानीको सेवा पुर्याउने ।	● हाल सञ्चालनमा रहेका खानेपानी योजनाहरुको निर्माण तथा मर्मत सम्भार गरिनेछ । ● पानीको श्रोतको खोजी गरी खानेपानीको चरम अभाव रहेका वस्तीहरुमा स्वच्छ खानेपानीको सुविधा पुर्याइनेछ । ● लागत सहभागीता व्यहोर्न नसक्ने अति विपन्न वस्तीहरुमा स्वच्छ खानेपानी व्यवस्थापनका लागि लागत सहभागीता विना योजना सञ्चालन गरिनेछ । ● सार्वजनिक धाराको सट्टा एक घर एक धाराको अवधारणा अवलम्बन गरिनेछ । ● स्थानीय स्तरमा रहेका कार्यालयहरुमा सेवाग्राहीले उपभोग गर्ने गरी स्वच्छ पिउने पानीको व्यवस्था मिलाइनेछ । ● स्थानीय स्तरमा गठन भएका सामुदायिक संघ संस्थाहरु परिचालन गरी पानीजन्य रोगहरु बारे जानकारीमूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

● सवै जनतामा आधारभूत तहको सरसफाई सेवा पुऱ्याउने ।	● हाल शौचालय नभएका तथा भएर पनि प्रयोगमा नल्याइएका घरधुरीहरुको पहिचान गरी शौचालय निर्माणका लागि प्रोत्साहन गरिनेछ । ● नगरपालिकावासीहरुले हाल प्रयोग गरिरहेका कच्ची शौचालयहरु पक्कीमा स्तरोन्नती गरिनेछ । ● प्रत्येक वडाको १/१ ठाउँमा फोहोर सङ्कलन केन्द्र स्थापना गरी फोहोरमैलाको व्यवस्थापन गरिनेछ । ● सार्वजनिक कार्यक्रमहरुमा उत्पन्न फोहोरको व्यवस्थापनका लागि आयोजकलाई नै जिम्मेवार बनाइनेछ । ● बजार केन्द्रहरुमा सार्वजनिक शौचालय निर्माणमा गरिनेछ । ● प्रत्येक वडामा स्वास्थ्य संस्थाको संयोजनमा सरसफाई सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रमहरु नियमित रुपमा सञ्चालन गरिनेछ । ● प्रत्येक महिनाको एक दिन मुख्य बजार क्षेत्रहरुमा सरसफाई अभियान सञ्चालन गरिनेछ । ● टोल विकास संस्थाहरुलाई सरसफाई अभियानमा परिचालन गरिनेछ ।
---	---

प्रमुख कार्यक्रम

- पुराना खानेपानी योजनाहरुको मर्मत सम्भार कार्यक्रम ।
- एक घर एक धारा कार्यक्रम सञ्चालनका लागि नयाँ ओभरहेड टङ्की निर्माण तथा पाइपलाइन बिस्तार कार्यक्रम ।
- नगरपालिका स्तरमा खानेपानी मर्मत संभार कोष स्थापना ।
- प्रत्येक वडामा फोहोरमैला सङ्कलन केन्द्रको स्थापना ।
- हाल प्रयोगमा रहेका कच्ची शौचालयहरुको स्तरोन्नती कार्यक्रम ।
- मुख्य बजार केन्द्र तथा सार्वजनिक स्थलहरुमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण ।
- खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम ।
- फोहोरमैलाको अन्तिम विसर्जनका लागि Landfill Site छनौट, अध्ययन र विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयारी कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- एक घर एक धाराको अवधारणा अन्तर्गत आगामी ५ वर्ष भित्र ७५ प्रतिशत घरधुरीमा धारा जडान भएका हुनेछन् ।
- नगरपालिकाका सवै जनतामा स्वच्छ खानेपानीको सुविधा पुगेको हुनेछ ।
- योजना अवधिमा ९० प्रतिशत घरधुरीमा पक्की शौचालय निर्माण भएका हुनेछन् ।
- जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गरी पानी तथा पानीजन्य रोगबाट फैलने रोहरुमा उल्लेख्य ह्रास आएको हुनेछ ।
- नगरपालिका पूर्ण सरसफाइयुक्त नगरपालिका घोषणा भएको हुनेछ ।

परिच्छेद ६ भौतिक पूर्वाधार विकास

६.१ सडक तथा यातायात क्षेत्र

विद्यमान अवस्था

नेपालको संविधानले निर्दिष्ट गरे अनुसार तीनै तहका सरकारको अधिनस्त रहने सडक सञ्जालको विकास तथा विस्तार गर्ने जिम्मेवारी पनि सम्बन्धित सरकारको मातहतमा रहने व्यवस्था छ। यातायातको व्यवस्थित सञ्जाल र प्रणालीको विकासबाट मात्र सामाजिक आर्थिक एकीकरण र क्षेत्रीय सन्तुलन कायम राख्न सम्भव हुन्छ। पन्ध्रौ योजनाको सघन, सन्तुलित, सुलभ, सुरक्षित, गुणस्तरीय एवं दिगो सडक पूर्वाधारको विकास भन्ने सौँच र सडक सञ्जालको विस्तार गरी आर्थिक, सामाजिक विकास तथा व्यापार सहजीकरण मार्फत आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने भन्ने सोही योजनाको निर्दिष्ट लक्ष्यबाट यो आवधिक विकास योजना प्रेरित छ।

लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड सहितका यातायात पूर्वाधारको सञ्जाल विकास सहितको समृद्ध प्रदेश भन्ने दीर्घकालीन सौँच र सबै वस्तीहरूमा स्तरीय सडक सञ्जालसँगै सुलभ र भरपर्दो यातायात सुविधाको विस्तार गर्ने लक्ष्य लिएको छ। नगरपालिकाको नगरपालिका भित्रका सडकको विद्यमान अवस्थाको पहिचान गरी नगर यातायात गुरुयोजना तयार गर्ने र भौतिक निर्माण अन्तर्गत साना स्थानीय सडक ग्राभेल गर्ने, नाला निर्माण एवं स्तरोन्नती भइसकेका सडकलाई कालो पत्रे गर्ने योजना रहेको छ। योजनाबद्ध र वातावरणमैत्री पूर्वाधार दिगो विकासको पहिलो आधार भन्ने नारालाई मूर्तरूप दिन रणनीतिक महत्वका सडकहरूको क्रमागत आयोजनालाई उच्च प्राथमिकता दिई वातावरणमैत्री संरचनाको निर्माणमा जोड दिइनेछ भन्ने यस बाँसगढी नगरपालिकाको नीति रहेको छ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- बाँसगढी नगरपालिकाको मध्य भाग भएर राष्ट्रिय राजमार्ग (पूर्व पश्चिम) गएकोले यो राजमार्ग यस नगरपालिकाको आर्थिक विकासमा मेरुदण्डको रूपमा रहेको।
- ९ वटै वडामा सडक यातायात पुगेको हुनाले यातायातको पहुँच भएको।
- महत्वपूर्ण सडकलाई जोड्ने पक्की पुल निर्माणको लागि केन्द्र सरकार र प्रदेश सरकारको सहयोग उपलब्ध भएको।
- केन्द्र र प्रदेश सरकारको लागतमा पुलहरू निर्माण भइरहेको।

चुनौती

- महत्वपूर्ण सडकको स्तरोन्नती सहित कालो पत्रे गर्न आवश्यक श्रोतको व्यवस्थापन गर्ने।
- प्रकोप व्यवस्थापन र वातावरण संरक्षणका मापदण्ड पालना गरी सडक पुल निर्माण गर्ने।
- छरिएर रहेको वस्ती जोड्नलाई सडक निर्माण गर्न बढी लगानी गर्नुपर्ने।
- खोलानाला बढी भएकोले धेरै पुलहरू निर्माण गर्नुपर्ने र कटानको समस्या भएको।
- वर्षाको समयमा बजार क्षेत्रमा राजमार्गको दाँयाबाँया पानी निकासको समस्या भएको।
- सडकहरूमा नाली प्रणालीको अभाव भएको।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- सडक पूर्वाधारको विकास; सुलभ, सुरक्षित र भरपर्दो यातायात।

लक्ष्य :- गुणस्तरीय सडक सञ्जालको विकासबाट आर्थिक तथा सामाजिक अवसरहरूमा सबै नगरवासीहरूमा पहुँच पुऱ्याउने।

उद्देश्य :- दिगो, भरपर्दो सुरक्षित र वातावरणमैत्री सडक सञ्जालको विस्तार गर्दै आर्थिक लाभ तथा सामाजिक विकाससँग आवद्ध गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : दिगो, भरपर्दो, सुरक्षित र वातावरणमैत्री सडक सञ्जालको विस्तार गर्दै आर्थिक तथा सामाजिक विकाससँग आवद्ध गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
नगरपालिका भित्र पर्ने रणनीतिक सडकहरूको स्तरोन्नतीका लागि केन्द्र तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय गर्दै नगरपालिका स्तरीय सडक तथा पक्की पुलहरू निर्माण गरी विकास गर्ने ।	- MTMP (Municipal Transport Master Plan) तुरुन्त तयार गर्ने । - MTMP अनुसार सडकको स्तर वर्गीकरण गरी ROW (Right of Way) (सडक अधिकार क्षेत्र) तोकी महेन्द्र राजमार्गलाई सौन्दरीयकरण गर्न केन्द्र सरकारसँग समन्वय गर्ने । - हरेक सडकको छेउमा आवश्यकता अनुसार बस बिसौनि निर्माण गर्ने । - प्रत्येक सडक निर्माण गर्दा नाली सहित स्तरयुक्त डिजाइन सडक निर्माण गर्ने । - सडक निर्माण गर्दा आवश्यक आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरी दिगो, भरपर्दो र उचित भार वहन क्षमताको सडक, पुल, पुलेसा र दुर्घटना कम हुने सडक निर्माण गर्ने ।

प्रमुख कार्यक्रम

- नगर यातायात गुरु योजना (MTMP) तयार गर्ने ।
- नाली सहित मापदण्ड अनुसारको सडक विस्तार र कालो पत्रे कार्यक्रम ।
- बजारका सडकहरूमा नाली निर्माण गर्ने र सडक वरिपरि हरियाली कायम गर्ने कार्यक्रम ।
- सडक सुरक्षा र ट्राफिक सचेतना कार्यक्रम

अपेक्षित उपलब्धी

- नगरपालिकाको नगर यातायात गुरु योजना तयार हुनेछ ।
- नगरपालिका भित्रका वडा केन्द्र जोडने सडकहरू बाह्रै महिना सहज रूपमा सवारी साधन चल्ने हुनेछन् ।
- वडा केन्द्र देखि टोलमा पुग्ने केही मुख्य सडकहरू कम्तिमा कालो पत्रे स्तरको भएको हुनेछ र अन्य टोलका सडकहरू स्तरोन्नती गरी ग्राभेल स्तरको हुनेछन् ।
- महेन्द्र राजमार्ग सँग जोडिएका सडकहरू कालो पत्रे भएका हुनेछन् ।
- सडक दुर्घटना दरमा कमी आउनेछ ।

६.२ सञ्चार तथा सूचना प्रविधि

विद्यमान अवस्था

वाक तथा प्रकाशन स्वतन्त्रता, सञ्चार तथा सूचनाको हकलाई नेपालको संविधानले मौलिक हकको रूपमा व्यवस्थित गरेको छ । सञ्चार तथा सूचना प्रविधि क्षेत्रलाई मर्यादित, व्यवसायिक, सबल र सक्षम बनाउने दायित्व लिई जनतालाई सूचना तथा सञ्चारसँग सम्बन्धित अत्याधुनिक सेवा प्रवाह गर्ने र सूचना प्रविधि सम्बन्धी ज्ञान,

शीप र क्षमताको विकास गरी सूचना प्रविधिलाई अर्थतन्त्रको महत्वपूर्ण अङ्गको रूपमा विकास गर्नु आजको आवश्यकता हो । सूचना प्रविधियुक्त राष्ट्र भन्ने सौँच र आम सञ्चार तथा सूचना प्रविधिमा सबै नागरिकको पहुँच तथा उच्चतम उपयोग सुनिश्चित गरी आम नागरिकको जीवनस्तरमा गुणात्मक परिवर्तन ल्याउने लक्ष्य पन्ध्रौ योजनाको रहेको छ । लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा सहज पहुँच र उपयोग मार्फत आर्थिक र सामाजिक समुन्नति भन्ने सौँच सहित सबै वस्तीहरूमा टेलिफोन र इन्टरनेटको सहज पहुँच पुर्याउने लक्ष्य राखेको छ । नगरपालिकामा डिजिटल बोर्ड मार्फत नगरपालिकाको सूचना प्रवाहमा सरलता ल्यानुका साथै डिजिटल नागरिक वडापत्रको सुरुवात गरी मोबाइल एप्लिकेशनबाटै गुनासो र उजुरी दिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

वर्तमान समयलाई सूचना प्रविधिको युगको रूपमा लिइन्छ । तसर्थ सूचना प्रविधिलाई अर्थतन्त्रको महत्वपूर्ण अंगको रूपमा विकास गर्ने र नगरपालिकावासीहरूलाई सूचना प्रविधिको उपयोगमा सहजता ल्याउने नगरपालिकाको प्रमुख दायित्व हो । सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको प्रयोगले विभिन्न तथ्याङ्क/सूचनाहरूको सहज उपलब्धताको साथै नगरपालिका र वडा कार्यालयहरू, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था लगायत अन्य सरकारी र गैर सरकारी क्षेत्रको कामलाई छिटो छरितो र चुस्त, दुरुस्त रूपमा सम्पादन गर्न मद्दत गर्दछ । विभिन्न एप्सहरूको निर्माण गरी अनलाइन सेवाहरू प्रदान गर्ने, विभिन्न सफ्टवेयरको प्रयोगबाट जटिल विषयवस्तुलाई सामान्य रूपमा रेकर्ड गरी भण्डारण गर्ने, प्रतिवेदन गर्ने, ठूला-ठूला फाईलहरू सुरक्षित राख्ने जस्ता कार्यबाट कागजरहीत कार्यालय सञ्चालन प्रणालीलाई व्यवहारमा उतार्न सकिन्छ । यस नगरपालिका भित्र सञ्चार सुविधा तथा टेलिभिजन, रेडियो जस्ता साधनहरूको राष्ट्रिय, क्षेत्रीय प्रसारणबाट आंशिक रूपमा उपयोग गरिएको छ । मोबाइल र इन्टरनेटको सुविधा भए पनि आवश्यक टावर र केवल लाइनहरू नहुँदा सेवा सहज छैन । नगरपालिकाको आफ्नै वेबसाइट रहेको तथा नियमित अद्यावधिक गरी उपयोगी सामग्री राख्ने गरिएको छ । यस नगरपालिकामा १ अतिरिक्त हुलाक सहित ३ वटा हुलाक केन्द्रहरू छन् ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- नेपालको संविधानमा नागरिकहरूलाई सञ्चारको हक र सूचनाको हक सम्बन्धी व्यवस्था रहेको ।
- सूचना तथा सञ्चार सम्बन्धी विद्यमान नीति तथा कानूनहरू सूचनामैत्री रहेको ।
- एक ठाउँमा विकास/उत्पादन भएको सूचना प्रविधिलाई अर्को स्थानमा किफायती ढङ्गमा सजिलैसँग उपयोग गर्न सक्ने अवस्था रहेको ।
- नगरपालिकाका कामहरू डिजिटल रूपमा व्यवस्थित हुँदै गएको ।
- डिजिटल साक्षरता बढ्दै गएको, युवाहरू सूचना प्रविधि प्रति उत्साहका साथ आकर्षित भइरहेको ।
- मोबाइल र इन्टरनेट सेवा विस्तार भइरहेको ।
- सूचना प्रविधि मार्फत सेवा सहज र पारदर्शी बनाउन राजनीतिक इच्छा बढ्दो ।

चुनौती

- नगरपालिकाका सम्पूर्ण विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थामा इन्टरनेट सुविधा विस्तार गरी प्रविधिमैत्री शिक्षण सिकाई र प्रविधिमैत्री उपचारको व्यवस्थापन गर्ने ।
- नगरपालिका एवं यसका शाखाहरू र वडा कार्यालयहरूका बीच नेटवर्किङ गर्ने र यी कार्यालयहरूको काम डिजिटल रूपमा सञ्चालन गर्ने ।
- नगरपालिका भित्र सञ्चालित कार्यक्रमहरूलाई रेडियो लगायत अन्य सञ्चार माध्यमद्वारा प्रचार प्रसार गरी स्थानीय जनतालाई सुसूचित गराउने ।
- इन्टरनेट सेवालाई सहज बनाई विभिन्न एप्स, सफ्टवेयर, वेबसाइट जस्ता प्रविधि मार्फत सेवाग्राहीलाई अनलाइन सेवा उपलब्ध गराउने ।
- नगरपालिकाको वेबसाइट नियमित अपडेट नहुनु ।

- ग्रामीण क्षेत्रमा इन्टरनेट र बिजुलीको पहुँच बढाउनु पर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : सूचना प्रविधिको विकास, नगरपालिकाको समृद्धिको आधार ।

लक्ष्य : सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई सबैको पहुँचमा पुऱ्याई जनजीवन सहज बनाउने ।

उद्देश्य : सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई सुरक्षित, भरपर्दो र आकर्षण क्षेत्रको रुपमा विकास गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई सुरक्षित, भरपर्दो र आकर्षण क्षेत्रको रुपमा विकास गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई सबैको पहुँचमा पुऱ्याउने	● नगरपालिका भित्रका सबै विद्यालय तथा स्वास्थ्य केन्द्रहरुमा इन्टरनेट सेवा जडान गरी सेवा प्रवाहको व्यवस्था गरिनेछ । ● नगरपालिका र वडा केन्द्रका सम्पूर्ण कार्यालयहरुमा इन्टरनेट सेवा उपलब्ध गराउने र नगरपालिका र वडाहरु बीच नेटवर्किङ गरिनेछ । ● युवा स्वरोजगार लक्षित सूचना प्रविधि तालिम र दक्षता अभिवृद्धि गरिनेछ । ● नेपाल दूरसञ्चार कम्पनिको सहकार्यमा टेलिफोन टावर थप गरी मोबाइल नेटवर्क भरपर्दो बनाइनेछ । ● निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा इन्टरनेट सेवाको विकासमा जोड दिइनेछ । ● सम्बन्धित कर्मचारीहरुलाई दक्षता अभिवृद्धि गरी प्रविधिमैत्री बनाइनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- इन्टरनेट सेवा विस्तार तथा सुदृढीकरण सामाग्री खरिद तथा वितरण
- दक्षता अभिवृद्धि स्वरोजगार तालिम
- नागरिक सूचना प्रणाली कार्यक्रम
- डिजिटल साक्षरता अभियान कार्यक्रम
- स्मार्ट सूचना बोर्ड स्थापना कार्यक्रम

अपेक्षित उपलब्धी

- सञ्चार सुविधालाई प्रभाकारी बनाउन नगरपालिकामा थप २ वटाटेलिफोन तथा इन्टरनेट टावरको निर्माण भएको हुनेछ ।
- नगरपालिका र वडा कार्यालय, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, पुस्तकालय र अन्य गैसस कार्यालयहरुमा इन्टरनेट सुविधाको पहुँच भएको हुनेछ ।
- सूचना प्रविधि सम्बन्धी तालिम र ज्ञानबाट युवाहरु स्वरोजगार भएका हुनेछन् ।
- नगरपालिकाको गतिविधिहरु एफ.एम. रेडियो सहित अन्य सञ्चार माध्यम मार्फत प्रसारित भई जनता सुसूचित भएको हुनेछन् ।

- शिक्षामा ICT समावेश हुनेछ ।
- सूचना पारदर्शिता र नागरिक सहभागिता वृद्धि हुनेछ ।
- सेवा प्रवाहको दक्षता र पारदर्शिता सुधार हुनेछ ।

६.३ विद्युत तथा उर्जा

विद्यमान अवस्था

आर्थिक वृद्धि र आर्थिक रुपान्तरणको एक महत्वपूर्ण साधनको रुपमा जल विद्युतलाई लिने गरिन्छ । अन्तरसरकार, सार्वजनिक निजी साभेदारीमा हुने लगानी यस क्षेत्रमा प्रवाह भैरहदा पछिल्ला दिनमा विद्युत उत्पादन उल्लेख्य रुपमा बढ्दै गएको छ । हाल अधिकांश स्थानीय तहमा विद्युतीय पूर्वाधार पुगेको अवस्था छ । त्यसैगरी दिगो विकास तथा लक्ष्य प्राप्तिका लागि दिगो उर्जाको अवधारणा अनुसार हरिततन्त्रलाई प्रवर्द्धन गर्न बैकल्पिक/नवीकरणीय उर्जा क्षेत्रको विकास हुन समेत आवश्यक छ । विद्युत प्रसारण लाइन नपुगेका ग्रामीण क्षेत्रमा स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा समेत उर्जा सेवा पुर्‍याउन र आयातित उर्जा माथिको निर्भरता कम गर्न वैकल्पिक उर्जाको प्रवर्द्धन र विकास जरुरी छ ।

जल विद्युतको दिगो र भरपर्दो विकास मार्फत मुलुकको समृद्धिमा योगदान भन्ने सोंच र जल विद्युतको तीव्र उत्पादन गरी उर्जा सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने तथा नवीकरणीय उर्जाको उत्पादन र उपयोगमा दक्षता बढाई स्वच्छ उर्जामा पहुँच पुर्‍याउने लक्ष्यका साथ पन्ध्रौ योजनाका कार्यक्रमहरु तय भएका छन् । लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले स्वच्छ उर्जाको रुपमा जलविद्युतको उत्पादन र यसको अधिकतम सदुपयोग गरी आर्थिक समृद्धिमा योगदान पुर्‍याउने लक्ष्य सहित विद्युतमा सबै जनताको पहुँच पुर्‍याउने उद्देश्य राखेको छ । त्यसैगरी जैविक उर्जाको प्रवर्द्धन गर्ने सोंच राखेको यस योजनामा वायोग्यास, वायु उर्जा जस्ता नवीकरणीय उर्जाको श्रोतमा अग्रणी बन्ने लक्ष्य समेत राखिएको छ । दिगो विकासका लागि दिगो उर्जाको अवधारणा, हरित गृह ग्यासबाट वातावरणमा पर्ने असर र न्यूनीकरण तथा अनुकूलन मार्फत हरित अर्थतन्त्रलाई प्रवर्द्धन गर्नु आजको आवश्यकता हो । विद्युत तथा उर्जाको उपयोग वर्तमान युगमा हरेक क्रियाकलापको लागि अपरिहार्य छ । नवीकरणीय उर्जाको विकास राम्ररी नभएको परिप्रेक्षमा बाँसगढी नगरपालिकामा जलविद्युत शक्ति नै उर्जाको महत्वपूर्ण श्रोत हो । विभिन्न कारणले यस नगरपालिकामा नियमित र गुणस्तरीय विद्युत आपूर्ति हुन सकेको छैन । आगामी ५ वर्ष भित्र बाँसगढी नगरपालिकालाई उज्यालो नगरपालिकाको रुपमा घोषणा गर्ने गरी आर्थिक रुपमा सम्पन्न र समृद्ध नगरपालिकाको रुपमा विकास गर्नको लागि विद्युत खपतलाई बढाई हरेक आर्थिक क्रियाकलापमा विद्युतको प्रयोगबाट उत्पादन बढाउनु पर्दछ । यही पृष्ठभूमिमा यस योजनामा विद्युत तथा उर्जा विकास सम्बन्धी लक्ष्य, उद्देश्य र कार्यक्रमहरु तय भएका छन् ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- विद्युतको राष्ट्रिय उत्पादन क्रमश बढिरहेको हुनाले विद्युतमा आत्मनिर्भर हुने अवस्थामा रहेको ।
- सार्वजनिक-निजी-साभेदारीमा घर-घरमा सौर्य उर्जा उपलब्ध गराई उज्यालो नगरपालिका कार्यक्रममा सहयोग पुर्‍याउन सकिने ।
- विद्युत खपत बढाएर परनिर्भरता र कार्बन उत्सर्जन कम गर्ने अवसर रहेको ।
- विद्युत उर्जाको प्रयोगबाट सिँचाई, खानेपानी, चिस्यान केन्द्रको निर्माण गरी सेवा तथा उत्पादन बढाउने ।
- सिँचाई, साना उद्योग र घरायसी प्रयोजनका लागि सस्तो बिजुलीले उत्पादन वृद्धिमा सहयोग हुने ।

चुनौती

- नगरपालिकावासी सबैलाई भरपर्दो र गुणस्तरीय विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने ।
- पुराना पोलहरुको विस्थापन गर्ने तथा नयाँ ट्रान्सफर्मर जडान गर्ने ।
- विद्युत खपतलाई बढाई उत्पादनशील कार्यमा लगाउने ।

- ग्रामीण क्षेत्रमा विद्युत् अस्थिर आपूर्ति र भोल्टेज घट्ने समस्या

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- विद्युतको अधिकतम सदुपयोग र प्रयोगबाट आर्थिक समृद्धि ।

लक्ष्य :- जलविद्युत र नविकरणीय उर्जा उत्पादन र प्रयोग क्षमतामा अभिवृद्धि गरी आर्थिक विकासमा टेवा पुर्‍याउने ।

उद्देश्य :- सबै जनताको पहुँचमा विद्युत सेवा पुर्‍याई नविकरणीय उर्जा समेतबाट प्रकाश, उर्जा र विभिन्न आर्थिक गतिविधिहरु सञ्चालन गरी उत्पादन तथा रोजगारी वृद्धि गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : सबै जनताको पहुँचमा विद्युत सेवा पुर्‍याई नविकरणीय उर्जा समेतबाट प्रकाश, उर्जा र विभिन्न आर्थिक गतिविधिहरु सञ्चालन गरी उत्पादन तथा रोजगारी वृद्धि गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● गुणस्तरीय विद्युत सेवाको विस्तार र नविकरणीय उर्जाको व्यवस्थापन गर्ने	● संघीय र प्रदेश सरकारसँगको समन्वयमा गुणस्तरीय विद्युत पोलहरु र सब स्टेसनहरु निर्माण गर्ने आवश्यक पहल गर्ने । ● विद्युत सेवा नपुगेका सबै घरमा प्राथमिकताका साथ विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने । ● नगरपालिका केन्द्र र वडा केन्द्र, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी र मुख्य मुख्य बजार केन्द्रहरु (Market center) मा सौर्य बत्ती जडान गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ● नवीकरणीय उर्जाको प्रयोग मार्फत रोजगारी सिर्जना गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- विद्युत विस्तार/विद्युत पोल सुधार तथा वितरण कार्यक्रम
- मुख्य चोकमा सोलार लाईटको स्थापना
- विद्युत उपयोगको खपतको लागि विद्युत चुल्हो अनुदान
- विद्युत जडान तथा मर्मत सम्भार तालिम/स्वरोजगार
- नगर उर्जा विकास योजना तयार गर्ने
- पुराना ट्रान्सफर्मर प्रतिस्थापन तथा पोल मर्मत कार्यक्रम
- सौर्य सडक बत्ती कार्यक्रम

अपेक्षित उपलब्धी

- अगामी ५ वर्ष भित्र नगरपालिकाका सम्पूर्ण घरहरुमा विद्युत सेवा उपलब्ध भएको हुनेछ ।
- आगामी ५ वर्ष भित्र नगरपालिकाका महत्वपूर्ण सबै स्थानहरुमा सौर्य बत्ती जडान भएको हुनेछ ।
- विद्युत जडान तथा मर्मत सम्भार सम्बन्धी तालिम उपलब्ध गराई युवाहरुलाई स्वरोजगारमा टेवा पुगेको हुनेछ ।
- विद्युत उपयोगको खपतको लागि निशुल्क विद्युत चुल्हो अनुदान वितरण भएको हुनेछ ।

६.४ भवन तथा बस्ती विकास

विद्यमान अवस्था

२०७२ सालको विनासकारी भूकम्प र यसबाट भएको क्षतिलाई दृष्टिगत गरी राष्ट्रिय भवन संहितालाई कार्यान्वयन गर्नु, विद्यमान घरहरु आवश्यकतानुसार सवलीकरण गर्नु, वातावरणीय दृष्टिले स्वच्छ, वित्तीय दृष्टिले सम्भाव्य र प्राविधिक दृष्टिले उपयुक्त र सुरक्षित भवन निर्माण प्रविधिको प्रयोग गर्नु, परम्परागत निर्माण प्रविधि र वास्तुकलाको जर्गेना गर्नु आजको आवश्यकता हो । नेपालको संविधानले आवासको हकलाई मौलिक हकको रुपमा व्यवस्थित गरी सबै नागरिकलाई सुरक्षित र वातावरणमैत्री आवास अधिकारको सम्मान सहित आवासविहीन नागरिकहरुलाई आवास सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरेको छ । त्यसैगरी अव्यवस्थित बसोबासलाई योजनाबद्ध एवं व्यवस्थित वस्ती विकास गर्ने नीतिगत व्यवस्था समेत छ । जोखिमयुक्त स्थानमा छरिएर बसेका घरपरिवारलाई एकीकृत वस्तीमा स्थानान्तरण गर्नुपर्ने अवस्था पनि विद्यमान रहेको स्थिति छ । भू-उपयोग सम्बन्धी योजना नहुँदा वस्ती वृद्धि हुँदै जाँदा जनतालाई भौतिक, आर्थिक र सामाजिक पूर्वाधार जुटाउन गाह्रो पर्दछ । दीर्घकालीन सौँचका आधारमा गाउँ क्षेत्रको भू-उपयोगका लागि आवास क्षेत्र, बजार क्षेत्र, चउर, पार्क, खेलमैदान, बालउद्यान, कृषि क्षेत्र र हरित क्षेत्र छुट्याई शहरी योजना तयार गर्ने यस नगरपालिकाको नीति रहेको छ । यही नीतिको आधारमा भवन निर्माण तथा वस्ती विकास गरिनुपर्दछ । हरेक नागरिकको आवास, सामुदायिक भवनहरु तथा सरकारी भवनहरु सुरक्षित, स्वास्थ्यकर, वातावरणमैत्री, भूकम्प प्रतिरोधी तथा किफायती हुनुपर्दछ । त्यस्तै स्थानीय भवनहरु परम्परागत शैली झल्कने पहिचान सहितको हुनु पनि महत्वपूर्ण मानिन्छ । नगरपालिकाले राष्ट्रिय भवन निर्माण संहितालाई ध्यानमा राखेर भवन निर्माण कार्यविधि बनाई कार्यान्वयन गर्नुपर्दछ । छरिएर रहेका घरवस्ती र बाढी, नदी कटानबाट जोखिममा रहेका वस्तीहरुलाई स्थानान्तरण गरी एकीकृत वस्ती निर्माण गर्न उत्तिकै आवश्यक छ । भू-उपयोगको योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने र वस्ती स्थानान्तरण तथा वस्ती विकासको सम्भाव्यता अध्ययन गरी केन्द्र तथा प्रदेश सरकारसँगको सहकार्यमा एकीकृत वस्ती विकासको योजना कार्यक्रम अगाडि बढाउन आवश्यक देखिन्छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- सरकारी र सामुदायिक भवन निर्माणमा केन्द्र तथा प्रदेश सरकारसँगको समन्वयबाट श्रोत उपलब्ध हुने अवस्था रहेको ।
- बाँसगढी नगरपालिकाको बीच भागबाट पूर्व पश्चिम लोकमार्ग जाने र निर्माण सामाग्रीको प्रसस्त उपलब्धता भएकोले निर्माण कार्यमा सहजता हुने ।
- जोखिमयुक्त वस्ती बारे जनतामा जागरण आएको ।

चुनौती

- जोखिमयुक्त र छरिएका वस्तीहरुलाई स्थानान्तरण गराई एकीकृत वस्ती निर्माण गर्ने ।
- बाँसगढी नदी कटानबाट विद्यमान वस्ती सुरक्षित गर्ने ।
- राष्ट्रिय भवन निर्माण आचार संहिता अनुरूप भवन निर्माण मापदण्ड लागु गर्ने ।
- गरिबी र न्यून आयले गर्दा सुरक्षित र सुविधायुक्त घर बनाई आवास व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : सबैको लागि सुरक्षित र व्यवस्थित आवासको सुविधा ।

लक्ष्य : सुरक्षित, सुविधायुक्त, कम खर्चिलो, वातावरणमैत्री, प्रविधियुक्त भवन आवास निर्माण तथा वस्ती विकास गर्ने ।

उद्देश्य : जोखिमयुक्त र छरिएर रहेका वस्तीहरुलाई स्थानान्तरण गरी एकीकृत वस्ती विकासको योजना तयार गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : जोखिमयुक्त र छरिएर रहेका वस्तीहरूलाई स्थानान्तरण गरी एकीकृत वस्ती विकासको योजना तयार गर्ने	
रणनीति	कार्यनीति
● भवन मापदण्ड तयार गरी सुलभ सुरक्षित भवन/आवास निर्माण गर्ने र सुविधायुक्त प्रवर्द्धित बजार क्षेत्रका साथै एकीकृत वस्तीको योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।	● भवन निर्माण मापदण्ड निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने । ● स्थानीय कामदारको दक्षता अभिवृद्धि गर्ने । ● स्थानीय निर्माण सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी भवन निर्माण गर्ने । ● स्थानीय भू-उपयोग योजना निर्माण गरी वातावरणमैत्री भवनहरू निर्माण गर्ने । ● जोखिमयुक्त र छरिएर रहेका घर वस्तीहरूको पहिचान गरी तथ्याङ्क तयार गर्ने । ● एकीकृत वस्तीको लागि उपयुक्त जग्गाको व्यवस्थापन गरी सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ।

प्रमुख कार्यक्रम

- सार्वजनिक, सामुदायिक तथा निजी भवन निर्माणको लागि भवन निर्माण मापदण्ड/संहिता तर्जुमा
- मिनि कोल्ड स्टोर निर्माण
- निर्माण कर्मीहरूको दक्षता अभिवृद्धि तालिम
- नक्सा पास प्रणाली लागु गर्ने ।
- भवन निर्माण मापदण्ड निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

अपेक्षित उपलब्धी

- बाँसगढी नगरपालिकाको लागि भवन मापदण्ड/संहिता तयार भई लागु भएको हुनेछ ।
- दक्षता वृद्धि तालिम मार्फत स्थानीय कामदार र प्रविधिको प्रयोगमा दक्षता वृद्धि भएको हुनेछ ।
- सम्पूर्ण नयाँ भवनहरू भूकम्प प्रतिरोधि, सुरक्षित, सुविधायुक्त, किफायती र वातावरणमैत्री हुनेछन् ।
- जोखिमयुक्त र छरिएर रहेका वस्तीहरूको तथ्याङ्क सङ्कलन भई एकीकृत वस्तीको सम्भाव्यता अध्ययन गरी ती वस्तीहरूलाई स्थानान्तरण गर्ने योजना निर्माण भएको हुनेछ ।
- नयाँ बन्ने प्रत्येक घरको नक्सा पास हुनेछ ।

६.५ सिँचाई

विद्यमान अवस्था

कृषिको उत्पादकत्व र उत्पादन बढाउन सिँचाईको दिगो व्यवस्थापन गर्न जरुरी हुन्छ । कृषि योग्य भूमिमा बाह्र महिना सिँचाई सुविधा पुऱ्याउने व्यवस्थाका लागि तीनै तहको सरकार बीच आपसी सामान्जस्यता र लगानीको खाँचो छ । सिँचाई पूर्वाधार निर्माणमा रणनीतिक महत्वका ठूला सिँचाई संघीय सरकारबाट, मझौला सिँचाई प्रदेश सरकारबाट र साना सिँचाई आयोजना स्थानीय सरकारको लगानीबाट निर्माण तथा व्यवस्थित गरिनु पर्दछ । दिगो एवं भरपर्दो सिँचाई सुविधा उपलब्ध गराई कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिमा योगदान भन्ने सौँच र लक्ष्य सहित पन्ध्रौ योजना अघि बढेको अवस्था छ । त्यसैगरी कृषि उत्पादकत्व वृद्धिको लागि प्रयाप्त सिँचाई सुविधा भएको प्रदेश भन्ने सौँच सहित कृषियोग्य भूमिमा भरपर्दो एवं दिगो सिँचाईको व्यवस्थापन गरी कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिमा योगदान पुऱ्याउने लक्ष्य लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले लिएको

छ । आधुनिक र व्यवसायिक कृषिको विस्तार एवं उत्पादकत्व वृद्धिको लागि अन्य कुराको अतिरिक्त भरपर्दो सिँचाई सुविधाको आवश्यकता पर्दछ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- सिँचाईको उपयुक्त व्यवस्थापनबाट कृषिमा उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने ।
- सिँचाईका लागि बबई सिँचाई योजना यसै नगरपालिका भित्र रहेको ।
- प्रसस्त कृषियोग्य जमिन विद्यमान रहेको ।
- कृषिमा आश्रित जनसङ्ख्याको बाहुल्यता रहेको ।

चुनौती

- ठाडा खोला नालाहरुमा हिउँदमा पानी कम हुँदा वर्षेभरी सिँचाई सुविधा उपलब्ध गराउने ।
- निर्माण भइसकेका योजनाहरुको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : भरपर्दो सिँचाई प्रणालीबाट उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि ।

लक्ष्य : दिगो सिँचाई सेवा मार्फत कृषकहरुको आय स्तरमा वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य : कृषियोग्य जमिनमा सिँचाईको विस्तार गरी बाँच्ने महिना सिँचाई सुविधा पुऱ्याउने तथा सिँचाई प्रणालीको व्यवस्थापनलाई सुदृढ बनाउने ।

रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
● खेतीयोग्य जमिनमा सिँचाई सुविधाको विकास गर्दै सिँचाई प्रणालीको मर्मत सम्भार सहित दिगो व्यवस्थापन गर्ने ।	● सिँचाईको सम्भावना भएको खेतीयोग्य जमिनमा क्रमश सिँचाई सुविधा विस्तार गरिनेछ । ● वैकल्पिक सिँचाई प्रणालीको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ । ● उपभोक्ता समितिको दक्षता अभिवृद्धि गरी जिम्मेवार बनाइनेछ । ● कृषि र सिँचाई कार्यक्रमलाई एकीकृत रूपमा सुदृढ गरिनेछ । ● निर्माण सम्पन्न भई सञ्चालनमा आएका सिँचाई प्रणालीलाई नियमित मर्मत, सम्भार र दिगो व्यवस्थापनका लागि उपभोक्ता समितिलाई परिचालन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- स्यालो ट्युबेल/बोरिङबाट सिँचाई गर्ने कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिने ।
- कूलो/नहरको मर्मत सम्भार ।
- वैकल्पिक सिँचाई प्रणालीको अध्ययन अनुसन्धान तथा डि.पि.आर. निर्माण ।
- सिँचाई व्यवस्थापन तालिम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- बाँसगढी नदीबाट लिफ्टड प्रणालीको विकास र डिप तथा स्यालो ट्युबेल प्रणालीबाट सिँचाई सुविधा प्राप्त भएको हुनेछ ।
- वैकल्पिक सिँचाई प्रणाली (पोखरी, लिफ्टड) को अध्ययन अनुसन्धान र डि.पि.आर. भएको हुनेछ ।

- निर्माण सम्पन्न भएका सिँचाई कूलोहरुको मर्मत, सम्भार लगायत सम्पूर्ण व्यवस्थापनका लागि सम्बन्धित उपभोक्ता समितिहरु सशक्त रुपले परिचालन भएका हुनेछन्।
- उपभोक्ता समिति लगायत सरोकारवालालाई आवश्यक तालिम र प्रविधिबाट प्रशिक्षित गरिएको हुनेछ।

६.६ नदी नियन्त्रण

विद्यमान अवस्था

बाँसगढी नदीबाट वर्षेनी हुने नदी कटान तथा बाढीको कारणबाट यो नगरपालिका बढी जोखिममा रहेको छ। यस नगरपालिकाको बीच भागबाट बग्ने डुडुवा खोला, मान खोलामा हुने कटान र डुबान यहाँको प्रमुख समस्याको रुपमा रहेको छ। यस नगरपालिकामा नदी नियन्त्रण र वस्ती संरक्षण गर्ने कार्य प्रमुख चुनौतीको रुपमा रहेको छ। बाढी, डुबान तथा नदी कटान समेतबाट हुने विपद्मा उद्धार तथा राहतका लागि नगरपालिका स्तरमा र प्रत्येक वडामा विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना गरी रकम विनियोजन गरिएको छ। नगरपालिका स्तरीय विपद्व्यवस्थापन समितिबाट उद्धार, राहत तथा पुनर्स्थापना सम्बन्धी कार्यमा नागरिकलाई सहायता उपलब्ध गराउने गरिएकोछ। नदी नियन्त्रण सम्बन्धी कार्यमा आवश्यक योजना सहित उल्लेख्य श्रोतको आवश्यकता पर्ने हुँदा सो को अभावमा प्रभावकारी कार्य हुन सकेको छैन। अतः नदी नियन्त्रणका लागि नगरपालिकाले संघ तथा प्रदेश सरकारसँग समेत समन्वयात्मक भूमिका निर्वाह गरी यस सम्बन्धी कार्यहरुलाई अगाडि बढाउन आवश्यक छ। नदी नियन्त्रण सम्बन्धी कार्य गर्दा प्रभावित परिवारलाई प्रतिस्थापन गर्ने र रोकथामको लागि वृक्षारोपण तथा वायो इन्जिनियरिङ्ग, ग्याभियन जाली तथा मेसिनरी बाल निर्माण, तटबन्ध निर्माण जस्ता कार्यहरु गरिनु पर्दछ। यही पृष्ठभूमिमा नदी नियन्त्रण सम्बन्धी कार्यक्रमहरु तय भएका छन्।

अवसर र चुनौती

अवसर

- सम्भावित विपद्हरुमा जनताहरु अभ्यस्त भइसकेकोले विपद्व्यवस्थापनमा सहज हुने।
- वातावरणमैत्री संरचना बनाई प्रकृतिलाई बचाउनु पर्छ भन्ने सँचको विकास हुँदै गरेको।

चुनौती

- बाढी नियन्त्रण संरचना निर्माणका लागि आवश्यक बजेटको व्यवस्थापन गर्ने।
- विपद् व्यवस्थापनलाई प्राथमिकतामा नराख्ने प्रवृत्ति रहेको।
- बिना अध्ययन नदीजन्य पदार्थको उत्खनन ओसार पसारलाई नियन्त्रण गर्ने।

दीर्घकालीन सँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सँच : बाढीबाट सुरक्षित गाउँवस्ती, हाम्रो समृद्धि।

लक्ष्य : बाढीको जोखिम कम गरी सुरक्षित नगरपालिका बनाउने।

उद्देश्य : बाढीबाट उत्पन्न विपद्को समुचित व्यवस्थापन गर्ने।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : बाढीबाट उत्पन्न विपद्को समुचित व्यवस्थापन गर्ने।	
रणनीति	कार्यनीति
• बाँसगढी नगरपालिका भित्र बाढी न्यूनीकरणका लागि जनचेतना एवं संस्थागत क्षमताको विकास गर्ने र बाढीबाट हुने प्रकोपको	• विद्यालय तहको पाठ्यपुस्तकमा प्राकृतिक विपत्ति र मानव सिर्जित विपत्ति विषय समावेश गरी सचेतना बढाइनेछ। • भू-उपयोगको नीति निर्माण गरी जोखिम क्षेत्रको पहिचान गर्ने र जोखिममा रहेको वस्तीहरुलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने योजना निर्माण गर्ने।

रोकथाम तथा नियन्त्रणका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।	● विपद् व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित संस्थाहरु जस्तै जाईका, नेपाल रेडक्रस, गृह मन्त्रालय जस्ता केन्द्रीय विपद्व्यवस्थापन निकायसँग समन्वय र सहकार्य गरी नियन्त्रण, रोकथामका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने । ● विपद्को पूर्वानुमान सम्बन्धी सूचना प्रणालीको विकास गरिनेछ । ● विपद् पछिको पुनर्स्थापनाको लागि संस्थागत र भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्थापन गर्ने ।
---	--

प्रमुख कार्यक्रम

- जोखिमयुक्त स्थानको पहिचान सहित सुरक्षित स्थानको नक्सांकन/सम्भाव्यता अध्ययन ।
- बाढी नियन्त्रणको अध्ययन डि.पि.आर. तयार गरी तटबन्ध निर्माण ।
- सचेतनामूलक तालिम
- स्वयम सेवक तालिम/उद्धार सामाग्री खरिद
- विद्यालयको पाठपुस्तकमा प्राकृतिक प्रकोप सचेतता सम्बन्धी विषय समावेश गर्ने ।

अपेक्षित उपलब्धी

- सबै नगरवासी र विद्यार्थीहरुले प्राकृतिक प्रकोप र प्रकोप व्यवस्थापनका बारेमा ज्ञान प्राप्त गरी सचेत भएका हुनेछन् ।
- विपद् व्यवस्थापनका लागि केन्द्रीय निकायका साथै विभिन्न संघ संस्थाहरुसँग सहकार्य र समन्वय भएको हुनेछ ।
- नगरपालिका भित्रका सबै खोलाको तटबन्धको लागि अध्ययन गरी डि.पि.आर तयार भएको हुनेछ ।
- जोखिमयुक्त स्थान र सुरक्षित स्थानको पहिचान सहित सम्भाव्यता अध्ययन/नक्सांकन भएको हुनेछ ।
- विपद्को बेलामा तालिम प्राप्त स्वयं सेवकहरु परिचालित भई विपद् न्यूनीकरण भएको हुनेछ ।

परिच्छेद ७

वन, वातावरण संरक्षण एवं विपद् व्यवस्थापन

७.१ वन विकास तथा वातावरण संरक्षण

७.१.१ वन विकास

विद्यमान अवस्था

वन, वनस्पति, वन्यजन्तु, जैविक विविधता र जलाधार व्यवस्थापनलाई समेट्ने वन क्षेत्र हाम्रो महत्वपूर्ण प्राकृतिक सम्पदा हो। पर्या-पर्यटन, जलविद्युत, कृषि, पशुपालन, स्वच्छ वातावरण र जडिबुटीमा आधारित उद्योगसँग वन क्षेत्र सम्बन्धित छ। काठ, दाउरा, जडिबुटी, हरित उद्यम तथा पर्या-पर्यटन समृद्धिको आधार भएकोले यस्तो महत्वपूर्ण प्राकृतिक श्रोत व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदायको सहभागिता, पहुँच र न्यायोचित वितरण आजका आवश्यकता हुन्। पन्ध्रौं योजनाले वन क्षेत्रको दिगो व्यवस्थापन र उद्यमशीलताबाट समृद्धि र सुखमा योगदान भन्ने सौँच सहित वन क्षेत्रको दिगो र सहभागितामूलक व्यवस्थापनबाट वातावरणीय सन्तुलन र दिगो विकास कायम राख्ने लक्ष्य किटान गरेको छ। त्यसैगरी रोजगारी र आय आर्जन हुने गरी वनको दिगो व्यवस्थापन भन्ने सौँच र वनपैदावारहरुको समुचित प्रयोगबाट रोजगारी र आय आर्जनमा वृद्धि गर्ने लक्ष्य प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले लिएको छ। वन अत्यन्त महत्वपूर्ण प्राकृतिक श्रोत हो। आजसम्म पनि वनबाट उपलब्ध उर्जाले सम्पूर्ण खपत उर्जाको ७५% स्थान ओगटेको छ। कृषि, पशुपालन, सिँचाई र कैयन वनमा आधारित उद्योगहरुका लागि वनको विकास, संरक्षण र प्रवर्द्धन अपरिहार्य छ। वनको विकासमा उचित व्यवस्थापन गर्न सके पर्या-पर्यटनमा टेवा पुगी आय आर्जन गर्न सकिन्छ। नेपालको सन्दर्भमा सरकारी तथाङ्ग बमोजिम वि.सं.२०२१ सालसम्म कूल जमिनको ४५.६% भू-भाग जङ्गल क्षेत्रले ओगटेको थियो (राष्ट्रिय योजना आयोग, सन् २०११)। यो प्रतिशत घटेर हाल बुट्यान, नाङ्गाडाँडाँ, चरन, पर्ति र नदी उकास समेत गरी ४०% को हाराहारीमा भरेको छ। विश्वव्यापी रुपमा जङ्गल क्षेत्र घट्दै गएकोले वातावरण प्रदुषण, जलवायु परिवर्तन भई समग्र जनजीवन प्रभावित हुँदै गएको छ। नेपालले पनि वन विकास र यसको संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि सन् २०१५ लाई आधार वर्ष मानेर सन् २०३० सम्म ३% जङ्गल क्षेत्र वृद्धि गर्ने प्रतिबद्धता गर्दै संयुक्त राष्ट्र संघ सामु हस्ताक्षर गरेको छ। वन क्षेत्रको उचित व्यवस्थापन र वितरण सम्बन्धी नीतिगत/कानूनी समस्याले गर्दा हाल नेपालमा मलेसिया, इन्डोनेसिया, बर्मा, भियतनाम, न्यूजीलैंड, डेनमार्क, अफ्रिका र अष्ट्रेलियाबाट अरबौंका काठहरु आयात भईरहेकोले राष्ट्रको धन विदेशिएको अवस्था छ।

बाँसगढी नगरपालिकाको पूर्व देखि पश्चिमसम्मको उत्तरी क्षेत्र बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज र मध्यवर्ती क्षेत्रले ढाकिएको छ। यी ठूला वन क्षेत्रहरुका अतिरिक्त अन्य ठूला साना सामुदायिक वनहरु पनि यस नगरपालिकामा रहेका छन्। सामुदायिक वनले नगरपालिकाको करिब १८.१७ प्रतिशत क्षेत्रफल ओगटेको छ। नगरपालिकाका ९ वटा वडाहरुमा ४४ वटा सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरु गठन भई क्रियाशीलरहेका छन्। वन संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि नेपाल पक्षबाट गरिएका सम्झौता, नेपालले संयुक्त राष्ट्र संघ समक्ष गरेको प्रतिबद्धता र वन तथा वनजन्य सम्पदाहरुबाट आय आर्जन गरी समृद्धि ल्याउन पनि बाँसगढी नगरपालिकाले वन क्षेत्रको विस्तार, विकास, संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्न जरुरी छ। प्राकृतिक सौन्दर्यताले भरिपूर्ण र बाँसगढी नगरपालिकाको गहनाको रुपमा रहेको बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज नेपाल सरकार मातहत रहेको छ। यस निकुञ्जको संरक्षण तथा प्रवर्द्धनमा स्थानीय नगरपालिकाको पनि महत्वपूर्ण योगदान रहने हुँदा नेपाल सरकारबाट आवश्यक कार्यक्रमहरु तय गरी नगरपालिकासँग समन्वयात्मक रुपमा कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिएको छ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- वन जङ्गलको विस्तार र संरक्षण गरी जडिबुटीको सङ्कलन, प्रशोधन र बजारीकरण गर्न सकेमा समृद्धिमा मद्दत पुग्ने।

- यस नगरपालिकामा हाल विद्यमान सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिको सङ्ख्या ४४ रहेको र वन क्षेत्रविस्तार गरी सामुदायिकीकरण गरिएमा स्थानीय जन समुदायको आय स्तरमा वृद्धि हुने ।
- यस नगरपालिकाको पूर्व उत्तर देखि पश्चिम उत्तर तर्फको सम्पूर्ण भागमा राष्ट्रिय निकुञ्ज रहेको हुँदा यसबाट वातावरणमा सकारात्मक प्रभाव पर्नुका साथै अन्य विविध लाभ लिन सकिने अवस्था रहेको ।
- वनजङ्गलको विस्तार र संरक्षण गरी जडिबुटीको प्रशोधन र बजारीकरण गर्न सकेमा समृद्धि हासिल हुनसक्ने ।
- वन्यजन्यमा आधारित उद्योगहरु सञ्चालन गरी रोजगारी र आय आर्जन गर्न सकिने ।

चुनौतीहरु

- वन्यजन्य उत्पादनको चोरी निकासी र वन्यजन्तुको अवैध शिकार नियन्त्रण गर्ने ।
- वन्यजन्तु र मानव बीचको सम्बन्धमा दरार उत्पन्न भई वर्षेनी हुने मानवीय क्षतीलाई नियन्त्रण गर्ने ।
- वर्षेनी लाग्ने डढेलो तथा आगलागी नियन्त्रण गर्ने ।
- महत्वपूर्ण जडिबुटीको पहिचान गरी संरक्षण गर्ने ।
- सामुदायिक वनहरु बीच बेलाबखत देखिने आन्तरिक विवाद र समुदाय एवं राष्ट्रिय निकुञ्ज बीच देखिने विवादको निराकरण गर्ने ।
- अनियन्त्रित डोजरको प्रयोगबाट वन संरक्षणमा परेको चापलाई व्यवस्थापन गर्ने ।
- वन र वातावरण सम्बन्धी व्यापक चेतनाको विकास गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच :- हरियो वन बाँसगढीको दिगो धन

लक्ष्य :- वन क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्द्धन गरी आय आर्जनको दिगो स्रोत बनाउने ।

उद्देश्य :- वन क्षेत्रलाई आय आर्जनको दिगो स्रोतको रूपमा विकास गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : वन क्षेत्रलाई आय आर्जनको दिगो स्रोतको रूपमा विकास गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
• वनको विकास र संरक्षण गरी वनमा आधारित उद्योग मार्फत उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी रोजगारी सिर्जना गर्ने ।	• टिकाउ र हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने विरुवा रोप्न नाङ्गाडाँडाहरु र खाली चउर निजी क्षेत्रलाई लीजमा दिन आवश्यक कानून बनाइनेछ । • वनजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी वन पैदावारमा आधारित उद्योगहरु खोल्ने, रोजगारी सिर्जना गर्ने र आय आर्जनमा टेवा पुऱ्याइनेछ । • सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहलाई सक्रिय बनाइने छ । • वनजन्य Timber / Non-timber काठहरुको अवैध कारोबार नियन्त्रण गरिनेछ । • नाङ्गा डाँडाँ, खाली चउर र नदी कटान तथा भू-क्षय हुने क्षेत्रमा व्यापक रूपमा वृक्षारोपण गर्न स्थानीय समुदायलाई परिचालन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- नदी कटान तथा भू-क्षय नियन्त्रणको लागि वृक्षारोपण कार्यक्रम (वायो इन्जिनियरिङ्ग)
- नर्सरी निर्माण कार्यक्रम

- वन विस्तार र संरक्षण सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा ।
- पानीको मुहान सुकाउने विरुवाहरूको क्रमागत प्रतिस्थापन कार्यक्रम ।
- सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिलाई क्षमता विकास कार्यक्रम
- डढेलो नियन्त्रण तथा जनचेतना कार्यक्रम
- निजी जग्गामा वृक्षारोपण गर्ने व्यक्ति तथा समूहलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम
- निकुञ्ज संरक्षित वन क्षेत्रको प्रवर्द्धनका लागि समन्वय र सहकार्य गरी सह-आयोजना सञ्चालन कार्यक्रम
- नाँगा डाँडाँ, खाली चउर र बुट्यान क्षेत्रमा वृक्षारोपण कार्यक्रम
- नगरपालिका भित्र उपलब्ध हुने महत्वपूर्ण जडिबुटीहरूको अध्ययन, अनुसन्धान र अभिलेखांकन कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- काठजन्य वस्तु र वन्यजन्यमा आधारित उद्योगबाट उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि भई आय आर्जन हुनेछ ।
- वनको दिगो व्यवस्थापन र जडिबुटी जस्ता वन्यजन्य उत्पादनबाट रोजगारी सिर्जना भई गरिवी न्यूनीकरण हुनेछ ।
- हरियाली क्षेत्रको विस्तार भई पर्यावरणीय सन्तुलन र पर्या-पर्यटनलाई टेवा पुगेको हुनेछ ।

७.१.२ वातावरण संरक्षण

विद्यमान अवस्था

प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हक संविधानमा व्यवस्थित रहेको छ । वातावरण संरक्षण गर्ने कार्य तीनै तहका सरकारको जिम्मेवारी भित्र पर्ने भएकोले यसको उचित व्यवस्थापन पनि प्राथमिकताका साथ गरिनु पर्दछ । ध्वनी, जल, जमिन र वायुसँग सम्बन्धित प्रदुषण रोकथाम र नियन्त्रणका लागि मापदण्ड निर्धारण भई कार्यान्वयनमा आएको अवस्था छ । वातावरण संरक्षणमा जनचेतना अभिवृद्धि, फोहरमैला व्यवस्थापन, हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने कार्यका लागि विशेष योजना सहित व्यापक जनपरिचालनको आवश्यकता हुन्छ । वातावरण व्यवस्थापन बहु-आयामिक विषय भएकोले यसमा विभिन्न क्षेत्रको सहयोग र सहकार्य जरुरी हुन्छ । पन्ध्रौं योजनाले सफा, स्वच्छ र हरित वातावरण भन्ने सौँच र प्रदुषण नियन्त्रण, फोहरमैला व्यवस्थापन र हरियाली प्रवर्द्धन गरी नागरिकको स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने अधिकारको सुनिश्चितता गर्ने लक्ष्य किटान गरेको छ । त्यसैगरी भू-स्खलन नियन्त्रण र भू-संरक्षण कायम गर्दै वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्ने प्रमुख उद्देश्य सहित हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने, नदी तटको उचित व्यवस्थापन गर्ने, नाझाडाँडाहरूमा वृक्षारोपण गर्ने, डढेलो नियन्त्रणका लागि अग्नी रेखा निर्माण गर्ने, चरन क्षेत्रको संरक्षण गर्ने जस्ता कार्यनीतिहरू लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनामा निर्दिष्ट गरिएका छन् । पृथ्वीमा पाइने हावा, पानी, मौसम र पर्यावरण एक अर्कामा अन्तर सम्बन्धित छन् । मानवजातीले आफु जिउने क्रममा प्रयोग गरेका वस्तुहरू र प्राकृतिक श्रोतहरूबाट पैदा हुने फोहरमैलाले प्रदुषण बढाई वातावरणलाई प्रभाव पार्दछ । विश्वमा बढ्दो प्रतिस्पर्धा र व्यापार विस्तारका कारणले कारखानाबाट पैदा हुने कार्बन, धुलो, रासायन, धुँवा आदिले वातावरण असन्तुलन बनाएको छ । विगत तीन दशक देखि यता विश्वका सबै देशहरूको ध्यान भूमण्डलीय वातावरणको संरक्षण तर्फ गएकोले नेपाल लगायत थुप्रै देशहरूले संयुक्त राष्ट्र संघ सामु वातावरण संरक्षणका लागि प्रतिबद्धता गर्दै अन्तर्राष्ट्रिय सम्झौतामा हस्ताक्षर गरेका छन् । दिगो विकास लक्ष्य नं. ६ ले सबै नागरिकलाई सफा र स्वच्छ पिउने पानी उपलब्ध गराउने र लक्ष्य नं. १५ ले वनको दिगो व्यवस्थापन गर्ने, मरुभूमिकरणको विरुद्ध संघर्ष गर्ने र जैविक विविधतामा हानी हुन नदिने विषयहरूलाई प्राथमिकीकरण गरेको छ ।

वातावरण संरक्षणको मूल आधार वन विकास हो । पानीको श्रोत वन हो । वनको संरक्षण गर्न नसक्दा भू-स्खलन हुने, पानीको मूलहरू सुक्ने, जैविक विविधतामा ह्रास हुने गर्दछ । प्रदुषित वायुमा नाइट्रोजन अक्साइड, सल्फरडाई अक्साइड, हाइड्रोजनफ्लोराइड र अन्य गह्रौं खनिज तत्वहरू रहेका हुन्छन् । यी तत्वहरूले

प्राणी र वनस्पतीहरू माथि नकारात्मक प्रभाव पारेका हुन्छन् । तर वनका वृक्षहरूले यी तत्वहरूमा हुने रसायनलाई शुद्धिकरण गरी अक्सिजन दिइरहेका हुन्छन्। वृक्षहरूले नै ग्रीन हाउस ग्यासको प्रभाव घटाई जमिनको तहमा हुने ओजोन तहलाई न्यूनीकरण गर्दछन् । वातावरण संरक्षण र फोहरमैला व्यवस्थापन अन्योन्याश्रित छन् । फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापनबाट प्रदुषण नियन्त्रण गर्न सकिन्छ । सड्ने र नसड्ने फोहरलाई श्रोतमै वर्गीकरण गरी सड्ने फोहरलाई प्राङ्गारिक मलको रूपमा कृषि कार्यमा पुनःप्रयोग गर्न सकिन्छ भने नसड्ने फोहरलाई पुनचक्रीय विधिबाट पुनःप्रयोग गर्न सकिन्छ । फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापनका लागि जनचेतना अभिवृद्धिका साथै व्यापक रूपमा जनपरिचालन गर्न अपरिहार्य छ । स्वच्छ, स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने नागरिकको हकलाई प्रत्याभूत गर्न साभा प्रतिबद्धता, मानव वस्तीबाट निस्कने फोहरको उचित व्यवस्थापन, प्लाष्टिकजन्य फोहरको नियन्त्रण र व्यवस्थापन, प्रदुषण गर्नेबाट उचित दायित्व बहन जस्ता पक्षहरूमा ध्यान जान जरुरी छ ।

सफा स्वच्छ वातावरण भन्ने सौँच र फोहरमैला व्यवस्थापन गरी नागरिकको स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्ने भन्ने लक्ष्य पन्ध्रौ योजनाले लिएको छ । स्वच्छ, सफा वातावरण कायम गरी जनताको जीवन स्वस्थ बनाई सक्रिय, क्रियाशील र सिर्जनशील नागरिक तयार गर्न ग्रामीण क्षेत्र, साना बजार क्षेत्र र शहर उन्मुख क्षेत्रहरूमा पनि फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न जरुरी छ । सडकमक महामारी हुन नदिन ठोस तथा तरल फोहरलाई व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुन्छ । यसको उचित व्यवस्थापन र पुनचक्रीय विधिबाट विकसित देशहरूले मल, उर्जा र नयाँ वस्तुहरू बनाई प्रशस्त आय आर्जन गरे जस्तै नगरपालिकाले पनि यस तर्फ विशेष ध्यान पुऱ्याउनु पर्दछ । वातावरण संरक्षण र फोहरमैला व्यवस्थापन अन्योन्याश्रित छन् । फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापनबाट प्रदुषण नियन्त्रण गर्न सकिन्छ । सड्ने र नसड्ने फोहरलाई श्रोतमै वर्गीकरण गरी सड्ने फोहरलाई प्राङ्गारिक मलको रूपमा कृषि कार्यमा पुनःप्रयोग गर्न सकिन्छ भने नसड्ने फोहरलाई पुनचक्रीय विधिबाट पुनःप्रयोग गर्न सकिन्छ । फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापनका लागि जनचेतना अभिवृद्धिका साथै व्यापक रूपमा जनपरिचालन गर्न अपरिहार्य छ । स्वच्छ, स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने नागरिकको हकलाई प्रत्याभूत गर्न साभा प्रतिबद्धता, मानव वस्तीबाट निस्कने फोहरको उचित व्यवस्थापन, प्लाष्टिकजन्य फोहरको नियन्त्रण र व्यवस्थापन, प्रदुषण गर्नेबाट उचित दायित्व बहन जस्ता पक्षहरूमा ध्यान जान जरुरी छ ।

यस बाँसगढी नगरपालिकामा रहेका ४४ वटा सामुदायिक वनहरू यी वस्तीहरूको नजिक छन् र समुदाय स्तरबाटै यी वनहरूको संरक्षण गरिएको अवस्था एकातर्फ छ भने अर्को तर्फ राष्ट्रिय गौरवकै रूपमा रहेको बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्जका अधिकांश भाग यस नगरपालिकामा पर्ने हुँदा यसबाट वातावरण संरक्षणमा राम्रो प्रभाव परेको छ । तर मुख्य वस्ती तथा बजारहरूको बीचबाट आवात जावत गर्ने कच्ची बाटाहरू बाट निस्कने धुलो धुवाँले वायु प्रदुषण भई वातावरणमा केही असर परेको देखिन्छ । बाँसगढी नगरपालिकाको अधिकांश भागमा ग्रामीण पातलो वस्ती भएको हुनाले फोहरमैलाको प्रदुषणबाट वर्तमान अवस्थामा ठूलो चुनौती नभएता पनि घनावस्ती र स-साना बजार क्षेत्रमा फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापन तथा ढल निकासको व्यवस्थित विकास गर्न सकिएको छैन । विभिन्न बजार क्षेत्र, पार्क तथा मनोरञ्जन क्षेत्र, विभिन्न मठ-मन्दिर तथा साँस्कृतिक स्थलहरूमा फ्याकिने सीशाका बोतलहरू तथा फुटेका टुक्राहरू र अन्य थुप्रै प्लाष्टिकजन्य वस्तुहरूको व्यवस्थापन गर्न र नियमन गर्न सकिएको छैन । मेला लाग्ने स्थलहरू र मानिसको भेला हुने अन्य सार्वजनिक स्थानमा सार्वजनिक शौचालयहरू पनि व्यवस्थापन गर्न सकिएको छैन । बजार केन्द्रहरूको विस्तार र विभिन्न आर्थिक गतिविधिहरूको विस्तारबाट उत्सर्जन हुने फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापन गरी नगरपालिकालाई फोहरमुक्त बनाउने सन्दर्भमा आवश्यक पर्ने लैण्डफिल्ड साइट तोकी व्यवस्थापन हुन आवश्यक छ । स्वस्थ, स्वच्छ वातावरण बनाई सभ्य, सुसंस्कृत बाँसगढीका जनताको परिचय दिन पनि वातावरण संरक्षण र फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापन गरिनु पर्दछ ।

अवसर तथा चुनौती

अवसर

- नगरपालिकाको उत्तर पूर्व देखि पश्चिम उत्तरको अधिकांश भू-भाग राष्ट्रिय निकुञ्ज क्षेत्रले ढाकिएको र ४४ वटा सामुदायिक वन क्षेत्रबाट समेत हरियाली प्रवर्द्धन गरी वातावरण संरक्षणमा सघाउ पुगेको ।

- सबै सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरु वन वातावरण संरक्षणमा परिचालित भइरहेको ।
- वन जङ्गल क्षेत्रमा डढेलो नियन्त्रण गर्ने संयन्त्र निर्माण गरी व्यवस्थापन गर्ने ।
- चरन क्षेत्र छुट्टाएका ठाउँहरु, नाङ्गा डाँडाहरु र हरेक मोटर बाटोको छेउमा वृक्षारोपण गर्दा प्रदुषण कम भई स्वच्छ वातावरण कायम राख्न सकिने ।
- आयोजना सञ्चालन गर्नुपूर्व वातावरणीय प्रभावको मूल्याङ्कन गरी त्यसको प्रतिवेदन कार्यान्वयनबाट वातावरण सन्तुलनको दिगो व्यवस्थापन हुने ।
- सड्ने खालका फोहरबाट अर्गानिक मल उत्पादन गरी कृषि क्षेत्रमा उत्पादकत्व बढाउन सकिने ।
- मानव वस्तीबाट टाढाको अनुत्पादक स्थानमा फोहरको अन्तिम विसर्जन स्थल (Landfill Site) बनाउन सकिने ।

चुनौती

- वातावरण संरक्षणमा चेतना स्तर बृद्धि गर्ने ।
- प्लाष्टिकजन्य पदार्थको अत्याधिक प्रयोगलाई नियन्त्रण र व्यवस्थापन गर्ने ।
- सार्वजनिक स्थलमा निर्माण हुने शौचालयको उचित व्यवस्थापन गर्ने ।
- फोहरमैला व्यवस्थापनमा व्यापक जनचेतनाको विकास गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- बाँसगढीको सान, स्वच्छ, सफार हरित वातावरण मार्फत दिगो विकासको अभियान

लक्ष्य :- नगरपालिकावासीको स्वच्छ, स्वास्थ्य र सुरक्षित वातावरणमा बाँच्न पाउने अधिकारको सुनिश्चितता गर्ने ।

उद्देश्य :- वातावरण संरक्षण र विकास व्यवस्थापनलाई आन्तरिकीकरण गर्ने

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : जैविक विविधताको संरक्षण गर्दै उत्पादन र उत्पादकत्व बढाई समन्यायिक वितरण गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● वातावरण संरक्षण मापदण्ड बमोजिम प्रदुषण न्यूनीकरण गरी स्वस्थ नागरिक मार्फत आर्थिक र सामाजिक क्षेत्रमा सकारात्मक परिणाम प्राप्त गर्ने ।	● भू-उपयोग नीति/योजना तर्जुमा गरी सो अनुसार भूमिको उपयोग गरिनेछ । ● वातावरण नीति र वन तथा वातावरण सम्बन्धी आवश्यक कानून तर्जुमा गर्ने । ● नाङ्गाडाँडा, चउर, मोटर बाटोको छेउ, नदी-कटान र बुट्यान क्षेत्रमा आकर्षक विरुवाहरु रोपी हरियाली प्रवर्द्धन कायम गर्ने । ● एक घर एक विरुवा कार्यक्रम लाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरी हरियाली प्रवर्द्धन र स्वच्छ वातावरण कायम गर्ने । ● नदी, सडक र अन्य खुला क्षेत्रमा प्रदुषित वातावरणलाई शुद्धिकरण गर्ने नीति बनाई कार्यान्वयन गर्ने । ● भू-स्खलन र प्रदुषण नियन्त्रण गरी वातावरण संरक्षण गर्ने । ● डोजर व्यवस्थापनका लागि कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने । ● वस्ती तथा बजारबाट उत्सर्जन हुने प्लाष्टिकजन्य फोहरहरुको व्यवस्थापन गर्ने ।

	वातावरण संरक्षण र फोहरमैला व्यवस्थापनमा जनचेतना सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
फोहरमैला व्यवस्थापन नीति निर्माण गरी दिगो रूपमा फोहरमैलाको व्यवस्थापनबाट स्वच्छ, सफा वातावरण निर्माण गर्ने ।	- फोहरमैला व्यवस्थापन नीति निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । - फोहरमैलाको दिगो व्यवस्थापनको लागि योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । - फोहरमैला व्यवस्थापन समितिको गठन गरी क्रियाशील बनाइनेछ । - हरेक टोल विकास संस्थाहरुलाई फोहरमैला व्यवस्थापनमा परिचालन गरिनेछ । - उपयुक्त स्थानमा ल्याण्ड फिल्ड साइटको अध्ययन र डि.पि.आर. तयार गरिनेछ । - फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि आवश्यक उपकरणको व्यवस्थापन गरिनेछ । - फोहरमैला व्यवस्थापन समिति र जनसहभागीताका व्यापक परिचालन गरी स्वच्छ सफा वातावरण कायम गरिनेछ । - विभिन्न जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- भू-उपयोग नीति/योजना तर्जुमा कार्यक्रम ।
- हरियाली प्रवर्द्धन तथा पार्क निर्माण कार्यक्रम (सबै वडाहरुमा) ।
- प्लास्टिकजन्य वस्तुहरुको प्रयोग न्यूनीकरण गर्ने तथा प्लाष्टिकजन्य फोहरमुक्त क्षेत्र घोषणा कार्यक्रम ।
- विषादी एवं रासायनिक पदार्थ प्रयोगमा न्यूनीकरण कार्यक्रम ।
- वातावरण संरक्षण नीति तथा कार्यविधि निर्माण ।
- नदीजन्य पदार्थको उत्खनन र प्रयोग सम्बन्धी कार्यको लागि नीति तथा कार्यविधि निर्माण ।
- प्रत्येक मोटर बाटोको छेउमा वृक्षारोपण गरी हरियाली पथ निर्माण कार्यक्रम ।
- डहेलो नियन्त्रणका लागि जनशक्ति निर्माण कार्यक्रम ।
- आगजनी र वायु प्रदुषणले वातावरणमा पार्ने प्रभाव रोक्न सचेतना कार्यक्रम ।
- सार्वजनिक स्थान तथा नदी किनारामा वृक्षारोपण कार्यक्रम ।
- फोहरमैला व्यवस्थापन योजना तथा नीति निर्माण ।
- फोहरमैला व्यवस्थापन सचेतना कार्यक्रम ।
- फोहरमैला व्यवस्थापन सङ्कलन केन्द्रहरु तोक्ने र उपकरण खरिद कार्यक्रम ।
- ल्याण्ड फिल्ड साइट अध्ययन-डि.पि.आर. ।
- साँस्कृतिक तथा धार्मिक केन्द्र, बजार केन्द्र तथा बस स्टेशनमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण कार्यक्रम ।
- प्रत्येक घर घरमा एक घर एक टोकरी कार्यक्रम ।
- निरन्तर सरसफाई अभियान कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- वन विस्तार तथा संरक्षण र प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।
- भू-स्खलन नियन्त्रण, वृक्षारोपण, हरियाली पथ निर्माण र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको कार्यान्वयनबाट स्वच्छ, सफा र प्रदुषण रहित वातावरण कायम भएको हुनेछ ।
- प्लाष्टिकजन्य पदार्थको प्रयोग तथा यत्रतत्र फ्याँक्ने प्रवृत्तिमा उल्लेख्य रुपमा कमी आएको हुनेछ ।
- योजना कार्यान्वयन पश्चात नगरपालिका फोहरमैलामुक्त नगरपालिका भएको हुनेछ ।
- फोहरमैलाको अन्तिम विसर्जन स्थल (Landfill Site) को अध्ययन भएको हुनेछ ।

७.२ जैविक विविधता

विद्यमान अवस्था

जैविक विविधताको दृष्टिले हाम्रो देश सम्पन्न छ । यहाँको पारिस्थितिकीय प्रणाली विभिन्न प्रकारका वन, वनस्पति वर्ग, वनस्पति प्रजाती र प्राणी प्रजातीले समग्र भूअवस्थान (कथकतः) गतिशील छ । विभिन्न संरक्षित क्षेत्र, अन्तर्राष्ट्रिय महत्वका सीमासार क्षेत्र, सामुदायिक वन क्षेत्र र निजी खेतवारीमा रहेका लाखौं वन तथा कृषि वनबाट जैविक विविधताको संरक्षण भईरहेको छ । पन्ध्रौं योजनाले जैविक विविधताको दिगो र सहभागितामूलक व्यवस्थापनबाट वातावरणीय सन्तुलन तथा पर्या-पर्यटनको विकास गरी अर्थतन्त्रमा यस क्षेत्रको योगदानको वृद्धि गर्ने लक्ष्य राखेको छ । लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले जैविक विविधताको दिगो व्यवस्थापन गरी पर्या-पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने र जैविक विविधताको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने कार्यनीति लिएको देखिन्छ ।

बाँसगढी नगरपालिका समुन्द्र सतहबाट १५४ मीटरको उचाइसम्म रहेको र क्षेत्रफलको हिसाबमा २०.६०८ वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफल भित्र फैलिएको कारणबाट हावापानी, वनस्पति, वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गीहरूमा विविधता रहेको छ । उष्ण समशीतोष्ण हावापानी भएको बाँसगढी नगरपालिकामा वार्षिक औषत वर्षा ११३० मि.लि. र वार्षिक औषत तापक्रम ४० डिग्री सेल्सियस रहन्छ । यस नगरपालिकाको केही भाग ओगटेको बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज जैविक विविधताको दृष्टिले अत्यन्त महत्वपूर्ण छ । वासस्थान, खानेकुराको अभाव, वन अतिक्रमण तथा मानवीय चाँप र वन्यजन्तुको आफ्नै अस्वस्थ समस्या जस्ता कारणले मानव तथा वन्यजन्तु बीचको सम्बन्ध अनुकूल हुन नसक्दा वर्षेनी वन्यजन्तुबाट मानिस माथि आक्रमण गरी घाइते तथा मृत्यु हुने, बाली नालीको उल्लेख्य नोक्सानी गर्ने र स्वयम् वन्यजन्तुहरू पनि असुरक्षित भई उल्लेख्य रुपमा मारिने जस्ता घटनाहरूबाट यो नगरपालिका निकै पीडित अवस्थामा छ । यो समस्याको दिगो समाधानका लागि केन्द्र तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरी आवश्यक नीति र कार्यक्रमका साथ अघि बढ्न जरुरी देखिन्छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- जलवायु तथा जैविक विविधताले भरिपूर्ण यस नगरपालिकामा वन्यजन्तु, चराचुरुङ्गी, वन वनस्पति एवं औषधीजन्य जडिबुटीको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्न सकेमा नगरपालिकावासीहरूको जीवनस्तरमा सुधार आउने ।
- पर्या-पर्यटनको माध्यमबाट आय-आर्जन गर्न सकिने ।
- जैविक विविधताको संरक्षण एवं प्रवर्द्धनबाट रोजगारी सिर्जनाका साथै वातावरण सन्तुलन कायम गर्न सकिने ।

चुनौती

- जल तथा जलाधार क्षेत्रको योजनाबद्ध संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने ।
- वन्यजन्तु र चराचुरुङ्गीहरूको अवैध चोरी शिकारी नियन्त्रण गर्ने ।
- मानव र वन्यजन्तु बीच पारस्परिक सह-अस्तित्वको सम्बन्ध कायम गर्ने ।
- वन्यजन्तुबाट हुने मानवीय क्षति र बालीनालीको नोक्सानी नियन्त्रण गर्ने ।
- वन्यजन्तुहरू उपर मानवीय पक्षबाट हुने हानी नोक्सानी नियन्त्रण गर्ने ।

- वनजन्य वनस्पती र जडिबुटीहरुहरुको अवैध चोरी नियन्त्रण गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- वातावरण सन्तुलनका लागि जैविक विविधताको संरक्षण र प्रवर्द्धन ।

लक्ष्य :- जैविक विविधतायुक्त सम्पदाको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्दै वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्ने ।

उद्देश्य :- जैविक विविधताको संरक्षण गर्दै उत्पादन र उत्पादकत्व बढाई समन्यायिक वितरण गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : जैविक विविधताको संरक्षण गर्दै उत्पादन र उत्पादकत्व बढाई समन्यायिक वितरण गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● वनस्पति, वृक्ष, जडिबुटी, लोपोन्मुख र अन्य प्रजातीका चरा तथा जनावरको सुरक्षित आश्रय स्थल बनाउने र संरक्षण गर्ने ।	● जैविक विविधता झल्काउने वनस्पती उद्यानको निर्माण गर्ने । ● पर्या-पर्यटन मार्फत आय आर्जन गरी जनताको जीवनस्तर उकास्ने । ● संरक्षित क्षेत्र तथा विभिन्न सामुदायिक वनहरुमा पोखरीहरु निर्माण गरी पशुपक्षिमैत्री तथा हरियाली सहितको वन प्रवर्द्धन गर्ने । ● जैविक विविधताको संरक्षण गर्न जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने । ● जैविक विविधताको उपयोग गरी सहभागितामूलक पद्धतिबाट पर्या-पर्यटनको विकास गर्ने । ● जैविक विविधताको संरक्षण गर्न कानून र कार्यविधि बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।
● विद्यमान मानव तथा वन्यजन्तु बीचको असहज सम्बन्धमा गम्भिर भई पारस्परिक सह-अस्तित्वको रुपमा पुनर्स्थापित गर्न प्रयत्नशील रहने ।	● वन क्षेत्रका आसपासमा माछापानल, मौरीपानल, फलफूल लगायतका वैकल्पिक कृषि खेतीलाई जोड दिने । ● घरपालुवा जनावरहरुलाई सुरक्षित खोरको व्यवस्थापन गर्ने । ● राष्ट्रिय निकुञ्ज मार्फत कार्यान्वयनमा ल्याइएको मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व व्यवस्थापन कार्यविधि-२०७१, मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व व्यवस्थापन कोष सञ्चालन कार्यविधि-२०७३ लाई पूर्ण कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । ● हिंसक वन्य-जन्तुबाट बच्ने उपाय, राहत कोष परिचालन लगायतका विषयहरुमा व्यापक जनचेतनाका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने । ● निकुञ्जसँग समन्वय गरी मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व भएका स्थानहरुमा पूर्वसूचना प्रणाली जडान गर्न सहयोग गर्ने । ● क्षति न्यूनीकरण गर्न निर्माण भएका पूर्वाधारहरुको संरक्षण गर्ने । ● कृषिबाली, मानव र घरपालुवा जनावरहरुको बीमाको लागि प्रोत्साहन गर्ने । ● राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा संरक्षित वन क्षेत्रको सीमानामा काडे तारबार लगाई स्थानीय समुदायको बालीनाली संरक्षण र

	जङ्गली जीवन्तुको सुरक्षा प्रदान गर्न संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वयात्मक पहल गर्ने ।
--	--

प्रमुख कार्यक्रमहरु

- विद्यमान पोखरीहरुको संरक्षण कार्यक्रम
- विद्यमान जडिबुटी तथा वन्यजन्तु एवं पक्षी प्रजातीको अध्ययन अनुसन्धान तथा अभिलेखीकरण कार्यक्रम ।
- जडिबुटी पहिचान तथा संरक्षण कार्यक्रम ।
- वन्यजन्तु तथा पक्षी संरक्षण कार्यक्रम ।
- वन उपभोक्ता समितिलाई जैविक विविधता संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्न जनचेतना/अभिमुखीकरण कार्यक्रम ।
- जैविक विविधता संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि कानून, कार्यविधि निर्माण ।
- पर्या-पर्यटनको पूर्वाधार तयार गर्न पर्यटन योजना निर्माण कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- विद्यमान वन्यजन्तु, चराचुरुङ्गी, रुख,वनस्पती तथा औषधीजन्य जडिबुटीहरु लोप हुन नदिई तिनीहरुको संरक्षण र प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।
- जैविक विविधताको प्रवर्द्धन हुने गरी विभिन्न वनस्पती उद्यानहरुको निर्माण भएको हुनेछ ।
- जैविक विविधताको उपयोग गरी पर्या-पर्यटनको पूर्वाधार निर्माण भएको हुनेछ ।
- मानव-वन्यजन्तु बीचको असहज सम्बन्ध पारस्परिक सह-अस्तित्वको आधारमा पुनर्स्थापित भएको हुनेछ ।

७.३ पार्क तथा खुल्ला क्षेत्र

विद्यमान अवस्था

पोखरी, चौतारी, खुला चउर, पार्क तथा पिकनीक स्थल बालबालिका, युवा तथा ज्येष्ठ नागरिकका लागि खाली समय व्यतित गर्ने, मनोरञ्जन गर्ने सामाजिक मिलन केन्द्रहरु हुन् । पार्क तथा यस्ता खुला क्षेत्रहरु आकर्षक बनाउन सके वातावरण सन्तुलनमा सघाउ पुगनुका साथै पर्यटकहरुको मनोरञ्जन (Recreational) गर्ने स्थल भई उनीहरुको यस तर्फ आकर्षण हुन सक्दछ । यसको अतिरिक्त प्राकृतिक प्रकोपको बेला यस्ता क्षेत्रहरु तत्कालका लागि मानवीय आश्रय स्थलको रूपमा प्रयोगमा ल्याइनेहुँदा योजनामा यस्ता क्षेत्रको महत्व हुनु स्वभाविकै हो । नगर क्षेत्रमा खेलमैदान, पार्क, पिकनिक स्थलहरु निर्माण गर्दा बालबालिका, युवा, प्रौढहरु र पर्यटकहरुका लागि यस्ता स्थानहरु मनोरञ्जनका केन्द्र हुन सक्दछन् । यसका साथै यस्ता पार्कहरु प्रकोपको बेला मानवीय क्षति हुनबाट बचाउने आश्रय स्थल हुनुका साथै वातावरण सन्तुलनमा समेत कामयावी हुन सक्दछन् ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- खाली चौर र खुल्ला भू-भाग उल्लेख्य हुँदा यस्ता खुला क्षेत्र व्यवस्थित गरी बालबालिका, युवा तथा ज्येष्ठ नागरिकका लागि मनोरञ्जन केन्द्र बनाउन सकिने ।
- वातावरण सन्तुलनका लागि सहयोगी हुने ।
- प्राकृतिक प्रकोप को बेला आश्रय स्थल बनाई मानवीय क्षति कम गर्न सकिने ।
- मनोरञ्जन स्थल भई पर्यटक समेत आकर्षित हुने ।
- अधिकांश सामुदायीक विद्यालयसँग आफ्नै खेलमैदान तथा खुला क्षेत्र रहेको

चुनौती

- सार्वजनिक जमिनहरुको अतिक्रमण रोक्ने ।
- व्यवस्थित पार्कहरु निर्माणका लागि आवश्यक साधन श्रोतको व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- स्वच्छ वातावरण, आकर्षक पार्क, विपद् व्यवस्थापन तथा पर्यटनको पूर्वाधार ।

लक्ष्य :-सुन्दर पार्क तथा खुला मैदानको व्यवस्थापनबाट स्वस्थ तथा स्वच्छ वातावरण कायम गर्ने ।

उद्देश्य :-बाँसगढीलाई स्वच्छ वातावरण र मनोरम केन्द्रको रुपमा विकास गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : बाँसगढीलाई स्वच्छ वातावरण र मनोरम केन्द्रको रुपमा विकास गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
• पार्क तथा खुला क्षेत्रको निर्माण तथा व्यवस्थापन गरी प्रत्येक वस्तीलाई मनोरम बनाउने र आपत्कालीन अवस्थामा आश्रय केन्द्रको रुपमा स्थापित गर्ने ।	• भवन निर्माण मापदण्ड निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने । • स्थानीय कामदारको दक्षता अभिवृद्धि गर्ने । • स्थानीय निर्माण सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी भवन निर्माण गर्ने । • स्थानीय भू-उपयोग योजना निर्माण गरी वातावरणमैत्री भवनहरु निर्माण गर्ने । • जोखिमयुक्त र छरिएर रहेका घर वस्तीहरुको पहिचान गरी तथ्याङ्क तयार गर्ने । • एकीकृत वस्तीको लागि उपयुक्त जग्गाको व्यवस्थापन गरी सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ।

प्रमुख कार्यक्रम

- एक वडा एक पार्क / खुला स्थान विकास कार्यक्रम ।
- हरित नगर अभियान कार्यक्रम ।
- खेलमैदान सुधार कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- बाँसगढीको प्रत्येक वडामा पार्कहरु निर्माण भएको हुनेछन् ।
- पुराना सुस्ताउने चौतारीहरुको संरक्षण र केही नयाँ चौतारीहरु निर्माण भएको हुने ।
- खुला क्षेत्रहरुको खोजी र संरक्षण भएको हुने ।
- मनोरञ्जनको लागि पिकनिक स्थलहरु निर्माण भई प्रयोगमा आएको हुने ।
- वातावरण सन्तुलनमा सकारात्मक प्रभाव परेको हुनेछ ।
- वातावरणीय सन्तुलन र हरियाली वृद्धि हुनेछ ।

७.४ सीमसार तथा जलाधार क्षेत्र

विद्यमान अवस्था

जैविक विविधता कायम गर्न र वातावरण सन्तुलित बनाउन सीमसार तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण गर्नुपर्दछ । पानीका मूल सुक्न नदिने गरी वृक्षहरुको संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने, उक्त क्षेत्रको नजिक सडक निर्माण गर्दा भू-कम्पन नहुने साधनहरु प्रयोग गर्ने, पानीका श्रोतहरुको Recharge हुने गरी विकास निर्माणका कामहरु गर्ने,

पानीको दिगो व्यवस्थापन हुने गरी पोखरी र तालहरुको निर्माण गर्ने, वर्षातको पानी सङ्कलन हुने गरी पोखरी र तालतलैया निर्माण गर्ने जस्ता कार्यहरु सीमसार तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण गर्ने विधिहरु हुन् । सीमसार र जलाधार क्षेत्रको संरक्षण गर्दा जलवायु स्थिरता, कृषि उपजमा वृद्धि, प्राणी र वनस्पतीलाई आवश्यक पर्ने पानी प्रयाप्त भई वातावरण सन्तुलन कायम हुन्छ । हाम्रो देशमा सीमसार संरक्षण, नदी किनार संरक्षण, क्षतिग्रस्त भूमिको पुनर्स्थापन, पानीको मुहान संरक्षण जस्ता कार्यहरु मार्फत जलाधार व्यवस्थापनमा टेवा पुगिरहेको अवस्था छ । यस क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्द्धनबाट वातावरण सन्तुलनका साथै पर्या-पर्यटनमा समेत टेवा पुग्दछ । पन्ध्रौ योजनाले जलाधारको दिगो र सहभागिमूलक व्यवस्थापनबाट वातावरणीय सन्तुलन र दिगो विकास कायम राख्ने लक्ष्य लिएको छ । प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले जलाधार क्षेत्रको समुचित संरक्षण, व्यवस्थापन र सदुपयोगबाट वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्ने लक्ष्य लिएको छ भने जलाधार क्षेत्र तथा सीमसार क्षेत्रको संरक्षण र प्रयोगलाई प्राथमिकतामा राख्ने कार्यनीति लिएको छ ।

बाँसगढी नगरपालिका उष्ण समशीतोष्ण हावापानी क्षेत्रमा पर्दछ । यस नगरपालिकाका अधिकांश मानिस तथा घरपालुवा जनावरहरुलाई भूमिगत पानीको श्रोत (ट्युबेल) प्रयोग गरिरहेका छन् भने सिँचाई सुविधा तर्फ बोरिङ तथा स्यालो ट्युबेल अधिकतम रूपमा प्रयोग हुनका साथै हाल बाँसगढी सतह सिँचाई तथा लिफ्टीड प्रणालीबाट समेत सिँचाई सुविधा उपलब्ध भइरहेकोछ ।

अवसर र चुनौती

अवसरहरु

- जङ्गल क्षेत्रको भूभाग उल्लेख्य हुँदा सीमसार/जलाधार क्षेत्रलाई टेवा पुगेको ।
- सीमसार क्षेत्रमा पानी दिगो रूपमा रहने पोखरीहरु बनाई थुप्रै प्रजातिका जीवजन्तुको बसाईसराई र लुप्तता रोक्न सकिने ।
- सीमसार र जलाधार क्षेत्रको संरक्षण गरी ठूला ताल पोखरी निर्माण गरी पिउने पानी र सिँचाई प्रणाली व्यवस्थित गर्न सकिने ।

चुनौती

- सडक निर्माण गर्दा सीमसार तथा जलाधार क्षेत्रमा पर्ने प्रभाव सम्बन्धी वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनलाई कार्यान्वयन गर्ने ।
- जलवायु परिवर्तनमा अनुकूलन कायम गर्ने ।
- सीमसार तथा जलाधार क्षेत्र सम्बद्ध सार्वजनिक जग्गा संरक्षण गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- संरक्षित मूल, सीमसार तथा जलाधार;जलवायु अनुकूलनको आधार ।

लक्ष्य :-सीमसार तथा जलाधार क्षेत्रको दिगो रूपमा संरक्षण गरी वातावरण सन्तुलन कायम गर्ने ।

उद्देश्य :-सीमसार तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण र व्यवस्थापन गरी पानीका श्रोतहरुको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : सीमसार तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण र व्यवस्थापन गरी पानीका श्रोतहरुको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्ने	
रणनीति	कार्यनीति

● वातावरणमैत्री सीमसार र जलाधार क्षेत्र संरक्षण गरी पारिस्थितिक प्रणाली (Eco-system) मा सन्तुलन कायम गर्दै यस्ता श्रोतको समुचित उपयोग गर्ने ।	● जलाधार र सीमसार क्षेत्र संरक्षण नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ● विद्यमान जलाधार तथा सीमसार क्षेत्रमापानीका मूल संरक्षण गर्न वृक्षारोपण गरिनेछ । ● विकास निर्माणको काम गर्दा वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनलाई कडाइका साथ कार्यान्वयन गरिनेछ । ● विभिन्न वनहरुमा आफ्नो वासस्थान बनाएका विभिन्न प्रजातीका जीवजन्तु र चराचुरुङ्गीहरुलाई प्रयाप्त पानी पुग्ने गरी पोखरीहरु निर्माण गरिनेछ । ● सीमसार तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षणमा सामुदायिक वन तथा संघ संस्थाहरु परिचालन गरिनेछ ।
---	--

प्रमुख कार्यक्रम

- सिमसार पहिचान, दर्ता र नक्साङ्कन कार्यक्रम ।
- विभिन्न स्थानहरुमा पोखरी निर्माण कार्यक्रम ।
- पानीका मूल भएका स्थानहरुमा वृक्षारोपण कार्यक्रम ।
- जलाधार क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम ।
- विद्यमान सीमसार क्षेत्रमा जलभण्डार अध्ययन तथा निर्माण कार्यक्रम ।
- सामुदायिक सिमसार, तालहरुको संरक्षण तथा पुनर्जीवन कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- योजना पश्चात बाँसगढीका सीमसार तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्द्धन भई पानीको आपूर्तिमा सहजता हुनेछ ।
- जैविक विविधताको दिगो संरक्षण भई पर्यटन विकास र सन्तुलित वातावरण कायम गर्न टेवा पुगेको हुनेछ ।

७.५ जलवायु परिवर्तन तथा अनुकूलन रणनीति

विद्यमान अवस्था

जलवायु परिवर्तन विश्वव्यापी रुपमा देखा परेको एउटा गम्भीर समस्या हो । नेपालले कूल हरित गृह ग्यासको करिब ०.०२७ प्रतिशत मात्र उत्सर्जन गरे पनि वायुमण्डलीय तापक्रम वृद्धिका कारण जलवायु परिवर्तनको असर हामीले धेरै भोग्दै आएका छौ । यस्तो तापमानलाई न्यूनीकरण गर्ने हाम्रा सेताम्य हिमाल उल्टै पग्लिएर खाली हुँदै छन् । जलवायु परिवर्तनको कारण कृषि, जलश्रोत, जैविक विविधता, मानव स्वास्थ्य तथा बसोवासमा प्रतिकूल प्रभाव पर्न थालेको छ । जलवायु परिवर्तन नीति, २०६७ कार्यान्वयनका लागि राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम २०६७ र स्थानीय अनुकूलन योजना २०६८ अनुरूप स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यक्रम सञ्चालन हुँदै आएका छन् । विभिन्न सरोकारवाला बीच प्रभावकारी समन्वयबाट मात्र जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्न सकिने भएकाले अनुकूलनका कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन आजको आवश्यकता हो ।

जलवायु उत्थानशील समाजको निर्माण भन्ने सौँच र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि तथा प्रतिकूल प्रभावको न्यूनीकरणबाट दिगो समाज निर्माणमा योगदान गर्ने लक्ष्य पन्ध्रौ योजनाको रहेको छ ।

प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले जलवायु परिवर्तनबाट हुने हानी र नकारात्मक प्रभाव न्यून गर्ने भन्ने सौँच लिएको छ भने जलवायु परिवर्तन अनुकूलन हुने गरी आर्थिक गतिविधि सञ्चालन गर्ने प्रमुख उद्देश्य लिएको छ ।

त्यसैगरी जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका विषयवस्तुलाई विद्यमान योजनामा मूल प्रवाहिकरण गर्ने रणनीति/कार्यनीति समेत योजनाले अङ्गिकार गरेको छ । वन अतिक्रमण गरी काठहरूको चोरी निकासी, चुरे विनास, जैविक विविधताको विनास, प्राकृतिक प्रकोप, शहरीकरण, औद्योगीकरण तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण नहुनाले जलवायु परिवर्तन र अनुकूलनमा प्रभाव पारी अतिवृष्टि, अनावृष्टि हुने, तापक्रम बढ्ने, मौसम परिवर्तन हुने, हावापानी प्राणी र वनस्पतीको जीवनमैत्री नहुने हुन्छ । हावापानी अनुकूलननभए प्राणी, वनस्पती, कृषि उत्पादनलाई असर गर्छ ।

बाँसगढी नगरपालिकामा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव स्पष्ट रूपमा देखा नपरे पनि यसका केही संकेतहरू देखा पर्न थालेका छन् । तापक्रम र वर्षामा आएको भिन्नता, नयाँ-नयाँ किटाणुहरूको उत्पत्ति, लामखुट्टेको उत्पत्ति, पानीका स्रोतहरूमा कमि, रैथाने जातको विउहरूबाट खेती नहुनु आदि जलवायु परिवर्तनका सूचकहरू हुन् । जलवायु परिवर्तनका यी सूचकहरूले कृषि, वन, वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गी, मानव वस्ती तथा अन्य क्षेत्रमा पारेको प्रभाव वारे अध्ययन, अनुसन्धान गरी जलवायु अनुकूलन रणनीतिलाई कार्यान्वयन गर्न जरुरी छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गरी अनुकूलन कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिने ।
- जलवायु अनुकूलन कार्यक्रम सञ्चालनबाट जैविक विविधता र जलाधार संरक्षण सम्बन्धी कार्य प्रभावकारी बनाउन सकिने ।

चुनौती

- जलवायु परिवर्तनबाट प्राणी, वनस्पती र मानव जातीलाई पार्ने प्रभावका बारेमा अध्ययन गरी वास्तविक स्थिति उजागर गर्ने ।
- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन गरी अनुकूलन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- जलवायु अनुकूलन; स्वच्छ वातावरणमा दिगो विकास व्यवस्थापन ।

लक्ष्य :- दिगो र वातावरणमैत्री विकासद्वारा जलवायु परिवर्तनलाई न्यूनीकरण गर्दै अनुकूलन बनाउने ।

उद्देश्य :- बढ्दो तापक्रम र जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणका लागि हरियाली प्रवर्द्धन, जैविक विविधता एवं जलाधार क्षेत्रको संरक्षण गरी जलवायु अनुकूलनका लागि टेवा पुर्‍याउने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : बढ्दो तापक्रम र जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणका लागि हरियाली प्रवर्द्धन, जैविक विविधता एवं जलाधार क्षेत्रको संरक्षण गरी जलवायु अनुकूलनका लागि टेवा पुर्‍याउने ।	
रणनीति	कार्यनीति
• हरियाली विस्तारको योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।	• सार्वजनिक स्थल, सडकछेउ, विद्यालय र सरकारी भवन वरिपरि वृक्षारोपण गर्ने । • सामुदायिक वन र निजी वृक्षारोपणलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
• जलाधार र सिमसास संरक्षण गर्ने	• नगर भित्रका नदी, खोल्सो, पोखरी र सिमसारहरूको पुनर्जीवन र संरक्षण गर्ने । • वर्षाको पानी सङ्कलन, भूमिगत जल पुनःभरण गर्ने ।

प्रमुख कार्यक्रम

- जलवायु परिवर्तन र अनुकूलन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम ।
- इकोलोजिकल कार्ययोजना निर्माण र कार्यान्वयन ।

- जैविक विविधता र जलाधार क्षेत्रको संरक्षण कार्यक्रम ।
- जलवायु तथा मौसम केन्द्रको स्थापना ।
- वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कनको प्रभावकारी कार्यान्वयन ।
- प्राकृतिक र मानव निर्मित ताल तथा जलाधार क्षेत्र संरक्षण र प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।
- सुधारिएको चुलो, बायो ग्यास वितरण तथा जडान कार्यक्रम ।
- डढेलो नियन्त्रण कार्यक्रम ।
- जलवायु अनुकूलन पूर्वाधार निर्माण मापदण्ड/नीति ।

अपेक्षित उपलब्धी

- योजना कार्यान्वयन पश्चात बाँसगढी नगरपालिकामा बढ्दो तापक्रम न्यूनीकरणमा सहजता हुनेछ ।
- जलवायु अनुकूलनका प्रयत्नबाट वन, वन्यजन्तु, पशुपंक्षी तथा मानव वस्तीमा सकारात्मक प्रभाव परेको हुनेछ ।

७.६ विपद् व्यवस्थापन

विद्यमान अवस्था

कमजोर भू-वनौट तथा भू-धरातल, मौसमी विषमता तथा जलवायु परिवर्तन, अव्यवस्थित पूर्वाधार विकास एवं निर्माण, पटक पटक दोहरिने बहु-प्रकोपका घटनाहरु जस्ता प्राकृतिक एवं गैर प्राकृतिक विपद्बाट हामी अत्यधिक जोखिम अवस्थामा छौं । भूकम्पीय जोखिमको दृष्टिले ११ औं तथा बाढी पहिरोमा ३० औं अति जोखिम मुलुकको रुपमा हाम्रो देश रहेको अवस्थाले हामी संवेदनशील क्षेत्रमा छौं भन्ने आंकलन हुन्छ । प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने जोखिम न्यूनीकरण गर्न पूर्व सूचना, तयारी, उद्धार, राहत एवं पुनर्स्थापना गर्ने नीति लिई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यलाई स्थानीय सरकारले जिम्मा लिदै संघ तथा प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गर्न जरुरी छ । यसका लागि विपद्व्यवस्थापन सम्बन्धी छुट्टै योजना तर्जुमा गर्न समेत आवश्यक हुन्छ । **विपद् जोखिमबाट सुरक्षित र उत्थानशील नेपाल** भन्ने सौँच सहित सबै प्रकारका प्राकृतिक एवं गैर प्राकृतिक विपद् घटनाबाट सिर्जित मानवीय, भौतिक, आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक र वातावरणीय क्षति कम गर्ने लक्ष्य पन्ध्रौं योजनाले लिएको छ । लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले **विपद्को घटना र यसको असर एवं प्रभाव न्यूनीकरण भएको अवस्था** भन्ने दीर्घकालीन सौँच सहित प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद्बाट सिर्जित हानी र नकारात्मक प्रभाव न्यून गर्ने लक्ष्य लिएको छ बाढी, पहिरो, भूकम्प, आगलागी, सर्पदंश, चट्याङ तथा संक्रामक रोगहरुबाट सर्ने महामारी आकस्मिक प्राकृतिक विपत्तिहरु हुन् । विपद् पूर्वको तयारी व्यवस्थापन, विपद्कै समयमा गर्नुपर्ने उद्धार तथा राहत व्यवस्थापन र विपद् पश्चात गर्नुपर्ने पुनर्स्थापना जस्ता कार्यहरु विपद् व्यवस्थापनमा पर्दछन् । यसको समयमै उचित व्यवस्थापन गर्नु स्थानीय सरकारको मुख्य जिम्मेवारी पनि हो ।

बाँसगढी नगरपालिका क्षेत्रमा पनि बेलाबेलमा हुने आगोलागी, बाढी, नदी कटान, जङ्गली जनावर बाट हुने आक्रमण जस्ता विपद् भइरहेका हुन्छन् । नदी कटान र डुवान यस क्षेत्रमा हुने विपद् मध्ये प्रमुख विपद् हुन् । हाल संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय स्तरबाट समेत नदी कटान तथा बाढी पस्ने क्षेत्रमा तटबन्ध निर्माण सम्बन्धी कार्यहरु पनि भइरहेको छ र यो कार्य प्रभावकारी रुपमा अगाडी बढाउन जरुरी छ । निकुञ्ज क्षेत्र नजिक भएकाले विभिन्न जङ्गली जनावरहरुबाट मानवीय क्षति (घाइते तथा मृत्यु) हुनका साथै बालीनालीको पनि उत्तिकै नोक्सानी हुने गर्दछ । यद्यपी उपलब्ध साधन श्रोतको आधारमा जङ्गल किनारहरुमा तारजाली घेरावार निर्माण सम्बन्धी कार्य अगाडी बढाइएको छ तर श्रोत न्यून रहँदा यो कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन सकिएको छैन । यस पृष्ठभूमिमा नगरपालिकाले विपद्व्यवस्थापन योजना निर्माण गरी विपद् प्रतिकार्य, पुनर्स्थापन र पुनर्निर्माणका कार्यहरु तर्फ योजनाबद्ध ढङ्गले लाग्नु पर्दछ । विपद्को समयमा तत्काल मानवीय उद्धारका लागि केही सुरक्षित स्थानको जरुरी हुन्छ । यस्ता स्थानमा विपद् पीडित व्यक्तिहरुलाई तत्कालै स्थानान्तरण गरी जीवन

बचाउन विशेष प्रथमिकता दिनुपर्दछ । यस नगरपालिकामा सबै वडाहरुमा रहेका विद्यालयहरुका खुला मैदानहरुलाई सुरक्षित क्षेत्रको रूपमा राखिएको छ ।

अवसर तथा चुनौती

अवसर

- विपदव्यवस्थापनमा सरोकारवाला संघ-संस्था, जनप्रतिनिधि एवं कर्मचारीहरुको सक्रिय सहभागिता रहेको ।
- विपदव्यवस्थापन योजना, प्रतिकार्य योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गरी क्षति न्यूनीकरण गर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- आपतकालिन समयमा सहयोग/परोपकार गर्ने संस्कृति विद्यमान रहेको ।
- आपत्कालीन अवस्थामा नेपाली सेना, ससस्त्र प्रहरी तथा जनपद प्रहरी, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी तथा विभिन्न सामाजिक संघ-संस्थालाई तुरुन्त परिचालन गर्न सक्ने स्थिति विद्यमान रहेको ।

चुनौती

- Ambulance, विपदसूचना केन्द्र, विपदसूचना सावधानी जस्ता यन्त्र साधनहरुको व्यवस्थापन गर्ने कार्य
- मानव सिर्जित कारणबाट हुने घटनालाई व्यवस्थापन गर्ने ।
- ट्राफिक सतर्कता र आगलागी, फोहरमैला आदिबाट पर्ने असरका सम्बन्धमा व्यापक जनचेतना वृद्धि गर्ने ।
- भूकम्प, चट्याङ जस्ता विपदका घटना घट्दा अपनाउनु पर्ने सतर्कता सम्बन्धी जनचेतना वृद्धि गर्ने ।
- वन्यजन्तु आक्रमणबाट हुने मानवीय तथा धनसम्पत्तिको क्षति नियन्त्रण गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच :- विपद व्यवस्थापनमासशक्त तयारी; विपद उत्थानशील बाँसगढी ।

लक्ष्य :- विभिन्न विपदजन्य घटनाबाट हुने क्षतिहरुको न्यूनीकरण गर्ने ।

उद्देश्य :- विपदजोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न विपदउत्थानमैत्री पद्धतिको सुदृढीकरण गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न विपद उत्थानमैत्री पद्धतिको सुदृढीकरण गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
• विपद जोखिम तथा क्षति न्यूनीकरण गरी उत्थानशीलता अभिवृद्धि गर्ने ।	• विपदन्यूनीकरणका लागि विपदव्यवस्थापन तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । • ९ वटै वडाका विपद व्यवस्थापन समितिहरुलाई क्षमता अभिवृद्धि गरी क्रियाशील बनाइनेछ । • विपद प्रतिकार्यमा विभिन्न सुरक्षा निकाय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी तथा सामाजिक संघ संस्थालाई परिचालन गरिनेछ । • विपदपश्चातको उद्धार, राहत तथा व्यवस्थापन कार्यको पूर्व तयारी गरिनेछ । • विपद व्यवस्थापन राहत सामाग्रीको सङ्कलन तथा भण्डारणको व्यवस्था गरिनेछ । • विपदमा परेका जनतालाई औषधी, मनोचिकित्सा, सुरक्षित अस्थायी आवास उपलब्ध गराइनेछ ।

उद्देश्य : विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न विपद् उत्थानमैत्री पद्धतिको सुदृढीकरण गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
	● सबै वडाहरुमा विपद् व्यवस्थापन कोषहरु निर्माण गरी समय-समयमा आवश्यक रकम थप गरी परिचालन गरिनेछ । ● डढेलो, आगलागी, बाढी, सर्पदंश, वन्यजन्तु आक्रमण जस्ता अति जोखिमयुक्त प्रकोपहरुबाट बच्न बचाउन व्यापक रुपमा जनचेतनाका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
● अति जोखिमयुक्त प्रकोपहरुलाई न्यूनीकरण गर्न समन्वयात्मक रुपमा साधन श्रोतको परिचालन गर्ने ।	● संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय स्तरबाट समेत नदी कटान तथा डुबान नियन्त्रणका लागि उपलब्ध साधन श्रोतको मन्वयात्मक रुपमा परिचालन गरिनेछ । ● नदी कटान क्षेत्रहरुमा विशेष जातका विरुवाको वृक्षारोपण गर्न सामुदायिक वन लगायतका संघ-संस्थाहरु परिचालन गरिनेछ । ● राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिसँग समन्वय गरी मध्यवर्ती क्षेत्र लगायतका राष्ट्रिय वन तथा अन्य सामुदायिक वनहरुमा वन्यजन्तु नियन्त्रणका लागि तारजाली लगाई घेरावार गरिनेछ । ● वन्यजन्तुबाट हुने हानी नोक्सानीको क्षतिपूर्तिका लागि बीमा लगायत आवश्यक श्रोतहरुको उचित व्यवस्थापन र परिचालन गर्न राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय, प्रदेश सरकार संघीय सरकारसँग समन्वयात्मक पहल गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- समग्र नगरपालिकाको विपद्व्यवस्थापन योजना तर्जुमा ।
- खाद्य कपडा र भाँडावर्तन बैंक स्थापना कार्यक्रम ।
- गाउँ विपद्व्यवस्थापन समिति र वडा विपद्व्यवस्थापन समितिहरुको क्षमता विकास कार्यक्रम
- विपद् नक्सांकन कार्यक्रम
- डढेलो नियन्त्रण कार्यक्रम
- आपत्कालीन अवस्थामा परिचालित हुन तालिमयुक्त जनशक्ति तयारी ।
- आपत्कालीन अवस्थामा शीघ्र सूचना तथा सञ्चार प्रणालीव्यवस्थापन कार्यक्रम ।
- प्रत्येक वडामा विपद्व्यवस्थापन कोषको स्थापना ।
- वन्यजन्तु नियन्त्रणका लागि तारजाली/घेरावार कार्यक्रम ।
- प्रकोप न्यूनीकरणका लागि जनचेतना कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- योजना कार्यान्वयन पश्चात जोखिमयुक्त विपद्हरुलाई न्यूनीकरण गर्न सहज भएको हुनेछ ।
- विपदन्यूनीकरणमा जनचेतना अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।
- विपद्व्यवस्थापन सम्बन्धी आवश्यक नीतिहरु तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा आएका हुनेछन् ।

परिच्छेद ८

संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन

८.१ संस्थागत सुशासन तथा क्षमता विकास

विद्यमान अवस्था

नेपालको सबिधानमा राज्यका नीति अन्तर्गत सार्वजनिक शासनलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, पारदर्शी भ्रष्टाचारमुक्त, जनउत्तरदायी र सहभागीतामूलक बनाउदै राज्यबाट प्रदान गरिने सेवा सुबिधामा जनताको समान र सहज पहुँच सुनिश्चित गरी सशासनको प्रत्याभुति गर्ने कुरा उल्लेख छ । जनताको आवश्यकता, आकाङ्क्षामा हुने परिवर्तन, सरकारले निर्वाह गर्नु पर्ने भूमिका, स्रोत र साधनको उपलब्धता, सूचना र प्रविधिको विकास, कार्य प्रणालीमा परिवर्तनको लागि दबाव जस्ता कारणले संगठनका काम, कार्य प्रक्रिया, संगठन संरचना आदिमा समय समयमा पुनरावलोकन गरी समय सापेक्ष बनाउन आवश्यक छ । नगरपालिकाबाट हुने सेवा प्रवाहको प्रभावकारीता र गुणस्तरीयताको प्रतिबिम्ब प्रत्यक्ष सेवा प्रवाहमा संलग्न पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको कार्यदक्षता तथा कार्यशैलीमा देखिने गर्दछ । बास्तबमा ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधी, योजना आदि जती राम्रो भए पनि त्यसको कार्यान्वयन पक्ष राम्रो भएन भने लक्ष अनुसारको नतिजा प्राप्ती हुन सक्दैन । संस्थागत सुशासन कायम गर्न नसकिएको अवस्थामा जस्तोसुकै क्षमतावान जनशक्ति एवं सांगठनिक संरचना भएपनि संस्थाले आफ्नो लक्ष हासिल गर्न सक्दैन र सधै जनताबाट आलोच्य हुनुपर्दछ । सांगठनिक संरचना र क्षमता विकासलाई छुट्टै नहेरी कार्यसम्पादन सँग जोडिएका अन्तर सम्बन्धित पक्षहरु जस्तै सुशासन प्रवर्द्धन, नीति निर्माण, मानव स्रोत, वित्तीय अवस्था, पूर्वाधार विकास तथा योजना व्यवस्थापन, कार्यप्रक्रिया जस्ता विषयहरुलाई एकीकृत रुपमा हेर्नुपर्ने हुन्छ । पारदर्शीता, जवाफदेहिता एवं जनउत्तरदायी सरकार सुशासनका आधारभुत सिद्धान्त हुन् । नगरपालिकाबाट सम्पादन गरिने प्रत्येक क्रियाकलापहरुको बारेमा नागरिकलाई सुसूचित गराउने जिम्मेवारी स्वयं नगरपालिकाको हो ।

नगरपालिकाबाट गरिने सेवा प्रवाहमा जनताको समान र सहज पहुँच सुनिश्चित गरी सुशासनको प्रत्याभुति गराउन समय समयमा सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक लेखा परिक्षण, सामाजिक परीक्षण जस्ता क्रियाकलापहरु सञ्चालन गरिएता पनि पर्याप्त भने छैनन् । नगरपालिकाबाट सञ्चालन गरिने गतिविधिको बारेमा नगरपालिकाको वेबसाईट, बुलेटिन तथा प्रत्यक्ष जनताहरूसँग छलफलका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी जानकारी गराउने गरिएको भएता पनि आगामी दिनहरुमा यसलाई अझ बढी प्रविधिमैत्री तथा भरपर्दो बनाउदै लैजानु पर्ने हुन्छ । नगरपालिकाबाट हुने सेवा प्रवाहमा देखिने अनियमितता, ढीलासुस्ति, विकृति र विसंगतिको अन्त्य गरी भ्रष्टाचारमुक्त नगरपालिका निर्माणको महान कार्यमा बाँसगढी नगरपालिका अगाडी बढिरहेको छ । नगरपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवा सुबिधालाई कानून सम्मत ढंगले सरल, सहज र पारदर्शी बनाई जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुलाई जनमुखी, उत्तरदायी र जिम्मेवार बनाई सुशासनको प्रत्याभुती हुने गरी कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनु पर्दछ । आगामी दिनहरुमा बाँसगढी नगरपालिका भ्रष्टाचारको क्षेत्रमा शून्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गरी सुशासन कायम गर्न प्रतिबद्ध हुनुपर्दछ ।

सञ्चारका माध्यमहरु जस्तै स्थानीय रेडीयो, पत्रपत्रिका, कार्यालयको सूचना पाटी, कार्यालयबाट प्रकाशन गरिने बुलेटिन तथा नगरपालिकाकै वेबसाईट सूचना प्रवाहका प्रमुख माध्यमहरु भएकोले सञ्चार माध्यमको प्रयोग गरी नगरपालिकाबाट भएरका गतिविधिहरु जनसमक्ष पुर्याउनु पर्ने दायित्व स्वयं नगरपालिकाको हुन्छ । मानव स्रोत विकासमा जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीको शीप, क्षमता, ज्ञान, तालिम सहितको दक्षता अभिवृद्धि हो । शीप, क्षमता, ज्ञान एवं दक्षता भएको खण्डमा समूहमा वसेर काम गर्न सक्ने र लक्ष्यतर्फ संगठनलाई सहज रुपमा डोर्‍याउन सकिने हुन्छ । संगठन विकासको लागि हालसम्म नगरपालिकाको रणनीतिक एवं जनशक्ति विकाश योजना बनिसकेको छैन । हरेक वर्ष क्षमता विकासको निम्ति केही रकम वार्षिक बजेटबाट छुट्याइएको देखिन्छ । सो बजेटबाट क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी केही कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिएता पनि यो पर्याप्त छैन । नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुको क्षमता पहिचान गरी आवश्यकता अनुसारका क्षमता अभिवृद्धिका क्रियाकलापहरु सञ्चालन गरी तालिम र प्रविधियुक्त बनाई उनीहरुको कार्यदक्षता अभिवृद्धि गरी सेवा प्रवाहलाई छिटो, छरितो, निष्पक्ष, पारदर्शी एवं प्रभावकारी बनाउनुपर्ने आवश्यकता छ । सेवा प्रवाहमा सरलता र सहजता ल्याई छिटो छरितो तथा

प्रभावकारी बनाउन पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको क्षमता विकासले मात्र हुदैन, सेवा प्राप्त गर्ने सेवाग्राहीहरुको समेत क्षमता अभिवृद्धि गर्न आवश्यक छ । यसै कुरालाई मध्यनजर गरी आगामी आर्थिक वर्षदेखि लागु हुने गरी तर्जुमा गरिएको यस आवधिक विकास योजनामा सेवाग्राहीहरुको लागि समेत क्षमता विकासका विविधहरु समेत समावेश गरी कार्यान्वयन गरिनु पर्दछ । **परिणाममुखी र जनसेवी सार्वजनिक प्रशासन तथा विकास व्यवस्थापन** भन्ने सौँच सहित जवाफदेही, व्यवसायिक र सक्षम सार्वजनिक प्रशासनबाट सार्वजनिक सेवा प्रतिको जनविश्वास अभिवृद्धि गर्ने र विकासलाई नतिजा मूलक बनाउने लक्ष्य पन्ध्रौँ योजनाले लिएको छ ।

प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनामा जनताले वस्तविक रुपमै अनुभूत गर्ने गरी भ्रष्टाचारमुक्त असल शासनको प्रत्याभूति र सदाचारयुक्त समाजको निर्माण भन्ने सौँच लिएको छ भने सार्वजनिक क्षेत्रमा हुने भ्रष्टाचार र अनियमितता नियन्त्रण गरी सुशासन सुनिश्चित गर्ने लक्ष्य रहेको छ । त्यसैगरी सरकारी सेवालाई जवाफदेही, जन-उत्तरदायी र पारदर्शी बनाई विधिको शासन र सुशासन कायम गर्ने उद्देश्य पनि योजनामा रहेको छ । संवैधानिक एवं कानूनी अधिकारको सफलतापूर्वक कार्यान्वयन गर्न स्थानीय तहहरु रुपान्तरणकारी, सबल र सक्षम भई सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाई सुशासनमा गुणात्मक परिवर्तन गरी सेवाग्राहीलाई सुशासनको पूर्ण अनुभूति दिलाउनु सक्नुपर्ने हुन्छ । त्यसकालागि मौजुदा साँगठनिक संरचनाको पुनरावलोकन गरी चुस्त दुरुस्त सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गर्नुपर्दछ । यसै सन्दर्भमा स्थानीय विकास तथा सेवा प्रवाह सम्बन्धी नयाँ अवधारणा, सौँच, अभ्यास तथा स्थानीय तहको अधिकार तथा जिम्मेवारीमा बढोत्तरी र नीति नियममा समेत परिमार्जन भइरहेको अवस्था छ ।

स्थानीय सरकार सन्चालन ऐनको दफा ८३ बमोजिम नगरपालिकाको आफ्नो कार्यबोर्ड, राजश्व क्षमता, खर्चको आकार, स्थानीय आवश्यकता र विशिष्टता समेतलाई ध्यानमा राखी संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षणका आधारमा विषयगत शाखा तथा इकाईहरु रहेको संगठन संरचना कायम गर्ने तथा उक्त संगठन संरचनामा हरेक वडाको संगठन संरचना समेत समावेश गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । नेपाल सरकारबाट तत्कालीन अवस्थामा स्वीकृत संगठन संरचना अनुसार नै कार्य सञ्चालन हुदै आएको छ । हाल बाँसगढी नगरपालिकामा प्रशासन शाखा, योजना तथा अनुगमन शाखा, आर्थिक प्रशासन शाखा, पूर्वाधार विकास शाखा, लेखा परिक्षण शाखा, सुचना प्रविधि शाखा, महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक शाखा, स्वास्थ्य शाखा, शिक्षा, युवा तथा खेलकूद शाखा, कृषि विकास शाखा, पशु सेवा शाखा, राजश्व शाखा, जिन्सी तथा स्टोर शाखा, उद्यम विकास शाखा, रोजगार शाखा हरू बाट कार्य सम्पादन हुँदै आएको छ ।

नगरपालिकामा सेवा ग्राहीहरुको पहिलो प्रवेशद्वार नै वडा कार्यालयहरु भएको हुँदा त्यहाबाट हुने सेवा प्रवाहलाई प्राथमिकताकासाथ हेरिनुपर्ने हुन्छ । नगर कार्यपालिकाको कार्यालयबाट हाल प्रवाह हुदै आएका सेवाहरुलाई विशिष्टीकृत गरी विस्तारै वडा कार्यालयहरुलाई हस्तान्तरण गर्ने र नगरपालिकाले नीति निर्माण, नियमन, सहजीकरण तथा समन्वय जस्ता विषयमा केन्द्रित हुने नीति लिइएको छ । यसले हाल भन्दै आएको **सिंहदरवारको अधिकार गाउँ-गाउँमा** भन्ने नारालाई सार्थकता दिन मद्दत पुग्नेछ । वडाहरुबाट हुने सेवा प्रवाहका क्षेत्र, त्यहाँकाजनसङ्ख्या, सेवाग्राहीको चाँप आदिलाई मध्यनजर गरी वडा कार्यालयको दरबन्दी स्विकृत गर्नु पर्दछ । वडाहरुमा एकीकृत बहु-सेवा पद्धति लागु गरी कम्प्युटर, फोटोकपी, इन्टरनेट, दर्ता चलानी जस्ता कामका लागि छुट्टै जनशक्ति नराखी एउटै कर्मचारीबाट धेरै किसिमको काम गर्ने, गराउने परिपाटीको विकास गर्नुपर्दछ ।

कर्मचारीहरुलाई प्रत्येक आर्थिक वर्षमा निजले सम्पादन गर्नुपर्ने कामको विस्तृत कार्य विवरण तयार गरी सोही आधारमा निजसँग वार्षिक रुपमा कार्य सम्पादन सम्झौता गर्दा सेवा प्रवाहलाई अझ बढी भरपर्दो र प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ । नगरपालिकामा हालसम्म मानवश्रोत योजना र वृत्ति विकास योजना बनेको छैन । संविधान र कानूनबाट क्षेत्राधिकार र जिम्मेवारी थपिए अनुसार कार्यसम्पादन गर्न थप शीप, ज्ञान, दक्षता आवश्यक छ । यस सम्बन्धी ठोस योजना नबनेकोले कार्यसम्पादन गर्न चुनौतीपूर्ण देखिन्छ । अतः नगरपालिकाले जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुको तालिम आवश्यकता पहिचान गरी क्षमता विकासका गतिविधिहरु सञ्चालन गर्नुपर्ने हुन्छ ।

नगरपालिकाको आफ्नो नयाँ कार्यालय भवन कार्य सम्पादन हुँदै आएको छ ।

चित्र नं. १८ बाँसगढी नगरपालिकाको कार्यालय भवन

चुस्त दुरुस्त तथा गुणस्तरीय सेवा प्रवाहका लागि उपलब्ध भौतिक पूर्वाधारले समेत प्रभाव पार्ने हुँदा यसमा ध्यान जानु आवश्यक छ । त्यसैगरी पर्याप्त सुविधा सहितको कार्यक्षेत्र निर्माणमा ध्यान दिन जरुरी देखिन्छ । सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक कार्यक्षेत्रका साथै न्यूनतम भौतिक उपकरणहरूको समेत व्यवस्थापन हुन जरुरी छ । यसका लागि आवश्यक कम्प्युटर, प्रिन्टर, फोटोकपी मेशिन, स्क्रानर, इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध हुनु आवश्यक छ । नगरपालिकामा निर्वाचित जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूसँगको छलफलमा यस प्रकारका भौतिक उपकरणहरू हाल उपलब्ध रहेको तथा यी उपकरणहरू केही पुराना तथा केही जीर्ण अवस्थामा रहेकोले केही नयाँ थप तथा केहीको नियमित मर्मत संभारको आवश्यकता रहेको देखिन्छ । नगरपालिकाका सवै ९ वटै वडाहरूले आफ्नै भवनबाट सेवा प्रवाह गरिरहेको अवस्था छ । विगतमा गा.वि.स. कार्यालय सञ्चालन गर्दै आएका र हाल वडा कार्यालयमा परिणत भएका भवनहरूको मर्मत संभार तथा थप उपकरणहरूको लागि समेत योजनामा बजेट व्यवस्था गरिनु पर्दछ ।

अवसर र चुनौती

अवसरहरू

- विगतको मन्त्रालयबाट स्वीकृत दरवन्दी अनुसारका कर्मचारीहरूको पदपूर्ति भैसकेको ।
- सवै वडामा आफ्नै भवन सहितका कार्यालयहरू स्थापना भई सेवा प्रवाह गएको ।
- सेवा प्रवाह सम्बन्धमा जनतामा सकारात्मक प्रभाव परेको ।
- नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ लगायतका अन्य विभिन्न ऐन कानूनमा सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सुशासन प्रवर्द्धन सम्बन्धी प्रावधान रहेको ।
- नेपाल सरकारले सेवा प्रवाह सम्बन्धी मापदण्ड तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको तथा स्थानीय स्तरमा समेत सुशासन सम्बन्धी नीति, नियम र कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- सूचना प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गरी सेवा प्रवाह सम्बन्धी कार्यहरूलाई प्रविधिको बनावै छिटो, छरितो र पारदर्शी रूपमा सम्पदान गर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूलाई सुशासन सम्बन्धी तालिम प्रदान गरी उनीहरूको कार्यक्षमता अभिवृद्धि गरी स्वच्छ, निष्पक्ष, जनमुखी र भ्रष्टाचारमुक्त सरकार सञ्चालन गर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- शासन व्यवस्था प्रति जनताको पूर्ण विश्वास, निर्वाचित जनप्रतिनिधि प्रति भरोसा, विकासमा सहभागी हुन ईच्छुक जनता तथा प्राकृतिक श्रोतको उपलब्धता भएको ।

चुनौतीहरु

- जनप्रतिनिधि र कर्मचारीको जिम्मेवारी अनुसार भूमिका निर्वाह गर्न सक्ने आवश्यक ज्ञान सीपयुक्त जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने ।
- कार्यसम्पादनका लागि आवश्यक ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि तर्जुमा गरी प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने
- नगरपालिकाको आफ्नै नयाँ तथा व्यवस्थित कार्यालय भवन र पर्याप्त भौतिक उपकरण तथा क्षमतावान जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने ।
- कार्यचाप, कार्यबोभ र सेवा प्रवाहका आधारमा आवश्यक कर्मचारी दरबन्दी व्यवस्थापन गरी परिचालन गर्ने ।
- सवै वडाहरुमा कार्यालयहरु स्थापना भई सेवा प्रवाह भैरहेको भएतापनि जनशक्ति तथा भौतिक उपकरणहरुको व्यवस्थापन गर्ने ।
- जनप्रतिनिधि र कर्मचारीको जिम्मेवारी अनुसार भूमिका निर्वाह गर्न आवश्यक ज्ञान सीपयुक्त जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

संवैधानिक एवं कानूनी अधिकारको सफल कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकामा उपलब्ध श्रोत तथा साधनको अधिकतम परिचालन गरी दक्ष तथा क्षमतावान जनशक्ति मार्फत सहज सेवा प्रवाहको माध्यमबाट नगरपालिकाबासीलाई सुशासनको प्रत्याभुती दिलाउन निम्न सौँच, लक्ष तथा उद्देश्यहरु निर्धारण गरिएको छ ।

दीर्घकालीन सौँच : समृद्धिमैत्री शासन पद्धति; सुशासनमैत्री दक्ष, सहयोगी र नैतिकवान जनशक्ति ।

लक्ष्य : चुस्त संस्थागत संरचना मार्फत शीघ्र तथा गुणस्तरीय सेवा प्रवाह भई जनतामा सुशासनको प्रत्याभुति भएको हुने ।

उद्देश्य :

- प्रभावकारी सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक कानून तर्जुमा र उत्प्रेरित जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने ।
- भ्रष्टाचार नियन्त्रणमा शून्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गरी विकासका सवै आयमलाई लागत र गुणस्तरका दृष्टीले उत्कृष्ट नतिजा हासिल गर्न सदैव क्रियाशील रहने ।
- सेवा प्रवाहलाई चुस्त, दुरुस्त र समय सापेक्ष बनाउन आवश्यक जनशक्ति, भौतिक पूर्वाधार एवं उपकरणहरुको को व्यवस्थापन गरिने ।

रणनीति र कार्यनीति

उपलब्ध श्रोत तथा साधनको अधिकतम उपयोग गरी दक्ष एवं क्षमतावान जनशक्ति मार्फत सहज सेवा प्रवाहको माध्यमबाट नागरिकहरुलाई सुशासनको प्रत्याभुति दिलाउन निम्न रणनीति तथा कार्यनीतिहरु अवलम्बन गरिनेछ ।

उद्देश्य १ : प्रभावकारी सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक कानून तर्जुमा र उत्प्रेरित जनशक्तिको विकास गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● आवश्यक नीति तथा कानून तर्जुमा गरी कार्यान्वयनका लागि उत्प्रेरित जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने ।	● संविधानले व्यवस्था गरेका एकल अधिकारको अभ्यास गर्न तर्जुमा हुन बाँकी रहेका कानूनहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।

	सकरात्मक सौच सहितको उत्प्रेरित जनशक्ति (जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारी) निर्माणका लागि समय सापेक्ष प्रशिक्षणको व्यवस्था गर्ने ।
उद्देश्य २ : भ्रष्टाचार नियन्त्रणमा शून्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गरी विकासका सबै आयमलाई लागत र गुणस्तरका दृष्टीले उत्कृष्ट नतिजा हासिल गर्न सदैव क्रियाशील रहने ।	
रणनीति	कार्यनीति
नगरपालिका तथा वडाबाट प्रवाह गरिने सेवालाई पारदर्शी, मितव्ययी र गुणस्तरीय बनाई भ्रष्टाचारको सवालमा शून्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गर्दै जनउत्तरदायी स्थानीय सरकारको प्रत्याभूति गराउने ।	- नगरपालिकाबाट हुने आर्थिक कारोवारलाई पारदर्शीरूपमा सञ्चालन गरिनेछ । - जवाफदेहीताका औजारहरु-सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक लेखापरीक्षण जस्ता गतिविधिहरुलाई कार्यान्वयन गरिनुका साथै नागरिकबाट आउने लिखित तथा मौखिक सुझाव तथा गुनासोहरुलाई व्यवस्थित गरिनेछ । - विद्युतीय शासन प्रणालीको अवलम्बन गरी सार्वजनिक सेवालाई गुणस्तरीय, मितव्ययी तथा पहुँचयोग्य बनाईनेछ । - नगरपालिकाबाट सार्वजनिक हितमा गरिने सबै निर्णयहरु तथा विकास गतिविधिहरुका बारेमा विभिन्न सञ्चार माध्यमको प्रयोग गरी जनतालाई सुसूचित गरिनेछ ।
उद्देश्य : ३ सेवा प्रवाहलाई चुस्त, दुरुस्त र समय सापेक्ष बनाउन आवश्यक जनशक्ति, भौतिक पूर्वाधार एवं उपकरणहरुको को व्यवस्थापन गरिने ।	
रणनीति	कार्यनीति
आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्थापन सहित कर्मचारीहरुको कार्यसम्पादनलाई सेवा प्रवाह संग आवद्ध गरिने ।	- संगठनात्मक स्वरूप स्वीकृत गरी जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ । - नगरपालिकामा कार्यरत जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ । - नगरपालिकामा रहने प्रत्येक शाखा र त्यहाँ कार्यरत कर्मचारीहरुको कार्य विवरण स्विकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । - कार्य सम्पादनका सूचकहरु विकास गरी कर्मचारीहरूसँग कार्य सम्पादन सम्झौता गरिनेछ । - कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनका आधारमा कर्मचारीहरुलाई पुरस्कृत गरिनेछ ।
समृद्धिमैत्री शासन पद्धतिमा टेवा पुऱ्याउन आवश्यक भवन, फर्निचर, सवारी साधन, प्रविधि र यान्त्रिक उपकरणको व्यवस्था गर्ने ।	- नविनतम प्रविधिको प्रयोगका साथै आवश्यक फर्निचर, यान्त्रिक उपकरण सहितको नगरपालिकाको कार्यालय भवन निर्माण गरिनेछ । - हालका वडा कार्यालयहरुमा आवश्यक फर्निचर, यान्त्रिक उपकरण तथा आवश्यक प्रविधिको व्यवस्था गरिनेछ । - सेवा प्रवाहलाई सूचना प्रविधिको प्रयोगबाट सहज र सुलभ बनाइदै लगिनेछ ।

	● वडा कार्यालयहरूलाई सेवा प्रवाहको सशक्त प्रवेश बिन्दु (Powerful Entry Point) को रूपमा विकास गरिनेछ ।
--	---

प्रमुख कार्यक्रम

- एकल अधिकार क्षेत्र अन्तरगतका विषयको बाँकी कानून, नीति तथा कार्यविधिहरू तर्जुमा ।
- सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक लेखापरीक्षण कार्यविधि तयारी ।
- सेवा प्रवाह सम्बन्धमा चौमासिक रूपमा सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम सञ्चालन ।
- चौमासिक रूपमा प्रगति समीक्षा कार्यक्रम ।
- नगर कार्यपालिका तथा प्रत्येक वडाहरूमा नागरिक वडापत्रको व्यवस्था (नगरपालिकामा डिजिटल बोर्ड) तथा अध्यावधिक ।
- व्यक्तिगत घटनादर्ता सम्बन्धमा बस्ती स्तरमा छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम ।
- वडा तहमा एकीकृत घुम्ती सेवा सञ्चालन ।
- सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्वेक्षण कार्यविधि तैयार गरी कार्यक्रम सञ्चालन तथा सार्वजनिकीकरण ।
- नगरपालिकाको साङ्गठनिक तथा व्यवस्थापन अध्ययन प्रतिवेदनको स्वीकृति तथा कार्यान्वयन ।
- नगरपालिकाको क्षमता विकास योजना निर्माण तथा कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधि क्षमता विकास कार्यक्रम ।
- नगरसभा तथा कार्यपालिकाबाट गठन गरिएका विभिन्न समितिहरूको कार्य विवरण सहितको कार्यविधि तर्जुमा तथा कार्यान्वयन ।
- कर्मचारीहरूको कार्यसम्पादन सम्झौताका लागि सूचकहरू निर्माण/परिमार्जन ।
- नगरपालिका तथा वडा कार्यालयमा भौतिक उपकरण, इन्टरनेट सेवा लगायत फर्निचर तथा फर्निचरको व्यवस्था
- आवधिक योजनाको मध्यावधिक समीक्षा तथा नयाँ योजना निर्माण
- सेवा प्रवाहमा प्रविधिको प्रयोग ।
- बार्षिक योजना तथा बुलेटिन प्रकाशन ।

अपेक्षित उपलब्धी

- नगरपालिकाबाट प्रवाह गरिने सेवालाई सहज र सरल तवरले प्रवाह गर्न आवश्यक पर्ने कानून तथा नीति, नियमहरूको तर्जुमा भएको हुनेछ ।
- सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्थापन मार्फत सेवा प्रवाहमा पारदर्शीता कायम गर्दै जनतालाई सुशासनको प्रत्याभुति गराइनेछ ।
- नगरपालिकाको क्षमता विकास योजना तयार भई सेवा प्रवाहमा संलग्न कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरूको ज्ञान तथा सीप अभिवृद्धिका लागि क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएको हुनेछन् ।
- पारदर्शीताका औजारहरू जस्तै सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक लेखापरीक्षण तथा सामाजिक परीक्षण जस्ता गतिविधिहरू सञ्चालन भएका हुनेछन् ।
- नगरपालिकाबाट सार्वजनिक हितमा हुने गरेका निर्णयहरू तथा विकास गतिविधिहरूको बारेमा विभिन्न सञ्चार माध्यमको प्रयोग गरी जनसमक्ष पुर्‍याउने कार्य पद्धतिको रूपमा स्थापित भएको हुनेछ ।
- सांगठनिक संरचनामा व्यवस्था भए अनुसारको जनशक्तिको पदपूर्ति गरिने छ, र उक्त जनशक्तिलाई आवश्यकता अनुसारका क्षमता अभिवृद्धि गरी सेवा प्रवाहमा सुधार भएको हुनेछ ।
- कर्मचारीहरूसँग कार्यसम्पादन सम्झौता गरी काम गर्ने पद्धतिको विकास भएको हुनेछ तथा कामको आधारमा पुरस्कार तथा दण्डको व्यवस्था गरिएको हुनेछ ।

८.२ वित्तीय सुशासन

विद्यमान अवस्था

वित्तीय सुशासन आर्थिक अनुशासन एवं सभ्य समाजको द्योतक हो । वित्तीय अनुशासनलाई प्रभावकारी रूपमा आत्मसात गर्न सके आर्थिक समृद्धिको लक्ष्य प्राप्त सम्भव हुनुका साथै नागरिकले सरकारलाई हेर्ने दृष्टिकोणमा समेत सकारात्मक परिवर्तन आउछ । छनौट भएका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको खर्चको व्यवस्थापन, आयोजनाको ठेक्का पट्टामा हुने अस्वस्थ प्रतिस्पर्धालाई नियन्त्रण गरी पारदर्शी र प्रविधिमैत्री प्रतिस्पर्धाको व्यवस्था, प्रभावकारी आन्तरिक लेखापरीक्षण, नियमितता, मितव्ययिता, औचित्यता र प्रभावकारीताको आधारमा आन्तरिक लेखापरीक्षण, समयमै बेरुजु फछ्यौट, पारदर्शी खरिद प्रक्रिया, आम्दानी खर्चको विवरण सार्वजनिकीकरण तथा पारदर्शीता, राजश्व र व्ययको अनुमान तथा स्वीकृति, बैकिङ प्रणाली मार्फत भुक्तानी जस्ता औजारहरू वित्तीय सुशासनका लागि अपरिहार्य छन् । प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले विकास कार्यक्रमहरूमा सार्वजनिक लेखापरीक्षणलाई अनिवार्य बनाउने रणनीति सहित विकास आयोजनाहरूमा होर्डिङ बोर्ड राख्ने व्यवस्था अनिवार्य गर्ने, प्रभावकारी अनुगमन, सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक लेखापरीक्षणको व्यवस्था गर्ने, आर्थिक कारोवार हुने सरकारी कार्यालयहरूमा सिसिटिभी जडान गरी अनुगमन गर्ने जस्ता कार्यनीतिहरू तय गरेको छ । प्रशासनिक सुशासन सगसगै वित्तीय सुशासन अपरिहार्य छ । वित्तीय सुशासन कायम गर्न सकेमा मात्र नगरपालिकाबाट प्रवाह गरिने सेवाहरू प्रति जनविश्वास बढ्नेछ । नगरपालिका मार्फत छनौट गरिएका आयोजनाहरूमा खर्चको व्यवस्थापन तथा कार्यान्वयनमा पारदर्शिता र प्रविधिमैत्री ढंगले प्रतिस्पर्धाको आधारमा गर्ने, खरिद प्रकृयालाई नियम संगत ढंगले पारदर्शी बनाउने र वित्तीय प्रणालीलाई सुदृढीकरण गर्न सकेमात्र वित्तीय सुशासन कायम गर्न सकिन्छ । यसको साथै राजश्व र व्ययको अनुमान, लेखापरीक्षण प्रणाली र वित्तीय प्रणालीलाई नियमित र प्रभावकारी बनाउन आवश्यक छ । नगरपालिकाका सम्पूर्ण वित्तीय कारोवारलाई बैकिङ प्रणाली मार्फत सञ्चालन गर्न आधुनिक प्रविधियुक्त इन्टरनेटको व्यवस्था समेत गर्नुपर्दछ ।

अवसर र चुनौती

अवसरहरू

- वार्षिक रूपमा नगर परिषद्बाट राजश्व र व्ययको अनुमान पेश र स्वीकृत गरी विभिन्न शीर्षकमा बजेट विनियोजन हुने गरेको ।
- संघ र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदानबाट विभिन्न विकास आयोजना सञ्चालन भइरहेको ।
- ठेक्का पट्टा र खरिद प्रक्रिया नियम संगत तथा पारदर्शी बनाई समयमा नै कार्यसम्पादन गर्न सकिने ।
- सम्पूर्ण आर्थिक कारोवारलाई विद्युतीय माध्यमबाट सञ्चालन गरी विद्युतीय सुशासन कायम गर्ने ।
- जनप्रतिनिधि र कर्मचारीलाई वित्तीय सुशासन सम्बन्धी तालिम प्रदान गरी कार्य क्षमतामा वृद्धि गर्ने ।
- नगरपालिकाका सम्पूर्ण वित्तीय कारोवारहरूमा सुशासन कायम गरी नमूना नगरपालिका निर्माण गर्ने ।
- बेरुजुलाई नियमित एवं सम्परीक्षण गरी कमगर्दै लैजाने ।

चुनौतीहरू

- सार्वजनिक खरिद प्रक्रिया जटिल रहेको तथा बेरुजु बढ्दै गएको ।
- खरिद प्रक्रिया नियमसंगत, व्यवस्थित र पारदर्शी बनाउने ।
- संघ र प्रदेशबाट प्राप्त अनुदान समयमै निकासी गरी विकास आयोजनाहरूको निर्धारित समयमा ठेक्का पट्टा गरी सम्पन्न गर्ने ।
- वार्षिक राजश्व र व्ययको अनुमान यथार्थपरक बनाई राजश्व सङ्कलन तथा परिचालनलाई पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउने ।
- सम्पूर्ण आर्थिक कारोवारलाई विद्युतीय माध्यमद्वारा सञ्चालन गर्ने ।
- आन्तरिक राजश्वबाट प्रशासनिक खर्च व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : नगरपालिकाको समृद्धि, वित्तीय सुशासन मार्फत आन्तरिक आयमा वृद्धि ।

लक्ष्य: नगरपालिकाका सम्पूर्ण आर्थिक क्रियाकलापहरूलाई मितव्ययी तथा पारदर्शी बनाई विकास गतिविधिहरूमा जन विश्वास आर्जन गर्ने ।

उद्देश्य : नगरपालिकाको आय र व्ययलाई व्यवस्थित र पारदर्शी बनाई वित्तीय सुशासन कायम गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : नगरपालिकाको आय र व्ययलाई व्यवस्थित र पारदर्शी बनाई वित्तीय सुशासन कायम गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● वित्तीय व्यवस्थापनमा संस्थागत सुदृढीकरणका साथै वित्तीय पारदर्शीतामा जोड दिने ।	● नगरपालिकामा रहेको बेरुजु फछ्यौटका लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाई आगामी दिनहरूमा शून्य बेरुजुको अबधारणा अवलम्बन गरिनेछ । ● करका दर र दायरालाई व्यवस्थित गर्न राजश्व सम्भाव्यता अध्ययन गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ● वित्तीय व्यवस्थापनमा सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई विस्तार गरिनेछ । ● नगरपालिकाको विकास आयोजनाहरूको ठेक्का-पट्टा निर्धारित समय भित्रै गर्ने तथा विद्युतीय बोलपत्रको दायरालाई विस्तार गरी पारदर्शी बनाइनेछ । ● निर्धारित समय अगावै काम सम्पन्न गर्नेलाई प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ । ● आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सुदृढीकरण गरिनेछ
● वार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा आवधिक योजनालाई मुख्य आधारको रूपमा ग्रहण गर्ने ।	● आवधिक योजनाबाट निर्देशित भई वार्षिक बजेट तर्जुमा गरिनेछ । ● प्रत्येक वर्ष मध्यकालीन खर्च संरचना तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । ● वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम तय गर्दा आवधिक योजनालाई मुख्य आधारमानी गरिनेछ ● लाभ र लागतको विश्लेषण सहित योजना तथा कार्यक्रम अवधि यकिन गरी वार्षिक बजेट विनियोजन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- वार्षिक योजना तर्जुमा तथा सभाबाट स्विकृत ॥
- राजस्व सुधार कार्य योजना तयारी तथा अध्यावधिक ।
- मध्यकालीन खर्च संरचना तर्जुमा (वार्षिक रूपमा) ।
- लेखा प्रणाली सुदृढीकरण कार्यक्रम ।
- राजश्व शाखा सुदृढीकरण कार्यक्रम ।
- आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको विकास तथा सुदृढीकरण ।
- बेरुजु अभिलेखीकरण तथा फछ्यौट कार्यक्रम ।

- वार्षिक खरिद योजना तथा खरिद गुरु योजना तयारी ।

अपेक्षित उपलब्धी

- राजस्व सुधार कार्य योजना तयार भई राजस्वमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
- सार्वजनिक आय व्यय व्यवस्थित र पारदर्शी भएको हुनेछ ।
- प्राथमिकताको आधारमा विकास आयोजनाहरूमा बजेट विनियोजन भएको हुनेछ ।
- नगरपालिकाका सम्पूर्ण वित्तीय कारोवारहरू विद्युतीय माध्यमद्वारा सञ्चालन भएका हुनेछन् ।
- राजस्व सङ्कलन र परिचालन क्षमतामा वृद्धि भएको हुनेछ ।
- कर्मचारीहरूलाई वित्तीय सुशासन सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गरी क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।
- विकास आयोजनाहरूमा खर्च हुने बजेट निर्धारित समयमा निकास गरी समयमा नै काम सम्पन्न गर्ने परिपाटिको विकास भएको हुनेछ ।

८.३ न्याय प्रणाली

विद्यमान अवस्था

न्यायलाई सबैको पहुँचयोग्य, अनुमायोग्य र विश्वसनीय बनाउनु आवश्यक छ । संविधानमै व्यवस्था भए अनुरूप नागरिक स्वतन्त्रता, मानव अधिकार र मानवीय मूल्य मान्यताको सम्मान, संरक्षण सहित निष्पक्ष, सर्वसुलभ, मितव्ययी, प्रभावकारी र जन उत्तरदायी न्याय प्रणालीको सुनिश्चितता गर्नु आजको आवश्यकता हो । न्याय प्रणालीको प्रस्थान बिन्दु स्थानीय तहको न्यायिक समितिलाई न्याय सम्पादन र व्यवस्थापनमा सक्षम एवं प्रणालीबद्ध बनाई प्रभावकारीता ल्याउनु आजको आवश्यकता हो । पन्ध्रौँ योजनाले स्वतन्त्र, निष्पक्ष, पहुँचयोग्य, सक्षम र विश्वसनीय न्याय प्रणाली भन्ने दीर्घकालीन सौँच र सो अनुसारको लक्ष्य लिएको छ । हिंसारहित, सुरक्षित र न्यायपूर्ण समाज निर्माण भन्ने दीर्घकालीन सौँच लिएको प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले स्थानीय तहको न्यायिक समितिको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, प्रत्येक वडामा मेलमिलाप केन्द्र स्थापना र सहजीकरण गर्ने, सामाजिक जागरणका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, सामाजिक भेदभाव, आय असमानता र गरिबी हटाउन सरोकारवालाहरूसँग सहकार्य र समन्वय गर्ने, घरेलु तथा लैङ्गिक हिंसा नियन्त्रणका लागि प्रवर्द्धनात्मक, निरोधात्मक र उपचारात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने कार्यनीतिहरू तय गरिएको छ ।

स्थानीय तहमा न्यायिक कार्य सम्पादन सम्पन्धी ज्ञान र सीपको अभावमा शुरुमा काम गर्न केही असहज महसूस गरिएता पनि विस्तारै समितिका पदाधिकारी एवं कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि भई हाल केही सहज भएको अवस्था छ । स्थानीय सरकार संचानल ऐन, २०७४ मा समितिको क्षेत्राधिकार बारे प्रष्ट उल्लेख भएको तथा नगरपालिका स्वयंले समितिको कार्यविधि बनाई कार्यान्वयन गर्ने प्रावधान भए अनुसार हाल कार्यविधि बनाई कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।

अवसर र चुनौती

अवसरहरू

- नेपालको संविधानमै स्थानीय तहमा न्यायिक कार्यसम्पादनका लागि न्यायिक समितिको व्यवस्था भएको ।
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा न्यायिक समितिको क्षेत्राधिकार बारे प्रष्टरूपमा उल्लेख भएको ।
- नगरपालिकामा न्यायिक समिति गठन भई न्यायिक कार्यसम्पादनको कार्य अगाडी बढिरहेको ।
- न्यायिक समितिबाट सम्पादित कार्यहरूबाट जनतामा सकारात्मक सन्देश प्रवाह भएको ।

चुनौतीहरू

- स्थानीय तहमा न्याय सम्पादन प्रणालीलाई पद्धतिको रूपमा विकास गर्ने ।

- न्यायिक कार्य सम्पादनका लागि पर्याप्त ज्ञान तथा सीपको व्यवस्थापन गर्ने ।
- आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : बाँसगढीको प्रतिबद्धता; स्वतन्त्र, निष्पक्ष र सहज न्याय सम्पादनमा अग्रसरता ।

लक्ष्य : स्वतन्त्र, निष्पक्ष तथा सहजरूपमा न्याय पाउने अवस्था सिर्जना गर्ने ।

उद्देश्य : नगरपालिकावासीहरूलाई सहज रूपमा स्वतन्त्र, निष्पक्ष तथा विश्वसनीय न्यायिक सेवा उपलब्ध गराउने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : नगरपालिकावासीहरूलाई सहज रूपमा स्वतन्त्र, निष्पक्ष तथा विश्वसनीय न्यायिक सेवा उपलब्ध गराउने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● न्यायिक कार्यसम्पादनका लागि संस्थागत सुदृढीकरण र क्षमता विकासमा जोड दिने ।	● आवश्यक कार्यविधि तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । ● प्रत्येक वडाहरूमा सामुदायिक मेलमिलाप केन्द्रको गठन गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । ● न्यायिक समितिका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूको लागि क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन गरिनेछ । ● स्थानीय स्तरमा कानूनी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- आवश्यक ऐन नियम कार्यविधि, निर्देशिका तर्जुमा ।
- न्यायिक समितिका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ।
- सामुदायिक मेलमिलाप केन्द्रको स्थापना तथा मेलमिलापकर्ताहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ।
- स्थानीय स्तरमा कानूनी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन ।

अपेक्षित उपलब्धी

- न्यायिक समितिका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूको क्षमतामा अभिवृद्धि भई न्याय सम्पादनमा सहजता हुनेछ ।
- सबै वडाहरूमा मेलमिलाप केन्द्रहरू गठन भई मेलमिलापकर्ताहरूको सहयोगमा मेलमिलापका कार्यहरू सम्पादन भएका हुनेछन् ।
- स्थानीय स्तरमा कानूनी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन भई नगरपालिकामा विभिन्न बैमनष्यताका घटनाहरूमा कमी आएको हुनेछ ।

८.४ नवीनतम प्रविधिको प्रयोग

विद्यमान अवस्था

नवीनतम प्रविधिलाई देशको विकासँग आवद्ध गर्दै यस सम्बन्धी खोज, आविस्कार, उत्खनन विकासमा लगानी गर्न आवश्यक छ । स्वच्छ वातावरण, शिक्षा, स्वास्थ्य, पूर्वाधार, सूचना तथा सञ्चार, सेवा, लगाएतको क्षेत्रमा नवीन प्रविधिको प्रयोग गरी सुखी एवं समृद्ध राष्ट्र निर्माणमा टेवा पुऱ्याउन आवश्यक छ । परम्परागत प्रविधि तथा उदीयमान नवीन प्रविधिका उपलब्धीलाई हाम्रो आवश्यकता परिपूर्तिमा उपयोग गर्न आवश्यक छ । **उत्पादनसँग**

प्रविधि तथा नवपर्वतन भन्ने सौँच र नवीनतम प्रविधिलाई उत्पादनमा आवद्ध गर्दै समृद्धि हासिल गर्ने सौँच पन्ध्रौ योजनाले लिएको छ । त्यसैगरी शासकीय सुधार अन्तर्गत आधुनिक प्रविधिमा आधारित विधिको शासन भन्ने सौँच सहित सार्वजनिक निकायका काम कारवाहीलाई प्रविधिमैत्री बनाई जनसहभागिता र जनविश्वासमा अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्य उक्त योजनाले अङ्गिकार गरेको छ ।

लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी सरकारी कामकाज छिटो छरितो ढङ्गले सम्पादन गर्ने, विद्युतीय शासन प्रणालीको अवलम्बन गरी प्रशासनिक कार्यहरूलाई सहज बनाउने, मोबाइल एप्स मार्फत जनगुनासो सङ्कलन र व्यवस्थापन गर्ने जस्ता कार्यनीतिहरू तय गरेको छ ।

बाँसगढी नगरपालिकामा नविनतम प्रविधिको प्रयोग गरी शिक्षा, स्वास्थ्य लगायत अन्य विभिन्न क्षेत्रका सेवाहरूलाई सहज र विश्वसनीय बनाउन सकिएको छैन । यसका लागि विभिन्न क्षेत्रमा सहज इन्टरनेटको विस्तार गरी प्रयोगमा ल्याउन सकेमा मात्र नविनतम ज्ञानको विस्तार र गुणस्तरमा सुधार गर्न नसकिने अवस्था आउँछ । अतः नगरपालिकाले नविनतम प्रविधिको प्रयोगमा विशेष ध्यान दिन जरुरी छ ।

अवसर र चुनौती

अवसर

- शिक्षामा पहुँचको कारणले युवा पिढी सूचना प्रविधिमा बढी अभ्यस्त र लालायित रहेको ।
- नयाँ प्रविधियुक्त स्मार्ट मोबाइलको उल्लेख्य विस्तार भएको ।
- आर्थिक सामाजिक क्षेत्रमा नविनतम प्रविधिको प्रयोगबाट फाइदा लिन सक्ने अवस्था रहेको ।
- विभिन्न सफ्टवेयर मार्फत विभिन्न सेवाहरू लिन/दिन सकिने ।

चुनौती

- नविनतम प्रविधिलाई उत्पादनसँग जोड्ने गरी विस्तार र प्रयोग गर्ने ।
- पुरानो पिढीमा आवश्यक ज्ञानको अभावमा यस्तो प्रविधि प्रयोग बारे चासो नलिने अवस्था रहेको ।
- नविनतम प्रविधिको समुचित प्रयोग र व्यवस्थापन गर्ने ।
- नविनतम प्रविधिलाई आत्मसात गरी नयाँ नयाँ खोजी गर्ने प्रवृत्ति बढाउने ।
- विज्ञान प्रविधि शिक्षालाई अनुसन्धानमुखी बनाउने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : प्रविधिको सहज पहुँच र उपयोगबाट आर्थिक, सामाजिक समुन्नती ।

लक्ष्य : नगरपालिका भित्र इन्टरनेटको सहज पहुँच पुर्याई प्रविधिमैत्री वातावरण कायम गर्ने ।

उद्देश्य : सूचना प्रविधिको व्यवस्थित प्रयोग गरी सेवा प्रवाहमा सहजता र आर्थिक समृद्धिमा सहयोग पुर्याउनु ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : सूचना प्रविधिको व्यवस्थित प्रयोग गरी सेवा प्रवाहमा सहजता र आर्थिक समृद्धिमा सहयोग पुर्याउनु ।	
रणनीति	कार्यनीति
• सूचना प्रविधिको विकास र पहुँचका लागि संस्थागत व्यवस्था गर्ने र यसलाई आर्थिक, सामाजिक विकासको क्षेत्रमा व्यवपक प्रयोग गर्ने	• सूचना प्रविधि सम्बन्धी कानून तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । • नगरपालिकाको काम, कारवाही र सेवा प्रवाह लगायतका क्षेत्रमा सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई एकीकृत प्रणालीको रूपमा विकास गरिनेछ । • सूचना प्रविधिमा ज्ञान, सीपयुक्त आवश्यक दक्ष जनशक्तिका व्यवस्था गरिनेछ ।

उद्देश्य : सूचना प्रविधिको व्यवस्थित प्रयोग गरी सेवा प्रवाहमा सहजता र आर्थिक समृद्धिमा सहयोग पुर्याउनु ।	
रणनीति	कार्यनीति
	● वडा वस्तीहरूमा इन्टरनेट सुविधा पुर्याउन सेवा प्रदायक कम्पनीहरूलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । ● विद्यालय तथा क्याम्पसमा इन्टरनेट सेवा पुर्याउन प्राथमिकता दिइनेछ । ● मोबाइल एप तथा वेबसाइट मार्फत राम्रा अभ्यासहरूको जानकारी गराइनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- सूचना प्रविधि सम्बन्धी कानून तर्जुमा ।
- विद्युतीय हाजिरी व्यवस्थापन ।
- विद्युतीय शासन प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।
- मोबाइल एपमा आधारित सेवा प्रवाह कार्यक्रम ।
- नगरपालिका तथा वडा कार्यालय बीच नेटवर्किङ ।
- नगरपालिका क्षेत्र भित्र इन्टरनेट सेवा विस्तार ।

अपेक्षित उपलब्धी

- सबै वडा/वस्तीहरूमा भरपर्दो इन्टरनेट सेवा पुगेका हुनेछ ।
- सूचना प्रविधिको प्रयोगबाट छिटो छरितो सेवा प्रवाह भई विद्युतीय सुशासन कायम भएको हुनेछ ।
- मोबाइल एप तथा वेबसाइट मार्फत नगरपालिकाका विभिन्न गतिविधिहरू बारे जानकारी प्राप्त गर्ने भरपर्दो माध्यम हुनेछ ।

८.५ शान्ति सुरक्षा

विद्यमान अवस्था

शान्ति र सु-व्यवस्था सुशासन र विकासका लागि अपरिहार्य शर्त हो, स्थिरता र विकासको आधार हो । सुरक्षाको चुनौतीबाट प्रतिरक्षा गर्दै नागरिकको जीउ, धन, समानता र स्वतन्त्रताको संरक्षण, शान्तिपूर्वक बाँच्न पाउने अधिकारको सुनिश्चितता तथा उद्यम, व्यापार व्यवसायको सुरक्षाको प्रभावकारी प्रबन्ध गर्नु राज्यको संवैधानिक दायित्व हो । कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट अपराध नियन्त्रण गरी प्रत्येक नागरिकलाई सुखी तुल्याउन तथा सामाजिक- आर्थिक विकासका लागि भरपर्दो आधार निर्माणका लागि शान्ति सुरक्षा सम्बन्धी व्यवस्थालाई समयानुकूल प्रभावकारी बनाउनु पर्ने हुन्छ । पन्ध्रौ योजनाले मानवीय सुरक्षा सहितको विकास र समृद्धिका लागि शान्ति सुरक्षाको पूर्ण प्रत्याभूति र सम्बर्द्धन गर्ने लक्ष्य लिएको छ । प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले शान्त, सम्यमित, हिंसारहित र न्यायपूर्ण समाज भन्ने सौँच सहित प्रदेशमा शान्ति सुरक्षाको प्रत्याभूति गराउने लक्ष्य र प्रदेशमा अमन चयन कायम गर्ने उद्देश्य लिएको छ ।

समृद्ध बाँसगढीको परिकल्पनालाई सार्थक बनाउनका लागि नागरिक सुरक्षा सहितको शान्तिपूर्ण वातावरण आवश्यक पर्दछ । कुनै पनि आर्थिक गतिविधिहरू सञ्चालनका लागि लगानिकर्ताको पहिलो शर्तका रूपमा स्थानीय स्तरको शान्तिपूर्ण वातावरण नै प्रमुख रहन्छ । समाजमा घट्ने हत्या, हिंसा, बलत्कार, अपहरण, मानव बेचबिखन, चोरी डकैती, लागु पदार्थ प्रयोग जस्ता अपराधिक गतिविधिहरू नियन्त्रण गरी शान्ती स्थापना गर्नु सरकारको कर्तव्य हुन आउछ । यद्यपि सबै तहको शान्ति स्थापना गर्ने कार्य केन्द्रीय सरकारको भएता पनि स्थानीय सरकारको भूमिका पनि महत्वपूर्ण रहन्छ । नगरपालिकामा शान्ति सुरक्षा कायम गरी जनताको जीउ, धन र स्वतन्त्रताको संरक्षण गर्न, शान्तिपूर्वक बाँच्न पाउने अधिकारको सुनिश्चितताका साथै स्थानीय स्तरमा सञ्चालन हुने विकास निर्माणका

गतिविधिहरूलाई सुचारु गराउने दायित्व समेत स्थानीय सरकारको हुने हुँदा बाँसगढी नगरपालिकाको इलाका प्रशासन कार्यालय, इलाका प्रहरी कार्यालय तथा प्रहरी चौकीहरूसँगको सहयोग र समन्वयमा शान्ति सुरक्षा सम्बन्धी कार्यलाई सुझबुझका साथ अगाडी बढाइरहेको अवस्था छ । यस कार्यमा स्थानीय स्तरमा गठन भएका सामुदायिक संघ संस्थाहरूले समेत अहं भूमिका निर्वाह गरिरहेका छन् ।

अवसर र चुनौती

अवसरहरू

- नगरपालिकाका विभिन्न स्थानमा इलाका प्रहरी कार्यालय तथा प्रहरी चौकीहरू स्थापना भई सकेको ।
- वडा स्तरमा गठन गरिएका सामाजिक संघ संस्थाहरूको भूमिका सकारात्मक रहेको ।
- नगरपालिकावासी जनताहरू आपसी मेलमिलाप र सद्भाव कायम गरी गाउँ समाजमा सदियौं देखि शान्ति कायम गर्न अभ्यस्त रहेको ।

चुनौतीहरू

- नगरपालिकाका सम्पूर्ण जनताको जीउ, धन र स्वतन्त्रताको संरक्षण गरी शान्तिपूर्वक बाँच्न पाउने अधिकारको सुनिश्चित गर्ने ।
- नगरपालिकाको भूगोल ठूलो रहेकोले मौजुदा संगठन र जनशक्तिबाट शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने ।
- विभिन्न अपराधिक गतिविधिलाई नियन्त्रण गर्ने ।
- लागु पदार्थ प्रयोग नियन्त्रण गर्ने

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच आगामी ५ वर्षको तालिका, शान्त र सुरक्षित नगरपालिका ।

लक्ष्य : नगरपालिकाका सम्पूर्ण जनतालाई आभास हुने गरी शान्ति सुव्यवस्था कायम गर्ने।

उद्देश्य : शान्ति सुरक्षा र सुव्यवस्था कायम गरी जनताको जीउ, धन र स्वतन्त्रताको संरक्षण गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य: शान्ति सुरक्षा र सुव्यवस्था कायम गरी जनताको जीउ, धन र स्वतन्त्रताको संरक्षण गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● नगरपालिकामा शान्ति सुरक्षा तथा सुव्यवस्था कायम गरी विधिको शासन स्थापना गर्ने ।	● नगरपालिकामा रहेका इलाका प्रहरी कार्यालयमा तथा प्रहरी चौकीहरूमा आवश्यक स्रोत, साधनको व्यवस्थापन सहित प्रविधियुक्त जनमुखी प्रहरी प्रशासन परिचालन हुनेछ । ● स्थानीय स्तरमा सामुदायिक प्रहरी इकाई स्थापना गरी विभिन्न निकाय र जनतासँगको समन्वयमा परिचालन गरिनेछ । ● नगरपालिकामा रहेका विभिन्न महत्वपूर्ण भौतिक, साँस्कृतिक, पूरातात्विक वस्तु, भवन, पूर्वाधार आदिमा विशेष सुरक्षा प्रवन्ध मिलाइनेछ । ● शान्ति सुरक्षा तथा सु-व्यवस्थामा स्थानीय स्तरमा गठन भएका सामुदायिक संघ संस्थाहरूलाई समेत परिचालन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- प्रहरी तथा सुरक्षा प्रशासनलाई प्रविधियुक्त बनाउन आवश्यक सहयोग ।

- शान्ति सुरक्षा सम्बन्धी स्थानीय व्यक्तित्वहरु तथा संघ संस्थाहरुसँग अन्तरक्रिया तथा समन्वय बैठक ।
- सामुदायिक प्रहरी कार्यक्रम ।
- लागु पदार्थ तथा दुर्व्यसन नियन्त्रण तथा सचेतना कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- नगरपालिका क्षेत्र भित्र शान्ति सुरक्षा कायम गरी जनताको जीउ, धन र स्वतन्त्रताको संरक्षण भई लगानी मैत्री वातावरण स्थापना भएको हुनेछ ।
- योजना अवधि भित्र स्थानीय स्तरमा सामुदायिक प्रहरी इकाई स्थापना गरी परिचालन भएको हुनेछ ।
- प्रहरी प्रशासन स्रोत, साधन र प्रविधियुक्त भएको हुनेछ ।

८.६ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिमा सुधार

विद्यमान अवस्था

विकास प्रक्रियालाई नतिजा मूलक र पारदर्शी बनाई सार्वजनिक जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्न अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । त्यसैले विकास नीति, योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका विभिन्न औजारहरु प्रयोग गरिन्छ । विकास आयोजनाहरुको व्यवस्थित अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि राष्ट्रिय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन, २०७५ र प्रदेश अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन, २०७५ समेत कार्यान्वयनमा छन् । अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको सवालमा पन्ध्रौं योजनाले नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्था मार्फत शासकीय सुधार भन्ने सोंच एवं लक्ष्य अङ्कित गरेको तथा लुम्बिनी प्रदेशको पहिलो आवधिक योजनाले प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली मार्फत कार्यान्वयन एवं जवाफदेहिताको सुनिश्चितता गर्ने सोंच राखेको छ । यसरी राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक योजनाहरुले लिएको सोंच र लक्ष्यहरुलाई बल पुग्नेगरी बाँसगढी नगरपालिकाले आफ्नो सोंच तथा लक्ष निर्धारण गर्नुपर्दछ । अनुगमन तथा मूल्याङ्कन आन्तरिक तथा तेश्रो पक्ष मार्फत गरिन्छ, जसबाट योजना तथा कार्यक्रमको असर र प्रभावको जानकारी हुनुका साथै आवश्यक पृष्ठपोषण प्राप्त गर्न सकिन्छ । यस पद्धतिलाई छिटो, छरितो र व्यवस्थित बनाउन नवीन प्रविधिको प्रयोग हुन आवश्यकता देखिएको छ ।

कुनै पनि कार्यक्रम, आयोजना, नीति तथा निर्णयहरुको समेत प्रभावकारी कार्यान्वयनका साथै त्यसमा कार्यान्वयनकर्ताको जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्ने माध्यमका रूपमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । स्थानीय तहमा सञ्चालन हुने विकास निर्माणका गतिविधिहरुमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिलाई संस्थागत गर्न नगरपालिकाको उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा एक अनुगमन समितिको व्यवस्था गरिएको छ । उक्त समितिले नगरपालिका अन्तर्गत सञ्चालन गरिने विकास निर्माणका गतिविधिहरुको अनुगमन गरी तत्काल सुधारका लागि राय सुझाव दिने तथा नगरपालिकामा प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिलाई विश्वसनीय तथा भरपर्दो गराउन अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका वस्तुगत सूचकहरु विकास गरी सो को आधारमा अनुगमन कार्य गर्न सकिएको छैन । अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि संरचनागत विकास गरिएता पनि प्रभावकारिरूपमा कार्यान्वयन हुन नसक्दा आयोजनाहरुको कार्यान्वयन अवस्था कमजोर रहने गरेको छ । वर्तमान अवस्थामा अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई आन्तरिक रूपमा मात्र सिमित नगरी ठूला तथा प्रविधिमैत्री आयोजनाको तेश्रो पक्षको परिचालन मार्फत समेत गरिने गरिन्छ । यसबाट योजना तथा कार्यक्रमको असर र प्रभावको जानकारी हुनुका साथै आवश्यक पृष्ठपोषण प्राप्त गर्न सकिन्छ । वर्तमान अवस्थामा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिलाई छिटो, छरितो र व्यवस्थित बनाउन नवीन प्रविधिको समेत प्रयोग हुन आवश्यक छ ।

चुनौती र अवसरहरु

अवसरहरु

- नेपालको संविधानमै अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी प्रष्ट व्यवस्था गरिएको ।

- अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउन हालको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिलाई बढी क्रियाशील बनाउने ।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिमा प्रविधिको प्रयोग मार्फत प्रविधिमैत्री बनाउन सकिने ।
- स्थानीय स्तरमा क्रियाशील संघ संस्थाहरुको सहयोग लिन सकिने ।

चुनौतीहरु

- अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्वन्धी संरचनागत व्यवस्थालाई प्रभावकारी रुपमा परिचालन गर्ने ।
- स्थानीय स्तरमा भएको जनशक्तिमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्वन्धी कार्यमा उत्प्रेरित गर्ने ।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिलाई सूचनामैत्री बनाउने ।
- लाभान्वित व्यक्तिहरुमा आयोजना प्रतिको अपनत्व भावनाको विकास गर्ने ।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिलाई नतिजामा आधारित गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : कामको गुणस्तरमा सुनिश्चितता, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीमा प्रभावकारीता ।

लक्ष्य : विकास निर्माणका योजनाहरुमा गुणस्तरीयता र जवाफदेहितालाई सुनिश्चित गरी तथ्यपरक नीति निर्माणलाई संस्थागत गर्ने ।

उद्देश्य : अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीमा प्रभावकारिता ल्याई विकास निर्माण लगायतका विविधहरुमा

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीमा प्रभावकारिता ल्याई विकास निर्माण लगायतका गतिविधिहरुमा गुणस्तरीयता	
रणनीति	कार्यनीति
• आवश्यक कानूनी व्यवस्था सहित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिलाई नतिजामा आधारित गराई अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट प्राप्त सुझावहरुलाई पृष्ठपोषणको रुपमा लिने ।	• अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि आवश्यक कार्यविधि तैयार गरी बिज्ञ सहितको संस्थागत संरचना तैयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । • वार्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु पूर्व कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्ययोजना कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । • कार्यक्रम कार्यान्वयनको क्रममा आउने जनगुनासाहरु तथा प्रविधिक कठिनाईहरुलाई तत्काल संवोधन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । • अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट प्राप्त सुझावहरुलाई पृष्ठपोषणको रुपमा लिई सुधार गर्दै लगिनेछ । • नतिजा मा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिका सूचकहरुको विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
• अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा खटिने जनशक्तिको क्षमता विकास गरी आवश्यक साधन, श्रोतयुक्त बनाउने ।	• पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई नतिजा मा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धति बारे प्रशिक्षण गरी परिचालन गरिनेछ । • अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि आवश्यक श्रोत, साधनको सुनिश्चित गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- विज्ञ सहितको प्रभावकारी संयन्त्रको व्यवस्था तथा परिचालन ।
- नतिजा मा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिका सूचकहरु सहितको कार्यविधि तर्जुमा ।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा खटिने पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको क्षमता विकास कार्यक्रम ।
- आर्थिक वर्षको सुरुमा बार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्ययोजना तयारी ।
- नगरपालिकामा गुणस्तर प्रयोगशालाको स्थापना तथा सञ्चालन ।
- उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरुलाई क्षमता विकास कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- विज्ञ सहितको प्रभावकारी संयन्त्रको विकास गरी अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई संस्थागत गरिएको हुनेछ ।
- नतिजा मा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिको विकास भएको हुनेछ ।
- कार्यपालिकाको नियमित बैठकमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी प्रतिवेदनहरुको समीक्षा गर्ने पद्धतिको विकास हुनेछ ।
- नगरपालिकामा गुणस्तर प्रयोगशालाको स्थापना भई निर्माण सामग्री तथा वस्तुको परिक्षण गरिएको हुनेछ ।

८.७ तथ्याङ्क प्रणाली

विद्यमान अवस्था

नेपालको संविधान अनुसार तीनै तहका सरकारहरुले आ-आफ्नो विषयगत कार्यक्षेत्र अन्तरगतका तथ्याङ्क उत्पादन र आपूर्ति गर्दछन् । यस्ता तथ्याङ्कहरु विकास र समृद्धिको लागि सरकारका नीति, योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि र विभिन्न कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयनबाट अपेक्षित नतिजा हासिल गर्न वस्तुगत आधार हुन सक्दछन्। विश्वसनीय तथ्याङ्क उत्पादन गरी नियमित आपूर्तिको व्यवस्था गर्ने सौँच पन्ध्रौ योजनाले लिएको छ । यस्तै प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनामा नीति निर्माण र योजना तर्जुमाका लागि प्रमाणिक, आधिकारिक एवं विश्वसनीय तथ्याङ्कको उपलब्धता भन्ने सौँच सहित गुणस्तरीय, भरपर्दो तथा व्यवस्थित तथ्याङ्क प्रणाली स्थापना गर्ने लक्ष्य राखिएको छ । स्थानीय तहबाट तर्जुमा गरिने नीति, कार्यक्रम तथा योजना तर्जुमाका लागि भरपर्दो तथा विश्वसनीय तथ्याङ्कको आवश्यकता पर्दछ । भरपर्दो तथ्याङ्कको अभावमा विद्यमान स्थितिको यथार्थ विश्लेषण गर्न सकिदैन । बाँसगढी नगरपालिका २०७५ मा सेवा प्रदायक संस्था मार्फत तथ्याङ्क सङ्कलन तथा प्रशोधन गरी वस्तुस्थिति विवरण प्रकाशन गरेको छ । प्रकाशित वस्तुस्थिति विवरणमा नगरपालिकाको सामाजिक, आर्थिक, शैक्षिक एवं अन्य पक्षहरुको समावेश गरिएको छ । यो वस्तुस्थिति विवरणलाई भरपर्दो र विश्वसनीय बनाउन आगामी वर्षहरुमा अरु व्यवस्थित गर्न आवश्यक छ । हाल नगरपालिकामा सूचना तथा अभिलेख केन्द्रको स्थापना भएको छैन । नगरपालिकाको संस्थागत संरचनामा सूचना तथा अभिलेख केन्द्रको व्यवस्था गरी कर्मचारीलाई तथ्याङ्क सङ्कलन तथा प्रशोधन मार्फत वास्तविक सूचना जनसमक्ष पुर्‍याउन जवाफदेही बनाइनु पर्दछ । वर्तमान अवस्थामा बाँसगढी नगरपालिका सूचना प्रविधिको प्रयोगमा बामे सदैँछ । सूचना प्रविधिको प्रयोगका लागि सोही अनुसारको जनशक्ति पनि आवश्यक हुन्छ । त्यसैले नगरपालिकाले कर्मचारीहरुलाई प्रविधिको प्रयोग सम्बन्धी ज्ञान र सीप हस्तान्तरण गर्नु आवश्यक छ । यसका लागि कर्मचारीहरुलाई क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गरी विश्वसनीय तथ्याङ्क उत्पादन र वितरणमा सुनिश्चितता ल्याउन जरुरी छ ।

चुनौती र अवसर

अवसरहरु

- नगरपालिकाका विभिन्न शाखा र वडा कार्यालयहरुमा आवश्यक पर्ने तथ्याङ्क सङ्कलन गरी अद्यावधिक गर्ने ।

- उपलब्ध जनशक्ति र प्रविधिको प्रयोगद्वारा तथ्याङ्क सङ्कलन र विश्लेषण गर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग लगायत अन्य सम्बद्ध निकायको संयोजनमा तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्न सकिने ।

चुनौतीहरू

- दक्ष जनशक्ति र आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरी नगरपालिकाले वास्तविक र भरपर्दो तथ्याङ्क सङ्कलन गरी अद्यावधिक गर्ने ।
- अद्यावधिक तथ्याङ्कको विश्लेषण गरी नगरपालिकाको वास्तविक स्थिति उजागर गर्ने ।
- वास्तविक तथ्याङ्कहरूको आधारमा नीति निर्माण तथा विकास आयोजनाहरू छनौट तथा सञ्चालन गरी सम्पन्न गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : सूचनामा आधारीत कार्यव्यवस्था, बाँसगढीका प्रतिवद्धता ।

लक्ष्य : नीति निर्माण तथा योजना तर्जुमाका लागि विश्वसनीय तथा आधिकारीक तथ्याङ्कको उपलब्धता भएको हुने ।

उद्देश्य : नगरपालिकामा आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन, भण्डारणको व्यवस्थापन गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : नगरपालिकामा आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन, भण्डारण र व्यवस्थापन गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन, भण्डारण र व्यवस्थापनका लागि प्रभावकारी संयन्त्रको विकास गरी यस कार्यलाई परिणाममुखी बनाउने ।	● तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन तथा प्रकाशनका लागि आवश्यक संयन्त्रको निर्माण गरी क्रियाशील बनाइनेछ । ● नगरपालिकामा सूचना तथा अभिलेख केन्द्रको स्थापना तथा व्यवस्थापन गरी तथ्याङ्कलाई व्यवस्थित गरिनेछ । ● सूचना सङ्कलन, प्रशोधन तथा प्रकाशनलाई प्रविधिमैत्री बनाइनेछ । ● भौगोलिक सूचना प्रणाली (GIS) को प्रयोग गरी क्षेत्रगत तथ्याङ्कहरू (Spatial Data) को व्यवस्थापन गरिनेछ । ● तथ्याङ्कहरूलाई विद्युतीय प्रविधि र अन्य माध्यमद्वारा सार्वजनिक गरी वितरणको व्यवस्था मिलाइनेछ । ● कार्यक्रम, आयोजना सञ्चालन सम्बन्धी तथ्याङ्कलाई परिणाममुखी बनाइनेछ । ● नगरपालिकामा अनुसन्धानमा आधारित तथ्याङ्क सङ्कलन प्रणालीको विकास गरिनेछ । ● प्रत्येक २/२ वर्षमा नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण अद्यावधिक गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

- आवश्यक जनशक्ति सहितको सूचना तथा अभिलेख केन्द्रको स्थापना तथा व्यवस्थापन ।
- नगरपालिका र वडा स्तरको क्षेत्रगत तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन र विश्लेषण एवं प्रकाशन ।
- नगरपालिकाको वेबसाइट अद्यावधिक गरी वार्षिक कार्यक्रम बुलेटिन, विविध प्रकाशन र सूचनाहरु सार्वजनिकीकरण कार्यक्रम ।
- तथ्याङ्क सङ्कलन, भण्डारण तथा प्रशोधनको क्षेत्रमा काम गर्ने कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ।
- भौगोलिक सूचना प्रणाली (GIS) कोप्रयोग गरी स्थानगत तथ्याङ्क तथा नक्सा अद्यावधिक कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- तथ्याङ्क प्रणालीलाई व्यवस्थित र भरपर्दो बनाउन आवश्यक कार्यविधि सहितको संयन्त्र निर्माण भएको हुनेछ ।
- दक्ष जनशक्ति र आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरी नगरपालिका स्तरको तथ्याङ्क तथा भौगोलिक सूचना प्रणाली (GIS) मा आधारित नक्साहरु अद्यावधिक भएका हुनेछन् ।
- भरपर्दो तथ्याङ्कको आधारमा मात्र विकास निर्माणका कार्यहरु सञ्चालन भएका हुनेछन् ।
- नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण अद्यावधिक भएको हुनेछ ।

८.८. सामुदायिक-गैसस-साभेदारी

विद्यमान अवस्था

जनताका सामाजिक रुपान्तरण, समृद्धि तथा आर्थिक विकासमा साभेदारको रुपमा गैर सरकारी संस्थाहरुको (गैससहरुको) महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ । दिगो विकासको लक्ष्यले पनि नागरिक समाजको साभेदारीलाई समावेश गरेको छ । हाम्रो संविधानले सामुदायिक संघ संस्था तथा गैर सरकारी संस्थाहरुको लगानी र भूमिकालाई जवाफदेही र पारदर्शी बनाउन त्यस्ता संस्थाको स्थापना, स्वीकृति, सञ्चालन, नियमन र व्यवस्थापनका लागि एकद्वार प्रणाली अपनाउने र राष्ट्रिय आवश्यकता र प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा संलग्न गराउने व्यवस्था गरेको छ । सामुदायिक संघ संस्था तथा गैससलाई विकास प्रयासमा सहयात्रीको रुपमा योगदानको वातावरण निर्माण गरी उनीहरुबाट प्रवाह हुने श्रोतको उपयोगलाई पारदर्शी बनाई सामाजिक परिचालन मार्फत सेवा प्रवाह गरी जनताको जीवनस्तर सुधारमा जोड दिनु आजको आवश्यकता हो । **गैर सरकारी संस्थालाई मर्यादित, पारदर्शी र व्यवस्थित रुपमा परिचालन गर्दै सामाजिक तथा आर्थिक विकास गर्ने** लक्ष्य पन्ध्रौ योजनाले लिएको छ । लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनामा बालबालिका संरक्षणको क्षेत्रमा, भाषा संस्कृति संरक्षण तथा प्रवर्द्धनमा, साँस्कृतिक सम्पदा संरक्षणमा, विभिन्न चेतनामूलक कार्यक्रम तथा सामाजिक परिचालनमा, वृक्षारोपण, हरियाली प्रवर्द्धन तथा वातावरण संरक्षणमा, सरसफाई सम्बन्धी अभियानमा, विभिन्न लक्षित वर्गहरुको क्षमता अभिवृद्धि जस्ता कार्यक्रमहरुमा गैसस तथा सामुदायिक संस्थाहरूसँग साभेदारी तथा सहकार्य गर्ने रणनीति/कार्यनीति व्यवस्थित गरिएका छन् ।

नगरपालिकासँग ती संघ संस्थाहरुको समन्वय तथा सहकार्यको अवस्था राम्रो रहेको छ । गैर सरकारी संस्थाहरुले आफ्ना वार्षिक कार्यक्रमहरु नगर सभामा पेश गरी स्वीकृत गराई कार्यान्वयन गर्ने प्रावधान रहेको भएतापनि हाल सम्म त्यस्तो हुन सकेको छैन । नगरपालिकाले गैर सरकारी संस्थासँगको सहकार्यलाई अभ बढी फराकिलो बनाउदै लैजानुपर्ने हुन्छ ।

नगरपालिकाले सवै वडाहरुका टोल बस्तीहरु समेटि टोल विकास संस्थाहरु गठन गरी ती संस्थाहरु मार्फत विभिन्न सामाजिक परिचालन तथा सशक्तिकरणका गतिविधिहरु सञ्चालन गरी अति विपन्न तथा बञ्चितमा परेका व्यक्तिहरुलाई विकासको मूलधारमा ल्याउन आवश्यक पहल गर्न सकिन्छ । त्यस्तै नगरपालिकामा क्रियाशील रहेका परम्परागत समूहहरु तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरु युवा क्लब तथा आमा समूहहरूसँगको सहकार्यलाई निरन्तरता दिनुपर्दछ । यस्ता प्रकारका समुदायमा आधारित संस्थाहरु नगरपालिकाको सामाजिक पुँजीका रुपमा रहेका छन् । यस्ता संस्थाहरूसँगको सहकार्यको वातावरणलाई अभ

बढी सुदृढ र मजबुत पाउँदा ती संस्थाहरू मार्फत विभिन्न राष्ट्रिय अभियान लगायतका सामाजिक रुपान्तरणका कार्यहरूमा परिचालन गर्नुपर्ने हुन्छ । विगतमा समुदाय स्तरमा गठन भएका सामुदायिक संस्थाहरू र सहकारी संस्थाहरूसँग सङ्गठित आर्थिक पुँजीलाई एकीकृत गरी साभेदारीमा परिचालन गर्न सके जनताको जीवन स्तरमा सुधार ल्याई आर्थिक सम्बृद्धिको सपना साकार गर्न सहन हुनेछ ।

चुनौती र अवसर

अवसरहरू

- नगरपालिकालाई कार्यक्षेत्र बनाएर विभिन्न गैर सरकारी संस्थाहरूले कार्य गरिरहेको ।
- स्थानीय स्तरमा रहेका सामुदायिक संघ संस्थाहरू संगको सहकार्य सकारात्मक रहेको ।
- सबै वडामा टोल विकास संस्थाहरू गठन गरी परिचालन गर्न सकिने अवस्था रहेको ।
- विभिन्न आमा समूहहरू तथा युवा क्लबहरू सहकार्यका लागि उत्प्रेरित रहेको ।

चुनौतीहरू

- गैससहरूलाई नगरपालिकाको एउटै छातामुनि ल्याई परिचालन गर्ने ।
- गैससहरूले आफ्नो वार्षिक कार्यक्रमहरू नगरपालिकाको सभाबाट स्वीकृत गराई कार्यान्वयनमा जाने ।
- स्थानीय आमा समूह, युवा क्लबहरूलाई आवश्यक साधन, श्रोतको व्यवस्थापन गर्ने ।

दीर्घकालीन सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य

दीर्घकालीन सौँच : जवाफदेही र पारदर्शी सामुदायिक तथा गैर सरकारी संघ संस्था ।

लक्ष्य : गैसस तथा सामुदायिक संस्थाहरूका गतिविधिहरूलाई पारदर्शी गरी नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक रुपान्तरणको कार्यमा परिचालन गर्ने ।

उद्देश्य : नगरपालिकाको आर्थिक तथा सामाजिक रुपान्तरणमा गैसस तथा सामुदायिक संस्थाहरूको श्रोत तथा साधनहरूको एकिकृत रुपमा परिचालन गर्ने ।

रणनीति र कार्यनीति

उद्देश्य : नगरपालिकाको आर्थिक तथा सामाजिक रुपान्तरणमा गैसस तथा सामुदायिक संस्थाहरूको श्रोत तथा साधनहरूको एकिकृत रुपमा परिचालन गर्ने ।	
रणनीति	कार्यनीति
● गैसस तथा विभिन्न सामुदायिक संस्थाहरूलाई जिम्मेवार र उत्तरदायी बनाई सामाजिक, आर्थिक क्षेत्रमा परिचालन गर्ने ।	● गैसस तथा सामुदायिक संस्था परिचालनका लागि आचार संहिता तर्जुमा गरिनेछ । ● गैससहरूको कार्यक्रम तथा बजेट नगरपालिका परिषद्बाट अनिवार्य स्वीकृत गराई कार्यान्वयन गरिनेछ । ● नगरपालिका भित्र कार्यरत अन्तर्राष्ट्रिय गैससहरूलाई संघीय सरकारसँगको समन्वयमा सामाजिक, आर्थिक क्षेत्रमा अधिकतम परिचालन गरिनेछ । ● गैससलाई सञ्चालित कार्यक्रमहरूको पारदर्शीता र नगरपालिका प्रति जवाफदेही बनाइनेछ । ● आमा समूह, युवा क्लब, परम्परागत सामुदायिक थाहरूलाई सम्भव भएसम्मको श्रोत उपलब्ध गराई सामाजिक, आर्थिक क्षेत्रमा परिचालन गरिनेछ ।

	टोल विकास संस्थाको गठन एवं परिचालन सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गरी वातावरण संरक्षण, प्रकोप व्यवस्थापन तथा सरसफाई जस्ता कार्यमा परिचालन गरिनेछ ।
--	--

प्रमुख कार्यक्रम

- गैसस तथा सामुदायिक संस्था परिचालनका लागि आचार संहिता निर्माण ।
- टोल विकास संस्थाको गठन र परिचालन सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा ।
- अन्य संघ संस्थाहरूसँगको सहकार्यका लागि श्रोत व्यवस्थापन बारे अर्न्तकृया कार्यक्रम ।

अपेक्षित उपलब्धी

- गैसस तथा सामुदायिक संस्था परिचालन सम्बन्धी आचार संहिता तथा कार्यविधि तर्जुमा भएको हुनेछ ।
- गैससहरु पारदर्शी र जवाफदेही भई परिचालन भएका हुनेछन् ।
- सामुदायिक संस्थाहरु तथा टोल विकास संस्थाहरुले स्थानीय सामाजिक, आर्थिक विकासका गतिविधिहरुमा आ- आफ्नो क्षेत्रबाट अपनत्व लिएका हुनेछन् ।

परिच्छेद ९ वित्तिय विश्लेषण

९.१ बजेट विश्लेषण र आवधिक योजना अवधिको लागि प्रक्षेपण

नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा राजस्व आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसारपसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश वा स्थानीय तहलाई प्रतिकूल नहुने गरी कानून बनाई कर लगाउन सक्ने अधिकार दिएको छ। नगरपालिकाले सबै प्रकारको राजस्व, संघीय सरकार र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान तथा नगरपालिकाले लिएको ऋण रकम र अन्य स्रोतबाट प्राप्त हुने आफ्नो स्थानीय संचित कोषबाट गर्न सक्ने खर्च सम्बन्धी व्यवस्था स्थानीय कानून बमोजिम हुने भनेको छ।

नगरपालिकाले आवधिक योजनाको लागि राजस्व र व्ययको अनुमान गर्दा सरकारी, सहकारी, सामुदायिक, निजी र गैरसरकारी क्षेत्र तथा विकास साभेदारको स्रोतको पहिचान गर्नुपर्ने हुँदा यस नगरपालिकाको आवधिक योजनाको दीर्घकालिन सोच अनुसारका लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू अनुरूप पहिचान गरिएका कार्यक्रमहरूको प्राथमिकिकरण गरी सोको लागि आवश्यक श्रोतहरूको व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरणहरु यस परिच्छेदमा राखिएका छन्।

९.१.१ बजेट सार्वजनिक खर्च विश्लेषण

बाँसगढी नगरपालिकाको सार्वजनिक खर्चको ढाँचालाई मूलतः दुई भागमा विभाजन गरिएको छ-चालु खर्च र पुँजीगत खर्च। चालु खर्च अन्तरगत गाउँपालिकाका प्रशासनिक कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरूको तलब भत्ता तथा अन्य सेवा सुविधाहरूमा हुने खर्चहरू पर्दछन् भने संघीय सरकारको शसर्त अनुदानमा आधारित शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, पशुपालन, उर्जा, खानेपानी जस्ता क्षेत्रगत कार्यक्रमका सञ्चालन खर्चहरू पर्दछन्। पुँजीगत अन्तरगत आर्थिक विकास, पूर्वाधार विकास, सामाजिक विकास, संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन, वातावरण संरक्षण एवं विपद् व्यवस्थापनका क्षेत्रमा हुने पुँजीगत (पुँजी निर्माणका) खर्चहरू पर्दछन्।

नगरपालिकाबाट प्राप्त विवरण अनुसार आर्थिक वर्ष २०७९/०८० मा कूल सार्वजनिक खर्च तर्फ ९३३९.५२ लाख विनियोजन भएको मध्ये चालु खर्च तर्फ रु ५३४२.५३ लाख (५७.२० %) र पुँजीगत खर्च तर्फ ३९९६.९९ लाख (४२.८ %) विनियोजन भएको देखिन्छ। उक्त विनियोजित रकम मध्ये चालु खर्च ४२८८.७९ लाख (८०.२७%) र पुँजीगत खर्च तर्फ २६३०.६५ लाख (६५.८२ %) यथार्थ खर्च भएको देखिन्छ। त्यसै गरी आ.व २०८०/८१ मा कूल सार्वजनिक खर्च तर्फ ९३८५.३५ लाख विनियोजन भएको मध्ये चालु खर्च तर्फ रु ५१४५.३२ लाख (५५.१%) र पुँजीगत खर्च तर्फ ४२४०.०३ लाख (४५.२ %) विनियोजन भएको देखिन्छ। उक्त विनियोजित रकम मध्ये चालु खर्च ४०७२.०८ लाख (७९.१४%) र पुँजीगत खर्च तर्फ २२४६.२१ लाख (५२.९८%) यथार्थ खर्च भएको देखिन्छ भने आ.व.२०८१/०८२ मा कूल सार्वजनिक खर्च तर्फ ९७२४.०४ लाख विनियोजन भएको मध्ये चालु खर्च तर्फ रु ५०८६.२६ लाख (५४.५%) र पुँजीगत खर्च तर्फ ४६३७.७८ लाख (४७.७ %) विनियोजन भएको देखिन्छ। उक्त विनियोजित रकम मध्ये चालु खर्च ४३८७.४२ लाख (८६.२६%) र पुँजीगत खर्च तर्फ ३५३५.३२ लाख (७६.२३%) यथार्थ खर्च भएको देखिन्छ।

तालिका नं. २६ नगरपालिकाको सार्वजनिक खर्चको विवरण (रकम रु.लाखमा)

क्र.सं.	शीर्षक	आ.व. २०७९/०८०			आ.व. २०८०/८१			आ.व. २०८१/०८२			वृद्धि दर
		वार्षिक बजेट	वास्तविक खर्च	प्रतिशत	वार्षिक बजेट	वास्तविक खर्च	प्रतिशत	वार्षिक बजेट	वास्तविक खर्च	प्रतिशत	
	कूल व्यय										
१.	चालु खर्च	५३४२.५३	४२८८.७१	८०.२७	५१४५.३२	४०७२.०८	७९.१४	५०८६.२६	४३८७.४२	८६.२६	
२.	पुंजीगत खर्च	३९९६.९९	२६३०.६५	६५.८२	४२४०.०३	२२४६.२१	५२.९८	४६३७.७८	३५३५.३२	७६.२३	
	जम्मा	९३३९.५२	६९१९.३६		९३८५.३५	६३१८.२९		९७२४.०४	७९२२.७४		

स्रोत: नगरपालिकाको तीन आ.व.को वार्षिक विकास योजना पुस्तिका तथा लेखा शाखाको प्रतिवेदन ।

९.१.२ राजश्व तथा आयश्रोत विश्लेषण

बाँसगढी नगरपालिकाको राजश्व शीर्षक अन्तरगत आन्तरिक राजश्व र विगत आर्थिक वर्षमा खर्च हुन नसकेको मौज्दात रकमलाई समावेश गरेको देखिन्छ । आ.व.२०७९/०८० मा आन्तरिक राजश्व अन्तरगत जम्मा १८७४.९१ लाख रहेको देखिन्छ, भने आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ मा आन्तरिक राजश्व तथा मौज्दात तर्फ २५१.८५ लाख रहेको छ । त्यसैगरी आ.व.२०८१/०८२ को लागि आन्तरिक राजश्व तथा नगद मौज्दात शीर्षकमा २४७७.२६ लाख रहेको छ । राजश्व तर्फ आ.व. २०७९/०८०, २०८०/०८१ र २०८१/०८२ मा राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने रकम क्रमश १२४०.१४ लाख, १२२५.५२ लाख र १७८८.५६ लाख छ । अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण शीर्षक अन्तरगत आ.व.२०७९/०८० मा ५६०४.१५ लाख, आ.व.२०८०/०८१ मा ४३६०.२१ लाख आम्दानी रहयो भने आ.व.२०८१/०८२ मा ५७२६.८३ लाख रहेको छ । राजश्व तथा आयश्रोतको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. २७ नगरपालिकाको राजस्व तथा आयश्रोतको विवरण (रकम रु.लाखमा)

क्र.सं.	शीर्षक	आ.व. २०७९/०८०			आ.व. २०८०/८१			आ.व. २०८१/०८२			वृद्धि दर
		वार्षिक बजेट	वास्तविक आय	प्रतिशत	वार्षिक बजेट	वास्तविक आय	प्रतिशत	वार्षिक बजेट	वास्तविक आय	प्रतिशत	
१.	आय विवरण										
१.१	आन्तरिक राजश्व र नगद मौज्दात	१०००.००	१८७४.९१		२५५५.६१	२५३१.८५		२५८५.७८	२४७७.२६		
१.२	राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त रकम	१६४३.०३	१२४०.१४		१६४३.०३	१२२५.५२		१७८४.५६	१७८८.५६		
१.३	अन्य आय										
१.४	अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण										
१.४.१	संघीय सरकार	५८७३.५५	५३१५.४३		४७७९.८३	४१३१.७३		४९७८.२१	४४०९.२३		

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

क्र.सं.	शिरषक	आ.व. २०७९/०८०			आ.व. २०८०/८१			आ.व. २०८१/०८२			वृद्धि दर
		वार्षिक बजेट	वास्तविक आय	प्रतिशत	वार्षिक बजेट	वास्तविक आय	प्रतिशत	वार्षिक बजेट	वास्तविक आय	प्रतिशत	
	समानिकरण अनुदान	१७९९.००	१५९०.०८		१४८७.००	१३८२.९१		१५२२.००	१३९६.५९		
	शसर्त अनुदान (चालु)	३११०.५५	२७५०.८८		२९८२.८३	२६४८.६५		२९७२.२१	२७९६.३०		
	शसर्त अनुदान (पूँजीगत)	७१४.००	६५८.३७		१४०.००	५०.१७		३२९.००	२९६.३४		
	सम्पुरक अनुदान	२३०.००	२३०.००		५०.००	५०.००		०.००	०.००		
	विशेष अनुदान	१००.००	८६.१०		१२०.००	०.००		१५५.००	०.००		
१.४.२	प्रदेश सरकार	४९६.९४	२८८.७२		४०६.८८	२२८.४८		३७५.५०	१३१७.६०		
	समानिकरण अनुदान	९६.९४	९६.९४		११२.३८	८४.२९		१०७.५०	१०७.५०		
	शसर्त अनुदान (चालु)	२०.००	५.६४		११.५०	०.००		५८.००	५६.४४		
	शसर्त अनुदान (पूँजीगत)	११०.००	९९.०२		१३३.००	६९.२०		१०५.००	१०४९.५०		
	विशेष अनुदान (चालु)	७०.००	६७.१२		०.००	०.००		०.००	०.००		
	सम्पुरक अनुदान (पूँजीगत)	२००.००	२०.००		१५०.००	७५.००		१०५.००	१०४.१६		

१.२ वित्तीय हस्तान्तरण

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनद्वारा व्यवस्थित संघ र प्रदेशहरूबाट देहाय बमोजिमका वित्तीय स्रोतहरू हस्तान्तरण भएका छन् ।

- संघीय सरकारद्वारा वार्षिक रूपमा उपलब्ध हुने समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, विशेष अनुदान, सम्पुरक अनुदान र राजस्व बाँडफाँड बापत प्राप्त हुने रकम
- प्रदेश सरकारद्वारा वार्षिक रूपमा उपलब्ध हुने समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, विशेष अनुदान, सम्पुरक अनुदान र राजस्व बाँडफाँड बापत प्राप्त हुने रकम
- संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्रत्यायोजित अधिकार अन्तर्गत यस नगरपालिकालाई प्राप्त हुने कार्यक्रम बजेट जस्तै प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम, सामाजिक सुरक्षा रकम आदि
- वैदेशिक अनुदानबाट अन्तराष्ट्रिय विकास सहायता नीति, २०७६ बमोजिम संघीय अर्थ मन्त्रालयको संयोजनमा प्राप्त हुने रकम

१.३ आय अनुमान

स्थानीय तहको आर्थिक कार्य प्रणाली सम्बन्धि संवैधानिक प्रावधान, राजस्व आर्थिक नीति र संघ तथा प्रदेशसँगको आर्थिक अन्तरसम्बन्ध लाई मुख्य आधारका रूपमा लिई वित्तीय व्यवस्थापन सम्बन्धी विश्लेषण र प्रक्षेपण गरिएको छ । नगरपालिकाले पाँचवर्षको अवधिमा प्रतिव्यक्ति वार्षिक आय भण्डै दोब्बर पुर्याउन कृषि क्षेत्रको वृद्धि दर बढाई लुम्बिनी प्रदेशको कृषि क्षेत्र सरह वृद्धिदर हासिल गर्ने, र बेरोजगारी दर उल्लेख्य रूपमा तल भर्ने महत्वाकांक्षी लक्ष्य पूरा गर्ने तर्फ लक्षित गरिएको छ । नगरपालिकालाई उल्लेखित आकारको आर्थिक समृद्धि हासिल गर्न आवश्यक श्रोतका लागि सहकारी, निजी र गैरसरकारी क्षेत्रको एकीकृत र समन्वयात्मक भूमिकालाई समेत

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

आधार मानेको छ । नगरपालिकाको आवधिक योजनाको वित्तीय प्रक्षेपण गर्दा आ.व. २०८१/८२ लाई आधार वर्ष मानी अन्य निम्न आधार लिइएको छ ।

- आ.व. २०७७/७८ देखि २०८०/८१ सम्मको यथार्थ आय तथा व्ययको आर्थिक विवरण,
- आ.व. २०८१/८२ को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट,
- आ.व २०८२/८३ मा संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट नगरपालिका क्षेत्रमा सञ्चालित प्रत्यायोजित कार्यक्रमहरूको वित्तीय विवरण र आगामी वर्षहरूमा सञ्चालन हुन सक्ने प्रदेश सरकारबाट स्थानीय स्तरमा सञ्चालन हुने सम्भाव्य प्रत्यायोजित कार्यक्रमहरू,
- नगरपालिकाको बजेटमा समावेश भई निजी क्षेत्र, सहकारी क्षेत्र, गैर सरकारी क्षेत्र र जनसहभागिताबाट नगरपालिकासँगको सहकार्यमा खर्च हुने अनुमानित रकमको प्रगति विवरण ।

आय प्रक्षेपण गर्दा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा व्यवस्थित स्थानीय राजस्व परामर्श समिति, श्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति र बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिका निर्णयहरूलाई समेत प्रक्षेपणको आधार मानिएको छ । आर्थिक प्रक्षेपण गर्दा औसत आर्थिक वृद्धि राजस्व वृद्धिको सम्भावना तथा नगरपालिकाले गर्नसक्ने थप प्रयासका आधारमा हरेक आ.व. मा अनुमानित वृद्धि गरिएको छ । विगत छ आर्थिक वर्षहरूमा भएको आयमा एकरूपता नरहेको कारण शीर्षकगत आय रकमहरूको प्रक्षेपणमा मात्रै भरपर्ने अवस्था देखिदैन । आन्तरिक आयतर्फ शीर्षकगत आम्दानी भएको देखिएको छैन । संघीय तथा प्रदेश अनुदानहरू तर्फ कुनै अनुदान शीर्षकमा कुनै आ.व. मा अघिल्लो आ.व. को तुलनामा अत्यधिक रकम वृद्धि भएको देखिन्छ भने सोही आ.व.को अर्को अनुदान शीर्षकमा अघिल्लो आ.व. को तुलनामा रकम न्यून देखिन्छ । नगरपालिकामा खर्च नभई मौज्जातको रुपमा रहेको रकम पनि गत आ.व. मा रु २ करोड १५ लाख रहेको छ ।

तालिका नं. २८ आन्तरिक आय

शीर्षक	वास्तविक आय			कैफियत
	आ.व. २०७९/०८०	आ.व. २०८०/८१	आ.व. २०८१/०८२	
सम्पत्ति कर	६६०४३५.००	७१४२८२.००	८०१३२३.००	
भूमिकर / मालपोत	६१६०३७५.००	६९०५४३३.००	७४६३१५७.००	
बहाल कर	२५७८१२८.७३	३०९९५४६.९१	२९६०८६९.६८	
वहाल विटौरी कर	२५१११२.००	३२६०८८.००	४५२९४०.००	
अन्य मनोरञ्जन कर	०.००	५६०००.००	५००००.००	
सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आम्दानी	६९६३००.००	१३१६४२०.००	१५९८३१५.४८	
अन्य सेवा शुल्क तथा विक्री	३०९१६०.००	१६२९९०.००	१८४७७०.००	
अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	४६००००.००	५१२०००.००	४९००००.००	
नक्सा पास दस्तुर	५४८४४८.५४	६८९२१२.२८	७९१०४६.४३	
सिफारिस दस्तुर	५८२३२०५.००	५६८५६७२.५०	६४९८१६८.१६	
व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	६५०३००.००	५१८०५०.००	४९०४५०.००	
अन्य दस्तुर	७७५८०.००	३४०८००.००	८२७३०.००	
व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	३०२०९००.००	५३७७८३८.००	४५५८९७५.००	

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

शीर्षक	वास्तविक आय			कैफियत
	आ.व. २०७९/०८०	आ.व. २०८०/८१	आ.व. २०८१/०८२	
प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	५९७४७०.००	९३६६८४३.००	४९३३४९०.००	
अन्य राजस्व	७४८९६४.००	५३५७४६.००	४९९९६३.००	
बैंक मौज्दात	९५०९५४८५९.२६	२२५५६०.८९३.२५	२९५८३०४०७.५९	

शीर्षकगत रुपमा असमान प्रकृतिको आय रकमले निश्चित मापदण्ड राखी वा अघिल्लो आर्थिक वर्षहरूमा भएको वृद्धिदरको औसत राखी आगामी आर्थिक वर्षहरूका तत् शीर्षकहरूमा हुन सक्ने आयलाई प्रक्षेपण गर्न सहज नभएको कारणले नगरपालिकाको आ. व. ०८०/८१ को वृद्धि दरको सालाखाला १० प्रतिशतलाई आधार मानी सो पछिका आ.व.हरूको आय तलको प्रक्षेपण तालिकामा राखिएको छ ।

संघीय सोह्रौं योजना, लुम्बिनी प्रदेशको राजस्व सुधारको लक्ष्य तथा सबै तहका सरकारहरूको वार्षिक बजेटको वृद्धिदरका आधारमा तल तालिकामा प्रस्तुत गरिए बमोजिम यस आवधिक योजना अवधिमा कूल रु २ अर्ब ८७ करोड ८० लाख आय प्रक्षेपण गरिएको छ । सो मध्ये नगरपालिकाको आन्तरिक श्रोतको बाट करीब रु १६ करोड रहेको छ । आन्तरिक श्रोतको अनुमानमा आल्या १३ करोड हाराहारी छ भने राजस्व ३ करोड हाराहारी मात्र छ ।

तालिका नं. २९ पाँच वर्षका लागी बजेट प्रक्षेपण तालिका

क्र.सं	शिर्षक	आधार वर्ष आ.व.०८१/८२	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल आय तथा लगानी	प्रतिशत
१.	कूल आय तथा लगानी	८४८२.५०	९४२५.००	१०६८६.०८	११५५८.७६	१२५०३.०३	१३५२४.८०	५७६९७.६७	१००.०%
१.१	आन्तरिक राजश्व र नगद मौज्दात	१८९०.००	२१००.००	२२६८.००	२४४९.४४	२६४५.४०	२८५७.०३	१२३१९.८६	२१.४%
१.२	राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त रकम	१८४५.७८	२०५०.८७	२२१४.९४	२३९२.१३	२५८३.५१	२७९०.१९	१२०३१.६४	२०.९%
१.३	अन्तर सरकारी बित्तिय हस्तान्तरण								
१.३.१	नेपाल सरकारबाट प्राप्त समानीकरण अनुदान	१४०४.९०	१५६१.००	१७१७.१०	१८८८.८१	२०७७.६९	२२८५.४६	९५३०.०६	
	नेपाल सरकारबाट प्राप्त शसर्त अनुदान चालु	२७४९.५०	३०५५.००	३३६०.५०	३६९६.५५	४०६६.२१	४४७२.८३	१८६५१.०८	
	नेपाल सरकारबाट प्राप्त शसर्त अनुदान पुजीगत	१९३.५०	२१५.००	२३६.५०	२६०.१५	२८६.१७	३१४.७८	१३१२.६०	
	नेपाल सरकारबाट प्राप्त समपुरक अनुदान	८०.१०	८९.००	९७.९०	१०७.६९	११८.४६	१३०.३०	५४३.३५	
	नेपाल सरकारबाट प्राप्त विशेष अनुदान	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	
	नेपाल सरकार जम्मा	४४२८.००	४९२०.००	५३१३.६०	५७३८.६९	६१९७.७८	६६९३.६१	२८८६३.६८	५०.०%
१.३.२	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त समानीकरण अनुदान	९६.४२	१०७.१३	११७.८४	१२९.६३	१४२.५९	१५६.८५	६५४.०४	
	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त शसर्त अनुदान चालु	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	
	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त शसर्त अनुदान पुजीगत	२०७.००	२३०.००	२५३.००	२७८.३०	३०६.१३	३३६.७४	१४०४.१७	
	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त समपुरक अनुदान	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	
	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त विशेष अनुदान	१५.३०	१७.००	१८.७०	२०.५७	२२.६३	२४.८९	१०३.७९	
	प्रदेश सरकार जम्मा	३१८.७२	३५४.१३	३८९.५४	४२८.५०	४७१.३५	५१८.४८	२१६२.००	३.७%
१.४	अन्तर स्थानीय तहबाट प्राप्त	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	
१.५	जनसहभागीता	०.००	०.००	१००.००	११०.००	१२१.००	१३३.१०	४६४.१०	०.८%
१.५.१	नगद सहभागीता	०.००	०.००	५०.००	५५.००	६०.५०	६६.५५	२३२.०५	

क्र.सं	शिर्षक	आधार वर्ष आ.व.०८१/८२	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल आय तथा लगानी	प्रतिशत
१.५.२	श्रम तथा बस्तुगत सहभागीता	०.००	०.००	५०.००	५५.००	६०.५०	६६.५५	२३२.०५	
१.६	बैदेशिक सहायता (अनुदान)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	
१.७	गैरसरकारी संस्थाको सहयोग परिचालन	०.००	०.००	१५०.००	१६५.००	१८१.५०	१९९.६५	६९६.१५	१.२%
१.८	सार्वजनिक ऋण	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	
१.८.१	आन्तरिक ऋण	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	
१.८.२	बैदेशिक ऋण	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	
१.९	निजी क्षेत्र तथा सार्वजनिक निजी सहकारी क्षेत्रको लगानी	०.००	०.००	२५०.००	२७५.००	३०२.५०	३३२.७५	११६०.२५	२.०%

१.४ आवधिक योजनाको बजेट अनुमान

खर्चको क्षेत्रगत बाँडफाँडका लागि विगतका आर्थिक वर्षको विषयगत क्षेत्रमा भएको व्यय नगरपालिकाको प्राथमिकतालाई आधार मानिएको छ ।

आवधिक योजनाले प्राथमिकतामा राखेका क्षेत्रलाई लगानी प्राथमिकतामा राखी विषयक्षेत्रगत लगानीको सिमा प्रतिशत निर्धारण गरिएको छ । नगरपालिकाको प्राथमिक क्षेत्रमा लगानी गरिनुपर्ने नीति अनुरूप आ. व. २०८२/८३ देखि आ. व. २०८६/८७ सम्म विषयक्षेत्रगत बजेट बाँडफाँटको अनुपात आर्थिक विकास क्षेत्रमा २५%, सामाजिक विकास क्षेत्रमा २०% पूर्वाधार विकास क्षेत्रमा ४३%, वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रमा ८% र संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्रमा ४% हुने गरी गरिएको छ ।

चालु आ.व.को बजेटमा चालु खर्च ६६ प्रतिशत र पुँजीगत खर्च ३४ प्रतिशत प्रस्ताव गरिएको छ, चालु खर्चलाई क्रमिक रुपमा कम गर्दै लैजाने नीति अनुरूप आवधिक योजना अवधिका लागि चालु खर्च ५५ र पुँजीगत खर्च ४५ प्रतिशतमा रहने गरी सिमा निर्धारण गरिएको छ । कुल आय रकम २ अर्ब ८७ करोड ८० लाख मध्ये बाट पुँजीगत खर्चका लागि आवधिक योजना अवधिका लागि रु १ अर्ब २९ करोड ५१ लाख उपलब्ध हुने देखिन्छ ।

नगरपालिकाको आवधिक योजना अवधिमा कूल ६२४२०.१५ लाख लगानी हुने प्रक्षेपित अनुमान गरिएको छ । जसमा पुँजीगत खर्च तर्फ २८३७६.२० लाख (४५.४६%) र चालु खर्च तर्फ ३४०४३.९५ लाख (५४.५४%) खर्च हुने प्रक्षेपित अनुमान गरिएको छ । पुँजीगत खर्च तर्फ आर्थिक विकास क्षेत्रमा ३४०५.१४ लाख (१२%), सामाजिक विकास क्षेत्र तर्फ ६२४२.७६ लाख (२२%), पूर्वाधार विकास तर्फ १४७५५.६२ लाख (५२%), वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन तर्फ २२७०.१० लाख (८%), संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन क्षेत्रमा १७०२.५७ लाख (६%) खर्च विनियोजन गरिएको छ ।

उपरोक्त लगानी र खर्च मध्ये योजनाको पहिलो वर्ष आ.व.२०७९/०८० मा कूल १००९६.०० लाख (१६.१७%) लगानी हुने प्रक्षेपण गरिएको छ भने दोस्रो वर्ष आ.व.०८०/०८१ मा कूल ११२७४.३३ लाख (१८.६%), तेस्रो वर्ष आ.व.२०८१/०८२ मा कूल १२४०१.७६ (१९.८७%), चौथो वर्ष आ.व.२०८२/०८३ मा कूल १३६४१.९४ (२१.८६%) र अन्तिम वर्ष आ.व.०८३/८४ मा १५००६.१३ लाख (२४.०४%) रकम खर्च र लगानी हुने प्रक्षेपण गरिएको छ । यस अनुसारको खर्च अनुमान गर्दा नगरपालिकाको संस्थागत क्षमता र आय स्रोतको अभिवृद्धिलाई मुख्य आधार मानिएको छ ।

तालिका नं. ३० पाँच वर्षका लागी अनुमानित खर्च विवरण

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	कूल व्यय	९४२५.००	१०६८६.०८	११५५८.७६	१२५०३.०३	१३५२४.८०	५७६९७.६७	१००%
१.	चालु खर्च	५२५६.७१	५७८२.३८	६३६०.६२	६९९६.६८	७६९६.३५	३२०९२.७४	५४.५४%
१.१	राजश्व बाँडफाँड आन्तरीक आयमा आधारित खर्च	२१९०.९७	२४१०.०७	२६५१.०७	२९१६.१८	३२०७.८०	१३३७६.०९	
१.२	शसर्त अनुदानमा आधारित खर्च	३०६५.७४	३३७२.३१	३७०९.५५	४०८०.५०	४४८८.५५	१८७१६.६५	
२.	पूँजीगत खर्च	४१६८.२९	४९०३.७०	५१९८.१४	५५०६.३५	५८२८.४५	२५६०४.९३	४५.४६%
२.१	आर्थिक विकास	५७९.००	९४९.००	१०८९.५०	७३७.५०	५३९.५०	३८९४.५०	१२%
	कृषि विकास	१२१.००	२७९.००	३१८.००	१६५.००	११३.००	९९६.००	
	कृषि प्रयोगशाला निर्माण	५.००	२०.००	६०.००	३.००	३.००	९१.००	
	औद्योगिक कृषि बजार तथा साप्ताहिक हाट बजार निर्माण कार्यक्रम ।	१०.००	३०.००	३०.००	३०.००	३०.००	१३०.००	साभेदारी कार्यक्रम समेत
	खाद्य भण्डारण केन्द्र र शीत भण्डार निर्माण कार्यक्रम	५.००	३०.००	६०.००	६०.००	४.००	१५९.००	साभेदारी कार्यक्रम समेत
	कृषि उपज सङ्कलन र विक्री केन्द्र प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	१०.००	४०.००	२४.००	१५.००	१५.००	१०४.००	
	कृषि विकास योजना तर्जुमा	०.००	५.००	०.००	०.००	०.००	५.००	
	जैविक कृषि प्रवर्द्धन परियोजना (जैविक मल कारखाना) मा उपकरण खरिद	६५.००	४०.००	५०.००	१०.००	१०.००	१७५.००	
	डिजिटल कृषक परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम । मेयर कृषक सम्मान कार्यक्रम ।	४.००	५०.००	४०.००	५.००	५.००	१०४.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	जग्गाको खण्डीकरण र बाभो राख्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्न आवश्यक नीति निर्माण र कार्यान्वयन ।	०.००	२.००	०.००	०.००	०.००	२.००	
	व्यवसायिक खेती गर्ने कृषक लक्षित अनुदान तथा प्राविधिक सहयोग कार्यक्रम ।	३.००	२०.००	२०.००	१५.००	२०.००	७८.००	
	कृषक वर्गीकरणको आधारमा कृषकलाई दिइने सेवा सुविधाको स्तर निर्धारण सम्बन्धी निर्देशिका निर्माण ।	०.००	५.००	०.००	०.००	०.००	५.००	
	ऐलानी जग्गामा खेती गर्ने कृषकहरुलाई कृषि सेवा सहूलियतको लागि नीति निर्माण ।	५.००	१.००	०.००	०.००	०.००	६.००	
	खाद्य सुरक्षा सुनिश्चित गरी निर्यात उन्मुख कार्यक्रमको योजना तर्जुमा ।	०.००	३.००	४.००	०.००	०.००	७.००	
	रैथाने धान बाली (रुद्री, गौरी, धनमनी) लाई संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	०.००	२.००	२.००	५.००	५.००	१४.००	
	कृषि क्षेत्रमा बृहत लगानी गर्ने निजि क्षेत्रमैत्री नीति निर्माण	०.००	१.००	१.००	०.००	०.००	२.००	
	कृषि उपजको न्यूनतम मूल्य तोकी प्रचार प्रसार र कार्यान्वयन लागि नीति निर्माण ।	०.००	३.००	१.००	०.००	०.००	४.००	
	सामूहिक सहकारी तथा पारिवारिक खेती सञ्चालन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	२.००	३.००	२.००	०.००	०.००	७.००	
	कृषक तालिम सञ्चालन तथा क्षमता विकास कार्यक्रम ।	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	
	कृषक भ्रमण कार्यक्रम ।	०.००	४.००	४.००	३.००	३.००	१४.००	
	डिजिटल सोयल म्यापिङ प्रणाली लागु गरी माटो सुधार कार्यक्रम ।	५.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	४५.००	

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	किट(मौरी, च्याउ),धान खेती सञ्चालन र प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	०.००	१.००	१.००	०.००	०.००	२.००	
	कृषि बीमालाई प्रभावकारी बनाउन बीमा कम्पनी र कृषकहरूसँग समन्वयात्मक सञ्जाल कार्यक्रम ।	२.००	४.००	४.००	४.००	३.००	१७.००	
	पशुपंक्षी विकास	२००.५०	२८७.००	२३५.००	१७६.००	१६३.००	१०६१.५०	
	गौशाला व्यवस्थापन कार्यक्रम	८.००	१०.००	१०.००	५.००	२.००	३५.००	
	निशुल्क पशुपन्छी विमा कार्यक्रम	३५.००	२५.००	१०.००	१०.००	१०.००	९०.००	
	पशु सुत्केरी प्रोत्साहन कार्यक्रम	२०.००	३०.००	३०.००	३०.००	३०.००	१४०.००	
	पशु सेवा खोप कार्यक्रम	५.००	५.००	५.००	५.००	६.००	२६.००	
	पशु प्राविधिक परिचालन	६.००	८.००	१०.००	१०.००	१०.००	४४.००	
	यान्त्रिकरण एवम् चारा मेसिन लगायत उपकरण अनुदान कार्यक्रम	६५.००	३०.००	२.००	५.००	५.००	१०७.००	
	दुग्ध सङ्कलन तथा प्रशोधन केन्द्र निर्माण कार्यक्रम ।	५.००	४०.००	१०.००	५.००	५.००	६५.००	साभेदारी कार्यक्रम समेत
	आधुनिक बधशाला निर्माण	१०.००	५०.००	५०.००	२.००	२.००	११४.००	साभेदारी कार्यक्रम समेत
	दुग्ध उत्पादन समूह गठन	३.००	३.००	१.००	१.००	१.००	९.००	
	गाइभैसी तथा बाखा श्रोत केन्द्र स्थापना र सञ्चालन ।	६.००	१०.००	१०.००	५.००	५.००	३६.००	
	बाखा पालन पकेट क्षेत्र सञ्चालन	३.५०	१०.००	५.००	५.००	५.००	२८.५०	
	डालेघाँसको नर्सरी स्थापना कार्यक्रम सञ्चालन	१०.००	५.००	५.००	५.००	५.००	३०.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	उन्नत खोर, गोठ निर्माणका लागि पूर्वाधार निर्माणमा सहूलियत कार्यक्रम ।	१.००	१०.००	३०.००	३०.००	२०.००	९१.००	
	पशुपंक्षी हाटबजार निर्माण कार्यक्रम ।	५.००	२०.००	२०.००	२०.००	२०.००	८५.००	
	पशुपालक कृषकहरुलाई तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम एवम कृषक सम्मान कार्यक्रम	३.००	५.००	५.००	४.००	४.००	२१.००	
	पशु सेवा प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	४.००	४.००	५.००	५.००	५.००	२३.००	
	नश्ल सुधार कार्यक्रम । कृत्रिम गर्भाधान मिसन कार्यक्रम	१.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	४१.००	
	स्थानीय कुखुरा तथा पंक्षीजन्य वस्तु प्रवर्द्धन कार्यक्रम	०.००	२.००	२.००	४.००	४.००	१२.००	
	ठूला फर्म खोले निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम ।	१०.००	१०.००	१५.००	१५.००	१४.००	६४.००	
	घरेलु तथा साना उद्योग	१०१.००	१७७.००	२९४.००	२९१.००	१२४.००	९०७.००	
	औद्योगिक ग्राम निर्माण कार्यक्रम ।	०.००	१०.००	५०.००	५०.००	५०.००	१६०.००	साभेदारी कार्यक्रम समेत
	दुधजन्य उद्योग र डेरी उद्योग स्थापना तथा निजी क्षेत्र उत्प्रेरित कार्यक्रम ।	०.००	३.००	३.००	५.००	५.००	१६.००	साभेदारी कार्यक्रम समेत
	मासुजन्य उद्योग स्थापना तथा निजी क्षेत्र उत्प्रेरित कार्यक्रम ।	४.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२४.००	
	जडिबुटी प्रशोधन उद्योग प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	१.००	२.००	५.००	५.००	५.००	१८.००	साभेदारी कार्यक्रम समेत

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	आलु चिप्स तथा अचार उद्योग सञ्चालन कार्यक्रम ।	१.००	४.००	५.००	३.००	२.००	१५.००	
	स्तरीय होटल, रिसोर्ट र रेष्टुरेण्ट निर्माणमा निजी क्षेत्र उत्प्रेरित कार्यक्रम ।	२.००	३.००	३.००	३.००	०.००	११.००	
	उत्पादित वस्तुहरुको बिक्री वितरणका लागि स्टल तथा निर्माण कार्यक्रम तथा बजारीकरण	२.००	५.००	५.००	३.००	०.००	१५.००	
	थारुहरुको परम्परागत सीपमा आधारित विभिन्न वस्तु उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	५.००	१०.००	१०.००	५.००	५.००	३५.००	
	वन पैदावार तथा खनिज सम्पदा	५.००	२३.००	१२.००	१०.००	९.००	५९.००	
	वन तथा नदीजन्य वस्तुहरुको उत्खनन् र उपयोगको लागि कार्यविधि तर्जुमा ।	०.००	३.००	०.००	०.००	०.००	३.००	
	औषधीजन्य जडिबुटी (Non-timber and Herbal Products)को पहिचान तथा संरक्षणका लागि अध्ययन, तथ्याङ्क सङ्कलन र अभिलेखांकन कार्यक्रम ।	५.००	२.००	०.००	०.००	०.००	७.००	
	महत्वपूर्ण वनस्पति र जडिबुटीहरुको संरक्षण नीति निर्माण कार्यक्रम ।	०.००	३.००	०.००	०.००	०.००	३.००	
	गैरकाष्ठ पैदावारबाट आकर्षक वस्तु उत्पादनका लागि अनुदान कार्यक्रम ।	०.००	३.००	५.००	५.००	५.००	१८.००	
	वन तथा नदीजन्य पैदावारको वार्षिक तथ्याङ्क सङ्कलन कार्यक्रम	०.००	५.००				५.००	
	उत्पादित वस्तुहरु तथा जडिबुटीहरुको प्रचार प्रसार कार्यक्रम ।	०.००	२.००	२.००	२.००	२.००	८.००	
	जडिबुटी उद्योगहरुको स्तरोन्नतीको लागि प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रम ।	०.००	५.००	५.००	३.००	२.००	१५.००	

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	पर्यटन विकास	४३.००	५२.००	१०२.००	६६.००	१७.००	२८०.००	निजि क्षेत्र समेत
	थारु संस्कृतिको संरक्षण र प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	५.००	४.००	३.००	३.००	३.००	१८.००	
	सिमसार क्षेत्र तथा तालहरुको संरक्षण र प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	५.००	१०.००	५०.००	२०.००	१०.००	९५.००	निजि क्षेत्र समेत
	पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि यातायात सञ्जाल निर्माण अध्ययन कार्यक्रम ।	५.००	०.००	०.००	०.००	०.००	५.००	निजि क्षेत्र समेत
	बागवानी निर्माण तथा वनस्पती उद्यान संरक्षण कार्यक्रम ।	५.००	१०.००	२६.००	२०.००	१.००	६२.००	निजि क्षेत्र समेत
	होटल, मोटेल, रेष्टुरेण्ट र रिसोर्ट जस्ता पूर्वाधार निर्माणमा निजी क्षेत्रलाई आकर्षित गर्ने कार्यक्रम ।	३.००	३.००	१.००	१.००	१.००	९.००	निजि क्षेत्र समेत
	पर्यटन सूचना केन्द्रको स्थापना तथा सञ्चालन ।	५.००	५.००	०.००	०.००	०.००	१०.००	
	कोसेली घर निर्माण	५.००	५.००	२.००	२.००	२.००	१६.००	
	पर्यटकीय स्थलको डकुमेन्ट्री निर्माण कार्यक्रम ।	०.००	५.००	०.००	०.००	०.००	५.००	
	एक वडा एक पर्यटकिय गन्तव्य	१०.००	१०.००	२०.००	२०.००	०.००	६०.००	
	सहकारी विकास	२४.५०	२६.००	२७.५०	२५.५०	२७.५०	१३१.००	
	एक सहकारी एक उत्पादन कार्यक्रम ।	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	उत्प्रेरणा तथा सीप विकास
	एक घर एक सहकारी कार्यक्रम ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	उत्पादनमा संलग्न सहकारीलाई प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रम ।	३.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५.००	

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	सहकारी चेतना अभिवृद्धि, क्षमता विकास र वित्तीय सुशासन तालिम कार्यक्रम ।	४.००	४.००	४.००	४.००	४.००	२०.००	
	दुई वा दुई भन्दा बढी सहकारीहरुको संयुक्त लगानीबाट सञ्चालन गरिने नमूना उत्पादन कार्यक्रम (कृषि, पशुपंक्षीपालन, जडिबुटी, पर्यटन क्षेत्र) ।	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	सहकारी क्षेत्रको लगानी समेत
	सामूहिक कृषि तथा पशुपालन सहकारी सञ्चालन र प्रोत्साहन कार्यक्रम ।	१.००	१.५०	०.००	०.००	१.००	३.५०	
	उत्पादित सामग्री र उपजहरुको ब्राण्डिङ, प्याकेजिङ, बजारीकरण र भण्डारण गर्ने पूर्वाधार निर्माण कार्यक्रम ।	०.००	०.००	३.००	१.००	२.००	६.००	
	साना किसान कृषि सहकारी संस्था विस्तार कार्यक्रम (सबै वडामा) ।	१.५०	२.५०	२.५०	२.५०	२.५०	११.५०	
	सहकारी संस्थाको एकीकरण र क्षमता विकास कार्यक्रम ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	सहकारीलाई उत्पादनसँग आवद्धताका लागि सहजीकरण कार्यक्रम ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	सहकारीमा महिलाहरुको आवद्धता लक्षित सशक्तिकरण कार्यक्रम ।	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	
	वाणिज्य तथा आपूर्ति	३५.००	३४.००	२५.००	१८.००	२०.००	१३२.००	
	एक वडा एक हाटबजार पूर्वाधार निर्माण तथा सञ्चालन कार्यक्रम ।	५.००	२०.००	१४.००	५.००	५.००	४९.००	
	बाँसगढीको पहिचान दिलाउने विशिष्टकृत कृषि तथा औद्योगिक उत्पादनका वस्तुहरुको प्रचार प्रसार कार्यक्रम ।	७.००	५.००	२.००	२.००	२.००	१८.००	

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	वाणिज्य तथा आपूर्ति क्षेत्रलाई अनुशासित र दिगो बनाउन आवश्यक नीति/कार्यविधि तर्जुमा ।	४.००	०.००	०.००	०.००	०.००	४.००	
	कृषि उपज, जडिबुटी तथा स्थानीय श्रोत साधनबाट उत्पादित वस्तुहरुको प्रदर्शनी कार्यक्रम ।	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	
	कोशेली घर निर्माण कार्यक्रम ।	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	पर्यटन विकासमा समावेश ।
	सूचना, प्रविधि र विद्युतीय व्यापार मार्फत स्थानीय उत्पादनको प्रचार प्रसार कार्यक्रम ।	२.००	३.००	२.००	३.००	४.००	१४.००	
	उत्पादित वस्तुहरुको सुरक्षित भण्डारणका लागि शीत भण्डार निर्माण कार्यक्रम ।	१०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	१०.००	कृषि विकासमा समावेश ।
	निर्यात प्रवर्द्धन र आयात प्रतिस्थापनको तथ्याङ्क अभिलेखीकरण कार्यक्रम ।	२.००	३.००	४.००	५.००	६.००	२०.००	
	वस्तु उत्पादक कृषक तथा उद्योगीहरुलाई प्रत्यक्ष लाभ दिन विचौलिया निरुत्साहित गर्ने कार्यविधि निर्माण ।	२.००	०.००	०.००	०.००	०.००	२.००	
	वैज्ञानिक नापतौल प्रणालीको प्रयोग तथा बजार अनुगमन कार्यक्रम ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	श्रम तथा रोजगार र गरिबी निवारण	४९.००	७१.००	७६.००	६६.००	६६.००	३२८.००	
	नगरपालिकाको जनशक्तिको योजना तर्जुमा ।	०.००	५.००	०.००	०.००	०.००	५.००	

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	पशु विज्ञान सम्बन्धित प्राविधिक शिक्षा सञ्चालन कार्यक्रम ।	५.००	१०.००	२०.००	१०.००	१०.००	५५.००	केही रकम शिक्षामा समेत समावेस गरिएको ।
	महिला तथा युवाहरुका लागि उद्यमशीलता तालिम सञ्चालन ।	३.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५.००	
	कृषि, वन तथा पर्यटन प्रवर्द्धनमा आधारित उद्योग स्थापनामा सहयोग तथा सहजीकरण कार्यक्रम ।	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	उद्योग तर्फ समावेस गरिएको
	गरिब परिवार लक्षित आय आर्जन कार्यक्रम ।	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	
	बेरोजगार युवा तथा गरिब परिवारहरुको तथ्याङ्क अद्यावधिक कार्यक्रम ।	४.००	४.००	४.००	४.००	४.००	२०.००	
	गरिब परिवारले उत्पादन गरेका बस्तुहरु बिक्री वितरण सहजीकरण कार्यक्रम ।	३.००	४.००	४.००	४.००	४.००	१९.००	
	लघु उद्यम समूह सञ्चालन र प्रोत्साहन कार्यक्रम ।	१४.००	२५.००	२५.००	२५.००	२५.००	११४.००	
	सामाजिक परिचालन मार्फत आय आर्जनका लागि बचत सङ्कलन तथा परिचालन कार्यक्रम ।	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	
	अति विपन्न परिवारलाई एक परिवार एक रोजगार कार्यक्रम ।	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	५०.००	
२.२	सामाजिक विकास	७०८.००	८२६.२०	७७६.००	६८१.५०	६८१.५०	३६७३.२०	२१.८०%
	शिक्षा	१६०.००	१९८.००	२११.००	१६१.००	१६१.००	८९१.००	
	विद्यालयका कच्ची भवन विस्थापन कार्यक्रम ।	५०.००	५०.००	५०.००	५०.००	५०.००	२५०.००	१४ विद्यालयहरु

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	माध्यमिक विद्यालयमा ICT ल्याब स्थापना	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	५०.००	१ माध्यमिक विद्यालयहरु
	श्रोत कक्षा स्थापना तथा सञ्चालन	११.००	११.००	११.००	११.००	११.००	५५.००	२ वटा बक्षा
	माध्यमिक विद्यालयमा छात्रावास निर्माण	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	पूर्वाधारमा समावेश ।
	विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा विद्यालय नक्सानकन तथा विद्यालय कोठा वितरण कार्यक्रम	०.००	७.००	०.००	०.००	०.००	७.००	
	माध्यमिक विद्यालयहरुमा प्राविधिक धारको कक्षा सञ्चालन ।	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	५०.००	३ माध्यमिक विद्यालयहरु
	५ वर्षे नगर शिक्षा योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन ।	०.००	५.००	०.००	०.००	०.००	५.००	
	विद्यालयहरुमा थप ५० कक्षा कोठा निर्माण/मर्मत संभार ।	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	पूर्वाधारमा समावेश ।
	बालविकास केन्द्रहरुलाई शैक्षिक सामग्रीहरुको व्यवस्थापन कार्यक्रम ।	१५.००	१५.००	१५.००	१५.००	१५.००	७५.००	
	विद्यालयमाहरुमा स्वच्छ खानेपानी तथा लैङ्गिकमैत्री शौचालयको व्यवस्थापन ।	३५.००	३५.००	३५.००	३५.००	३५.००	१७५.००	
	विद्यालयमा कार्यरत शिक्षकहरुलाई मागमा आधारित आधारभुत तथा पुनर्ताजगी तालिम कार्यक्रम ।	४.००	४.००	४.००	४.००	४.००	२०.००	
	शैक्षिक संस्थाहरुको नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यक्रम ।	१.००	२.००	२.००	२.००	२.००	९.००	
	आधारभूत तहमा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण तथा कार्यान्वयन ।	५.००	०.००	०.००	०.००	०.००	५.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	शिक्षक तालिम सञ्चालनको लागि नगरपालिका स्तरमा सुविधा सम्पन्न तालिम हलको व्यवस्था ।	०.००	५.००	३०.००	०.००	०.००	३५.००	
	२ वटा विद्यालयहरुमा सामुदायिक पुस्तकालय निर्माण तथा व्यवस्थापन ।	०.००	२०.००	२०.००	०.००	०.००	४०.००	
	साक्षरोत्तर तथा निरन्तर कार्यक्रम सञ्चालन ।	६.००	६.००	६.००	६.००	६.००	३०.००	
	स्थानीय शिक्षा नियमावली निर्माण तथा कार्यान्वयन ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	शिक्षक तथा व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरुको क्षमता विकास कार्यक्रम ।	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	
	विद्यालय खेल मैदानको स्तरोन्नती तथा मर्मत संभार कार्यक्रम ।	१०.००	१५.००	१५.००	१५.००	१५.००	७०.००	१० विद्यालयहरु
	स्वास्थ्य सेवा	१९९.५०	२९८.५०	२६४.५०	१८९.५०	१८९.५०	११४९.५०	
	स्वास्थ्य चौकीहरुको मापदण्ड अनुरूपको भवन निर्माण कार्यक्रम ।	१०.००	२०.००	१०.००	५.००	५.००	५०.००	पूर्वाधारमा समेत समावेश
	पालिका भित्र रहेका गाउँघर क्लिनिक तथा खोप केन्द्रहरुको भौतिक संरचना विस्तार	१०.००	५.००	५.००	५.००	५.००	३०.००	
	नगर अस्पताल सञ्चालन	१५.००	१५.००	५.००	५.००	५.००	४५.००	पूर्वाधारमा समावेश
	स्वास्थ्य चौकीको स्तरोन्नती ।	२०.००	२०.००	२०.००	२.००	२.००	६४.००	
	स्वास्थ्य चौकीमा रहेका वर्थिङ्ग सेन्टरहरुको स्तरोन्नती कार्यक्रम	१०.००	३०.००	२५.००	२५.००	२५.००	११५.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	बाँसगढी बजारमा औषधी भण्डारण केन्द्रको स्थापना तथा Coldchain Room को व्यवस्थापन ।	०.००	५०.००	०.००	०.००	०.००	५०.००	
	थप एम्बुलेन्स सेवा सञ्चालन ।	०.००	२०.००	०.००	०.००	०.००	२०.००	
	प्रोटोकल अनुसार ANC/PNC सेवा लिने आमाहरुलाई यातायात तथा पोषण भत्ताका लागि सहयोग कार्यक्रम ।	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	५०.००	
	आमा समूह तथा सामुदायिक महिला स्वास्थ्य स्वयम सेविकाहरुलाई थप प्रोत्साहन र पुरस्कार ।	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	५०.००	
	विभिन्न प्रकारका महामारी तथा सरुवाजन्य रोग नियन्त्रणका लागि सचेतनामूलक कार्यक्रम ।	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	२.५०	
	विद्यालयहरुमा स्वास्थ्य शिक्षा सम्बन्धी अनुशिक्षण ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	स्वास्थ्य संस्थाहरुमा गुणस्तरीय, प्रविधिमैत्री प्रयोगशाला निर्माण तथा सञ्चालन ।	५.००	१०.००	५.००	५.००	५.००	३०.००	
	२ स्थानमा सामुदायिक योग/आरोग्य केन्द्रको स्थापना तथा सञ्चालन ।	०.००	१०.००	६०.००	०.००	०.००	७०.००	
	जेष्ठ नागरिक, असहाय, शारीरिक असक्त तथा दीर्घ रोगीको उपचारका लागि निशुल्क स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन ।	३.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५.००	
	दीर्घ रोगीका लागि निशुल्क औषधीको व्यवस्था ।	२५.००	२५.००	२५.००	२५.००	२५.००	१२५.००	
	गम्भिर खालका रोगको उपचारको लागि विपन्न वर्गलाई आर्थिक सहयोग कार्यक्रम ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	स्वास्थ्य क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम ।	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	
	जनस्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	स्वास्थ्यकर्मी तथा व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी बीच छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम ।	०.००	१.००	१.००	१.००	१.००	४.००	
	ग्रामिण अल्ट्रासाउण्ड कार्यक्रम	५.००	२.००	२.००	५.००	५.००	१९.००	
	योग शिविर सञ्चालन कार्यक्रम	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	सबै स्वास्थ्य संस्था बाट निशुल्क औषधि वितरण कार्यक्रम	२५.००	२५.००	२५.००	२५.००	२५.००	१२५.००	
	प्रजनन, पोषण, मनोसामाजिक लगायत स्वास्थ्य सम्बन्धी परामर्श अभियान	३.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५.००	
	मृगौला रोगी, क्यान्सर, पक्षघात भएको बिरामी उपचार खर्च	२.००	३.००	४.००	४.००	४.००	१७.००	
	कर्मचारी तलब भत्ता	५०.००	५०.००	५५.००	५५.००	५५.००	२६५.००	
	महिला, जेष्ठ नागरिक तथा फरक क्षमता	४५.५०	४०.५०	४०.५०	४३.००	४३.००	२१२.५०	
	विपन्न तथा पछाडि परेका महिलाहरुको समूह गठन, बचत सङ्कलन तथा परिचालन कार्यक्रम ।	१.५०	१.५०	१.५०	१.५०	१.५०	७.५०	
	महिला अधिकार तथा कानूनी साक्षरता अभियान ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	गैसससँग सहकार्य समेत
	महिला हिंसा न्यूनिकरणका लागि आपतकालीन कोष स्थापना ।	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	गैसससँग सहकार्य समेत
	एकल महिला सुरक्षा कोष स्थापना तथा परिचालन ।	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	एकल महिलाका लागि स्वरोजगारमूलक कार्यक्रम सञ्चालन ।	१.५०	१.५०	१.५०	१.५०	१.५०	७.५०	
	विपन्न महिलाहरुका लागि उद्यमशीलता तथा स्वरोजगार सम्बन्धी तालिम सञ्चालन ।	१.५०	१.५०	१.५०	१.५०	१.५०	७.५०	
	महिलाहरुका लागि सरकारी सेवा प्रवेश सम्बन्धी कक्षा सञ्चालन ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	महिलाहरुका लागि नेतृत्व विकास तालिम सञ्चालन	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	गैसससँग सहकार्य समेत
	७५ वर्ष माथीका जेष्ठ नागरिक केन्द्रित स्वास्थ्यकर्मी सहितको घरदैलो कार्यक्रम ।	१.५०	१.५०	१.५०	५.००	५.००	१४.५०	
	२ स्थानमा सुविधायुक्त जेष्ठ नागरिक मिलन केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन ।	२०.००	१५.००	१५.००	१५.००	१५.००	८०.००	गैसससँग सहकार्य समेत
	जेष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रम ।	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	२.५०	
	असक्तता सञ्जाल निर्माण तथा क्षमता विकास कार्यक्रम ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	असक्त भएका व्यक्तिको पहिचान गरी परिचय पत्र वितरण ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	असक्त नागरिकहरुलाई सम्मान कार्यक्रम ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	असक्त नागरिकहरुका लागि विशेष सुरक्षा कार्यक्रम ।	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	
	असक्त नागरिकहरुलाई मध्यनजर गरी स्वरोजगारमूलक व्यवसाय छनोट तथा उद्यमशीलता तालिम ।	३.००	३.००	३.००	२.००	२.००	१३.००	
	अति विपन्न असक्तता भएका व्यक्तिहरुलाई उद्यम स्थापनामा विशेष सहयोग कार्यक्रम ।	३.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५.००	
	दलित, उत्पीडित वर्ग उत्थान तथा संस्कृति	७६.००	७०.००	६१.००	५३.००	५३.००	३१३.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	सकारात्मक विभेद सहितको सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी स्थानीय नीति तर्जुमा तथा कार्यान्वयन ।	३.००	०.००	०.००	०.००	०.००	३.००	
	दलित सञ्जाल निर्माण तथा परिचालन ।	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	
	दलित बर्ग उत्थान विशेष कोषको स्थापना तथा सञ्चालन ।	४.००	४.००	४.००	४.००	४.००	२०.००	
	परम्परागत सीप तथा व्यवसायहरुमा नया प्रविधि प्रयोग मार्फत संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	३.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५.००	
	दलित/उत्पीडित लक्षित सीपमूलक तथा व्यवसायिक तालिम तथा व्यवसाय सञ्चालनमा सहयोग कार्यक्रम	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	५०.००	
	दलित बर्ग लक्षित सेवा प्रवेश सम्बन्धी कक्षा सञ्चालन	४.००	४.००	४.००	४.००	४.००	२०.००	
	अतिविपन्न, शारीरिक असक्त तथा असहाय दलितकालागि विशेष संरक्षण कार्यक्रम (शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारीमा) ।	८.००	८.००	८.००	८.००	८.००	४०.००	
	वडा तहमा आदिवासी जनजाती संजाल तथा नगरपालिका तहमा समन्वय समिति गठन तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ।	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	
	थारु संग्राहलय प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	१०.००	१०.००	२.००	२.००	२.००	२६.००	
	स्वरोजगारमूलक व्यवसाय छनौट तथा उद्यमशीलता तालिम ।	५.००	५.००		०.००	०.००	१०.००	
	अति विपन्न आदिवासी जनजातीहरुलाई उद्यम स्थापनामा सहयोग ।	२.००	४.००	८.००	०.००	०.००	१४.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	विभिन्न धार्मिक स्थल तथा मठ मन्दिरहरुको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन कार्यक्रम ।	१५.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	५५.००	
	भाषा, संस्कृति सम्बर्द्धन कार्यक्रम ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	ऐतिहासिक, धार्मिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरुको पहिचान, अभिलेखीकरण तथा प्रचार प्रसार कार्यक्रम	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	लोक संस्कृतिको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनका लागि साँस्कृतिक महोत्सव आयोजना ।	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	
	बहु-साँस्कृतिक संग्रहालयको स्थापना ।	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	प्रदेश तथा सघीय सरकार संग माग गर्ने
	विद्यालय तहमा लोक गीत/लोक नृत्य प्रतियोगिता कार्यक्रम ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	घाट व्यवस्थापन कार्यक्रम ।	३.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५.००	
	युवा, खेलकूद तथा बालबालिका	७६.००	७८.२०	७६.००	११६.००	११६.००	४६२.२०	
	युवा स्वरोजगार कोष स्थापना तथा परिचालन ।	१५.००	१९.२०	१५.००	१५.००	१५.००	७९.२०	
	ग्रामीण युवा उद्यमशीलता तथा सीप विकास तालिम कार्यक्रम	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	
	लागु औषध नियन्त्रण कार्यक्रम ।	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	
	कृयाशील युवा क्लवहरुको संरक्षण तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	खेलकूद विकासका लागि आवश्यक संस्थागत संरचना निर्माण तथा क्षमता विकास ।	४.००	४.००	४.००	४.००	४.००	२०.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	राष्ट्रपती रनिङ सिल्ड तथा अध्यक्ष कप प्रतियोगिता सञ्चालन कार्यक्रम ।	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	
	विभिन्न विधाका खेल प्रशिक्षक उत्पादन कार्यक्रम ।	३.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५.००	
	विद्यालय खेल मैदान स्तरोन्नती कार्यक्रम ।	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	शिक्षामा समावेश गरेको
	बहुउद्देश्यीय कभर्ड हल सहितको खेलमैदान निर्माण ।	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	प्रदेश तथा सघीय सरकार संग माग गर्ने
	वडा स्तरीय खेल मैदान निर्माण ।	१०.००	८.००	१०.००	५०.००	५०.००	१२८.००	
	बाल विकास कोषको व्यवस्थापन ।	४.००	४.००	४.००	४.००	४.००	२०.००	
	वडा तथा विद्यालय तहमा बाल क्लबहरु तथा बाल सञ्जाल निर्माण, परिचालन तथा सुदृढीकरण ।	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	
	बाल हिंसा विरुद्ध निशुल्क कानूनी उपचार ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	अनाथ बाल बालिका हेरचाह केन्द्र सञ्चालनमा सहयोग ।	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	५०.००	
	बाल अधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धन कार्यक्रम ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धन कार्यक्रम र बालमैत्री नगरपालिका घोषणा ।	६.००	६.००	६.००	६.००	६.००	३०.००	
	बाल संरक्षण समितिको परिचालन तथा सुदृढीकरण ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	१२.००	१५.००	१२.००	१२.००	१२.००	६३.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी स्थानीय नीति तर्जुमा एवं कार्यान्वयन तथा परिमार्जन	०.००	३.००	०.००	०.००	०.००	३.००	
	लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण स्थानीकरण सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमहरु	७.००	७.००	७.००	७.००	७.००	३५.००	
	लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट परिक्षण कार्यक्रम ।	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	
	खानेपानी तथा सरसफाई	१३९.००	१२६.००	१११.००	१०७.००	१०७.००	५९०.००	
	पुराना खानेपानी योजनाहरुको मर्मत सम्भार कार्यक्रम ।	३०.००	३०.००	३०.००	३०.००	३०.००	१५०.००	
	एक घर एक धारा कार्यक्रम सञ्चालनका लागि नयाँ ओभरहेड टंकी निर्माण तथा पाइपलाइन बिस्तार कार्यक्रम ।	५०.००	५०.००	५०.००	५०.००	५०.००	२५०.००	सह-लगानी वाहेक
	पलिका स्तरमा खानेपानी मर्मत संभार कोष स्थापना	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	५०.००	
	फोहरमैला सङ्कलन तथा व्यवस्थापन	३.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५.००	
	हाल प्रयोगमा रहेका कच्ची शौचालयहरुको स्तरोन्नती कार्यक्रम	३.००	५.००	०.००	०.००	०.००	८.००	
	मुख्य बजार केन्द्र तथा सार्वजनिक स्थलहरुमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण ।	१५.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	५५.००	
	खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम ।	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	
	फोहरमैलाको अन्तिम विसर्जनका लागि Landfill Site छनौट, अध्ययन र विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयारी ।	०.००	१०.००	०.००	०.००	०.००	१०.००	
	पूर्ण सरसफाइ युक्त नगरपालिका घोषणा कार्यक्रम ।	४.००	४.००	४.००	०.००	०.००	१२.००	

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	फोहरमैला तथा सरसफाई व्यवस्थापन कार्यक्रम (Green and Clean Bansgadhi)	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	
	ढल तथा नाली व्यवस्थापन गुरुयोजना निर्माण	२०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	२०.००	
२.३	पूर्वाधार विकास	२४८०.२९	२५५७.००	२९०४.१४	३७३१.८५	४२७३.९५	१५९४७.२३	५२ %
	सडक तथा यातायात क्षेत्र	२१६०.२९	१९७०.००	२३००.००	२८७६.८५	३४६८.९५	१२७७६.०९	
	प्रथम र दोश्रो प्राथमिकता प्राप्त ५० कि.मी. सडक नाली सहित कालो पत्रे कार्यक्रम	९४३.२९	९६०.००	८९०.००	१२०६.८५	१५३४.००	५५३४.१४	
	नगर स्तरीय लिंक रोड १४३ कि.मी. ग्राभेल (बजेटको स्थिति अनुसार क्रमश कालो पत्रे गर्ने)	११०२.००	४३०.००	७००.००	११००.००	१६००.००	४९३२.००	
	नयाँ ट्रयाक खोल्ने १५ कि.मी.	५०.००	१०.००	१०.००	४०.००	१९०.९५	३००.९५	जनसहभागिता समेत
	नगरपालिका स्तरीय १०४ कि.मि. सडकहरु बाह्रै महिना सञ्चालन योग्य बनाउनका लागि मर्मत सम्भार कार्यक्रम	३०.००	४०.००	५०.००	१२०.००	१३४.००	३७४.००	
	उपयुक्त स्थानमा जग्गा प्राप्त गरी बस टर्मिनल निर्माण कार्यक्रम । राजमार्ग छेउँ सुविधा सम्पन्न मिनि बस पार्क निर्माण कार्यक्रम ।	३०.००	२०.००	४०.००	०.००	०.००	९०.००	
	बाँसगढी बजार क्षेत्रको राजमार्गमा फूटपाथ र नाली निर्माण	०.००	१००.००	१०.००	१०.००	१०.००	१३०.००	संघिय सरकार
	नयाँ भोलुङ्गे पुल (४ वटा) निर्माण	०.००	४००.००	६००.००	४००.००	०.००	१४००.००	संघिय सरकार
	अटोरिक्सा तथा नगरका भित्रि सडकमा चल्ने सार्वजनिक यातायातको रुट प्लानिङ्ग तथा परमिट	५.००	१०.००	०.००	०.००	०.००	१०.००	
	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	५०.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	इन्टरनेट सेवा विस्तार तथा सुदृढीकरण डिजिटल डिभाइसेसहरुको खरिद तथा वितरण	६.००	६.००	६.००	६.००	६.००	३०.००	
	स्थानीय सामुदायिक रेडियो सञ्चालन सहयोग	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	निम्न क्रियाकलापका लागि सरोकार संस्थासँग सहकार्य ➤ ल्याण्डलाइन विस्तार/जडान ➤ २ वटा टेलिफोन टावर स्थापना	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	नेपाल टेलिकम
	क्षमता अभिवृद्धि स्वरोजगार तालिम	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	विद्युत तथा उर्जा	८.००	१५.००	१५.००	१५.००	१५.००	६८.००	
	विद्युत विस्तार/विद्युत पोल सुधार तथा वितरण कार्यक्रम	३.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	४३.००	
	मुख्य चोकहरुमा सोलार लाईटको स्थापना	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	विद्युत उपयोगको खपतको लागि विद्युत चुल्हो अनुदान	४.००	४.००	४.००	४.००	४.००	२०.००	
	विद्युत जडान तथा मर्मत सम्भार तालिम	३.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५.००	
	भवन तथा वस्ती विकास तथा सम्पदा	१५८.००	३०५.००	३२२.१४	४९५.००	४३५.००	१७१५.१४	
	सार्वजनिक, सामुदायिक तथा निजी भवन निर्माणको लागि भवन निर्माण मापदण्ड तर्जुमा	८.००	०.००	०.००	०.००	०.००	८.००	
	नगर प्रहरी भवन निर्माण	४०.००	२०.००	०.००	०.००	०.००	६०.००	केन्द्र सरकार
	विद्यालयमा छात्रावास भवन निर्माण	५.००	३०.००	८०.००	१३०.००	१४०.००	३८५.००	
	५० वटा कक्षा कोठा निर्माण	५.००	५०.००	३०.००	१५०.००	८०.००	३१५.००	
	स्वास्थ्य चौकी भवन निर्माण	१०.००	३०.००	३७.१४	४०.००	४०.००	१५७.१४	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	मिनि कोल्ड स्टोर निर्माण (आलु भण्डारण)	१०.००	५०.००	५०.००	१००.००	१००.००	३१०.००	
	बहुउद्देश्यीय सामुदायिक भवन निर्माण ।	४०.००	५०.००	५०.००	२०.००	२०.००	१८०.००	
	प्रहरी चौकी निर्माण	१०.००	२०.००	२०.००	०.००	०.००	५०.००	
	राजमार्ग आसपास, वडा केन्द्र र अन्य संभावित क्षेत्रलाई बजार केन्द्रको रुपमा विकास गर्ने	१०.००	३०.००	५०.००	५०.००	५०.००	१९०.००	
	एकीकृत वस्तीको सम्भाव्यता अध्ययन	५.००	१०.००	०.००	०.००	०.००	१५.००	
	प्रवर्द्धित बजार तथा वस्ती विकास सम्भाव्यता अध्ययन	१०.००	१०.००	०.००	०.००	०.००	२०.००	
	निर्माणकर्मीहरुको दक्षता अभिवृद्धि तालिम तथा नक्सापास सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	
	सिँचाई तथा नदी नियन्त्रण	१४४.००	२५७.००	२५७.००	३३५.००	३४५.००	१३३८.००	
	महेन्द्र राजमार्गको उत्तरपट्टिका वडाहरुमा सिँचाई पूर्वाधार निर्माण कार्यक्रम	८५.००	१००.००	८५.००	१२०.००	१००.००	४९०.००	केन्द्र तथा प्रदेश सरकार
	रेहुखोलाबाट वार्ड नं. ४ को पुरानो कुलोमा डाइभर्सन गरी सिचाइ गर्ने ।	३०.००	४५.००	३२.००	२५.००	२५.००	१५७.००	केन्द्र तथा प्रदेश सरकार
	हाल चालु रहेका सिँचाई योजनालाई सुधार गर्ने (सिँचाई प्रणाली व्यवस्थापन, सुदृढीकरण समेत)	५.००	१०.००	५०.००	५०.००	५०.००	१६५.००	
	कूलो/नहरको मर्मत सम्भार ।	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	५०.००	
	वैकल्पिक सिँचाई प्रणालीको अध्ययन अनुसन्धान तथा डि.पि.आर. निर्माण ।	०.००	५.००	०.००	०.००	०.००	५.००	
	सिँचाई व्यवस्थापन तालिम ।	२.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२२.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	मानखोला, रेहु, वडा नं ९ को केही स्थानको बाढी नियन्त्रणको अध्ययन डि.पि.आर. तयार गरी तटबन्ध निर्माण ।	१०.००	८०.००	७०.००	१२०.००	१५०.००	४३०.००	केन्द्र तथा प्रदेश सरकार
	सचेतनामूलक तालिम	२.००	२.००	५.००	५.००	५.००	१९.००	
	प्राकृतिक प्रकोप सम्बन्धी स्थानीय पाठ्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	शिक्षा कार्यक्रममा समावेश
२.४	वन, वातावरण संरक्षण एवं विपद् व्यवस्थापन	१८९.००	३१३.००	२७१.००	२०८.००	१८९.००	११७०.००	८%
	वन विकास तथा वातावरण संरक्षण	३८.००	१००.००	५५.००	३५.००	२५.००	२५३.००	
	नदी कटान तथा भू-क्षय नियन्त्रणको लागि वृक्षारोपण कार्यक्रम (वायो इन्जिनियरिङ्ग)	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	
	नर्सरी निर्माण कार्यक्रम (५ ठाँउमा)	३.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५.००	
	वन विस्तार र संरक्षण सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा ।	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	
	पानीको मुहान सुकाउने बिरुवाहरूको क्रमागत प्रतिस्थापन कार्यक्रम	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	
	सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिलाई क्षमता विकास कार्यक्रम	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	निजी जग्गामा वृक्षारोपण गर्ने व्यक्ति तथा समूहलाई प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रम	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	निकुञ्ज संरक्षित वन क्षेत्रको प्रबर्द्धनका लागि समन्वय र सहकार्य गरी सह-आयोजना सञ्चालन कार्यक्रम	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	
	नाङ्गा डाँडाँ, खाली चउर र बुट्यान क्षेत्रमा वृक्षारोपण कार्यक्रम	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	पालिका भित्र उपलब्ध हुने महत्वपूर्ण जडिबुटीहरुको अध्ययन, अनुसन्धान र अभिलेखांकन कार्यक्रम ।	५.००	१०.००	०.००	०.००	०.००	१५.००	
	भू-उपयोग नीति/योजना तर्जुमा कार्यक्रम ।	१.००	५.००	१.००	१.००	१.००	९.००	
	ध्वनि, वायु, जल तथा दृश्य प्रदूषण सम्बन्धी मापदण्ड निर्माण ।	१.००	२.००	१.००	१.००	१.००	६.००	
	प्लास्टिकजन्य वस्तुहरुको प्रयोग न्यूनीकरण गर्ने तथा प्लाष्टिकजन्य फोहरमुक्त क्षेत्र घोषणा कार्यक्रम ।	१.००	५.००	०.००	०.००	०.००	६.००	
	विषादी एवं रासायनिक पदार्थहरु प्रयोगमा न्यूनीकरण कार्यक्रम	१.००	२.००	२.००	१.००	१.००	७.००	साभेदारी कार्यक्रम समेत
	वातावरण संरक्षण नीति तथा कार्यविधि निर्माण ।	०.००	३.००	०.००	०.००	०.००	३.००	
	नदीजन्य पदार्थको उत्खनन र प्रयोग सम्बन्धी कार्यको लागि नीति तथा कार्यविधि निर्माण ।	१.००	४.००	१.००	०.००	०.००	६.००	
	प्रत्येक मोटर बाटोको छेउँमा वृक्षारोपण गरी हरियाली पथ निर्माण कार्यक्रम ।	०.००	४.००	०.००	०.००	०.००	४.००	साभेदारी कार्यक्रम समेत
	डहेलो नियन्त्रणका लागि जनशक्ति निर्माण कार्यक्रम	१.००	३.००	२.००	१.००		७.००	
	आगजनी र वायु प्रदूषणले वातावरणमा पार्ने प्रभाव रोक्न सचेतना कार्यक्रम ।	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	साभेदारी कार्यक्रम समेत
	सार्वजनिक स्थान तथा नदी किनारामा वृक्षारोपण कार्यक्रम ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	फोहरमैला व्यवस्थापन योजना तथा नीति निर्माण ।	०.००	५.००	०.००	०.००	०.००	५.००	साभेदारी कार्यक्रम समेत
	फोहरमैला व्यवस्थापन सचेतना कार्यक्रम ।	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	साभेदारी कार्यक्रम समेत
	फोहरमैला व्यवस्थापन सङ्कलन केन्द्रहरु तोक्ने र उपकरण खरिद कार्यक्रम ।	१.००	२०.००	१.००	३.००	०.००	२५.००	साभेदारी कार्यक्रम समेत
	ल्याण्ड फिल्ड साइट अध्ययन-डि.पि.आर.।	०.००	१०.००	२०.००	०.००	०.००	३०.००	
	साँस्कृतिक तथा धार्मिक केन्द्र, बजार केन्द्र तथा बस स्टेशन (बस बिसौनी, जीपपार्क) मा सार्वजनिक शौचालय निर्माण कार्यक्रम ।	४.००	५.००	५.००	६.००	०.००	२०.००	साभेदारी कार्यक्रम समेत
	प्रत्येक घर घरमा एक घर एक टोकरी कार्यक्रम ।	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	साभेदारी कार्यक्रम समेत
	निरन्तर सरसफाई अभियान कार्यक्रम ।	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	साभेदारी कार्यक्रम समेत
	पार्क तथा खुल्ला क्षेत्र	१०.००	३५.००	४२.००	२२.००	२२.००	१३१.००	
	हरियाली प्रवर्द्धन तथा पार्क निर्माण कार्यक्रम (सबै वडाहरुमा) ।	५.००	१५.००	१२.००	१०.००	१२.००	५४.००	
	जेष्ठ नागरिक पार्क, खुला जीम निर्माण, बाल उद्यान निर्माण (सबै वडाहरुमा)	५.००	२०.००	३०.००	१२.००	१०.००	७७.००	
	सीमसार तथा जलाधार क्षेत्र	२२.००	२९.००	४८.००	५२.००	४४.००	१९५.००	
	विभिन्न स्थानहरुमा ताल पोखरी निर्माण कार्यक्रम ।	५.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	४५.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	पानीका मूल भएका स्थानहरुमा वृक्षारोपण कार्यक्रम	४.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२४.००	
	जलाधार क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम ।	८.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२८.००	
	विद्यमान सीमसार क्षेत्रमा जलभण्डार अध्ययन तथा निर्माण कार्यक्रम ।	५.००	५.००	२०.००	२०.००	२०.००	७०.००	
	अन्य तालहरुको संरक्षण कार्यक्रम ।	०.००	४.००	८.००	१२.००	४.००	२८.००	
	जलवायु परिवर्तन तथा अनुकूलन रणनीति	१७.००	४९.००	३५.००	२४.००	२५.००	१५०.००	
	जलवायु परिवर्तन र अनुकूलन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम ।	५.००	२.००	१.००	१.००	१.००	१०.००	
	इकोलोजिकल कार्ययोजना निर्माण र कार्यान्वयन ।	२.००	२.००	४.००	४.००	४.००	१६.००	
	जैविक विविधता र जलाधार क्षेत्रको संरक्षण कार्यक्रम	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	
	जलवायु तथा मौसम केन्द्रको स्थापना ।	०.००	१०.००	१०.००	०.००	०.००	२०.००	
	वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कनको प्रभावकारी कार्यान्वयन	१.००	२.००	३.००	३.००	३.००	१२.००	
	प्राकृतिक र मानव निर्मित ताल तथा जलाधार क्षेत्र संरक्षण र प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	१.००	४.००	०.००	०.००	०.००	५.००	
	सुधारिएको चुलो, वायो ग्यास वितरण तथा जडान कार्यक्रम ।	२.००	२०.००	१२.००	१०.००	११.००	५५.००	
	डढेलो नियन्त्रण कार्यक्रम ।	१.००	१.००	०.००	१.००	१.००	४.००	
	जलवायु अनुकूलन पूर्वाधार निर्माण मापदण्ड/नीति ।	०.००	३.००	०.००	०.००	०.००	३.००	
	विपद् व्यवस्थापन	१०२.००	१००.००	९१.००	७५.००	७३.००	४४१.००	

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	समग्र नगरपालिकाको विपद् व्यवस्थापन योजना तर्जुमा ।	१०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	१०.००	
	वन्य जन्तु बाट पीडित वडा नं. १ को खोटे वस्तीलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने कार्यक्रम ।	५.००	१०.००	१०.००	३.००	३.००	३१.००	पूर्वाधारमा समावेश
	विपद् व्यवस्थापनका लागि वडागत प्रतिकार्य योजना निर्माण (९ वटै वडामा)	३.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५.००	
	विपद्को समयमा तत्काल आश्रयको लागि बहुउद्देश्यीय भवन निर्माण	३.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२३.००	
	खाद्य कपडा र भाँडावर्तन बैंक स्थापना कार्यक्रम ।	१२.००	५.००	२.००	२.००	२.००	२३.००	
	नगर विपद् व्यवस्थापन समिति र वडा विपद् व्यवस्थापन समितिहरुको क्षमता विकास कार्यक्रम	३.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५.००	
	विपद् नक्सांकन कार्यक्रम	५.००	३.००	०.००	०.००	०.००	८.००	
	डिजेलो नियन्त्रण कार्यक्रम	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	आपत्कालीन अवस्थामा परिचालित हुन तालिमयुक्त जनशक्ति तयारी ।	१.००	४.००	४.००	३.००	२.००	१४.००	
	आपत्कालीन अवस्थामा शीघ्र सूचना तथा सञ्चार प्रणाली व्यवस्थापन कार्यक्रम ।	०.००	५.००	३.००	०.००	०.००	८.००	
	प्रत्येक वडामा विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना (९ वटै वडाहरुमा) ।	०.००	२.००	०.००	०.००	०.००	२.००	
	वन्यजन्तु नियन्त्रणका लागि तारजाली/घेरावार कार्यक्रम (वडा नं.१, २, ३, ४, ५, ८, ९) ।	५५.००	५०.००	५०.००	५०.००	५०.००	२५५.००	
	सर्पदंश उपचार केन्द्र प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२.००	८.००	८.००	३.००	२.००	२३.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	प्रकोप न्यूनीकरणका लागि जनचेतना कार्यक्रम ।	२.००	१.००	२.००	२.००	२.००	९.००	
२.५	संस्थागत विकास तथा सुशासन	२१२.००	२५८.५०	१५७.५०	१४७.५०	१४४.५०	९२०.००	६.२०%
	संस्थागत सुशासन, सेवा प्रवाह तथा क्षमता विकास	१०१.५०	८०.५०	८०.५०	७९.५०	७८.५०	४२०.५०	
	एकल अधिकार क्षेत्र अन्तरगतका विषयको बाँकी कानून, नीति तथा कार्यविधिहरु तर्जुमा ।	१०.००	५.००	५.००	५.००	२.००	२७.००	
	सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक लेखापरीक्षण कार्यविधि तयारी ।	५.००	५.००	३.००	३.००	५.००	२१.००	
	सेवा प्रवाह सम्बन्धमा चौमासिक रुपमा सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम सञ्चालन ।	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	
	चौमासिक रुपमा प्रगति समीक्षा कार्यक्रम ।	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	
	नगरकार्यपालिका तथा प्रत्येक वडाहरुमा नागरिक वडापत्रको व्यवस्था (नगरपालिकामा डिजिटल बोर्ड) तथा अध्यावधिक ।	१०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	१०.००	
	व्यक्तिगत घटनादर्ता सम्बन्धमा बस्ती स्तरमा छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम ।	२.००	१.००	२.००	२.००	१.००	८.००	
	वडा तहमा एकीकृत घुम्ती सेवा सञ्चालन ।	२.००	५.००	२.००	२.००	२.००	१३.००	
	सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्वेक्षण कार्यविधि तैयार गरी कार्यक्रम सञ्चालन तथा सार्वजनिकीकरण ।	७.००	३.००	५.००	४.००	५.००	२४.००	
	नगरपालिकाको साङ्गठनिक तथा व्यवस्थापन अध्ययन प्रतिवेदनको स्वीकृति तथा कार्यान्वयन ।	५.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१३.००	
	नगरपालिकाको क्षमता विकास योजना निर्माण तथा कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधि क्षमता विकास कार्यक्रम	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	नगरसभा तथा कार्यपालिकाबाट गठन गरिएका विभिन्न समितिहरुको कार्य विवरण सहितको कार्यविधि तर्जुमा तथा कार्यान्वयन ।	३.००	२.००	१.००	१.००	१.००	८.००	
	कर्मचारीहरुको कार्यसम्पादन सम्झौताका लागि सूचकहरु निर्माण/परिमार्जन ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	वडा कार्यालयहरुको मर्मत संभार कार्यक्रम	४.००	४.००	४.००	४.००	४.००	४.००	
	नगरपालिका तथा वडा कार्यालयमा भौतिक उपकरण, इन्टरनेट सेवा लगायत फर्निचर तथा फर्निचरको व्यवस्था ।	२५.००	२५.००	२५.००	२५.००	२५.००	१२५.००	
	आवधिक योजनाको मध्यावधिक समिक्षा तथा नया योजना निर्माण	०.००	०.००	३.००	३.००	३.००	९.००	
	वार्षिक योजना तथा बुलेटिन प्रकासन	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	०.५०	२.५०	
	सेवा प्रवाहमा प्रविधिको प्रयोग ।	१५.००	१५.००	१५.००	१५.००	१५.००	७५.००	
	वित्तीय सुशासन	२१.००	२४.००	१२.००	११.००	८.००	७६.००	
	वार्षिक योजना तर्जुमा प्रक्रिया सम्बन्धी सरोकारवालाहरु संगको छलफल तथा सभाबाट स्वीकृत	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	राजस्व सुधार कार्य योजना तयारी तथा अध्यावधिक	४.००	५.००	०.००	०.००	०.००	९.००	
	मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा (वार्षिक रुपमा) ।	५.००	१०.००	५.००	५.००	५.००	३०.००	
	लेखा प्रणाली सुदृढीकरण कार्यक्रम ।	४.००	०.००	०.००	०.००	०.००	४.००	
	राजश्व शाखा सुदृढीकरण कार्यक्रम ।	३.००	३.००	१.००	१.००	१.००	९.००	
	आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको विकास तथा सुदृढीकरण ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	बेरुजु अभिलेखीकरण तथा फछ्यौट कार्यक्रम ।	१.००	१.००	१.००	०.००	०.००	३.००	
	बार्षिक खरिद योजना तथा खरिद गुरु योजना तयारी	२.००	३.००	३.००	३.००	०.००	११.००	
	न्याय प्रणाली	८.५०	१२.००	५.००	३.००	२.००	३०.५०	
	न्यायिक समिति र सम्बन्धित सरोकारवालाहरुलाई असल अभ्यास आदानप्रदान कार्यक्रम	१.५०	२.००	२.००	२.००	२.००	९.५०	
	आवश्यक ऐन नियम कार्यविधि, निर्देशिका तर्जुमा ।	३.५०	२.००	०.००	०.००	०.००	५.५०	
	न्यायिक समितिका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ।	२.००	३.००	०.००	०.००	०.००	५.००	
	सामुदायिक मेलमिलाप केन्द्रको स्थापना तथा मेलमिलापकर्ताहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ।	१.५०	३.००	२.००	०.००	०.००	६.५०	
	स्थानीय स्तरमा कानूनी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन	०.००	२.००	१.००	१.००	०.००	४.००	
	नविनतम प्रविधिको प्रयोग	२७.००	१२.००	७.००	७.००	७.००	६०.००	
	सूचना प्रविधि सम्बन्धी कानून तर्जुमा ।	४.००	०.००	०.००	०.००	०.००	४.००	
	विद्युतीय हाजिरी व्यवस्थापन ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	विद्युतीय शासन प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	
	मोबाइल एपमा आधारित सेवा प्रवाह कार्यक्रम ।	१०.००	१.००	१.००	१.००	१.००	१४.००	
	पालिका तथा वडा कार्यालय बीच नेटवर्किङ ।	७.००	५.००	०.००	०.००	०.००	१२.००	
	शान्ति सुरक्षा	१६.००	२१.००	१६.००	११.००	२१.००	८५.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	प्रहरी चौकी भवन निर्माण कार्यक्रम	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	
	प्रहरी तथा सुरक्षा प्रशासनलाई प्रविधियुक्त बनाउन आवश्यक सहयोग ।	२.००	२.००	२.००	२.००	२.००	१०.००	
	शान्ति सुरक्षा सम्बन्धी स्थानीय व्यक्तित्वहरु तथा संघ संस्थाहरुसँग अन्तरक्रिया तथा समन्वय बैठक ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	सामुदायिक प्रहरी कार्यक्रम ।	३.००	३.००	३.००	३.००	३.००	१५.००	
	लागु पदार्थ तथा दुर्व्यसन नियन्त्रण तथा सचेतना कार्यक्रम	५.००	५.००	५.००	५.००	५.००	२५.००	
	अपराध नियन्त्रणका लागि ठाँऊ ठाँऊमा सि.सि. क्यामरा जडान ।	५.००	१०.००	५.००	०.००	१०.००	३०.००	
	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिमा सुधार	६.००	२९.००	१३.००	१३.००	१०.००	७१.००	
	बिज्ञ सहितको प्रभावकारी संयन्त्रको व्यवस्था तथा परिचालन ।	५.००	५.००	५.००	७.००	७.००	२९.००	
	नतिजा मा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिका सूचकहरु सहितको कार्यविधि तर्जुमा ।	०.००	६.००	०.००	०.००	०.००	६.००	
	अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा खटिने पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको क्षमता विकास कार्यक्रम ।	०.००	२.००	२.००	२.००	०.००	६.००	
	आर्थिक बर्षको सुरुमा वार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्ययोजना तयारी ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	नगरपालिकामा गुणस्तर प्रयोगशालाको स्थापना तथा सञ्चालन ।	०.००	१०.००	०.००	०.००	०.००	१०.००	
	उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरुलाई क्षमता विकास कार्यक्रम ।	०.००	५.००	५.००	३.००	२.००	१५.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	तथ्याङ्क प्रणाली	३१.००	७१.००	२२.००	२२.००	१७.००	१६३.००	
	आवश्यक जनशक्ति सहितको सूचना तथा अभिलेख केन्द्रको स्थापना तथा व्यवस्थापन	५.००	५.००	१०.००	१०.००	५.००	३५.००	
	नगरपालिका र वडा स्तरको क्षेत्रगत तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन र विश्लेषण एवं प्रकाशन ।	०.००	२०.००	४.००	४.००	४.००	३२.००	
	नगरपालिकाको वेबसाइट अद्यावधिक गरी वार्षिक कार्यक्रम बुलेटिन, विविध प्रकाशन र सूचनाहरु सार्वजनिकीकरण	४.००	४.००	५.००	५.००	५.००	२३.००	
	तथ्याङ्क सङ्कलन, भण्डारण तथा प्रशोधनको क्षेत्रमा काम गर्ने कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ।	२.००	२.००	३.००	३.००	३.००	१३.००	
	भौगोलिक सूचना प्रणाली को प्रयोग गरी स्थालगत तथ्याङ्क तथा नक्सा अद्यावधिक कार्यक्रम । (GIS Based Urban Base MAP)	२०.००	४०.००	०.००	०.००	०.००	६०.००	
	सामुदायिक-गैसस-साभेदारी	१.००	९.००	२.००	१.००	१.००	१४.००	
	गैसस तथा सामुदायिक संस्था परिचालनका लागि आचारसंहिता निर्माण ।	०.००	३.००	०.००	०.००	०.००	३.००	
	टोल विकास संस्थाको गठन र परिचालन सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा ।	०.००	५.००	१.००	०.००	०.००	६.००	
	अन्य संघ संस्थाहरुसँगको सहकार्यका लागि श्रोत व्यवस्थापन बारे अन्तरकृया कार्यक्रम ।	१.००	१.००	१.००	१.००	१.००	५.००	
	कूल जम्मा							
	प्रतिशत							

९.४.१ राजस्व परिचालनको अवस्था

नगरपालिकाको नेतृत्वमा तर्जुमा भएको पहिलो पञ्चवर्षीय आवधिक योजना नगरपालिका विकासका सबै सरोकारवालाहरूको सार्थक प्रयत्नबाट कार्यान्वयन हुनेछ । नतिजा तालिकामा उल्लिखित लक्ष्य प्राप्त गर्न तर्जुमा गरिएको कार्यान्वयन तथा लगानी योजनामा नगरपालिकाले आन्तरिक र बाह्य श्रोतबाट हासिल गर्ने आयका अतिरिक्त सबै सरोकारवालाको लगानी समेत प्रक्षेपण गरी योजनाको लागि उपलब्ध अनुमानित स्रोतमा समावेश गरिएको छ ।

आ.व. आ.व. ०८०/८१ को विनियोजित रु.९३ करोड ८५ लाख रहेको छ । जसमा यथार्थ खर्च ६३ करोड १८ लाख रहेको छ । यथार्थ खर्चको आधारमा चालु खर्च करिब ४३.६ प्रतिशत र पुँजीगत खर्च ३५.६ प्रतिशत छ । नगरपालिकाको वास्तविक आन्तरिक आय ३ करोड १० लाख हाराहारी रहेको र जुन कुल बजेटका ३.३ प्रतिशत भन्दा पनि कम छ । चालु आ.व.२०८२/८३ को आन्तरिक आयको अनुमान ३ करोड ५० लाख मात्रै छ । गत तीन आ.व. को यथार्थ र चालु आ.व.को अनुमानित आयका आधारमा विश्लेषण गरी वार्षिक ८ प्रतिशतका दरले आय वृद्धि हुनसक्ने अनुमानको आधारमा ५ वर्षको कूल अनुमानित आय गणना गर्दा नगरपालिकाको कूल अनुमानित आय करिब रु.५ अर्ब ७६ करोड हुने देखिन्छ । आय विवरणको वृद्धि प्रवृत्तिका आधारमा नगरपालिकाको आय घटबढ भइरहेको देखिन्छ । आन्तरिक राजस्व अन्तर्गत सङ्कलन हुने राजस्वमा भने सामान्य वृद्धि आएको देखिन्छ । बाह्य श्रोतको आय पछिल्लो वर्षमा भन्दा खासै बढेको देखिदैन भने चालु आ.व.मा लागत सहभागिताको अनुमानित रकम शून्य देखिन्छ ।

९.४.२ खर्च अवस्थाको विश्लेषण

नगरपालिकामा चालु खर्च अन्तर्गत पदाधिकारीहरूको पारिश्रमिक तथा सुविधा, कर्मचारी पारिश्रमिक तथा सुविधा, कार्यालय सञ्चालन सम्बन्धी खर्च, मर्मत सम्भार खर्च र कार्यक्रम खर्च गरी ५ प्रकारका खर्च रहेका छन् । आ.व. ०८१/८२ को व्यय विवरण अनुसार चालु खर्च कूल खर्चको करिब ४६ प्रतिशत रहेको छ भने पूँजीगत खर्च ५४ प्रतिशत रहेको छ । नगरपालिकाको चालु वर्ष ८२/८३ को अनुमानित बजेटमा चालु खर्च ५५.८ प्रतिशत र पुँजीगत खर्च ४४.२ प्रतिशत प्रस्ताव गरिएको छ भने गत आ.व. ०८१/०८२ को तुलनामा चालु खर्च बढेको देखिन्छ । त्यसैले चालु खर्च कम गर्ने नीति अनुसार आवधिक योजनाको अवधिको लागि पूँजीगत खर्च ४५.४६ प्रतिशत र चालु खर्च ५४.५४ प्रतिशत सीमा निर्धारण गरिएको छ ।

तालिका नं. ३१ खर्च बाँडफाँटको प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	कूल व्यय	९४२५.००	१०६८६.०८	११५५८.७६	१२५०३.०३	१३५२४.८०	५७६९७.६७	१००%
१	चालु खर्च	५२५६.७१	५७८२.३८	६३६०.६२	६९९६.६८	७६९६.३५	३२०९२.७४	५५.६%
१.१	राजश्व बाँडफाँड र आन्तरिक आयमा आधारित खर्च	२१९०.९७	२४१०.०७	२६५१.०७	२९१६.१८	३२०७.८०	१३३७६.०९	
१.२	शसर्त अनुदानमा आधारित खर्च	३०६५.७४	३३७२.३१	३७०९.५५	४०८०.५०	४४८८.५५	१८७१६.६५	
२.	पूँजीगत खर्च	४१६८.२९	४९०३.७०	५१९८.१४	५५०६.३५	५८२८.४५	२५६०४.९३	४४.४%
२.१	आर्थिक विकास	५७९.००	९४९.००	१०८९.५०	७३७.५०	५३९.५०	३८९४.५०	६.७%
	कृषि विकास	१२१.००	२७९.००	३१८.००	१६५.००	११३.००	९९६.००	
	पशुपंक्षी विकास	२००.५०	२८७.००	२३५.००	१७६.००	१६३.००	१०६१.५०	
	घरेलु तथा साना उद्योग	१०१.००	१७७.००	२९४.००	२११.००	१२४.००	९०७.००	
	वन पैदावार तथा खनिज सम्पदा	५.००	२३.००	१२.००	१०.००	९.००	५९.००	
	पर्यटन विकास	४३.००	५२.००	१०२.००	६६.००	१७.००	२८०.००	
	सहकारी विकास	२४.५०	२६.९५	२९.६५	३२.६१	३५.८७	१४९.५७	
	वाणिज्य तथा आपूर्ति	३५.००	३४.००	२५.००	१८.००	२०.००	१३२.००	
	श्रम तथा रोजगार र गरिबी निवारण	४९.००	७१.००	७६.००	६६.००	६६.००	३२८.००	
२.२	सामाजिक विकास	७०८.००	८२६.२०	७७६.००	६८१.५०	६८१.५०	३६७३.२०	६.४%
	शिक्षा	१६०.००	१७६.००	१९३.६०	२१२.९६	२३४.२६	९७६.८२	
	स्वास्थ्य सेवा	१९९.५०	२९८.५०	२६४.५०	१८९.५०	१८९.५०	११४१.५०	
	सामाजिक सुरक्षा (महिला, जेष्ठ नागरिक तथा फरक क्षमता समेत)	४५.५०	४०.५०	४०.५०	४३.००	४३.००	२१२.५०	
	दलित, उत्पीडित वर्ग उत्थान तथा संस्कृति	७६.००	७०.००	६१.००	५३.००	५३.००	३१३.००	
	युवा, खेलकूद तथा बालबालिका	७६.००	७८.२०	७६.००	११६.००	११६.००	४६२.२०	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	१२.००	१५.००	१२.००	१२.००	१२.००	६३.००	
	खानेपानी तथा सरसफाई	१३९.००	१२६.००	१११.००	१०७.००	१०७.००	५९०.००	
२.३	पूर्वाधार विकास	२४८०.२९	२५५७.००	२९०४.१४	३७३१.८५	४२७३.९५	१५९४७.२३	२७.६%
	सडक तथा यातायत क्षेत्र	२१६०.२९	१९७०.००	२३००.००	२८७६.८५	३४६८.९५	१२७७६.०९	
	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	१०.००	५०.००	
	विद्युत् तथा उर्जा	८.००	१५.००	१५.००	१५.००	१५.००	६८.००	
	भवन तथा वस्ती विकास तथा सम्पदा	१५८.००	३०५.००	३२२.१४	४९५.००	४३५.००	१७१५.१४	
	सिँचाई तथा नदी नियन्त्रण	१४४.००	२५७.००	२५७.००	३३५.००	३४५.००	१३३८.००	
	भूमि व्यवस्था	१४.००	१५.४०	१६.९४	१८.६३	२०.५०	८५.४७	
२.४	वन, वातावरण संरक्षण एवं विपद् व्यवस्थापन	१८९.००	३१३.००	२७१.००	२०८.००	१८९.००	११७०.००	२.०%
	वन विकास तथा वातावरण संरक्षण	३८.००	१००.००	५५.००	३५.००	२५.००	२५३.००	
	पार्क तथा खुल्ला क्षेत्र	१०.००	३५.००	४२.००	२२.००	२२.००	१३१.००	
	सीमसार तथा जलाधार क्षेत्र	२२.००	२९.००	४८.००	५२.००	४४.००	१९५.००	
	जैविक विविधता, जलवायु परिवर्तन तथा अनुकूलन रणनीति	१७.००	४९.००	३५.००	२४.००	२५.००	१५०.००	
	विपद् व्यवस्थापन	१०२.००	१००.००	९१.००	७५.००	७३.००	४४१.००	
२.५	संस्थागत विकास तथा सुशासन	२१२.००	२५८.५०	१५७.५०	१४७.५०	१४४.५०	९२०.००	१.६%
	संस्थागत सुशासन, सेवा प्रवाह तथा क्षमता विकास	१०१.५०	८०.५०	८०.५०	७९.५०	७८.५०	४२०.५०	
	वित्तीय सुशासन	२१.००	२४.००	१२.००	११.००	८.००	७६.००	
	न्याय प्रणाली	८.५०	१२.००	५.००	३.००	२.००	३०.५०	
	नविनतम प्रविधिको प्रयोग	२७.००	१२.००	७.००	७.००	७.००	६०.००	
	शान्ति सुरक्षा	१६.००	२१.००	१६.००	११.००	२१.००	८५.००	

क्र.सं	खर्च र लगानीका शिर्षकहरु	आ.व. ०८२/८३	आ.व. ०८३/८४	आ.व. ०८४/८५	आ.व. ०८५/८६	आ.व. ०८६/८७	कूल खर्च तथा लगानी	कैफियत
	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिमा सुधार	६.००	२९.००	१३.००	१३.००	१०.००	७१.००	
	तथ्याङ्क प्रणाली	३१.००	७१.००	२२.००	२२.००	१७.००	१६३.००	
	सामुदायिक-गैसस-साभेदारी	१.००	९.००	२.००	१.००	१.००	१४.००	

१.४.३ अपुग स्रोत व्यवस्थापन

आवधिक योजना कार्यान्वयनका लागि चालु रु. ३ अर्ब २० करोड ९२ लाख, पुँजीगत रु. २ अर्ब ५६ करोड ४ लाख समेत कूल लगानी बजेट रु. ५ अर्ब ७६ करोड ९७ लाख अनुमान गरिएको छ। आ.व. २०८१/०८२ को यथार्थ र चालू आ.व.को अनुमानित तथा आ.व. २०८२/८३ को प्रस्तावित आयका आधारमा आगामी पाँच वर्षको नगरपालिकाको अनुमानित आय रु. ५ अर्ब ५३ करोड ७७ लाख देखिन्छ। यसरी कूल लगानी अनुमान र स्रोत परिचालनबाट प्राप्त हुने बजेट बीच करिब रु. २३ करोड २० लाख बजेट अपुग देखिन्छ।

१.५ स्रोत परिचालन रणनीति

नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना (आ.व. २०८२/०८३ देखि २०८५/०८६ सम्म) का लागि विभिन्न स्रोतहरूबाट उपलब्ध हुन सक्ने बजेटलाई आधार मानेर कार्यक्रमहरूको अनुमान गरिएको छ। नगरपालिका कार्यपालिकाको कार्यालय, निजी क्षेत्र, गैसस तथा सहकारी आदिले खर्च गर्न सक्ने परिमाणलाई आधार मानी यसको लागि उपलब्ध हुन सक्ने वित्तीय स्रोतको अनुमान गरिएको छ। यस आवधिक योजनाको कार्यान्वयन विभिन्न आन्तरिक तथा बाह्य स्रोतहरू परिचालन गरी गरिने छ। उक्त स्रोतहरूमा नगरपालिकाको आन्तरिक स्रोत तथा संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने विभिन्न प्रकारका अनुदानहरू, स्थानीय तहलाई राजस्व बाँडफाँट बापत प्राप्त हुने रकम, स्थानीय पूर्वाधार विकास साभेदारी कार्यक्रम जस्ता स्रोतहरूबाट प्राप्त हुने रकम, विकास साभेदार संस्थाहरूबाट विभिन्न कार्यक्रमका लागि प्राप्त हुने रकम, निजी क्षेत्रबाट हुने लगानी तथा जनसहभागिता परिचालनबाट प्राप्त हुने रकम मुख्य छन्।

यस आवधिक योजना अवधिमा कूल रु. ५ अर्ब ७६ करोड ९७ लाख खर्च हुने अनुमान गरिएको छ भने करिब रु. ५ अर्ब ५३ करोड ७७ लाख (९६.०० प्रतिशत) विभिन्न स्रोतहरूबाट रकम प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ। कूल अनुमानित खर्च गर्न अपुग हुने रकम करिब रु. २३ करोड २० लाख (४.०० प्रतिशत) बजेटका लागि नगरपालिकाले थप स्रोतहरू परिचालन गर्नुपर्ने हुन्छ। जसका लागि नगरपालिकाले निम्नअनुसारका रणनीतिहरू अवलम्बन गरी स्रोत व्यवस्थापन गर्न सकिने देखिन्छ।

स्थानीय पूर्वाधार विकास साभेदारी कार्यक्रम (सांसद कोष) नाममा प्राप्त हुने बजेटहरूको प्रयोग यस आवधिक विकास योजनामा रहेका क्रियाकलाप कार्यान्वयनमा प्रयोग गरिनेछ। स्थानीय पूर्वाधार विकास साभेदारी कार्यक्रमबाट नगरपालिकामा आउने रकमलाई नगरपालिका स्तरीय महत्व बोकेका ठूला आयोजना निर्माणमा उपयोग गरिनेछ।

- गैर सरकारी संस्था तथा निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ।
- अन्तरराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्था, द्विपक्षीय संस्था, बहुपक्षीय संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने सहयोगलाई वृद्धि गर्न पहल गरिनेछ। कर तथा गैर राजस्व परिचालनमा करको दरभन्दा पनि दायरा वृद्धि गरी नगरपालिकाको राजस्व क्षमता वृद्धि गरी स्रोतको व्यवस्था मिलाइनेछ।
- स्थानीय बचत तथा ऋण समूहहरू सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरू जस्ता सामुदायिक क्षेत्रहरू सँगको साभेदारीमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ।
- संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट विशेष तथा समपूरक अनुदान प्राप्त गरिनेछ।
- नगरपालिका क्षेत्रभित्र राष्ट्रिय र प्रदेश स्तरीय महत्त्वका योजनाहरू छनोट र कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाले संघ र प्रदेश सरकारसँग पहल गरी ठूला आयोजनामा नगरपालिकाको लगानी न्यूनीकरण गरिनेछ।
- नगरपालिकाको राजस्व परिचालन क्षमता विस्तार तथा स्थानीय श्रम, स्रोत र साधन परिचालन र जनसहभागिता वृद्धि गरी नगरपालिकाको स्रोत वृद्धि गरिनेछ।
- मन्दिर, गुम्बा लगायत सांस्कृतिक सम्पदाको पुनर्निर्माणमा निजी क्षेत्र, समुदाय र सम्भावित स्थलहरूमा पूरातत्व विभागको सहभागिता वृद्धि गरिनेछ।

- स्थानीय सरकारलाई प्राप्त ऋण लिने अधिकारको उपयोग गरी थप सम्भाव्यताको आधारमा ऋण समेत परिचालन गरिनेछ ।
- आन्तरिक राजस्व परिचालनलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।

परिच्छेद १०

कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मुल्याङ्कन

१०.१ कार्यान्वयन कार्ययोजना

यस नगरपालिकामा विकासका योजनाको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक तथ्याङ्क र जनशक्ति अभाव प्रमुख समस्याका रूपमा रहेको छ । स्थानीय तहको आधारभूत बर्गीकृत तथ्याङ्कहरू उपलब्ध छैनन् । संघ र प्रदेशस्तरका योजनाहरू बीच बजेट दोहोरो नपर्ने गरी समन्वय गर्दै दिगो विकासका लक्ष्यहरूलाई स्थानीय लक्ष्यसँग आवद्ध हुने गरी परिमाणात्मक बर्गीकरण गर्न सकिएको छैन । नतीजामूलक अनुगमन प्रणालीका लागि वस्तुगत सूचकहरूको विकास गरी योजना कार्यान्वयनका लागि जनशक्तिको क्षमता विकास गरी सूचना प्रविधि मैत्री बनाउने काम चुनौतीपूर्ण रहेको हुँदा यो आवधिक विकास योजना अनुरूप नगरपालिकाले वार्षिक योजना बनाउँदा मध्यम तथा दीर्घकालीन प्रकृतिका आयोजनाहरूको सूची र आयोजना बैंक तयार गरी कार्यक्रमहरू क्रमिकरूपमा वार्षिक योजनामा समावेश गर्नुपर्छ । कार्यान्वयन पक्षलाई अनुशासित राख्न योजना कार्यान्वयन कार्यतालिका बनाइ कार्यान्वयन व्यवस्था गर्नु पर्दछ । यस्तो तालिका निर्माण गर्दा आवधिक योजनाले अख्तियार गरेका रणनीतिहरू तथा आर्थिक गतिविधि चलायमान हुन सघाउ पुग्ने आयोजनाहरूमा प्राथमिकताका साथ वार्षिकरूपमा मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार गरी बजेट सुनिश्चित गरिनुपर्छ ।

१०.१.१ योजना कार्यान्वयन तालिका

कार्यान्वयन पक्षलाई अनुशासित राख्न योजना कार्यान्वयन गर्ने निकायले कुन काम कहिले शुरू गर्ने, कहिले सम्पन्न गर्ने भनी समय किटान गरिएको योजना कार्यान्वयन कार्यतालिका बनाइ कार्यान्वयन व्यवस्था गर्नु पर्दछ । योजना कार्यान्वयन गर्दा सम्बद्ध निकाय र व्यक्तिलाई तोकिएका कार्य जिम्मेवारी र कृयाकलाप प्रति जिम्मेवार बनाउन उपलब्धी परिणाम सूचक सहित कार्यसम्पादन करार गर्ने प्रणाली अपनाउनु पर्दछ । नमुना योजना कार्यान्वयन कार्यतालिका नमुना उदाहरण तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ३२ योजना कार्यान्वयन तालिका

क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना	ईकाइ	योजनाको लक्ष्य		अनुमानित लागत (रु लाखमा)	आयोजना कार्यक्रम स्थल	समयावधि		जिम्मेवार निकाय
		आधार वर्ष (२०८१/८२)	(२०८६/८७) कुल लक्ष्य			प्रारम्भ गर्ने	सम्पन्न गर्ने	
१.आर्थिक विकास								
१.१.कृषि विकास								
डिजिटल कृषक परिचयपत्र वितरण कार्यक्रम ।	सङ्ख्या	०	५०००	१०४	नगरपालिका स्तर	२०८२/८३	२०८५/८६	नगरपालिका / कृषि शाखा

१०.१.२ मध्यकालिन खर्च संरचना

योजना कार्यान्वयनका लागि स्रोत सुनिश्चित गर्ने औजार मध्यकालिन खर्च संरचना हो । अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ अनुसार स्थानीय तहले सार्वजनिक खर्चको विवरण तयार गर्दा प्रस्तावित योजना कार्यान्वयन हुने आर्थिक वर्ष र त्यसपछिका दुई आर्थिक वर्षका लागि वार्षिक रूपमा राजस्वको अनुमान, विनियोजन ऐन

बमोजिम हुने व्यय अनुमान र व्योहोरिने स्रोत, प्राप्त हुनसक्ने प्रतिफल र उपलब्धिको प्रक्षेपण सहित मध्यकालिन खर्च संरचनाको तयारी गरिनुपर्छ।

१०.१.३ आयोजना बैक

आयोजना बैकमा कार्यान्वयनमा रहेका र नयाँ दुवै प्रकारका आयोजनाहरू हुन्छन् । यस्तो बैकमा रहेका आयोजनाहरूलाई वार्षिक वा आवश्यकतानुरूप अद्यावधिक गर्नुपर्छ । यस्तो बैकमा रहने आयोजनाहरूको परिचय, कुल लागत, वित्तीय स्रोत सम्बन्धी विवरण, कार्यान्वयन तरिका, अपेक्षित प्रतिफल र कृयाकलापहरू उल्लेख प्रस्ताव समेत तयार गरिनुपर्छ ।

१०.२ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

नगरपालिकाले आवधिक योजना कार्यान्वयनको हरेक चरणमा नियमित अनुगमन सम्बन्धित कर्मचारी वा पदाधिकारी मार्फत गर्नुपर्दछ । यसबाट परिमाणात्मक र गुणात्मक लाभका सम्बन्धमा जानकारी लिन र नतिजा हासिल गर्न सहज हुन्छ । नगरक्षेत्रमा सञ्चालन हुने लागत र परिमाणका दृष्टिकोणले मध्यम वा साना योजनाहरूको कार्यान्वयन प्रकृया, निर्माण प्रगति, गुणस्तर, उपभोक्ता वा ठेकेदारको आर्थिक एवं प्राविधिक क्षमता, प्राविधिक मापदण्ड जस्ता विषय समेटी नियमित रूपमा गरिने अनुगमन सम्बन्धी कामहरू यस अन्तर्गत पर्दछन् । यस्तो अनुगमन प्रणाली नगरकार्यपालिका बैठकबाट निर्धारण गरी आवधिक योजना कार्यान्वयनको अनुगमन गर्नु पर्दछ ।

आवधिक योजना कार्यान्वयनको प्रभावकारिता र नतिजा हासिल गर्ने कार्यमा सहयोग पुग्नेगरी अनुगमन गर्दा अनुगमन सूचक, प्रक्रिया, समयावधि, जिम्मेवारी र अनुगमन प्रतिवेदनको ढाँचा स्पष्ट किटान गरिनु पर्दछ । यस्ता विषयहरू समावेश गरी तल देखाइएको ढाँचा अनुसार अनुगमन मूल्याङ्कनको ढाँचा तयार गरी आवधिक योजना कार्यान्वयनको अनुगमन मूल्याङ्कन गराउनु पर्छ ।

क्र.सं.	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष (२०८१/८२)	आवधिक योजना (२०८६/८७) कुल लक्ष्य	पुस्त्याङ्कका आधार	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
१	कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भर हुँदै आयात प्रतिस्थापन र निर्यात वृद्धि गर्ने ।	गैर कृषि क्षेत्र (उद्यम, व्यापार र जागिर पेशामा निर्भर) मा भएको परिवार	सङ्ख्या	६५००	९५००	- नगर वस्तुगत विवरण । - सर्वेक्षण प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन ।	- आवश्यक स्रोतको निरन्तरता हुनेछ । - मौसम कृषि उत्पादन अनुकूल हुनेछ ।
		उत्पादन र बजारीकरण सहकारीमा आवद्ध सदस्य	प्रतिशत	४८	६०		
		सक्रिय व्यवसायिक कृषि फर्म	सङ्ख्या	४५	५२		
		कम्पोष्ट र जैविक मल उत्पादन	मे.ट.	१६००	१९००		
		कोल्ड स्टोर	सङ्ख्या	२	३		
		स्मार्ट कृषि गाउँ	सङ्ख्या	१	३		
		कृषिको सुपर जोन	सङ्ख्या	२	३		
		कृषि उपज सङ्कलन तथा बजार प्रवर्द्धन केन्द्र	सङ्ख्या	५	८		
		व्यवसायिक कृषि नर्सरी	सङ्ख्या	२८	३०		

१०.३ नतिजामा आधारित अनुगमन ढाँचा अनुसार वार्षिक समिक्षा

आवधिक योजना कार्यान्वयनको वार्षिक समीक्षाले प्रत्येक वर्षको लागि तय गरिएको कार्ययोजना, यसको कार्यान्वयन अवस्था र अपेक्षित नतिजाको बारेमा जानकारी लिन मद्दत गर्दछ । यो कार्य नगरपालिकाले अवलम्बन गरेको समीक्षा पद्धति अनुसार हुन्छ । आवधिक योजनाको नतिजा एवं सूचकहरू परिच्छेद ४ देखि ८ सम्म सम्बन्धी स्पष्ट सूचना सहितको प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्दछ। वार्षिक प्रतिवेदन तयार गर्दा नगरपालिकाका

विभिन्न शाखाहरुबाट सम्पादित भएका कार्यहरु र अन्य निकायको साभेदारी वा सहयोग र समन्वयमा सम्पन्न भएका कार्यहरुको प्रगति समेत एकीकृत गरिएको प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्दछ ।

१०.४ मध्यावधि मूल्याङ्कन

सम्पन्न कामबाट निर्धारित लक्ष्य एवं उद्देश्यहरु हासिल भयो, भएन, प्रक्षेपित प्रभाव उत्पन्न भयो, भएन, लगानी सार्थक भयो, भएन भनी स्वतन्त्र र निष्पक्ष ढंगबाट कुनै नीति, रणनीति, योजना, कार्यक्रमको लेखाजोखा गरी भविष्यका लागि दिशानिर्देश गरिने कामलाई मूल्याङ्कन भनिन्छ । मूल्याङ्कन सामान्यतया योजनाको मध्यावधि र अन्त्य समयमा गरिन्छ । मूल्याङ्कन स्वतन्त्र विज्ञ समूह वा संस्था द्वारा गराईन्छ । विज्ञ टोलीले यस योजनाको रणनीति, कार्यनीति, लक्ष्य, उद्देश्य, नतिजा, सूचक र लगानीलाई आधार मानि योजनाको मूल्याङ्कन गर्दछ । मूल्याङ्कन सम्बन्धि थप विधि र प्रक्रिया गाउँ कार्यपालिकाले निर्धारण गर्नुपर्छ । तर यस्तो मूल्यांकन सहभागितामूलक ढंगबाट सूचनामा आधारित भएको हुनुपर्छ ।

१०.५ अन्तिम मूल्याङ्कन

आवधिक योजना कार्यान्वयनको पाँच वर्ष पुरा भएपछि अन्तिम मूल्याङ्कन गर्नु पर्दछ । यसको लागि स्वतन्त्र विज्ञ समूह वा संस्थाको छनौट गर्नुपर्दछ । छनौट प्रक्रिया नगरपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिम हुन्छ । विज्ञ टोलीले यस योजनाको रणनीति, कार्यनीति, लक्ष्य, उद्देश्य, नतिजा सूचक र लगानीलाई आधार मानि योजनाको मूल्याङ्कन गर्नेछ । मूल्याङ्कन सम्बन्धि थप विधि र प्रक्रिया नगर कार्यपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिम हुन्छ ।

अनुसुचीहरु

आवधिक योजना निर्माणको अभिमुखिकरण प्रस्तुतिका उपस्थिती विवरणहरु

यस बाँसगढी नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको बैठक नगर प्रमुख श्री खड्क बहादुर खड्का ज्यूको अध्यक्षतामा निम्न मिति, समय र स्थानमा बैठक बसि देहायका प्रस्ताव उपर छलफल गरि निर्णय गरियो ।

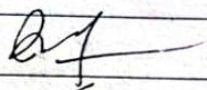
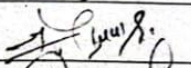
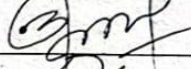
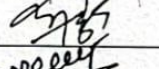
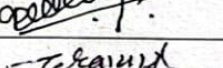
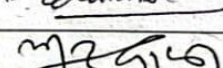
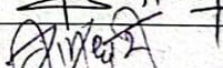
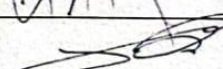
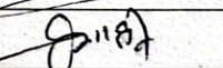
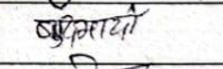
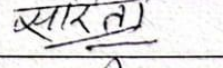
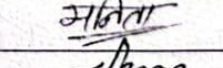
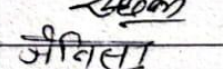
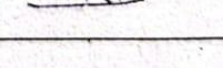
बैठक नं. १३४

मिति:-२०८२/०२/२१

समय:- दिनको ३:०० बजे

स्थान:- नगर कार्यपालिका भवन बाँसगढी ,बर्दिया

बैठकमा भएको उपस्थिति:-

सि.नं.	नाम थर	पद	हस्ताक्षर
१	खड्क बहादुर खड्का	नगर प्रमुख	
२	इन्दिरा चौधरी	नगर उपप्रमुख	
३	जयराम पाण्डे	कार्यपालिका सदस्य	
४	अर्जुन कुमार खड्का	कार्यपालिका सदस्य	
५	रामचन्द्र थारु	कार्यपालिका सदस्य	
६	कृष्णप्रसाद बास्तोला	कार्यपालिका सदस्य	
७	दहवा थारु	कार्यपालिका सदस्य	
८	लाल बहादुर क्षेत्री	कार्यपालिका सदस्य	
९	बलिराम चौधरी	कार्यपालिका सदस्य	
१०	तुलप्रसाद गौतम	कार्यपालिका सदस्य	
११	चन्द्र बहादुर शाही	कार्यपालिका सदस्य	
१२	बुद्धिमाया साकी	कार्यपालिका सदस्य	
१३	सरिता तिवारी	कार्यपालिका सदस्य	
१४	मनिता चौधरी	कार्यपालिका सदस्य	
१५	राधिका रावत	कार्यपालिका सदस्य	
१६	जेनिता वली	कार्यपालिका सदस्य	

१७	गगन सिंह बि. क.	कार्यपालिका सदस्य	गगन
१८	याम बहादुर सुनार	कार्यपालिका सदस्य	याम
१९	भद्र बहादुर परियार	कार्यपालिका सदस्य	भद्र
२०	नेब बहादुर बली	सचिव	नेब

बैठक व्यवस्थापनमा उपस्थित कर्मचारीहरु

सि.नं.	नाम थर	पद	हस्ताक्षर	
१.	पान की पन्तु	प्रमुख ले. प्र.	पान	
२.	सुमित्रा ज्ञवाली	स.प्रशासकीय अधिकारी	सुमित्रा	
३.	लाल बहादुर (बहादुर)	प्रमुख प्रशासकीय अधिकारी	लाल	
४.	दश बहादुर राई	सि.प्रशासकीय अधिकारी	दश	
५.	यशोदा थापा	प्र.वि.नो.	यशोदा	
६.	अस्मिता कुशमा	वत प्र.	अस्मिता	
७.	बलराम चौडेल	होमिजांनम	बलराम	
८.	मेहेश थापा	प्र.स्वामी	मेहेश	
९.	सुभास पराजुली	रोजगार संयोजक	सुभास	
१०.	सुभास बली	नरिष्ठ प्र.प्र.	सुभास	
११.	मेरु के.के.सी.	क.प्र.प्र.	मेरु	

बाँसगढी नगरपालिका नगर कार्यपालिका बैठक नं. १३४ मा प्रस्तुत भएका प्रस्ताव र भएका निर्णय

बैठक मिति : २०८२/०२/२१ समय:दिनको १:०० बजे
बैठकको अध्यक्षता : नगर प्रमुख श्री खडक बहादुर खड्का

प्रस्ताव नं.: १

प्रस्तावको विषय : नगर सभा बैठक सम्बन्धमा ।

कानूनी आधारहरु : स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १७ ।

निर्णय हुनुपर्ने विषय : १७ औं नगर सभा बैठक सम्बन्धमा ।

भएको निर्णय : यस बाँसगढी नगरपालिकाको १७ औं नगर सभा बैठक मिति २०८२।०३।०५ गते दिनको १:०० बजे नगरपालिकाको सभा हलमा नगर सभा बैठक बस्ने ।

प्रस्ताव नं.: २

प्रस्तावको विषय : प्रथम अवधिक योजना निर्माण सम्बन्धमा ।

कानूनी आधारहरु : स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १७ ।

निर्णय हुनुपर्ने विषय : बाँसगढी नगरपालिकाको प्रथम अवधिक योजना निर्माण सम्बन्धमा ।

भएको निर्णय : यस बाँसगढी नगरपालिकाको प्रथम अवधिक योजना निर्माण सम्बन्धि अभिमुखिकरण प्रस्तुतिकरण गरियो ।

प्रस्ताव नं.: ३

प्रस्तावको विषय : प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदन (IEE) स्वीकृत गर्ने सम्बन्धमा ।

थम अवधिक योजना निर्माण सम्बन्धमा ।

कानूनी आधारहरु : स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १७ ।

निर्णय हुनुपर्ने विषय : प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदन (IEE) स्वीकृत गर्ने सम्बन्धमा ।

भएको निर्णय : यस बाँसगढी नगरपालिकाको निम्न अनुसारको प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदन (IEE) स्वीकृत गरियो ।

तपसिल

१. बाँसगढी नगरपालिका वडा नं. ४ मा निर्माणाधिन मलकारखानाको (IEE) ।
२. बाँसगढी नगरपालिका वडा नं. ३ र ४ मा रहेको डुन्डुवा खोलाको विभिन्न भाग बाट नदी जन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा) निकासीको (IEE) ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ८४ को उपदफा २ (ज) बमोजिम निर्णय प्रमाणित गर्ने

नाम,थर : नेब बहादुर वली
कार्यपालिका सचिव एवं प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
मिति: २०८२।०२।२१ गते

नेब बहादुर वली
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

वडा भेलाको उपस्थिती विवरणहरु

वडा नं. १

आज मिति २०८२ भाद्र १८ गते बुधवारका दिन बाँसगढी न.पा वडा नं. १ को कार्यालय वडा नं. १ का अध्यक्ष श्री जयराज पाण्डे ज्यूका अध्यक्षतामा बाँसगढी नगरपालिकाको प्रथम आवधिक योजना निर्माणको वडा भेला निम्न उपस्थितीका साथ विभिन्न क्षेत्रगत हलफल गरी सम्पन्न गरियो।

उपस्थिती:

१. श्री जयराज पाण्डे - वडा अध्यक्ष
२. श्री. शशिदेव चौधरी - उप प्रमुख
३. श्री. नरेश बहादुर वली - प.प.अ.
४. श्री. गोपाल जैसी - वडा सदस्य
५. श्री. जेम्सिया बली - ..
६. श्री. हिपत विश्वकर्मा - ..
७. श्री. लक्ष्मी खत्री
८. श्री. राम ब. वि. कु. बाइल्ले टोल विकास संस्था (अध्यक्ष)
९. श्री. देवकुमार
१०. श्री. वडा वली
११. पदम लाल जैसी
१२. गिरी बहादुर
१३. श्री. गंगा विष्णु राणा
१४. विकास बहादुरी
१५. विरेन्द्र प. जोशी (वि.प.अ. श्री लक्ष्मी श्री. वि. चपाङ्ग)
१६. गोपाल मेशी वडा नं. १ वडा सदस्य
१७. श्री. डोली प्रसाद राणा स्थानीय कार्य
१८. श्री. बाबुधर सिम्वा
१९. नन्द लाल बली (अ. वली टोल विकास)
२०. श्री. लाल ब. वि. कु.
२१. श्री. लाल बली
२२. श्री. बहादुर बली
२३. श्री. देविलाल अधिकारी - परामर्शदाता (लाना)
२४. श्री. बाबुराम मेशी - ..
२५. ..

निर्माण भए. बाँसगढी नगरपालिका वडा नं. १ मा आयोजना गरेको प्रथम आवधिक योजना निर्माणको लागि भएको वडा भेलामा भूवाधा, सामाजिक, उद्योगिक, पवित्रतावरण, विपद् व्यवस्थापन, स्वास्थ्य लगायतका विभिन्न क्षेत्रको वर्तमान अवस्था र भौतिक पूर्वाधार विषयमा छलफल तथा दस्तावेज गरी सम्पन्न गरियो।

(Signature)

इति

1. श्री अर्जुन कुमार खड्का - शिक्षक
2. श्री शंकर कुंजलाल ठाकुर - प्र. ड. श्री जीवन ज्योति म. वि.
3. श्री राम प्रसाद - प्र. ड.

कौसन लाल गुर्गम - नरुही लखनऊ (वि) 3. 1. 1951

ॐ
 श्री गुरु गीत
 गोकनी

कालसी - कालसी थाना
मन्जु थाना

मण्डल
राम कुमार पांडे

साठिजी सावजी १५६

ਸਾਧਾਰਾਨ ਸਾਧਾ ਰਾਜੀ ਘਾਟ

જો ધી કુમારાં જાણેલી કુમારો બાડુ

उखनी

मोविनी सावित्री ५५५

सुनिता सुनिता वासु

राम लाल राम लाल

सपना कुमारी भाद

मन्दा रानि बाहु

ਮਾਮਲੇ ਅਸਿ ਲਾਲ ਟਾਂਗਰ

प्रेम डाल)

विद्युत् विद्युत् चालक

8.63
 $\frac{16}{97011}$

धनचरण लरी विक

कमल खत्री

शेर बिक्रम

जलित खत्री

विशाल खत्री

सुम वं चन्द

मेषराम खत्री

विशाल पौडेल

कमल खत्री

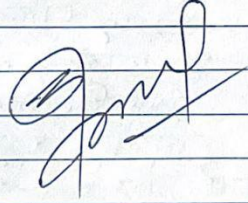
विशाल खत्री

सुम वं चन्द

कमल खत्री

विशाल खत्री

निर्माण १९. बाँसगढी नगरपालिका-२ मा आवासीय घरको पूर्णतः आवधिक योजना निर्माणको लागि गरिएको बडा भेलामा युवधाम, सामाजिक आर्थिक, वा वातावरण, स्वास्थ्य लगायत विभिन्न क्षेत्रको वर्तमान अवस्था र मागको आधारमा विवरण-दस्तावेज तयार गरिएको।

आज मिति २०८२ भाद्र १६ गते मंगलबारका दिन बाँसगढी नगरपालिका वडा नं. ३ को कार्यालयमा वडा नं. ३ को अध्यक्ष श्री राम चन्द्र थापा ज्यूको अध्यक्षतामा बाँसगढी नगरपालिकाको प्रथम आवधिक योजना निर्माणको वडा भेलामा निम्न उपस्थितिका साथ विभिन्न क्षेत्रगत इलफल गर्दै सम्पन्न गरियो।

उपस्थित :-

१. श्री राम चन्द्र थापा - वडा अध्यक्ष -
२. श्री. प्रशान्त कुमार थापा - वडा सदस्य
३. बतवारी लाल थापा - "
४. प्रिना कुमारी थापा - "
५. उम्लो कामी - "
६. सुरिता वि. वि. - वडा सचिव
७. कपिल देव थापा - श्री महादेव आ. वि. महादेवा प. क.
८. सरस्वती सापकोटा - श्री शिव आ. वि. उत्तरकादी स. क.
९. दुर्गा रेग्मी - श्री शास्त्री समाज आ. वि. शान्तिपुर
१०. रूपाङ्ग आर्जुन खत्री - समाज सेवा संघ
११. सरस्वती शाही - होल वि. अष्टपद लखना
१२. राजेश शर्मा - होल वि. अष्टपद लखना
१३. महेन्द्र थापा - होल लखना
१४. जोगला थापा - भकारी
१५. राम थापा - महादेवा वडा
१६. बलराज थापा - बलराज वडा
१७. विष्णु विष्णु थापा - उत्तर मावरी वडा

छुटिया

स्थानिता थापा

नं. १३ लुट्टा गा.स.

१. कृष्ण प्रसाद थापा

(वि. न्य. स. को अध्यक्ष)

२. कृष्ण रेग्मी थापा

(गा.स.को अध्यक्ष)

३. दिनवहादुर दिलो वं. थापा

(" सहायक ")

४. हरिम मोहम्मद सादी

सी. प्र. स. आ. वि. गौरीगढी

५. महेन्द्र थापा

बाँसगढी २ इन्द्र वडा

६. कपिल आधिकारी (प्लावर)

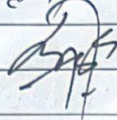
रिपल डेनिस, १० कान्छे पार्सो को.स.

७. माधु थापा वं.सी

"

"

निर्वाचन नं-१. अर्ध बाँसगढी नगरपालिका वडा नं-३ मा आयोजना गरिएको
प्रथम आवधिक योजना निर्माणको कडा केलामा पुर्वाधार, सामाजिक,
आर्थिक, वनवातावरण विपद्, सुधारन लगायत विभिन्न क्षेत्रका
अवल पश्चात गजोरी, लामाथान गद दिदी कलि विवाह का विषयका
दलफल, अलकृया आदि केलामा सम्पन्न गरियो।

वडा नं. ४

आज मिति २०८२ भाद्र १९ गते निर्वाचन दिन बाँसगढी नगरपालिका वडा नं. ४ को कार्यालयमा वडा अध्यक्ष श्री कृष्ण प्रसाद वांस्तीले वडा अध्यक्षतामा प्रथम आवधिक योजना निर्माण सम्बन्धी वडा भेलमा लम्पजेल वकिलमेका उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो।

उपस्थिति:

१. श्री कृष्ण प्रसाद वांस्तीले - वडा अध्यक्ष
२. श्री फगन चौधरी - वडा सदस्य
३. श्री रतिराम थापा - वडा सदस्य
४. श्री पन्नालाल थापा - वडा सदस्य
५. श्री शुशिला वि. क - वडा सदस्य
६. श्री रामफल थापा - नै.क.पा.समाज, प्रतिनिधि
७. आशाराध वि. क - "
८. राधेश्याम थापा - "
९. हरि बहादुर सुनार - नै.क.पा. माओवादी प्रतिनिधि
१०. उमेश थापा - "
११. राम बहादुर वली - नेपाली काँग्रेस पार्टी प्रतिनिधि
१२. मर बहादुर वली - "
१३. सुर्य बहादुर सिङ्ग - रा.प्र.पा. केन्द्रीय सदस्य
१४. विष्णु प्रसाद पाँडे - समायोजी
१५. मोर्नेन्द्र पाँडे - जनता मा. वि. बुढा, प्र. अ
१६. बुढे काली - समायोजी
१७. शस वा. सुनार - नै. क. माओवादी सेल वि. अ
१८. प्रेम कर्मचारी मोदी - समायोजी
१९. राम कृष्ण ध्यापानी - रा.प्र.पा. प्रतिनिधि
२०. विमेश ध्यापानी थापा - समायोजी
२१. करिमाना रक्जी - समायोजी
२२. कृष्ण प्र. अधिकारी - अ.प्र.पा. जगदीश्वर रा. वि. स
२३. बहादुर सिंह ठकुरी - समायोजी
२४. धन बहादुर बुढाथोडी - समायोजी
२५. टेक व. रक्जी - "
२६. गणपु सुनार - "
२७. राम कृष्ण चौधरी - "
२८. मृपा सुनार - "
२९. बहादुर वली - "

अ. २९. मि. बहादुर अधिकारी	समाप्ति
अ. ३०. कर्णाली प्रसाद चौधरी	"
अ. ३१. प्यावरि वली	"
अ. ३२. सन्धिवासी चौधरी	"
अ. ३३. शेर बहादुर विष्ट	"
अ. ३४. पद्मा शर्मा	"
अ. ३५. सिर्जना टकाल	४ नं. वडा शाखी
अ. ३६. सुमन चौधरी	४ नं. वडा शाखी
अ. ३७.	
अ. ३८.	

निर्माण नं. १. बाँसगढी न.पा. वडानं. ६ मा आयोजना गरेको
प्रथम अन्तिम योजना निर्माणको लागि
भएको वडा नैलाका पूर्वधार, सामाजिक,
आर्थिक, वन, वातावरण, सुशासन लगायत
विभिन्न क्षेत्रको वर्तमान अवस्था र भावी
कार्यक्रम विभिन्न दलफल गरी सम्पन्न गरियो।

(Signature)

आज मिति २०८२ साल माघ महिनाको १५ गते विहवारको दिन
बाँसगढी नगरपालिका वडा नं. ५ स्थित बाँसगढी शायदाधिक पुस्तकालय तथा
सहित केन्द्रमा वडा नं. ५ का अध्यक्ष श्री हेमरा थापा उपाध्यक्षतामा
बाँसगढी नगरपालिकाको प्रथम आवधिक योजना निर्माण सम्पन्न भई वडा
भेला विन्न उपस्थितिका साथ विभिन्न क्षेत्रगत योजनाको विषयमा
हलफल गरी सम्पन्न गरियो।

उपस्थितः

१. श्री हेमरा थापा - वडा अध्यक्ष -

२. श्री मधु बहादुर पयार - नगरपालिका सदस्य

मुनिवन्ध, श्री मन्जिना चौधरी " - "

३. श्री लक्ष्मण लडाल - प्र.प्र. के.स. मा.वि. बाँसगढी

४. श्री भवानी प्रसाद रेग्मी श्री विद्याधर प्रेमिष्ठ

५. मन्जिना बराल वडा सदस्य

६. प्रेम प्रसाद जोशी " - "

७. धनराज सुगर " - "

८. अनन्त लडाल - बालघाटी मा.वि. उ.वि.

९. नारायण प्रसाद देवोडा - रामपुर मा.वि. उ.वि.

१०. लक्ष्मण गिरी - बाँसगढी टोल विकास समिति

११. आशिष थापा - बाँसगढी टोल विकास समिति

१२. कमल आचार्य - देवोडा टोल विकास समिति

१३. मन्जिना बराल - जोशी मा.वि.

१४. सुनेश्वर थापा - बाँसगढी गाउँ विकास समिति

१५. रमेश बहादुर पयार - प्रिन्सिपल बाँसगढी शायदाधिक

पब्लिक स्कूल

१६. जोहना पि. आधनाटी - बाँसगढी वनोपार्क तथा सर-

सदा उपभोक्ता समिति

१७. लालन थापा - वनोपार्क टोल निर्माण समिति

१८. कमल बहादुर बस्ती - रामपुर के.के.स. बाँसगढी

१९. हरिहर तिमरौली - बाँसगढी नगर प्रहरी

२०. हरिहर तिमरौली - बाँसगढी नगर प्रहरी

२१. प्रेम प्रसाद शर्मा - जोशी मा.वि.

२२. कृष्ण राज चौलगाई - रामपुर टोल विकास समिति

२३. बन्नी बाथर - अन्तराष्ट्रिय बाँसगढी उ.वि. उ.वि.

- हरिराम २३ श्री हरिराम शाह हलगाय वड्या लैल्पा
~~शेखर~~ २४ श्री दिवाकर शर्मा खल्लि हारा विद्यालय
~~शेखर~~ २४ श्री डिल्ली राज शर्मा जगज्योती विद्यादादा
~~का.खडि~~ २६ श्री रेनाम बहादुर खत्री व्याजलेवी
~~शेखर~~ २६ श्री कामीराम पौडेल शाहीगाय टोल
~~शेखर~~ २८ श्री युगपति पौडेल काचन टोलवि.स. अथवा
~~शेखर~~ २९ श्री प्रेम प्रसाद पौडेल काठनं २ सडक
~~शेखर~~ ३० श्री कृष्ण प्र. डाँडाकोटि दुगली टोल अथवा
~~शेखर~~ ३१ श्री प्रिती शर्मा बाँसगढी स्केटमिक पब्लिक स्कूल
~~शेखर~~ ३२ श्री भनिदाम आचार्य जगज्योती
~~शेखर~~ ३३ श्री हरिराम खाल वडा लमिने
~~शेखर~~ ३४ श्री विष्णुनाथ पौडेल श्री.स.
~~शेखर~~ ३५ श्री रामेन्द्र प्रसाद पाख्रे
~~शेखर~~ ३६ श्री लक्ष्मी पार्याट वि.न दुगल टोल वि.न
~~शेखर~~ ३७ श्री दशरथाबाबु श्रीतेपुर गाउँ वडुधर सडक
~~शेखर~~ ३८ श्री विकाराम बालोला शहील टोल वि.स. अथवा

वडा नं. ६

आज मिति २०८२ भाद्र २० गते शुक्रवारका दिन यहाँ बाँसगढी नगरपालिका वडा नं. ६ को कार्यालयमा वडा अध्यक्ष श्री लाल बहादुर ठाकुरको अध्यक्षतामा प्रथम आवधिक योजना निर्माण समितिको वडा बैठक निम्न उपस्थितिका साथ सम्पन्न गरियो।

उपस्थिति:

१. श्री लाल बहादुर ठाकुर - वडा अध्यक्ष -
२. श्री शा. ल. देवी ठाकुर - वडा माध्या
३. श्री बाबुन चौधारी - "
४. श्री सुर्ज लडा (सिद्ध लडा) - "
५. श्री सुदीमाया साकी - कायापालिका सा
६. श्री गोपाल भा. सामाज सेवा
७. श्री हरी प्रसाद रिपाठी - ताल वि. मा. भाषा
८. श्री लाल प्रसाद रिपाठी
९. सजिब शर्मा, प्र.अ. श्री जनप्रिय भा. वि. दुर्गौली
१०. अक्षिराम चौलागाई, प्र.अ. श्री सुर्ज लडा भा. वि. रातहत्या
११. छोटीराम थापा - रेल वडा - रा. व. रा. व.
१२. वडा प्रमुख श्री बहादुर (विष्णु) सा. वि. वडा अध्यक्ष
१३. राजेश प. थापा - प्र.अ. श्री बा. व. मा. वि. मोरिया
१४. देवगुप्त प्रसाद थापा - सचिव वडा - मोरिया
१५. उर्मिला चौधारी - अध्यक्ष श्री जनसेविका गणेश दासपुर
१६. मन बहादुर थापा - प्र.अ. श्री " " "
१७. रेवति राज पन्त - वडा वडा - रेल वडा - रेल वडा
१८. प्र.अ. श्री बहादुर थापा - वडा वडा - वडा वडा
१९. हरि प्रसाद थापा - सचिव श्री बहादुर वडा वडा - सचिव
२०. वामन प्रसाद थापा - वडा वडा - वडा वडा
२१. काली - वडा वडा - श्री बहादुर भा. वि. वि. वडा वडा
२२. मेवाल थापा - वडा वडा - वडा वडा
२३. राम बहादुर वडा - वडा वडा - वडा वडा
२४. रिम बहादुर वडा - वडा वडा - वडा वडा
२५. के. व. वि. वडा वडा - श्री बहादुर भा. वि. वडा वडा
२६. सियाना वडा - (गुल वडा वडा वडा)
२७. वडा वडा वडा - वडा वडा - वडा वडा
२८. राजकुमार वडा - वडा वडा - वडा वडा
२९. वि. व. वडा वडा - वडा वडा - वडा वडा
३०. रामफल थापा - श्री जन प्र. भा. वि. वडा वडा

२९	विमान	मोहम्मद फारुख	मिलन एडमिनिस्ट्रेशन
३०	स.स.	नरवहादुर बुढा	" "
३१	प्रो.एड.	जीवन लिङ्कट्टी	सचिव वडा ३ (मौली)
३२	व्यक्ति	कृष्ण भुसाल	" वडा-६ "
३३	स.स.	साधिका कुमारी	पासाडी - ६
३४	स.स.	सुरज थापा	" - ६
३५	स.स.	सुधमाया गडारी	" - ६
३६	पार्वती	पार्वती नेपाली	" - ६
३७	वडा	सवित्रा अधिकारी	(अर्जुनलाम्छरे) - अरुणथर्पिता
३८	वडा	बाबुराम केसी	" "

निर्माण-१९. बाँसगढी नगरपालिका वडा नं. ६ मा आयोजना गरेको प्रथम आवधिक योजना निर्माणको लागि भएको वडा मेलनाको पुनर्धारण, सामाजिक, आर्थिक, वन वसावरण, स्वास्थ्य लगायत विभिन्न क्षेत्रका वर्तमान अवस्था र गरी विभिन्न क्षेत्रको वर्तमान अवस्था कार्यकर्ताको विषयमा ईलाकाले गरिएको छलफल गरियो।

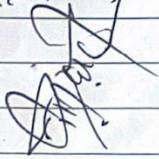
(Signature)

आज मिति २०८२ साल भाद्र व ६ गते मंगलबारको दिन बाँसगढी नगरपालिका वडा नं. ६ को अध्यक्ष श्री बलिराम चौधरी अध्यक्षतामा प्रथम आवधिक योजना निर्माणको लागि वडा भेला निम्न उपस्थितिको साथ भिन्नै क्षेत्रगत हलफल गरे सम्पन्न गरियो।

उपस्थितः

- निर्वाहक श्री बलिराम चौधरी - वडा अध्यक्ष -
- सिद्धि २. श्री खतिवडा तिवारी - जा.पा. त.
- सिद्धि ३ श्री राजन सिंह वि.स. " " "
- सिद्धि ४ श्री तेजबहादुर थापा वडा सदस्य
- सिद्धि ५ श्री सावित्री थापा " "
- आमजोत ६ श्री खतिवडा वि.स. जि.स. त.
- अमजोत ७ श्री खतिवडा थापा वडा सदस्य
- सिद्धि ८ श्री पुष्पक वडा सदस्य थापा " "
- सिद्धि ९ श्री चिन्ता थापा " "
- सिद्धि १० श्री धनबहादुर थापा " "
- सिद्धि ११ श्री गोपाल पौड्याले - चौधरी रोडाकेडा अध्यक्ष
- सिद्धि १२ श्री इन्द्रा शाह वडा सदस्य
- सिद्धि १३ श्री खतिवडा वडा सदस्य (जा.पा.) वडा सदस्य
- सिद्धि १४ श्री दामोदर खतिवडा - अर्जुन लामा रिप्लेसमेन्ट तथा वडा सदस्य
- सिद्धि १५ श्री बलिराम चौधरी - " "
- १६.
- १७.

निर्वाहक श्री बाँसगढी नगरपालिका वडा नं. ६ मा आवधिक योजना गरेको प्रथम आवधिक योजना निर्माणको वडा भेलामा पुनर्वादा, सामाजिक, आर्थिक र वन वातावरण विषयक व्यवस्थापन सुधारका लागि निर्दिष्ट कार्यहरू सफल पक्ष, कमजोरी सुधारका उपाय विषयमा हलफल तथा अन्तरक्रिया गर्नु भेलमा सम्पन्न गरियो।

वडा नं. ८

आज मिति २०८२ भाद्र १६ गते भोलिबार दिन बाँसगढी नगरपालिका वडा नं. ८ को कार्यालयमा वडा नं. ८ का अध्यक्ष श्री तुल प्रसाद गौतम ज्यूको अध्यक्षतामा बाँसगढी नगरपालिकाको प्रथम आवधिक योजना निर्माणको वडा भेलामा निम्न उपस्थितका विभिन्न इलाफल गरि सम्पन्न गरियो।

उपस्थिति:

१. श्री तुल प्रसाद गौतम - वडा अध्यक्ष -
२. श्री शक्ति चौधरी - वडा सदस्य
३. श्री गिती सि. कु. - वडा सदस्य
४. श्री नोबल बहादुर कुँडगी - वडा सदस्य
५. श्री रामाराम थापा - वडा सदस्य
६. श्री गौरवीनाथ शर्मा - वडा सदस्य
७. श्री फल्लोराज टकाल - पञ्च प्राविधिक
८. श्री पुद्गल बहादुर कुँडगी - अध्यक्ष प्रिचुन ट्याङ्गुपिक
९. श्री बोधराज गौतम (मिलन) - लक्षणा व. र. वि. स. स. क.
१०. श्री खेमराज घिमिरे - साधारणकृषि बटलकर्ता
११. श्री यश बहादुर लिटि - स.स. स. स. क.
१२. श्री मणिन्द्र कुँडगी -
१३. श्री नारायण शर्मा - प्रशिक्षक, राफजाना गा.पा.
१४. श्री गोपाल (खुबु) - प्रशिक्षक, रणगिरि गा.पा.
१५. श्री दामोदर पाँडे - शिक्षक, शिवालय गा.पा.
१६. श्री जित बहादुर रोडापा - प्रशिक्षक, वल्लभ गा.पा.
१७. श्री प्रहम प्रसाद थापा - स.स. स. स. क.
१८. श्री अजय प्रसाद रिवाय - अध्यक्ष - कौनस बजार टोल कमेटी
१९. श्री गोविन्द थापा - सफासुती कमेटी
२०. श्री ई. विलाल खड्गी - (प्लानर) रिपल क्षेत्र विकास
२१. श्री ई. बलराम के. सी -
२२. श्री बलराम पाँडे, डिनमाना
२३. श्री टेकराज प्रसाद सि. स. क.
- २४.

निर्णय:- प्रथम आवधिक योजना निर्माण प्रक्रियामा थप बाँसगढी न.पा. वडा नं. ८ को वडा भेलामा आवधिक योजना निर्माण प्रक्रिया, प्राविधिक विभाग, सामाजिक, वन, वातावरण विभाग, युवा सदन लगायतका संस्थाहरूको सुझाव लिनका साथै (धानवीला) विभिन्न कार्यहरूको ध्यानमा राखेर इलाफल गरि सम्पन्न गरियो।

आज मिति २०८२ साल भाद्र महिना २० गते शुक्रवा
का दिन यस बाँसगढी नगरपालिका वडा नं. ९ का
वडा अध्यक्ष पद चन्द्र महर्जु शाही शु.का अध्यक्षतामा
यस वडा नं. ९ का गरुडा टोल पिलासु संस्थाका अध्यक्ष
तथा प्रतिनिधिहरू, वीर लण्डिल कर्मजिगला उपनिवेश
देहाय कर्मजिगला पुलाव मयि हलमाथी गरी गरी य-
परित गरियो ।

उपनिवेश

१. श्री चन्द्र महर्जु शाही	वडा अध्यक्ष
२. श्री वीरधरा रावल	का. पा. अध्यक्ष
३. श्री मणि राम शाही	वडा अध्यक्ष
४. श्री लाल राम शाही	म. प.
५. श्री हाथना लुना	म. प.
६. गोविन्द बहादुर रावल	तहसिल अधिकारी

७. जंग बहादुर खत्री - श्री लालीगुराँस मा. वि. म. का. ग. क. १०
८. कर्ण व. बहादुर शाही - नवदुर्गा टोल विकासको इन्जिनियर
९. भिम व. बली - खरेती चिसापानी टोल
१०. लाल र. शाही - दक्षिण टोल
११. सिला थारु - पाहाडी पुर
१२. अस्मानी थारु - बसन्त टोल
१३. कमला बि. - खरेती टोल
१४. मानसरा चन्द - खरेती टोल
१५. मुनेसरा शाही - खरेती टोल
१६. उपेन्द्र खड्का - राजमाग टोल
१७. बिराट कैसी - धूमनी मा. वि. जोत खेप
१८. शोतु थारु - टोल विकास संस्था तारुवा
१९. हिममत खड्का - टोल विकास
२०. प्रेम बहादुर लुना - खरेती टोल
२१. सुरवि बि. - धुमनी टोल विकास संस्था
२२. राम मिना थापा - का. पा. म. का. ग. क. १०
२३. दास राम थापा - मोहन पुर टोल विकास
२४. बाबु राम थापा - शान्तिनगर बजार
२५. विपरीत विपरीत थापा - शान्तिनगर

Date _____
Page _____

२६ भावना लमाल - राप्तीपुर तेल विकास अदर्य
 चिन्का २६ चिन्का धाऊ - तौरैया
 २८ तेल व धाऊ - माहागा
 २९ दितव बाहामगा - तौरैया
 ३० खालु राप्ती - Rippe Training &
 ३१ ई. दलिलाल भण्डारी - Consulting services
 ३२

मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुती तथा सुझाव सङ्कलन कार्यक्रमको उपस्थिती विवरणहरु

यस बाँसगढी नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको बैठक नगर प्रमुख श्री खड्क बहादुर खड्का ज्यूको अध्यक्षतामा निम्न मिति, समय र स्थानमा बैठक बसि देहायका प्रस्ताव उपर छलफल गरि निर्णय गरियो ।

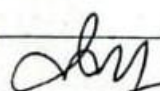
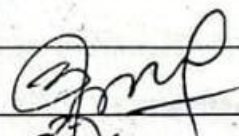
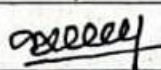
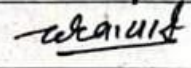
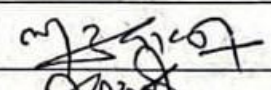
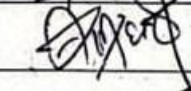
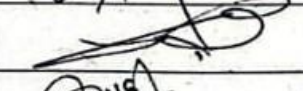
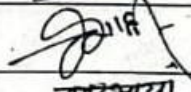
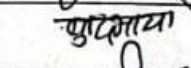
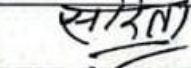
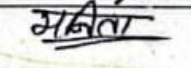
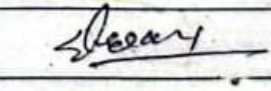
बैठक नं. १४२

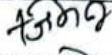
मिति:-२०८२/०७/१७

समय:- दिनको १:०० बजे

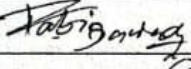
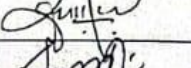
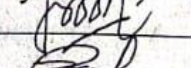
स्थान:- नगर कार्यपालिका भवन बाँसगढी ,बर्दिया

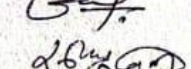
बैठकमा भएको उपस्थिति:

सि.नं.	नाम थर	पद	हस्ताक्षर
१	खड्क बहादुर खड्का	नगर प्रमुख	
२	इन्दिरा चौधरी	नगर उपप्रमुख	
३	जयराज पाण्डे	कार्यपालिका सदस्य	
४	अर्जुन कुमार खड्का	कार्यपालिका सदस्य	
५	रामचन्द्र थारु	कार्यपालिका सदस्य	
६	कृष्णप्रसाद बास्तोला	कार्यपालिका सदस्य	
७	दहवा थारु	कार्यपालिका सदस्य	
८	लाल बहादुर क्षेत्री	कार्यपालिका सदस्य	
९	बलिराम चौधरी	कार्यपालिका सदस्य	
१०	तुलप्रसाद गौतम	कार्यपालिका सदस्य	
११	चन्द्र बहादुर शाही	कार्यपालिका सदस्य	
१२	बुद्धिमाया सार्की	कार्यपालिका सदस्य	
१३	सरिता तिवारी	कार्यपालिका सदस्य	
१४	मनिता चौधरी	कार्यपालिका सदस्य	
१५	राधिका रावत	कार्यपालिका सदस्य	
१६	जेनिसा वली	कार्यपालिका सदस्य	

१७	गगन सिंह बि. क.	कार्यपालिका सदस्य	
१८	याम बहादुर सुनार	कार्यपालिका सदस्य	
१९	भद्र बहादुर परियार	कार्यपालिका सदस्य	
२०	नेब बहादुर बली	सचिव	

बैठक व्यवस्थापनमा उपस्थित कर्मचारीहरु

सि.नं.	नाम थर	पद	हस्ताक्षर	
१	दावे लाल झाप्रेमा	Urban planner		परामर्शदाता (Ripple Tumbler)
२	रविन्द्र पौडेल	Ex. In. "		परामर्शदाता (Ummi)
३	मनमसाद रेग्मी	व. शिक्षा निदेशक		
४	शुद्धा व. बली	प्र. रक्ष.		
५	कुल व. निरौ	प्र. रक्ष.		

६. बलराम पौडेल इन्जिनियर
७. रविन्द्र पौडेल प्र. रक्ष.
८. नविन मल्ल प्र. रक्ष.
- ९)

मिति २०८२।०७।१७ गते बसेको नगर कार्यपालिकाको बैठकको निर्णय प्रतिलिपी उतार

प्रस्ताव नं.: १

प्रस्तावको विषय: बाँसगढी नगरपालिकाको प्रथम आवधिक योजना मस्यौदा प्रतिवेदन सम्बन्धमा ।

कानूनी आधारहरू : स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १७ ।

निर्णय हुनुपर्ने विषय : बाँसगढी नगरपालिकाको प्रथम आवधिक योजना मस्यौदा प्रतिवेदन सम्बन्धमा ।

भएको निर्णय : यस बाँसगढी नगरपालिकाको प्रथम आवधिक योजना निर्माण सम्बन्धि मस्यौदा प्रतिवेदन परामर्शदाता द्वारा कार्यपालिका बैठकमा छलफल तथा आवश्यक सुझावका लागि प्रस्तुत भयो । छलफलका लागि पेश गरिएको उक्त प्रथम आवधिक योजना निर्माण सम्बन्धि मस्यौदा प्रतिवेदनलाई राय सुझाव सहित पारित गर्ने ।

प्रस्ताव नं.: २

प्रस्तावको विषय: बाँसगढी नगरपालिकाको नगर यातायात गुरु योजना मस्यौदा प्रतिवेदन सम्बन्धमा ।

कानूनी आधारहरू : स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १७ ।

निर्णय हुनुपर्ने विषय : बाँसगढी नगरपालिकाको नगर यातायात गुरु योजना मस्यौदा प्रतिवेदन सम्बन्धमा ।

भएको निर्णय : यस बाँसगढी नगरपालिकाको नगर यातायात गुरु योजना निर्माण सम्बन्धि मस्यौदा प्रतिवेदन परामर्शदाता द्वारा कार्यपालिका बैठकमा छलफल तथा आवश्यक सुझावका लागि प्रस्तुत भयो । छलफलका लागि पेश गरिएको उक्त नगर यातायात गुरु योजना निर्माण सम्बन्धि मस्यौदा प्रतिवेदनलाई राय सुझाव सहित पारित गर्ने ।

प्रस्ताव नं.: ३

प्रस्तावको विषय: आर्थिक सहायता सम्बन्धमा ।

कानूनी आधारहरू : स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १७ ।

निर्णय हुनुपर्ने विषय : आर्थिक सहायता सम्बन्धमा ।

भएको निर्णय : यस बाँसगढी नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालयमा बिभिन्न मितिमा आर्थिक सहयोगको लागि माग भई आएको हुँदा निम्न अनुसारका व्यक्तिहरूलाई अन्य सामाजिक सुरक्षा शीर्षक तथा प्रकोप व्यवस्थापन कोष बाट तपसिल अनुसारको आर्थिक सहयोग प्रदान गर्ने ।

तपसिल

सि.नं.	व्यक्तिको नाम र ठेगाना	सहयोग गर्नु पर्ने कारण	सहयोग गर्ने निर्णय भएको रकम	रकम ब्यहोर्ने शीर्षक
१	देउमती मगनी बाँसगढी ८ बर्दिया	निजको पति राम बहादुर मगर उच्च रक्तचापका कारण हाल आई.सि.यु.मा उपचार भैरहेकोले थप उपचारको लागि	२५,०००	अन्य सामाजिक सुरक्षा (आर्थिक सहायता सम्बन्धि कार्यविधि बमोजिम आर्थिक सहायता खर्च)
२	बिकास सुबेदी बाँसगढी ३ बर्दिया	निजको टाउकोमा चोट पटक लागेको हुँदा टाउको अप्रेसन भई उपचार भैरहेकोले थप उपचारको लागि	२५,०००	अन्य सामाजिक सुरक्षा (आर्थिक सहायता सम्बन्धि कार्यविधि बमोजिम आर्थिक सहायता खर्च)
३	हर्क बहादुर दमाई बाँसगढी १ बर्दिया	बाँसगढी नगरपालिका वडा नं. १ बस्ने स्व.लाल बहादुर गुरुङको शव जलाउने क्रममा निजको दुबै खुट्टा जलेर घाइते भएकोले थप उपचारको लागि	८०००	अन्य सामाजिक सुरक्षा (आर्थिक सहायता सम्बन्धि कार्यविधि बमोजिम आर्थिक सहायता खर्च)

बाँसगढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
बाँसगढी, बर्दिया
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

नेव बहादुर बली
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

आवधिक योजना निर्माणको अभिमुखिकरण प्रस्तुतिका परिदृश्यहरु

आवधिक योजना निर्माणको बारे बोल्दै प्रमुख प्रशाकिय अधिकृत

आवधिक योजना निर्माणको अभिमुखिकरण प्रस्तुति दिदै

आवधिक योजना निर्माणको वडा भेलाका परिदृश्यहरु

वडा नं. १

वडा नं. २

वडा नं. ३

वडा नं. ४

वडा नं. ५

वडा नं. ६

वडा नं. ७

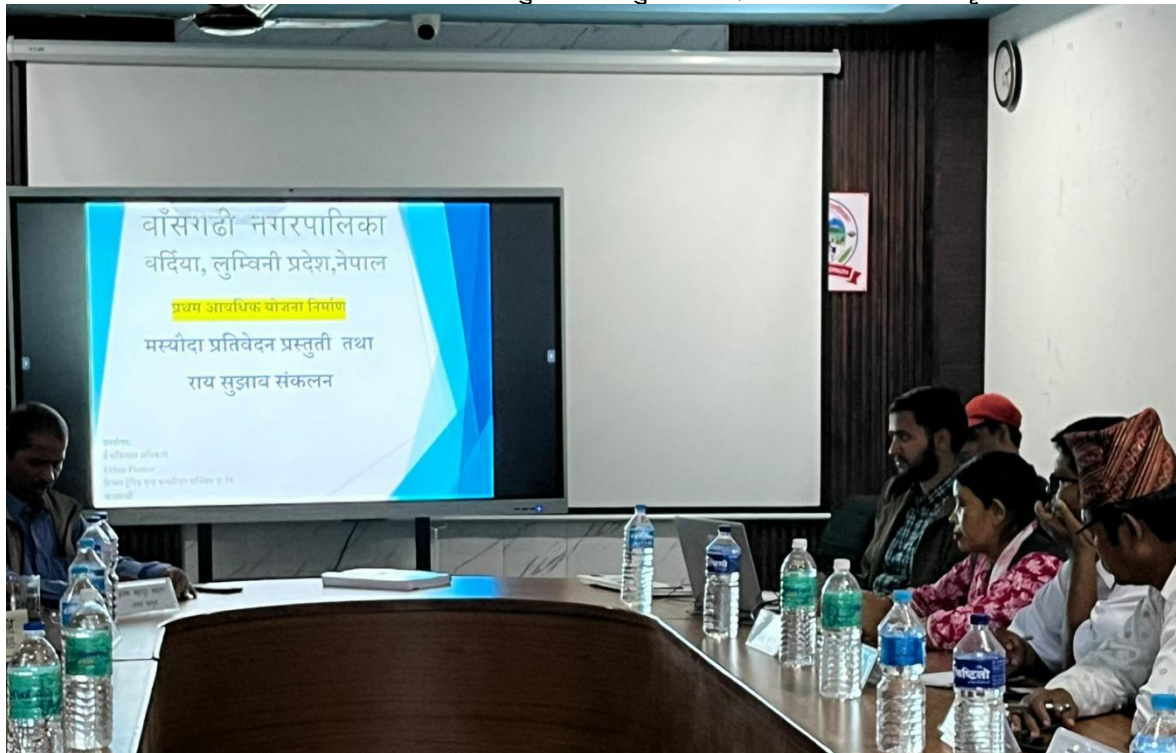

वडा नं. ८

वडा नं. ९

आवधिक योजना निर्माणको मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुती तथा सुझाव सङ्कलन कार्यक्रमका परिदृश्यहरु

बाँसगढी नगरपालिकाका महत्वपूर्ण सार्वजनिक स्थलका दृश्यहरु

बाँसगढी नगर अस्पताल

ईलाका प्रहरी कार्यालय, बाँसगढी

केदारेश्वर धाम, बाँसगढी -५

दुर्गा मन्दिर, बाँसगढी -७

बाँसगढी बहुमुखी क्याम्पस

लक्ष्मणा हाट बजार

किसान चोक, बाँसगढी बजार

बवई सिँचाई नहर

बाँसगढी नगरपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	वडा
१	खड्क बहादुर खड्का	नगर प्रमुख	
२	ईन्दिरा चौधरी	उप- प्रमुख	
३	जयराज पाण्डे	वडा अध्यक्ष	१
४	अर्जुन कुमार खड्का	वडा अध्यक्ष	२
५	रामचन्द्र थारु	वडा अध्यक्ष	३
६	कृष्ण प्रसाद वास्तोला	वडा अध्यक्ष	४
७	दहवा थारु	वडा अध्यक्ष	५
८	लाल बहादुर क्षेत्री	वडा अध्यक्ष	६
९	बलिराम चौधरी	वडा अध्यक्ष	७
१०	तुल प्रसाद गौतम	वडा अध्यक्ष	८
११	चन्द्र बहादुर शाही	वडा अध्यक्ष	९
१२	बन्सी बिहारी थारु	महिला सदस्य	२
१३	मिना कुमारी थारु	महिला सदस्य	३
१४	फगन चौधरी	महिला सदस्य	४
१५	शान्ता देवी गुरुङ्ग	महिला सदस्य	६
१६	शान्ती चौधरी	महिला सदस्य	८
१७	करुणा रसाइली	दलित महिला सदस्य	१
१८	बिमला परियार	दलित महिला सदस्य	२
१९	डिला कामी	दलित महिला सदस्य	३
२०	सुसिला वि.क.	दलित महिला सदस्य	४
२१	धनसरा सुनार	दलित महिला सदस्य	५
२२	गिती वि.क.	दलित महिला सदस्य	८
२३	साधना सुनार	दलित महिला सदस्य	९
२४	दिपक विश्वकर्मा	वडा सदस्य	१
२५	गोपाल जैसी	वडा सदस्य	१
२६	भगौती प्रसाद थारु	वडा सदस्य	२
२७	गोपाल खत्री	वडा सदस्य	२
२८	प्रशान्त कुमार थारु	वडा सदस्य	३
२९	वनवारी लाल थारु	वडा सदस्य	३
३०	पन्ना लाल थारु	वडा सदस्य	४
३१	रती राम थारु	वडा सदस्य	४
३२	प्रकाश बराल	वडा सदस्य	५

बाँसगढी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना-२०८२/८३

क्र.सं.	नाम	पद	वडा
३३	प्रेम प्रसाद जैसी	वडा सदस्य	५
३४	सूर्य बहादुर सिंह ठकुरी	वडा सदस्य	६
३५	अर्जुन चौधरी	वडा सदस्य	६
३६	सावित्री थारु	वडा सदस्य	७
३७	तेजराम थारु	वडा सदस्य	७
३८	नोख बहादुर डाङ्गी	वडा सदस्य	८
३९	राजा राम थारु	वडा सदस्य	८
४०	मनिराम थारु	वडा सदस्य	९
४१	जलराम थारु	वडा सदस्य	९
४२	जेनिसा वली	कार्यापालिका सदस्य	१
४३	यम बहादुर सुनार	कार्यापालिका सदस्य	४
४४	मनिता चौधरी	कार्यापालिका सदस्य	५
४५	भद्र बहादुर परियार	कार्यापालिका सदस्य	५
४६	बुदिमाया सार्की	कार्यापालिका सदस्य	६
४७	सरिता तिवारी	कार्यापालिका सदस्य	७
४८	गगन सि वि क	कार्यापालिका सदस्य	७
४९	राधिका रावत	कार्यापालिका सदस्य	९

बाँसगढी नगरपालिकाका विषयगत समितिकाहरुको विवरण

आर्थिक विकास समिति		
सि.नं.	नाम थर	पद
१	जयराज पाण्डे	संयोजक
२	अर्जुन कुमार खड्का	सदस्य
३	राधिका रावत	सदस्य

सामाजिक विकास समिति		
सि.नं.	नाम थर	पद
१	तुल प्रसाद गौतम	संयोजक
२	रामचन्द्र चारु	सदस्य
३	सरिता तिवारी	सदस्य

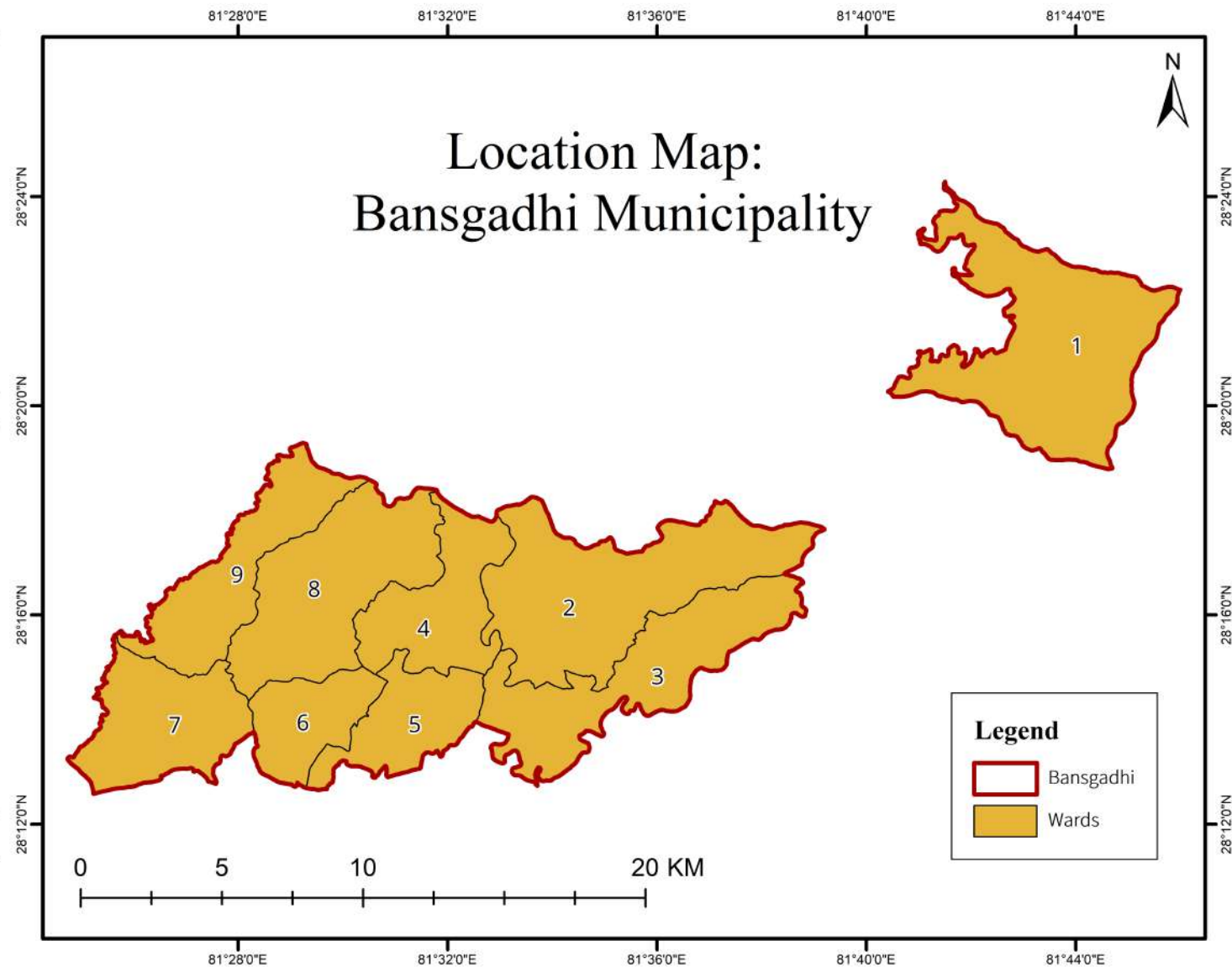
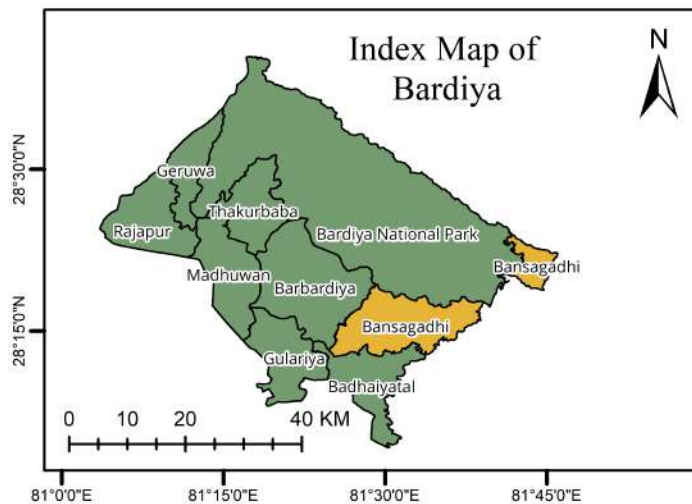
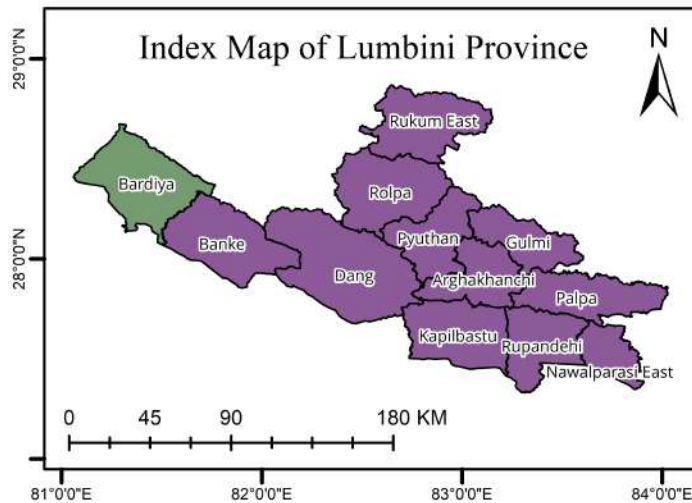
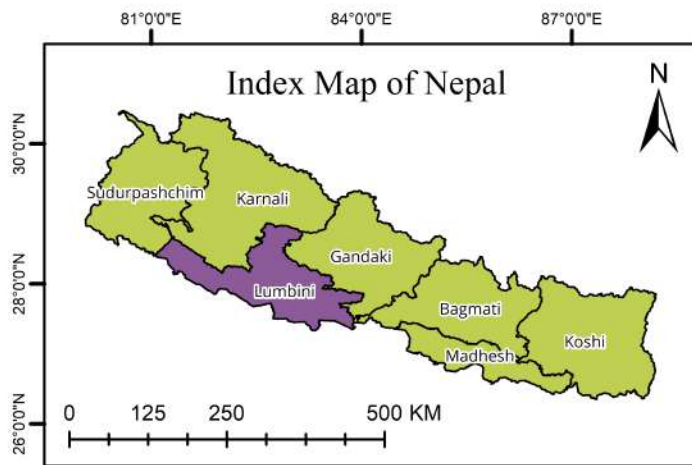
पूर्वाधार विकास समिति		
सि.नं.	नाम थर	पद
१	चन्द्र बहादुर शाही	संयोजक
२	अर्जुन कुमार खड्का	सदस्य
३	याम बहादुर सुनार	सदस्य

वातावरण तथा बिपद् व्यवस्थापन समिति		
सि.नं.	नाम थर	पद
१	कृष्ण प्रसाद वास्तोला	संयोजक
२	दहवा थारु	सदस्य
३	बुद्धिमाया साकी	सदस्य

सार्वजनिक सेवा तथा क्षमता विकास समिति		
सि.नं.	नाम थर	पद
१	लाल बहादुर क्षेत्री	संयोजक
२	गगन सिंह बि.क.	सदस्य
३	जेनिसा वली	सदस्य

बिधेयक समिति		
सि.नं.	नाम थर	पद
१	बलिराम चौधरी	संयोजक
२	भद्र बहादुर परियार	सदस्य
३	मनिता थारु	सदस्य

बाँसगढी नगरपालिकाका जि आई एस् (GIS) नक्साहरु

Bansgadhi Municipality
Office Of The Municipal Executive
Bansgadhi, Bardiya
Lumbini Province, Nepal

Project Name: Preparation of Periodic Development Plan of
Bansgadhi Municipality, Bardiya

Consultant: Ripple Training and Consulting Services, Kathmandu

Coordinate System: GCS WGS 1984

Datum: WGS 1984

Units: Degree

Administrative Map: Bangsadhi Municipality

Bangsadhi Municipality
Office Of The Municipal Executive

Bangsadhi, Bardiya
Lumbini Province, Nepal

Legend

- Bangsadhi Municipality Office
- Ward Office
- Municipal Boundary
- Ward Boundary**
 - Ward 1
 - Ward 2
 - Ward 3
 - Ward 4
 - Ward 5
 - Ward 6
 - Ward 7
 - Ward 8
 - Ward 9

Project Name:

Preparation of Periodic Development Plan
of Bangsadhi Municipality, Bardiya

Consultant:

Ripple Training and Consulting Services,
Kathmandu

Coordinate System: WGS 1984 UTM Zone 44N
Projection: Transverse Mercator
Datum: WGS 1984
False Easting: 500,000.0000
False Northing: 0.0000
Central Meridian: 81.0000
Scale Factor: 0.9996
Latitude Of Origin: 0.0000
Units: Meter

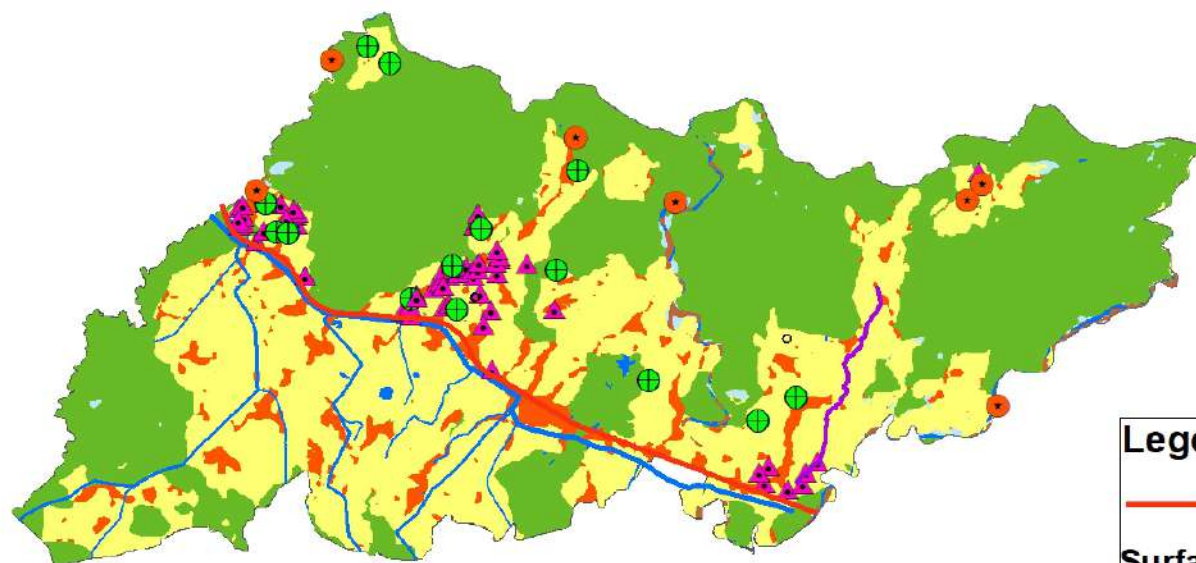
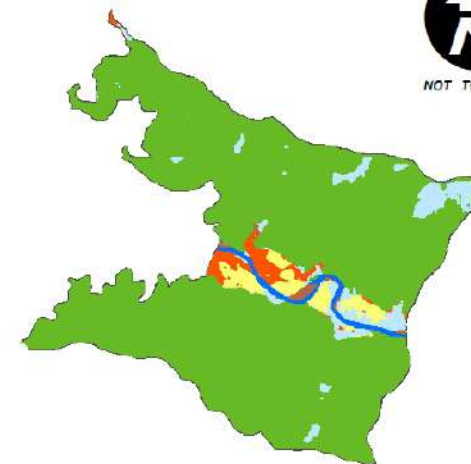
0 4.5 9 18 KM

© OpenStreetMap (and)

Existing Irrigation Project

NOT TO SCALE

Legend

— Highway

Surface Irrigation

— Babai Main Canal

— Babai other canal

— Kuthra Laganiya IP

● Adheri Lift Irrigation

Groundwater

⊕ Deep Tube well

▲ Shallow Tube well

Bansgadhi Municipality
Office of the Municipal Executive
Bansgadhi, Bardiya.

Project Title:

Preparation of Periodic Development Plan
of Bansgadhi Municipality

Consultant:

Ripple Training and Consulting
Services Pvt Ltd, Kathmandu

Date:

Sept, 2025

Landcover Map: Banggadhi Municipality

Banggadhi Municipality
Office Of The Municipal Executive

Banggadhi, Bardiya
Lumbini Province, Nepal

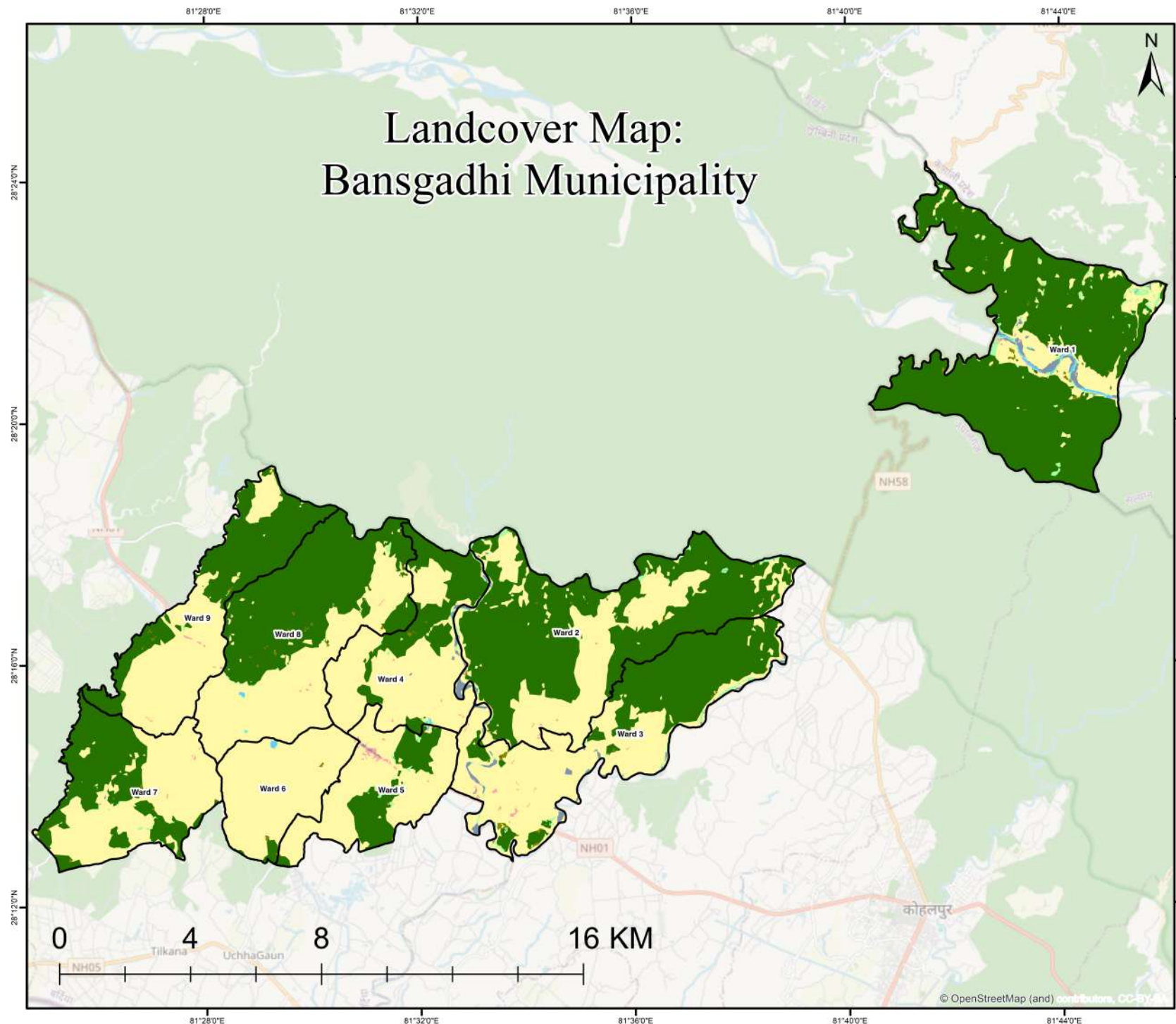
Landcover Categories

- Water
- Forest
- Riverbed
- Built-up
- Cropland
- Bare Rock
- Grassland
- Woodland

Project Name:
Preparation of Periodic Development Plan
of Banggadhi Municipality, Bardiya

Consultant:
Ripple Training and Consulting Services,
Kathmandu

Coordinate System: WGS 1984 UTM Zone 44N
Projection: Transverse Mercator
Datum: WGS 1984
False Easting: 500,000.0000
False Northing: 0.0000
Central Meridian: 81.0000
Scale Factor: 0.9996
Latitude Of Origin: 0.0000
Units: Meter

Elevation Map: Bansgadhi Municipality

Bansgadhi Municipality
Office Of The Municipal Executive

Bansgadhi, Bardiya
Lumbini Province, Nepal

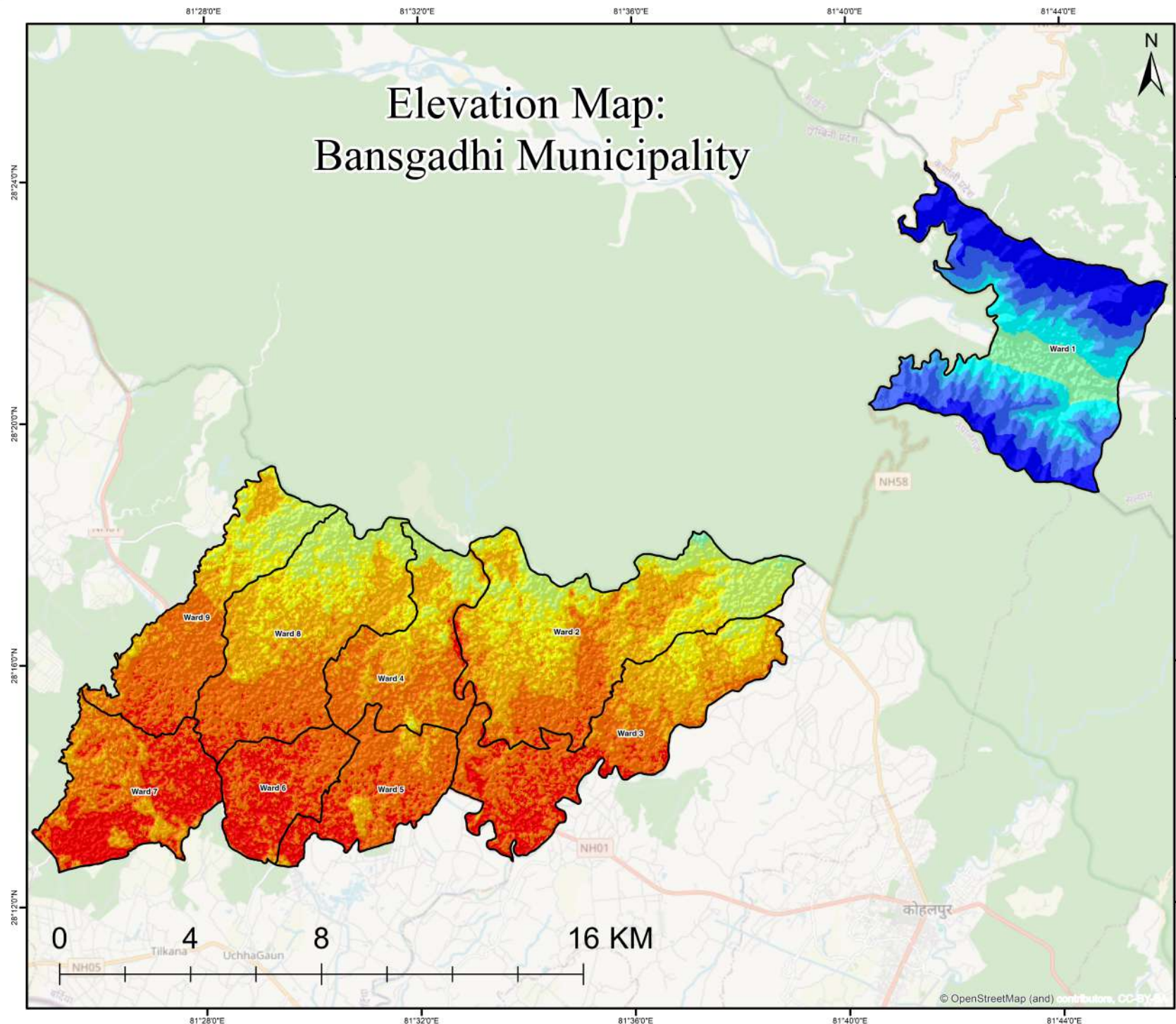
Elevation (meters)

105 - 141
142 - 155
156 - 168
169 - 178
179 - 202
203 - 358
359 - 484
485 - 591
592 - 777
778 - 1,330

Project Name:
Preparation of Periodic Development Plan
of Bansgadhi Municipality, Bardiya

Consultant:
Ripple Training and Consulting Services,
Kathmandu

Coordinate System: WGS 1984 UTM Zone 44N
Projection: Transverse Mercator
Datum: WGS 1984
False Easting: 500,000.0000
False Northing: 0.0000
Central Meridian: 81.0000
Scale Factor: 0.9996
Latitude Of Origin: 0.0000
Units: Meter

Major Offices Map: Bangsadhi Municipality

Bangsadhi Municipality
Office Of The Municipal Executive
Bangsadhi, Bardiya
Lumbini Province, Nepal

Legend

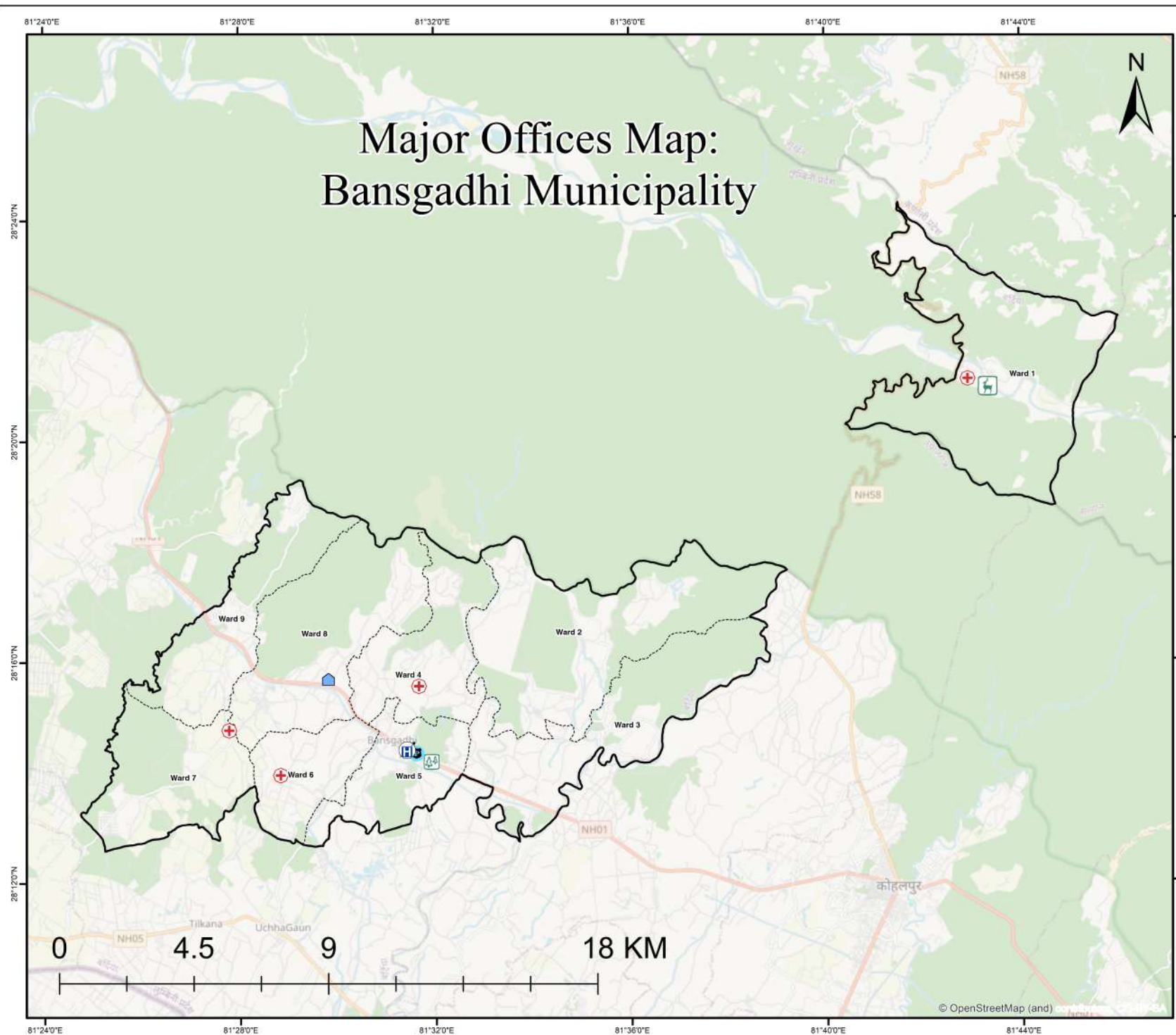
Major Offices

- Municipal Hospital
- Health Care Center
- Area Police Office
- Area Administrative Office
- NEA, Bangsadhi Pra Section Office
- Sub Division Forest Office
- Livestock Service
- Municipal Boundary

Project Name:
Preparation of Periodic Development Plan
of Bangsadhi Municipality, Bardiya

Consultant:
Ripple Training and Consulting Services,
Kathmandu

Coordinate System: WGS 1984 UTM Zone 44N
Projection: Transverse Mercator
Datum: WGS 1984
False Easting: 500,000.0000
False Northing: 0.0000
Central Meridian: 81.0000
Scale Factor: 0.9996
Latitude Of Origin: 0.0000
Units: Meter

Population Density Map: Bangsadhi Municipality

Bangsadhi Municipality
Office Of The Municipal Executive
Bangsadhi, Bardiya
Lumbini Province, Nepal

Legend

- Municipal Boundary
- Population Density (per sq. KM)**
- 60
 - 61 - 249
 - 250 - 352
 - 353 - 543
 - 544 - 670

Project Name:
Preparation of Periodic Development Plan
of Bangsadhi Municipality, Bardiya

Consultant:
Ripple Training and Consulting Services,
Kathmandu

Coordinate System: WGS 1984 UTM Zone 44N
Projection: Transverse Mercator
Datum: WGS 1984
False Easting: 500,000.0000
False Northing: 0.0000
Central Meridian: 81.0000
Scale Factor: 0.9996
Latitude Of Origin: 0.0000
Units: Meter

0 4.5 9 18 KM

© OpenStreetMap (and)

Road Network Map: Bangsadhi Municipality

Bangsadhi Municipality
Office Of The Municipal Executive

Bangsadhi, Bardiya
Lumbini Province, Nepal

Legend

- Mahendra Highway
- Major Roads
- Other Roads
- Wards Boundary
- Municipal Boundary

Project Name:
Preparation of Periodic Development Plan
of Bangsadhi Municipality, Bardiya

Consultant:
Ripple Training and Consulting Services,
Kathmandu

Coordinate System: WGS 1984 UTM Zone 44N
Projection: Transverse Mercator
Datum: WGS 1984
False Easting: 500,000.0000
False Northing: 0.0000
Central Meridian: 81.0000
Scale Factor: 0.9996
Latitude Of Origin: 0.0000
Units: Meter

0 4 8 16 KM

© OpenStreetMap (and) contributors

Educational Institution Map: Bangsadhi Municipality

Bangsadhi Municipality
Office Of The Municipal Executive

Bangsadhi, Bardiya
Lumbini Province, Nepal

Legend

- Schools
- Mahendra Highway
- Major Roads
- Wards Boundary
- Municipal Boundary

Project Name:
Preparation of Periodic Development Plan
of Bangsadhi Municipality, Bardiya

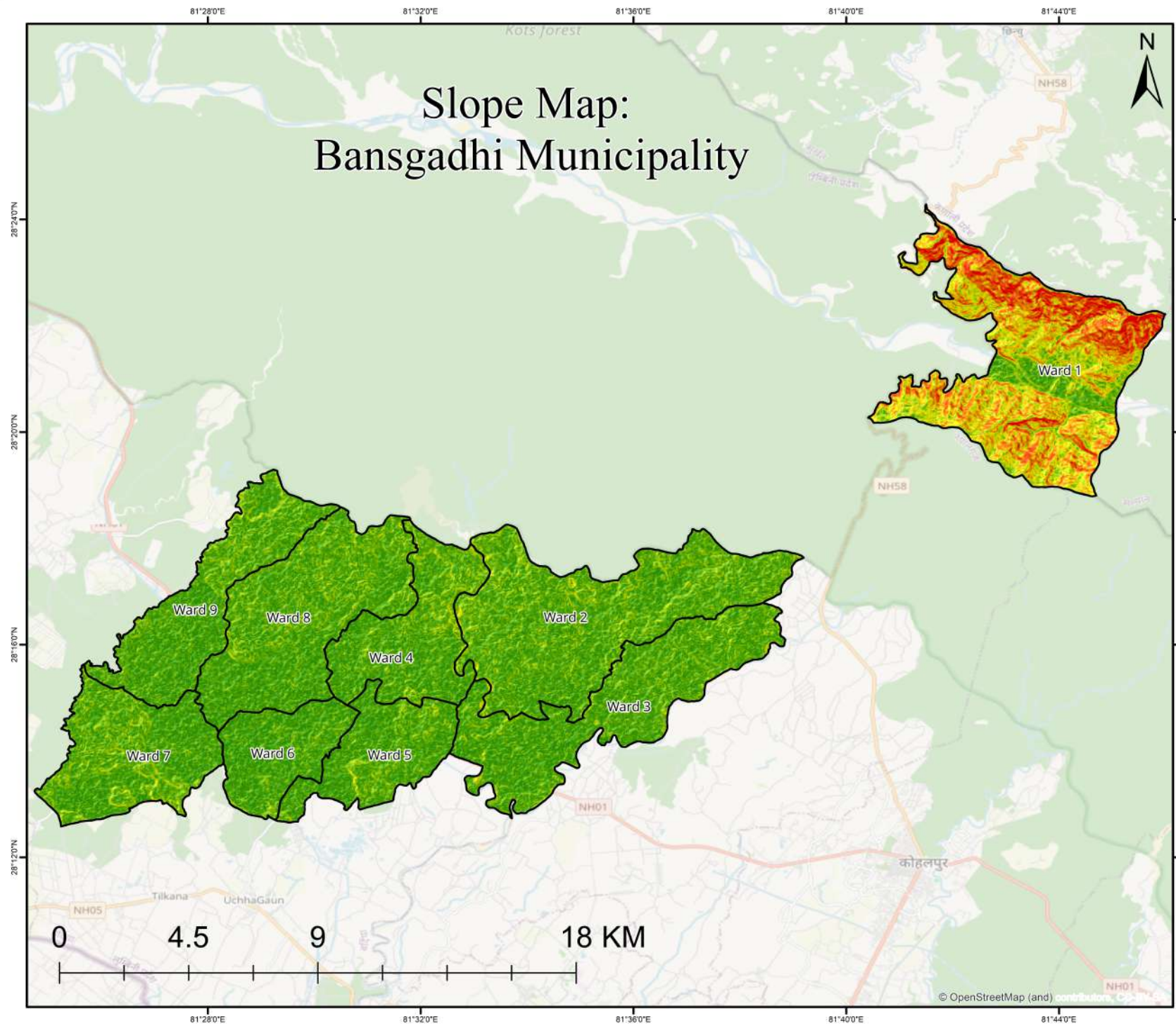
Consultant:
Ripple Training and Consulting Services,
Kathmandu

Coordinate System: WGS 1984 UTM Zone 44N
Projection: Transverse Mercator
Datum: WGS 1984
False Easting: 500,000.0000
False Northing: 0.0000
Central Meridian: 81.0000
Scale Factor: 0.9996
Latitude Of Origin: 0.0000
Units: Meter

0 4 8 16 KM

© OpenStreetMap (and) contributors

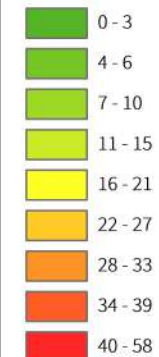
Slope Map: Bansgadhi Municipality

Bansgadhi Municipality
Office Of The Municipal Executive

Bansgadhi, Bardiya
Lumbini Province, Nepal

Slope (degree)

Project Name:
Preparation of Periodic Development Plan
of Bansgadhi Municipality, Bardiya

Consultant:
Ripple Training and Consulting Services,
Kathmandu

Coordinate System: GCS WGS 1984
Datum: WGS 1984
Units: Degree

Hydrographic Network: Bangsgadhi Municipality

Bangsgadhi Municipality
Office Of The Municipal Executive
Bangsgadhi, Bardiya
Lumbini Province, Nepal

Legend

- Canal
- River
- Ward Boundary
- Municipal Boundary

Project Name:
Preparation of Periodic Development Plan
of Bangsgadhi Municipality, Bardiya

Consultant:
Ripple Training and Consulting Services,
Kathmandu

Coordinate System: WGS 1984 UTM Zone 44N
Projection: Transverse Mercator
Datum: WGS 1984
False Easting: 500,000.0000
False Northing: 0.0000
Central Meridian: 81.0000
Scale Factor: 0.9996
Latitude Of Origin: 0.0000
Units: Meter

0 4 8 16 KM

© OpenStreetMap (and) contributors, CC-BY, Imagery © Mapbox